

Hva må gjøres

«Hva må gjøres» regnes som en av Lenins hovedverker. Boka ble skrevet allerede i 1902 mens Lenin og bolsjevikene fortsatt var med i det russiske sosialdemokratiske partiet (RSDAP). Med andre ord før det endelige bruddet mellom mensjevikene og bolsjevikene.

Last ned som:

[ePub](#) / [MOBI](#)

Forord fra forlaget

«Hva må gjøres?» vil nok måtte regnes som et av de hittil få store hovedverkene om grunnlaget for det revolusjonære partis politiske kamp – ideologisk, taktisk og organisatorisk. Det kan neppe bestrides at Lenin er den som framfor alle andre greide å oppta i seg hele den store innsats som Marx og Engels – teoretisk og praktisk – hadde nedlagt for å utarbeide grunnlaget for arbeiderklassens politiske organisasjon og dens rolle. Oppta det i seg og føre det videre ut fra forholdene i den del av verden hvor revolusjonen banket sterkest på døren helt fra siste århundreskifte. Enten vi ser «Hva må gjøres?» som et situasjonsbestemt innlegg i kampen for å skape og bygge opp det bolsjevikiske parti i Russland, og – forlenget opp til den siste tid – den rolle som dette partiet har spilt i verden, eller vi ser det som det verk som har bestemt alle kommunistiske partiers vesentlige virksomhet i det siste halve århundre, har det like stor betydning. Intet annet verk av Lenin har vel et så altomfattende politisk siktepunkt som «Hva må gjøres?» av betydning for det revolusjonære marxistiske partis politikk for vurderingen av dette partis virksomhet i landene i verden. Vi skal ikke i dette forordet ramse opp hva verket dreier seg om. Ingen vil ha vansker med å fatte og redegjøre for seg selv mangfoldigheten i «Hva må gjøres?» den mangfoldighet av vilkår som må til og må skapes for at det

revolusjonære parti skal ha framgang, det som behandles her.

La oss likevel framheve ett moment: hvor viktig den teoretiske og ideologiske kamp er, etter Lenins mening. Den sosialistiske teori oppstår ikke av seg selv av den spontane kamp som arbeiderbevegelsen fører. Skal arbeiderne kunne orientere seg fullt bevisst med sosialismen for øye, må bevegelsen ledes av en politisk organisasjon som i full monn greier å innføre vitenskapens resultater i bevegelsen. Vi har nevnt det faktum at Lenin videreutviklet Marx' og Engels' oppfatning av arbeiderklassens organisering i et parti, og at han bestemte partiets orientering, rolle og oppbygning i en historisk situasjon som var ny i forhold til den som Marx og Engels hadde med å gjøre. Uten tvil var det parti som Lenin organiserte i Russland den mest demokratiske av samtlige samfunnsinstitusjoner som fantes i landet på den tid – og følgelig den organisasjon som hadde den sterkeste demokratiske kampevne. Ut fra Lenins oppfatning må et marxistisk parti alltid være på høyde med sin tids krav i bevisst orientering, lederevne og organisatorisk funksjonsevne.

– Forlaget

FORORD

Denne brosjyren skulle etter forfatterens opprinnelige plan være viet en utførlig utgreiing av de tanker som er lagt fram i artikkelen «Hva skal en begynne med?» («Iskra»²) nr. 4, mai 1901). Først og fremst må vi be leseren unnskyldte at det løftet som ble gitt der (et løfte som er blitt gjentatt som svar på mange private forespørsler og brev) ikke er blitt oppfylt før. En av grunnene til denne forsinkelsen er det forsøket som ble gjort i juni i fjor (1901) på å samle alle sosialdemokratiske organisasjoner i utlandet. Det var helt naturlig å vente på resultatene av dette forsøket, for hvis det lyktes, ville det kanskje bli nødvendig å framstille «Iskra»s organisatoriske synsmåter ut fra en litt annen

synsvinkel, og i hvert fall ville et heldig utfall kunne åpne muligheter for meget fort å kunne gjøre slutt på eksistensen av to retninger innenfor det russiske sosialdemokrati. Som leseren vet, førte forsøket ikke til noe resultat, og kunne ikke, som vi vil påvise nedenfor, ende på noen annen måte etter «Rabotsjeje Djelo»s nye vending til økonomismen i sitt nummer 10.³ Det viste seg å være absolutt nødvendig å ta opp en energisk kamp mot denne utflytende og lite klare, men til gjengjeld så meget mer hårdnakkede retning, som er i stand til å gjenoppstå i de forskjelligste former. I samsvar med dette ble den opprinnelige planen for brosjyren forandret og utvidet meget betydelig.

Dens hovedtema skulle være de tre spørsmål som er reist i artikkelen «Hva skal en begynne med?», nemlig spørsmålene: om karakteren og hovedinnholdet i vår politiske agitasjon, om våre organisatoriske oppgaver, om planen om å bygge opp en landsomfattende russisk kamporganisasjon, noe som skulle skje samtidig og fra forskjellige kanter. Disse spørsmålene har lenge interessert forfatteren, og han har prøvd å reise dem alt i «Rabotsjaja Gaset»¹ under et av de mislykte forsøk på å få bladet ut igjen (se kap 5). Men den opprinnelige hensikt, å innskrenke seg til å analysere bare disse tre spørsmålene i en brosjyre og å sette fram synsmåtene i en så vidt mulig positiv form uten eller nesten uten å ty til polemikk, viste seg å være helt ugjennomførlig av to grunner. På den ene siden viste økonomismen seg å være langt mer seiglivet enn vi trodde (vi bruker ordet økonomisme i den videre betydning, som det er blitt definert i nr. 12 av «Iskra» (desember 1901) i artikkelen «Samtale med økonomismens forsvarere», som så å si ga en disposisjon til den foreliggende brosjyren). Det ble klart at de forskjellige syn på løsningen av disse tre spørsmål i langt høyere grad har sin forklaring i den fundamentale motsetning mellom de to retninger innenfor det russiske sosialdemokrati enn i uoverensstemmelser om enkeltspørsmål. På den annen side har økonomistenes undring over den faktiske

framstilling av våre synsmåter i «Iskra» med all tydelighet vist at vi ofte bokstavelig taler forskjellige språk, at vi derfor ikke kan bli enige om noe som helst, hvis vi ikke begynner fra begynnelsen, at det er nødvendig å gjøre forsøk på en *systematisk «meningsutveksling»* – så populær og illustrert med så tallrike og konkrete eksempler som mulig – med *alle økonomister om alle prinsipielle punkter* i våre uoverensstemmelser. Og jeg besluttet meg til å gjøre et slikt forsøk på en «meningsutveksling» i full bevissthet om at dette øker omfanget av brosjyren ganske betydelig og sinker utgivelsen, men samtidig ser jeg ingen *annen* mulighet for å innfri løftet jeg ga i artikkelen «Hva skal en begynne med?». Til unnskyldning for forsinkelsen må jeg således føye nok en unnskyldning for de meget store mangler ved den litterære utforming av brosjyren: jeg måtte arbeide *i største hast*, og ble dertil avbrutt av alle slags andre arbeider.

Analysen av de ovennevnte tre spørsmål utgjør fremdeles hovedtemaet i brosjyren, men jeg måtte begynne med to mer generelle spørsmål: Hvorfor er en så «uskyldig» og «naturlig» parole som «frihet til kritikk» et virkelig kampsignal for oss? Hvorfor kan vi ikke engang bli enige om et slikt grunnspørsmål som sosialdemokratiets rolle i forhold til den spontane massebevegelse? Videre forvandlet utgreiingen av synsmåtene angående den politiske agitasjons karakter og innhold seg til en forklaring av forskjellen mellom trade-unionistiskⁱⁱ og sosialdemokratisk politikk, og utgreiingen av synsmåtene angående de organisatoriske oppgaver forvandlet seg til en forklaring av forskjellen mellom «dilettanteriet», som tilfredsstillter økonomistene, og den etter vår mening nødvendige organisasjon av revolusjonære. Enn videre holder jeg så meget mer fast på «planen» om en landsomfattende politisk avis som de innvendinger som ble reist mot den, var uholdbare, og jeg ikke har fått noe reelt svar på det spørsmålet jeg stilte i artikkelen, «Hva skal en begynne med?», om hvorledes vi samtidig fra alle kanter kunne gå i gang med å bygge opp den organisasjon vi har bruk for. Endelig

håper jeg i den avsluttende del av brosjyren å påvise at vi har gjort alt det vi kunne for å avverge et endelig brudd med økonomistene, et brudd som

likevel har vist seg uunngåelig, at «Rabotsjeje Djelo» har fått en særlig, så å si «historisk» betydning, idet det mest fullstendig og anskuelig har gitt uttrykk, ikke for den konsekvente økonomisme, men for den forvirring og vakling som har vært et fremtredende trekk ved en *hel periode* i det russiske sosialdemokratis historie; at derfor også den ved første øyekast

altfor inngående polemikk med «Rabotsjeje Djelo» får betydning, for vi kan ikke komme framover hvis vi ikke en gang for alle likviderer denne perioden.

Februar 1902.

N. Lenin.

I. DOGMATISME OG «FRIHET TIL KRITIKK»

a) Hva betyr «Frihet til kritikk»?

«Frihet til kritikk» er utvilsomt det mest moderne slagord i dag og det som oftest blir brukt i diskusjoner mellom sosialister og demokrater i alle land. Ved første øyekast kan en vanskelig forestille seg noe mer besynderlig enn disse høytidelige påkallelser av friheten til kritikk fra den ene av de stridende parter. Har det da i de framstegsvennlige partiene hevet seg røster mot den paragraf i de fleste europeiske lands forfatninger som trygger vitenskapens og den vitenskapelige forsknings frihet? «Her er det noe som ikke stemmer!» må

enhver utenforstående si til seg selv når han hører dette noteslagordet gjentatt på alle gater og streder, men ennå ikke

er kommet under funn med det faktiske innhold i uoverensstemmelsene mellom de stridende parter. «Dette slagordet er øyensynlig et av disse stående uttrykk som i likhet med økenavn vinner hevd ved å brukes og nesten blir til egennavn.»

Det er faktisk ingen hemmelighet for noen at det i nåtidens internasjonale¹ sosialdemokrati har dannet seg to retninger, mellom hvilke kampen snart bryter ut i lys lue og snart dempes ned og ulmer under asken av høytidelige «resolusjoner om våpenhvile».

Hva den «nye retningen» som stiller seg «kritisk» til den «gamle dogmatiske» marxisme, består i, det er tilstrekkelig tydelig sagt av Bernstein og *demonstrert* av Millerand.

Sosialdemokratiet skal forvandles fra den sosiale revolusjons parti til de sosiale reformers demokratiske parti. Dette politiske krav har Bernstein omgitt med et helt hatten av «nye» argumenter og betraktninger, som er brakt i forholdsvis god harmoni. Man har benektet at sosialismen kan begrunnes vitenskapelig, og at dens nødvendighet og uunngåelighet kan påvises ut fra den materialistiske historieoppfatning; man har benektet at den voksende armod, proletariseringen og skjerpingen av de kapitalistiske motsetninger er kjensgjerninger; man har erklært selve begrepet «det endelige mål» for uholdbart og ubetinget forkastet ideen om proletariatets diktatur; man har fornektet den prinsipielle motsetning mellom liberalisme og sosialisme; men har avvist *teorien om klassekampen*, som angivelig skal være ubrukelig på et strengt demokratisk samfunn som styres i samsvar med flertallets vilje osv.

På denne måten var kravet om en avgjørende vending fra det revolusjonære sosialdemokrati til den borgerlige sosialreformisme ledsaget av en like så avgjørende vending over til en borgerlig kritikk av alle grunnideene i marxismen. Men etter som denne siste kritikken alt lenge er blitt ført mot

marxismen, både fra politiske talerstoler og fra universitetskatetre, i en mengde brosjyrer og i en rekke lærde avhandlinger, og ettersom hele den oppvoksende ungdom fra de dannede klasser i årtier systematisk er blitt oppdratt med denne kritikken, er det ikke så rart at den «nye kritiske» retning i sosialdemokratiet sprang fram så å si fullmoden som Minerva av Jupiters hode. Innholdsmessig behøvde denne retningen ikke å utvikle seg og forme seg: den ble direkte overført fra den borgerlige litteratur til den sosialistiske.

Videre. Om Bernsteins teoretiske kritikk og hans politiske tilbøyeligheter ennå skulle være uklare for noen, så har franskmennene sørget for en anskuelig demonstrasjon av de «nye metoder». Frankrike har også denne gangen hevdet sitt gamle ry som «det land der de historiske klassekamper mer enn noe annet sted hver gang ble kjempet gjennom like til avgjørelsen» (Engels: Forordet til Marx' verk: «Louis Bonapartes 18. brumaire»). De franske sosialistene ga seg ikke til å teoretisere, men gikk direkte til handling; de i demokratisk henseende mer utviklede politiske forhold i Frankrike tillot dem straks å gå over til den «praktiske bernsteinisme» i alle dens konsekvenser. Millerand ga et utmerket eksempel på denne praktiske bernsteinisme, – det er ikke for ingen ting at Bernstein og Vollmar så ivrig skyndte seg å forsvare og lovprise Millerand! Saken er jo: Hvis sosialdemokratiet virkelig bare er et reformparti og bør ha mot til å innrømme dette åpent, så har en sosialist ikke bare rett til å gå inn i en borgerlig regjering, men han bør til og med alltid legge vinn på det. Hvis demokratiet i virkeligheten betyr avskaffelse av klasseherredømmet, hvorfor skulle da en sosialistisk minister ikke henrykke hele den borgerlige verden med taler om klasse-samarbeid? Hvorfor skulle han ikke bli sittende i ministeriet, selv etter at gendarmenes nedslaktning av arbeidere for hundrede og tusende gang har vist den sanne karakter av klassens demokratiske samarbeid? Hvorfor skulle han ikke personlig ta del i hyllesten til tsaren, som de franske sosialistene nå ikke kaller annet enn galgens, knuttens og forvisningens helt

(knouteur, pendeur et déportateur)? Og lønnen for denne usigelige fornødelse og tilsvining av sosialismen for øynene rå hele verden, for denne fordervelse av arbeidermassenes sosialistiske bevissthet – denne eneste basis som kan sikre oss seieren – lønnen for det er oppreklamerte prosjekter om ynkelige reformer, så ynkelige at det stundom har lyktes å fravriste borgerlige regjeringer mer!

Den som ikke lukker øynene med vilje, kan ikke unngå å se at den nye «kritiske» retningen i sosialismen ikke er noe annet enn en ny avart av opportunismen. Hvis en skal bedømme mennesker, ikke etter den flotte mundering de selv har iført seg, ikke etter de klingende navn de selv har gitt seg, men etter hvorledes de handler og hva de i virkeligheten propagerer for, så blir det klart at «frihet til kritikk» er frihet for den opportunistiske retningen innenfor sosialdemokratiet, frihet til å forvandle sosialdemokratiet til et demokratisk reformparti, frihet til å innpode borgerlige ideer og borgerlige elementer i sosialismen.

Frihet er et stort ord, men under ervervsfrihetens banner er det blitt ført de mest røverske kriger, under arbeidsfrihetens fane har man plyndret de arbeidende. Den samme indre falskhet ligger i den moderne bruk av ordene: «frihet til kritikk». Folk som virkelig var overbevist om at de hadde ført vitenskapen framover, ville ikke kreve frihet for de nye oppfatningene ved siden av de gamle, men at de nye ble satt istedenfor de gamle. Men de moderne ropene «Leve friheten til kritikk!» minner alt for sterkt om ordtaket om tomme tønner.

Vi marsjerer i tett fylking på en bratt og vanskelig vei og holder hverandre fast i hendene. Vi er omgitt av fiender på alle kanter, og vi må nesten ustanselig marsjere under deres ild. Vi har sluttet oss sammen etter en fritt truffet beslutning nettopp for å kjempe mot fiendene og ikke forville oss ut i sumpen ved siden av, hvis beboerne fra første stund av har klandret oss fordi vi har skilt oss ut i en særlig gruppe og har valgt kampens og ikke forsoningens vei. Så er

det noen av oss som tar til å rope: La oss gå ut i denne sumpen! – og når de blir bedt om å skamme seg, svarer de: Hvor gammeldags dere er! Og skjemmes dere ikke for å nekte oss frihet til å kalle dere inn på en bedre vei! – Åjo – mine herrer, dere kan fritt, ikke bare kalle, men også gå hvor hen dere lyster, selv ut i sumpen. Vi mener til og med at deres rette plass nettopp er i sumpen og vi er villig til etter evne å hjelpe dere dit ut. Men slipp så taket i hendene våre, hold opp med å klamre dere til oss og hold opp med å skitne til det store ordet frihet, for vi har vel også «frihet» til å gå hvor hen vi lyster, frihet til å kjempe ikke bare mot sumpen, men også mot dem som viker av til sumpen!

b) De nye forsvarere av «Frihet til kritikk»

Og nå i den aller siste tid lanseres nettopp denne parolen («frihet til kritikk») høytidelig av «Rabotsjeje Djelo» (nr. 10), organ for «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund»⁷, – ikke som et teoretisk postulat, men som et politisk krav, som svar på spørsmålet: «Er det mulig å samle de sosialistiske organisasjoner som virker i utlandet?» – «For en stabil samling er frihet til kritikk nødvendig» (s. 36).

Av denne uttalelse følger to helt bestemte slutninger:

1. «Rabotsjeje Djelo» tar den opportunistiske retningen i det internasjonale sosialdemokrati som helhet under sin beskyttelse;
2. «Rabotsjeje Djelo» krever frihet for opportunismen i det russiske sosialdemokrati. La oss se på disse konklusjoner.

«Rabotsjeje Djelo» er i særdeleshet ikke fornøyd med «Iskra»s og «Sarja»s 8 tilbøyelighet til å profetere om et brudd mellom *Berget* og *Gironden* i det internasjonale sosialdemokrati».¹

«I det hele tatt,» skriver redaktøren av «Rabotsjeje Djelo», B. Kritsjevski, «forekommer dette snakket om *Berget* og *Giron-*
den i sosialdemokratiets rekker oss å være en overfladisk historisk analogi, som tar seg merkelig ut fra en marxists penn: *Berget* og *Giron-*
den representerte ikke forskjellige temperamenter eller tankeretninger, som det kan forekomme ideologiske historikere, men forskjellige klasser eller slag – mellomborgerskapet på den ene siden og småborgerne og proletariatet på den annen. I den moderne sosialistiske bevegelse derimot er det ikke sammenstøt mellom klasseinteresser, den står fullt og helt i alle» (uthevet av B. Kr.) «sine forskjellige former, de mest erklærte bernsteinianere innbefattet, på de proletariske klasseinteressers grunn, går inn for proletariatets klassekamp for politisk og økonomisk frigjøring.» (S. 32-33.)

En dristig påstand! Har B. Kritsjevski da ikke hørt tale om den forlengst fastslåtte kjensgjerning at nettopp det «akademiske» lags omfattende deltakelse i den sosialistiske bevegelse i de siste år har sikret en så rask utbredelse av Bernsteinismen? Og viktigst av alt – hvormed begrunner vår forfatter sin mening, at «selv de mest erklærte bernsteinianere» står på klassekampens grunn for proletariatets politiske og økonomiske frigjøring? Det vites ikke. Det bestemte forsvar for de mest erklærte bernsteinianere støttes ikke i minste monn av argumenter eller grunner. Forfatteren tror tydeligvis at hvis han bare gjentar det de mest erklærte bernsteinianere sier om seg selv, så behøves det ikke noe bevis for hans påstand. Men kan en forestille seg noe mer «overfladisk» enn denne bedømmelse av en hel retning på grunnlag av hva representantene for denne retningen sier om seg selv? Kan en forestille seg noe mer overfladisk enn den fortsatte «moralfilosofi» om to ulike og tilmed diametralt motsatte typer eller veier for partiutviklingen («R. D.» s. 34–35)? De tyske sosialdemokrater anerkjenner, blir det sagt, den fulle frihet til kritikk, franskmennene gjør det ikke, og nettopp deres eksempel skal

viser «hvor skadelig intoleransen er».

Nettopp B. Kritsjevskis eksempel – svarer vi på dette – viser at folk hvis syn på historien bokstavelig følger Ilovaiskis⁽ⁱ⁾ lærebok, stundom kaller seg marxister.

For å forklare enheten i det tyske og oppsplittetheten i det franske sosialistiske parti finner en det helt overflødig å grave i de historiske særegenheter i det ene eller andre land, å sette det militære halvnevelde og den republikanske parlamentarismens forhold opp mot hverandre, å analysere følgene av Paris-kommunen og sosialistloven⁽ⁱⁱ⁾ å sammenligne det økonomiske liv og den økonomiske utvikling, å minne om at «det tyske sosialdemokratis enestående framvokster» ble ledsaget av en i hele sosialismens historie enestående energi i kampen ikke bare mot de teoretiske villfarelser (Mühlberger, Dühring)⁽ⁱⁱⁱ⁾, katetersosialistene 11, men også mot de taktiske (Lassalle) osv, osv.

Alt dette er overflødig! Franskmenne krangler fordi de er intolerante, tyskerne er enige fordi de er snille gutter.

Og legg merke til at ved hjelp av denne enestående dyp-sindighet «avfeies» den kjensgjerning som fullstendig gjendriver bernsteinianernes forsvar. *Om de virkelig står på den proletariske klassekamps grunn – dette spørsmålet kan bare avgjøres endelig og ugjendrivelig av den historiske erfaring.* Følgelig har i så måte nettopp Frankrike den aller største betydning som det eneste land der bernsteinianerne har forsøkt å stå på egne ben, under varmt bifall fra sine tyske kolleger (og delvis også de russiske opportunisten, smlgn. «Rabotsjeje Djelo», nr. 2–3, s. 83–84). Henvisningen til franskmenne «uforsønlighet» viser seg – bortsett fra sin «historiske» betydning (i Nosdrevs 12 ånd) – simpelthen å være et forsøk på å tilsløre meget ubehagelige kjensgjerninger med harmfulle ord.

Men vi akter heller ikke på noen måte å forære tyskerne til B. Kritsjevski og de tallrike andre forsvarere av «frihet til kritikk». Når de «mest erklærte bernsteinianere» ennå tolereres i det tyske partis rekke, så er det bare for så vidt som de *bøyer seg* både for Hannover-resolusjonen 13, som bestemt avviser Bernsteins «endringsforslag», og Lübeck-resolusjonen 14, som (trass i hele sin diplomatiske formulering) inneholder en direkte advarsel til Bernstein. Ut fra det tyske partis interesser kan det diskuteres hvorvidt dette diplomatiet var på sin plass, om en mager fred i det gitte tilfelle var bedre enn en ærlig strid, en kan kort sagt være uenig om vurderingen av det formålstjenlige i den ene eller andre *måten* å tilbakevise bernsteinianismen på, men en kan ikke unngå å se denne kjensgjerning at det tyske parti to ganger har *avvist* bernsteinianismen. ⁱ

Hvis en altså tror at tyskernes eksempel bekrefter tesen: «selv de mest erklærte bernsteinianere står på den proletariske klassekamps grunn for proletariatets politiske og økonomiske frigjøring» – så er det ensbetydende med at en ikke har skjønnet det minste av det som foregår for alles øyne.ⁱⁱ

Men ikke nok med det. «Rabotsjeje Djelo» opptre, som vi alt har bemerkt, overfor det *russiske* sosialdemokrati med krav om «frihet til kritikk» og med et forsvar av bernsteinismen. Det har tydeligvis opplevd eksempler på at man hos oss urettferdig har krenket våre «kritikere» og bernsteinianere. Men hvilke? Hvem? Hvor? Når? Hva besto da urettferden i? Om dette tier «Rabotsjeje Djelo», som ikke en eneste gang nevner en eneste russisk kritiker og bernsteinianer! Det gjenstår bare to mulige formodninger. *Enten* er den urettferdig krenkede part ingen annen enn «Rabotsjeje Djelo» selv (dette bekräftes av at det i begge artikler i nr. 10 dreier seg om de fornærmelser «Sarja» og «Iskra» har tilføyd «Rabotsjeje Djelo»). Hvordan skal en i så fall forklare den besynderlighet at «Rabotsjeje Djelo», som alltid så hårdnakket har fornektet enhver solidaritet med bernsteinismen, ikke kunne forsvare seg selv uten å

legge et godt ord inn for de «mest erklærte bernsteinianere» og for friheten til kritikk? *Eller* det er helt andre tredje personer som er de urettferdig krenkede. I så fall, hvilke grunner kan det da være til å tie stille om dem?

Vi ser således at «Rabotsjeje Djelo» fortsetter å leke gjemsel, som det har drevet med like siden det ble til (noe som vi skal påvise nedenfor). Legg videre merke til denne *første* faktiske bruk av den lovpriste «frihet til kritikk». I virkeligheten har den straks medført at ikke bare enhver form for kritikk, men enhver selvstendig vurdering i det hele tatt er forsvunnet. Det samme «Rabotsjeje Djelo», som tier om den russiske bernsteinisme som om den var en hemmelig sykdom (Starovers rammende uttrykk)¹⁶, foreslår at en for å kurere denne sykdommen *simpelthen skal kopiere* den siste tyske resept mot den tyske avart av denne sykdommen! Istedenfor frihet til kritikk – en slavisk ... ja enda verre: apekattaktig etterherming! Det ensartede sosiale og politiske innhold i den moderne internasjonale opportuniste kommer til uttrykk i den ene eller andre avart i samsvar med de nasjonale eiendommeligheter. I ett land har opportunistgruppen alt lenge opptrådt under et særskilt flagg; i et annet har opportunistene latt teorien ligge og fører radikalsosialistenes politikk i praksis; i et tredje har noen medlemmer av det revolusjonære parti løpt over i opportunistenes leir og søker å nå sine mål ikke i en åpen kamp om prinsipper og en ny taktikk, men ved en gradvis, umerkelig og, om en så kan uttrykke seg, ustraffbar demoralisering av sitt parti; i et fjerde bruker samme slags overløpere de samme framgangsmåter i den politiske trelldoms halvmørke og ved et helt originalt innbyrdes forhold mellom «legal» og «illegal» virksomhet osv. Men å gi seg til å tale om frihet til kritikk og til bernsteinisme som forutsetning for en samling av de russiske sosialdemokrater, og samtidig la være å forklare hvordan nettopp den russiske bernsteinisme er kommet til uttrykk og hvilke særlige frukter den har båret – det er det samme som å gi seg til å snakke for ingen ting å si.

La oss da selv prøve, om bare i få ord, å si det som «Rabotsjeje Djelo» ikke har ønsket å si (eller kanskje ikke engang har greidd å forstå).

c) Kritikken i Russland

Det viktigste særmerke ved Russland i nevnte henseende er at allerede *selve begynnelsen* til den spontane arbeiderbevegelse på den ene siden og til den fremskredne offentlige meningsvending til marxismen på den andre siden har vært preget av en samling av vitterlig forskjelligartede elementer under et felles flagg og til kamp mot den felles motstander (den forældede sosialpolitiske verdensanskuelse). Vi taler her om den «legale marxismes» hvetebrødsdager. Det var i det hele tatt en særdeles original foreteelse, som i åttiårene eller i begynnelsen av nittiårene ingen overhodet kunne tenke seg muligheten av. I selvherskerdømmets land, med en fullstendig slavebundet presse, under en desperat politisk misnøye og protest – her bryter den revolusjonære marxismes teori plutselig igjennom i den *sensurerte* litteratur, framstilt i et billedlig, men for alle «interesserte» forståelig språk. Regjeringen hadde vennet seg til å betrakte bare (den revolusjonære) narodnismens teori som farlig og, som det så ofte forekommer, uten å legge merke til den indre utvikling, mens den gledet seg over *enhver* kritikk som var rettet mot den. Før regjeringen fikk summet seg, og før den tungføre hæren av sensorer og gendarmen hadde oppsporet den nye fienden og gikk løs på ham, var det (etter våre russiske forhold) gått lang tid. I denne tiden utkom den ene marxistiske bok etter den andre, det ble grunnlagt marxistiske tidsskrifter og blad, alle mennesker ble marxister, man smigret marxistene, man gjorde kur til marxistene. Forleggerne gledet seg over den uvanlige gode avsetningen på marxistiske bøker. Det er helt begripelig at det blant de første marxister, som var omgitt av all denne virak, var mer enn en «forfatter som fikk fluer i hodet»¹⁷.

I dag kan en tale rolig om denne perioden, som hører fortiden

til. Det er ingen hemmelighet for noen at marxismens kortvarige oppblomstring på vår litteraturs overflate skyldtes et forbund mellom ekstreme radikale og ytterst moderate folk. I virkeligheten var de sistnevnte borgerlige demokrater, og denne konklusjon (som tydelig nok er bekreftet ved deres videre «kritiske» utvikling) tvang seg inn på somme allerede før det var oppstått sprekker i «forbundet».ⁱ

Men når det er tilfellet, faller ikke da det største ansvar for den etterfølgende «forvirringens tid» nettopp på de revolusjonære sosialdemokrater, som inngikk dette forbund med de framtidige «kritikere»?ⁱⁱ

Et slikt spørsmål, ledsaget av et bekreftende svar, kan en stundom få høre av folk som ser altfor skjematisk på saken. Men disse folkene tar fullstendig feil. Bare den som ikke har tillit til seg selv, kan frykte midlertidige forbund selv med upålitelige folk, og ikke et eneste politisk parti vil kunne eksistere uten slike forbund. Forbundet med de legale marxister var på sitt vis det første virkelige politiske forbund det russiske sosialdemokrati inngikk. Takket være dette forbundet ble det oppnådd en forbausende rask seier over narodnismen og en veldig stor utbredelse av marxismens ideer (om enn i en vulgarisert form). Dessuten, var forbundet ikke inngått helt uten «betingelser». Bevis: Den marxistiske artikkelsamlingen «Materialer om Russlands økonomiske utvikling»,ⁱⁱⁱ som sensuren brente i 1895.

Hvis en kan sammenligne den litterære avtalen med de legale marxister med et politisk forbund, så kan denne boka sammenlignes med en politisk avtale.

Bruddet ble selvsagt ikke framkalt ved at «forbundsfellene» viste seg å være borgerlige demokrater. Tvert imot, representantene for denne siste retning er sosialdemokratiets naturlige og ønskede forbundsfeller, for så vidt det gjelder dets demokratiske oppgaver, som den nåværende situasjon i

Russland stiller i forgrunnen. Men den nødvendige forutsetning for et slikt forbund er at sosialistene har full mulighet til å vise arbeiderklassen den fiendtlige motsetning mellom dens interesser og borgerskapets interesser. Men bernsteinismen og den «kritiske» retning, som flertallet av de legale marxister mannjamt gikk over til, har nettopp satt denne muligheten til side og fordervet den sosialistiske bevissthet ved å forflåte marxismen, forkynne teorien om utjevning av de sosiale motsetninger, ved å erklære ideen om den sosiale revolusjon og proletariatets diktatur for en tåpelighet og innskrenke arbeiderbevegelsen og klassekampen til en snever tradeunionisme og en «realistisk» kamp for små, gradvise reformer. Dette er akkurat det samme som det borgerlige demokrati gjorde ved å bestride sosialismens rett til selvstendighet og følgelig dens rett til å eksistere i det hele tatt. Dette betydde i praksis en bestrebelse for å forvandle den framvoksende arbeiderbevegelse til de liberales haleheng.

Det er klart at et brudd ble nødvendig under slike forhold. Men den «originale» eiendommelighet i Russland kom til uttrykk i at dette bruddet simpelthen innebar at sosialdemokratene ble fjernet fra den «legale» litteratur, den lettest forståelige og mest utbredte. De som forskanset seg her, var «forhenværende marxister», som opptrådte «i kritikkens tegn» og fikk et nesten fullstendig monopol på å «kolportere» marxismen. Rop som «Mot ortodoksien» og «Leve friheten til kritikk» (som nå gjentas av «Rabotsjeje Djelo») ble med ett slag til moteord, og at selv sensorer og gendarmen ikke kunne motstå denne moten, framgår av slike kjensgjerninger som utsendingen av tre russiske utgaver av den berømte (herostratisk berømte) Bernsteins bøker eller Subatovs 18 anbefaling av Bernsteins, herr Prokopovitsj' og andre bøker («Iskra» nr. 10). Sosialdemokratene sto nå overfor den i seg selv vanskelige oppgave å bekjempe denne nye retningen, en oppgave som ble gjort utrolig vanskelig av rent ytre hindringer. Og denne retningen innskrenket seg ikke til

litteraturens område. Vendingen til «kritikk» gikk hånd i hånd med de sosialdemokratiske praktikerens hang til «økonomisme».

Hvordan sambandet og den gjensidige avhengighet mellom den legale kritikk og den illegale økonomisme oppsto og utviklet seg, dette interessante spørsmål kunne gi emne for en særskilt artikkel. For oss er det tilstrekkelig her å konstatere at dette sambandet ubestridelig er et faktum. Det famøse «Credo»¹⁹ fikk en så fortjent berømmelse nettopp fordi det åpent formulerte dette sambandet og plapret ut med «økonomismens» politiske hovedtendens: La arbeiderne bare føre økonomisk kamp (det ville være rettere å si: tradeunionistisk kamp, ettersom denne omfatter også den spesifikke arbeiderpolitikk), og la den marxistiske intelligens smelte sammen med de liberale til politisk «kamp». Det tradeunionistiske arbeid «i folket» skulle være utføring av den første halvparten – den legale kritikken utføring av den andre halvparten av denne oppgaven. Denne erklæringen var et så ypperlig våpen mot økonomismen at hvis det ikke hadde eksistert noe «Credo», så måtte en ha oppfunnet det.

«Credo» ble ikke oppfunnet, men det ble offentliggjort uten samtykke fra dets forfattere og kanskje tilmed mot deres vilje. I hvert fall har den som skriver disse linjer, og som har vært med på å bringe det nye «programmet»ⁱ fram i dagens lys, måttet høre bebreidelser og klager over at vedkommende taleres løselig nedrablede resymé av sine synsmåter er blitt spredt i kopier, har fått etiketten «Credo» og tilmed er blitt trykt i avisene sammen med protesten!

Vi omtaler denne episoden fordi den avslører et meget interessant trekk ved vår økonomisme: frykten for offentlighet. Det er nettopp et trekk ved økonomismen som helhet, og ikke bare hos forfatterne av «Credo»; det har også ytret seg hos «Rabotsjeje Mysl 21», den mest direkte og ærlige tilhenger av økonomismen, hos «Rabotsjeje Djelo» (som er forarget over offentliggjøringen av de «økonomiske» dokumenter

i «Vademecum»ⁱ og hos Kievkomiteen, som for to år siden ikke ville tillate en offentliggjøring av dens *profession de foi*ⁱⁱ sammen med en spesielt skrevet gjendrivelse av den, og hos mange, mange enkelte representanter for økonomismen.

Denne frykten for kritikk som tilhengerne av frihet til kritikk legger for dagen, kan ikke forklares alene som sluhet (selv om det utvilsomt forekommer at det ikke går uten sluhet: det er dumt å utsette de ennå svake spirene til en ny retning for motstandernes angrep!). Nei, flertallet av økonomistene ser helt oppriktig (og må ifølge selve økonomismens vesen gjøre det) med uvilje på alle teoretiske diskusjoner, uoverensstemmelser mellom fraksjoner, store politiske spørsmål, planer om å organisere de revolusjonære osv. «En burde heller ha overlatt alt dette til utlandet!!» – sa en forholdsvis konsekvent økonomist en gang til meg, og han ga, dermed uttrykk for et meget utbredt (og atter rent tradeunionistisk) synspunkt: vår sak er arbeiderbevegelsen, arbeiderorganisasjonene her på stedet hvor vi lever – og alt annet er påfunn av de doktrinære, «overvurdering av ideologien», som forfatterne i brevet i «Iskra» nr. 12ⁱⁱⁱ uttrykte seg, i samklang med «Rabotsjeje Djelo» nr. 10.

Nå er spørsmålet: når den russiske «kritikk» og den russiske bernsteinisme har slike særtrekk, hva bør så være oppgaven for dem som ikke bare i ord, men i handling ønsker å være motstandere av opportunismen? For det første måtte en sørge for å gjenoppta det teoretiske arbeid som bare så vidt var påbegynt i den legale marxismens periode, og som nå igjen hvilte på de illegale aktivister. Uten dette arbeid var en framgangsrik utvikling av bevegelsen umulig. For det annet var det nødvendig å ta opp en aktiv kamp mot den legale «kritikk», som har skapt en fryktelig åndelig forvirring. For det tredje måtte en aktivt bekjempe oppløsningen og vaklingen i den praktiske bevegelse og avsløre og gjendrive alle forsøk på – bevisst eller

ubevisst – å senke vårt programs og vår taktikks nivå.

At «Rabotsjeje Djelo» verken har gjort det første eller det annet eller det tredje, er kjent, og nedenfor skal vi inngående klarlegge denne kjente sannhet fra de mest forskjellige sider. Foreløpig' skal vi bare påvise i hvilken skrikende motsetning kravet om «frihet til kritikk» står til særegenhetene ved vår hjemlige kritikk og den russiske økonomisme. Se bare på teksten til den resolusjon hvormed «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund» godkjente «Rabotsjeje Djelo»s standpunkt:

«Av hensyn til den videre ideologiske utvikling av sosialdemokratiet anerkjenner vi friheten til kritikk av den sosialdemokratiske teori i partiets litteratur som absolutt nødvendig, for så vidt som kritikken ikke står i strid med denne teoris klassemessige og revolusjonære karakter» («To kongresser», s. 10).

Og motiveringen: Resolusjonen «faller i sin første del sammen med Lübeck-kongressens resolusjon om Bernstein-saken» I sitt hjertes enfold legger «forbundsfellene» ikke engang merke til hvilket testimonium paupertatis (attest for (ånds)- fattigdom) de skriver ut for seg selv ved denne kopiering! «men... i den andre delen trekker den trangere grenser for friheten til kritikk enn Lübeck-kongressen gjorde».

Er da «Utenlandsforbundets» resolusjon rettet mot de russiske bernsteinianere? I motsatt fall ville det være fullstendig meningsløst å henviser til Lübeck! Men det er ikke riktig at den «trekker trange grenser for friheten til kritikk». Tyskerne har med sin Hannover-resolusjon punkt for punkt avvist *nettopp* de endringsforslag som Bernstein stilte, og Lübeck-resolusjonen har gitt en advarsel til Bernstein personlig og nevnt ham ved navn i resolusjonen. Derimot har våre «frie» etterplaprerere ikke med ett ord omtalt én eneste foreteelse i den spesielt russiske «kritikk» og den russiske økonomisme. Ved denne fortielse gir denne tomme henvisning til

teoriens klassemessige og revolusjonære karakter et langt større spillerom for mistolkninger, især hvis «Utenlandsforbundet» nekter å regne den «såkalte økonomisme» til opportunismen («To kongresser», s. 8, til punkt 1). Men vi skal ikke hefte oss ved dette. Hovedsaken er nemlig at opportunistenes holdning overfor de revolusjonære sosialdemokrater er diametralt motsatt i Tyskland og Russland. I Tyskland går de revolusjonære sosialdemokrater som kjent inn for å bevare det som er: det gamle programmet og den gamle taktikken, som er kjent for alle, og som er blitt klarlagt i alle detaljer gjennom mange årtiers erfaring. «Kritikerne» derimot ønsker å foreta endringer, og da disse kritikerne utgjør et forsvinnende lite mindretall og deres revisjonistiske bestrebelser er meget spakferdige, kan en forstå motivene til at flertallet nøyer seg med en tørr avvisning av «moderniseringene». Hos oss i Russland derimot går kritikken og økonomistene inn for å bevare det som er: «Kritikerne» ønsker at en fortsatt skal betrakte dem som marxister og sikre dem den «frihet til kritikk» som de har hatt i enhver henseende (idet de i grunnen aldri har anerkjent¹) noen *partimessige bånd*, og vi har jo heller ikke hatt noe slikt alminnelig anerkjent partiorgan som kunne «begrense» friheten til kritikk med så mye som et råd); økonomistene ønsker at de revolusjonære skal anerkjenne «bevegelsens fulle kompetanse på det nåværende tidspunkt» (Rabotsjeje Djelo» nr. 10, s. 25), dvs. den «legitime» eksistens av det som eksisterer; at «ideologene» ikke må forsøke å «bortlede» bevegelsen fra den vei som «bestemmes av vekselvirkningen mellom de materielle elementer og det materielle miljø» («Brev» i «Iskra» nr. 12); at man skal anerkjenne den kamp som ønskelig «som det under de gitte omstendigheter alene er mulig for arbeiderne å føre», samtidig som man skal anerkjenne den kamp som mulig «som de faktisk fører i dette øyeblikk» (Særtilllegg til «Rabotsjaja Mysl», s. 14).

Vi revolusjonære sosialdemokrater er tvert imot misfornøyd med

dette knefall for spontaniteten, dvs, for det som foreligger i «det gitte øyeblikk»; vi krever forandring av den taktikken som har vært rådende i de siste år, vi erklærer at «før vi samler oss og for å kunne samle oss, må vi først avgjort og bestemt avgrense oss fra hverandre» (se kunngjøringen om grunnleggingen av «Iskra»). Kort sagt, tyskerne holder fast ved det bestående og avviser forandringer; vi krever forandringer i det som består, og vi vil ikke underkaste oss det bestående eller avfinne oss med det.

Denne «lille» forskjellen har våre «frie» avskrivere av de tyske resolusjonene ikke engang lagt merke til!

d) Engels om betydningen av den teoretiske kamp

«Dogmatisme», «doktrinarisme», «partiets åreforkalkning som den uunngåelige straff for den voldelige innsnøring av tenkingen», – dette er de fiender som forfekterne av «frihet til kritikk» i «Rabotsjeje Djelo» på riddervis drar i leidang mot. Vi er meget glad for at dette spørsmålet er blitt reist, og ville bare foreslå å supplere det med et annet spørsmål:

Og hvem skal være dommer?

Foran oss har vi liggende to erklæringer om litterær utgivervirksomhet. Den ene er «Program for det periodiske organ for «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund», «Rabotsjeje Djelo» (Særtrykk av «Rabotsjeje Djelo» nr. 1). Den andre er en erklæring om at gruppen «Arbeidets frigjøring» gjenopptar sin forlagsvirksomhet. Begge bærer årstallet 1899, da «marxismens krise» alt lenge hadde stått på dagsordenen. Og hva så? I det første skriftet vil en forgjeves lete etter en henvisning til dette fenomenet og en bestemt redegjørelse for den stilling som det nye organet akter å ta til dette spørsmålet. Om det teoretiske arbeid og dets aktuelle oppgaver på det gitte tidspunkt fins det ikke et ord i dette programmet eller i de tillegg til det som Forbundets 3. kongress vedtok i 1901 (To

«kongresser», s. 15–18). I hele denne tiden har redaksjonen for «Rabotsjeje Djelo» skjøvet de teoretiske spørsmål til side, trass i at alle sosialdemokrater i verden var opptatt av dem.

Den andre uttalelsen derimot viser først og fremst til at interessen for teorien er blitt svekket i de siste år, krever inntrengende at «den teoretiske side av proletariatets revolusjonære bevegelse skal følges med våken oppmerksomhet», og oppfordrer til «skånselløs kritikk av bernsteinske og andre antirevolusjonære tendenser» i vår bevegelse. De numrene av «Sarja» som er kommet ut, viser hvorledes dette programmet er blitt oppfylt.

Og da ser vi at de store frasene mot tenkningens forkalkning og så videre dekker over likegladhet og hjelpeløshet i utviklingen av den teoretiske tenkning. De russiske sosialdemokraters eksempel illustrerer særlig klart det allment europeiske fenomen (som også de tyske marxister har slått fast for lenge siden) at den berømte frihet til kritikk ikke betyr at den ene teori blir avløst av en annen, men frihet fra enhver helstøpt og gjennomtenkt teori, den betyr eklektisisme og prinsipløshet. Den som har i alle fall noenlunde kjennskap til vår bevegelses faktiske tilstand, kan ikke unngå å se at den videre utbredelse av marxismen var ledsaget av en viss senkning av det teoretiske nivå. Takket være bevegelsens praktiske betydning og praktiske resultater fikk den tilslutning fra ikke så få mennesker som var meget lite eller slett ikke teoretisk skolert. Av dette kan en se hvilken mangel på 'takt «Rabotsjeje Djelo» legger for dagen når det triumferende setter fram Marx' uttalelse: «Hvert skritt virkelig bevegelse er viktigere enn et dusin programmer.» Å gjenta disse ordene i en periode med teoretisk forvirring er akkurat det samme som å rope til et likfølge: «Gid dere må få mange slike dager!» Disse ordene fra Marx er attpå til tatt fra hans brev om Gotha-programmet, der han *skarpt fordømmer* den eklektisisme som ble tillatt ved

formuleringen av prinsippene: hvis en absolutt skulle slutte seg sammen – skrev Marx til partiets ledere – så slutt avtaler som tjener bevegelsens praktiske mål, men tillat ikke kjøpslåing om prinsippene, gjør ikke teoretiske «innrømmelser». Det var dette som var Marx' tanke, men hos oss fins det folk som i hans navn prøver å svekke teoriens betydning!

Uten noen revolusjonær teori kan det ikke finnes noen revolusjonær bevegelse. En kan ikke sterkt nok understreke denne tanken på en tid da opportunismens moteforkynnelse kombineres med svermeri for de aller trangeste former for praktisk virksomhet. Men for det russiske sosialdemokrati forsterkes teoriens betydning ytterligere av tre omstendigheter, som man ofte glemmer, nemlig: for det første at vårt parti bare så vidt har begynt å ta form og skape seg et ansikt og ennå langt fra har avsluttet oppgjøret med de andre retninger i den revolusjonære tenkning, som truer med å føre bevegelsen bort fra den rette veien. Tvert imot er nettopp den siste tid preget av en oppblussing av ikke-sosialdemokratiske revolusjonære retninger (som Akselrod for lenge siden har forutsagt overfor økonomistene). Under slike forhold kan en feil som ved første øyekast synes å være «ubetydelig», få de sørgeligste følger, og bare kortsynte mennesker kan finne fraksjonsdiskusjoner og streng skjelning mellom avskygningene for utidige eller overflødige. Av konsolideringen av den ene eller andre «avskygning» kan det russiske sosialdemokratis framtid komme til å avhenge i mange, mange år.

For det annet er den sosialdemokratiske bevegelse i hele sitt vesen internasjonal. Det betyr ikke bare at vi må kjempe mot den nasjonale sjåvinisme. Det betyr samtidig at en bevegelse som begynner i et ungt land, bare kan ha framgang i fall den tilegner seg erfaringene fra andre land. Men til denne tilegnelsen er det ikke nok bare å gjøre seg kjent med denne erfaringen eller bare å skrive av de siste resolusjoner. Til dette er det nødvendig å ta kritisk stilling til denne

erfaringen og kontrollere den selvstendig. Den som forestiller seg hvor veldig den moderne arbeiderbevegelse har vokst i omfang og forgreninger, han vil forstå hvilket forråd av teoretiske krefter og politisk (og samtidig revolusjonær) erfaring som, trengs til dette.

For det tredje er det russiske sosialdemokratis nasjonale oppgaver av en art som aldri noe sosialistisk parti i verden har stått overfor.

Vi skal nedenfor tale om de politiske og organisatoriske forpliktelser som denne oppgaven, å fri hele folket fra selvherskerdømmets åk, legger på oss. Nå skal vi nøye oss med å understreke at *forkjemperens rolle bare kan fylles av et parti som ledes av en fremskreden teori*. For bare å danne seg en noenlunde konkret forestilling om hva dette betyr, bør leseren minnes slike forløpere for det russiske sosialdemokrati som Herzen, Belinski, Tsjernysjevski og den strålende fylking av revolusjonære i syttiårene; tenk bare på den verdensomspennende betydning som den russiske litteraturen får i vår tid; tenk på... men dette er nok!

La oss anføre Engels' bemerkninger om teoriens betydning i den sosialdemokratiske bevegelse, bemerkninger som skriver seg fra 1874. Engels taler ikke om to former for sosialdemokratiets store kamp (den politiske og den økonomiske), men om *tre, idet han stiller den teoretiske kamp ved siden av disse*. De ordene han gir den praktiske og politisk voksende tyske arbeiderbevegelse med på veien, er så lærerike for de nåværende spørsmål og diskusjoner at leseren forhåpentlig ikke vil ta det ille opp at vi bringer dette lange sitatet fra forordet til brosjyren «Der deutsche Bauernkrieg»,ⁱ som for lenge siden er blitt en storbibliografisk sjeldenhet.

«De tyske arbeidere har to vesentlige fordeler framfor det øvrige Europa. For det første at de tilhører det mest teoretiske folk i Europa, og at de har bevart den teoretiske sans som de såkalte «dannede» klasser i Tyskland har mistet så

fullstendig. Hvis ikke den tyske filosofi, især Hegel, var gått i forveien, ville den tyske vitenskapelige sosialisme – den eneste vitenskapelige sosialisme som noensinne har eksistert – aldri blitt til, Uten teoretisk sans hos arbeiderne ville denne vitenskapelige sosialisme aldri ha gått dem slik i blodet som den har gjort. Og for en umåtelig fordel dette er, viser seg på den ene siden i den likegyldighet for all teori som er en av hovedårsakene til at den engelske arbeiderbevegelse, trass i den glimrende organisasjonen i enkelte fag, beveger seg så langsomt framover, og på den andre siden i det rot og den forvirring som proudhonismen i sin opprinnelige skikkelse har avstedkommet hos franskmennene og belgierne, og dessuten hos spanierne og italienerne i Bakunins karikerte form.

Den andre fordelten er at tyskerne, når det gjelder tiden, er blant de siste som kom med i arbeiderbevegelsen. Liksom den tyske teoretiske sosialisme aldri vil glemme at den står

på Saint-Simons, Fouriers og Owens skuldrer – tre menn som med sitt fantasteri og all sin utopisme hører til de betydeligste hoder i alle tider og genialt har foregrettalløse ting hvis riktighet vi nå påviser vitenskapelig – slik må den tyske praktiske arbeiderbevegelse aldri glemme at den har utviklet seg på den engelske og franske bevegelses skuldrer, at den simpelthen kunne dra nytte av disses dyrekjøpte erfaringer og nå kunne unngå de feil som den gang nærmest var uunngåelige. Hvor ville vi stå i dag hvis ikke de engelske fagforeningene og de franske politiske arbeiderkampene var gått forut, uten den kolossale impuls som særlig Paris-kommunen har gitt?

En må si om de tyske arbeiderne at de har utnyttet fordelene ved sin stilling med sjeldent skjønn. For første gang så lenge det har eksistert en arbeiderbevegelse, blir kampen ført planmessig i samklang og sammenheng på sine tre fronter – den teoretiske, den politiske og den praktisk økonomiske (motstand mot kapitalistene). I dette så å si konsentriske angrep ligger nettopp den tyske bevegelses styrke og uovervinnelighet.

Dels på grunn av denne deres fordelaktige stilling, dels på grunn av den engelske bevegelses øyboereiendommeligheter og den voldelige undertrykkelse av den franske bevegelse, har de tyske arbeiderne for øyeblikket fått sin plass i den proletariske kamps fortropp. Hvor lenge hendingene vil la dem beholde denne ærefulle posten, er det umulig å spå om. Men så lenge de har den, vil de forhåpentlig fylle den på rette måten. Dertil trenges det fordoblede anstrengelser på hvert av kampens og agitasjonens områder. Det vil særlig være førernes plikt å vinne mer og mer klarhet i alle teoretiske spørsmål, mer og mer å fri seg fra den innflytelse som nedarvede fraser fra den gamle verdensanskuelse utøver, og alltid å være oppmerksom på at etter at sosialismen er blitt en vitenskap, må den også dyrkes som en vitenskap, dvs. studeres. Det det vil komme an på, er at vi blant arbeidermassene med økt iver utbrer den stadig mer avklarte innsikten vi har vunnet på den måten, og at vi slutter partiets organisasjoner så vel som fagforeningenes organisasjoner tettere og tettere sammen.

Hvis de tyske arbeiderne går framover på denne -måten, vil de ikke akkurat marsjere i spissen for bevegelsen – det er slett ikke i denne bevegelses interesse at en eller annen

enkelt nasjons arbeidere marsjerer i spissen – men likevel innta en ærefull stilling i slaglinjen, og de vil stå rustet om uventet tunge påkjenninger eller veldige hendinger krever økt mot, økt besluttsomhet og handlekraft av dem.»

Engels' ord viste seg å være profetiske. Få år etter sto de tyske arbeidere overfor uventet harde påkjenninger i form av unntaksloven mot sosialistene.²² Og de tyske arbeiderne møtte dem virkelig kampberedt og greide å gå ut av dem med seier.

Det russiske proletariat står foran enda langt tyngre påkjenninger, det står foran en kamp med et uhyre som får en unntakslov i et konstitusjonelt land til å se ut som den rene dverg. Den nærmeste oppgave som historien har stilt oss nå, er *den mest revolusjonære* av alle de *nærmeste oppgaver* som

proletariatet står overfor i noe land. Gjennomføringen av denne oppgaven, å ødelegge det mektige bolverk ikke bare for den europeiske, men også (det kan vi si nå) for den asiatiske reaksjon, vil gjøre det russiske proletariat til det internasjonale revolusjonære proletariats fortropp. Og vi har rett til å regne med at vi skal vinne dette hedersnavnet, som allerede våre forgjengere, de revolusjonære fra syttiårene, gjorde seg fortjent til, hvis vi bare forstår å fylle vår tusen ganger bredere og dypere bevegelse med den samme besluttsomhet og energi.

II. MASSENES SPONTANITET OG SOSIALDEMOKRATIETS BEVISSTE ORIENTERING

Vi har sagt at vår bevegelse, som er mye bredere og dypere enn bevegelsen i syttiårene, må besjeles av den samme grenseløse besluttsomhet og energi som på den tid. Faktisk har vel ingen ennå tvilt på at den moderne bevegelses styrke ligger i at den har vakt massene (og særlig industriproletariatet), men at dens svakhet er at de ledende revolusjonære mangler bevisst orientering og tiltak.

Men i den aller siste tid er det gjort en verdensomveltende oppdagelse, som truer med å snu opp ned på alle de synsmåter som har vært rådende i dette spørsmålet. Denne oppdagelsen er gjort av «Rabotsjeje Djelo», som i enn polemikk med «Iskra» og «Sarja» ikke innskrenket seg til enkelte spesielle innvendinger, men prøvde å føre den «alminnelige meningsforskjell» ned til en dypere rot, til en «forskjellig vurdering av den relative betydning av det spontane og det bevisst «plan»-messige element». Anklagetesen i «Rabotsjeje Djelo» lyder slik: «*Undervurdering av det objektive eller spontane elements betydning i utviklingen*».¹

Vi sier til dette: Selv om «Iskra»s og «Sarja»s polemikk ikke

hadde gitt noe som helst annet resultat enn at den hadde fått «Rabotsjeje Djelo» til å fundere ut denne «alminnelige meningsforskjell», så ville også dette ene resultat gi oss stor tilfredsstillelse; så betydningsfull er denne tesen på mange måter, så klart belyser den kjernen i de nåværende teoretiske og politiske uoverensstemmelser mellom de russiske sosialdemokrater.

Av den grunn har spørsmålet om hvordan forholdet er mellom bevisst orientering og spontanitet en veldig allmenn interesse, og dette spørsmålet må derfor behandles meget inngående.

a) Begynnelsen til det spontane oppsving

I det foregående kapittel har vi behandlet den begeistring for marxismen som *grasserte* blant den dannede russiske ungdom i midten av nittiårene. Omtrent samtidig fikk arbeiderstreikene den samme grasserende karakter etter den berømte industrikrigen i Petersburg i 1896. Det at de bredte seg til hele Russland, var et klart vitnesbyrd om hvor dypt den nyoppståtte folkebevegelsen gikk, og hvis en overhodet skal tale om et «spontant element», så må en naturligvis vedgå at nettopp denne streikebevegelsen først og fremst var spontan.

Men spontanitet og spontanitet kan være forskjellige ting. Også i syttiårene og åttiårene (ja også i første halvdel av det nittende århundre) var det streiker i Russland, fulgt av «spontane» ødeleggelse av maskiner og så videre. I sammenligning med disse «revolter» kan en til og med kalle streikene i nittiårene for «bevisste», så betydningsfullt er det skritt framover som arbeiderbevegelsen har tatt i mellomtiden. Dette viser oss at det «spontane element» i seg selv i grunnen ikke er noe annet enn *spireformen* for den bevisste orientering. Og allerede de primitive revolter var i seg selv uttrykk for en viss oppvåkning til bevissthet: arbeiderne mistet den nedarvede tro på urokkeligheten av det system som undertrykte dem, de begynte... jeg vil ikke si å forstå, men å føle

nødvendigheten av en kollektiv motstand, og de brøt resolutt med den slaviske underdanighet for øvrigheten. Men dette var tross alt langt mer et utslag av fortvilelse og hevn enn av *kamp*. Streikene i nittiårene viser oss langt flere glimt av bevissthet: det blir reist bestemte krav, det blir overveid på forhånd hvilket tidspunkt som er mest laglig, en drøfter kjente tilfelle og eksempler fra andre steder osv. Mens revoltene bare var undertrykte menneskers opprør, så var de systematiske streikene allerede et uttrykk for spirer til klassekampen, men nettopp også bare spirer. I og for seg var disse streikene en tradeunionistisk kamp, men ennå ikke en sosialdemokratisk kamp, de betydde at antagonismen mellom arbeidere og arbeidsgivere var vakt, noen arbeiderne hadde ikke, og kunne ikke ha noen bevissthet om den uforsonlige motsetningen mellom deres interesser og hele det moderne sosiale og politiske system, dvs., en sosialdemokratisk bevissthet. I denne betydning var streikene i nittiårene, trass i det veldige framskritt sammenlignet med «revoltene», fremdeles en rent spontan bevegelse.

Vi sa at det *ikke kunne være* noen sosialdemokratisk bevissthet hos arbeiderne. Den kunne bare tilføres utenfra. Alle lands historie vitner om at arbeiderklassen med sine egne krefter bare er i stand til å utforme en tradeunionisk bevissthet, dvs. overbevisningen om nødvendigheten av å slutte seg sammen i fagforeninger, føre kamp mot arbeidskjøperne, tvinge regjeringen til å utstede de og de lover som er nødvendige for arbeiderne, osv.¹

Sosialismens lære er derimot vokset ut av de filosofiske, historiske og økonomiske teorier som er blitt utarbeidet av dannede representanter for de besittende klasser, intelligensen. Grunnleggerne av den, moderne vitenskapelige sosialisme, Marx og Engels, tilhørte selv ifølge sin sosiale stilling den borgerlige intelligens. På nøyaktig samme måte er sosialdemokratiets teoretiske lære også i Russland oppstått helt uavhengig av arbeiderbevegelsens spontane utvikling, som

et naturlig og uunngåelig resultat av tenkningens utvikling hos den revolusjonær – sosialistiske intelligens. På den tid vi her taler om, dvs. i midten av nittiårene, var denne læren ikke bare allerede fullt ut utformet i programmet for gruppen «Arbeidets frigjøring», men hadde også vunnet flertallet av den revolusjonære ungdom i Russland for seg.

På denne måten forelå det både en spontan vekkelse av arbeidermassene, en vekkelse til bevisst liv og bevisst kamp, og en revolusjonær ungdom, som var væpnet med den sosialdemokratiske teori og som lengtet etter å komme ut blant arbeiderne. Her er det særlig viktig å slå fast det ofte glemte (og forholdsvis lite kjente) faktum at de *første* sosialdemokrater i denne perioden, som *ivrig tok fatt på økonomisk agitasjon* – (og i så måte fullt ut utnyttet de virkelig nyttige pekepinnene i brosjyren «Om agitasjon», som den gang bare forelå i manuskript) – ikke bare så denne agitasjonen som sin eneste oppgave, men tvert imot fra *første stund* av stilte i forgrunnen både de videste historiske oppgaver for det russiske sosialdemokrati i alminnelighet og den oppgave å styrte selvherskerdømmet i særdeleshet. Således utsendte for eksempel den gruppen sosialdemokrater i Petersburg som grunnla «Kampfobundet for arbeiderklassens frigjøring», allerede i slutten av 1895 det første nummer av et blad som fikk navnet «Rabotsjeje Djelo». Da dette nummeret var fullt ferdig til å gå i trykking, ble det beslaglagt av gendarmene under en russia natten mellom den 8. og 9. desember 1895 hos et medlem av gruppen, A. A. Vanejev,ⁱ og det ble aldri «Rabotsjeje Djelo» forunt å se, dagens lys i sin første skikkelse. Lederartikkelen i dette bladet (som kanskje om 30 år vil bli dratt fram av politidepartementets arkiver av en eller annen «Russkaja Starina»,ⁱⁱ skisserte arbeiderklassens historiske oppgaver i Russland og stilte erobringen av den politiske frihet fremst blant disse oppgavene.)

Så kom en artikkel «Hva tenker våre ministere på?», som behandlet politiets voldelige oppløsning av

folkeopplysningskomiteene, og en rekke korrespondanser ikke bare fra Petersburg, men også fra andre steder i Russland (f. eks. om nedslaktingen av arbeiderne i guvernementet Jaroslav). Hvis vi ikke tar feil, var de russiske sosialdemokraters «første forsøk» i nittiårene altså et blad som ikke var snevert lokalpreget og enda mindre hadde «økonomisk» karakter, men som strevde etter å forene streikekampen med den revolusjonære bevegelse mot selvherskerdømmet og dra alle som undertrykkes av den reaksjonære mørkemannspolitikken, over til å støtte sosialdemokratiet. Og ingen som er bare noenlunde kjent med bevegelsens tilstand på den tid, kan tvile på at et slikt blad ville ha vunnet full sympati både hos arbeiderne i hovedstaden og hos den revolusjonære intelligens og ville ha fått den aller største utbredelse. At tiltaket mislyktes, viste bare at sosialdemokratene den gang ikke var i stand til å tilfredsstille øyeblikkets brennende behov på grunn av sin mangel på revolusjonær erfaring og praktisk kyndighet. Det samme må sies også om «SPB Rabotsji Listok»ⁱⁱⁱ og især om «Rabotsjaja Gaseta» 23 og om «Manifestet» fra Russlands sosialdemokratiske arbeiderparti, som ble grunnlagt våren 1898. Det sier seg selv at det ikke kunne falle oss inn å bebreide de daværende lederne for deres mangel på kyndighet. Men for å kunne utnytte bevegelsens erfaringer og dra praktisk lærdom av dem, er det nødvendig å være fullt klar over hva det var den ene eller den andre mangel skyldtes, og hva den betydde. Derfor er det ytterst viktig å slå fast at en del (kanskje til og med flertallet) av de sosialdemokratene som var aktive i 1895-1898, med god grunn anså det mulig allerede den gang, i den første begynnelse av den «spontane» bevegelse, å legge fram et meget vidtgående program og en kamptaktikk.^{iv}

At flertallet av de revolusjonære ikke var tilstrekkelig kyndige, var et helt naturlig fenomen som ikke kunne gi grunn til noen særlig bekymring. Når bare oppgavene ble stilt på rette måten, når der bare var energi til å gjenta forsøkene på å løse disse oppgavene, så var forbigående uhell ikke noen

stor ulykke. Revolusjonær erfaring og organisatorisk dyktighet er ting som en kan tilegne seg. Bare en har vilje til å utvikle de nødvendige egenskaper! Bare en er klar over manglene, hvilket i revolusjonære saker er godt begynt og mer enn halvveis fullført!

Men det som ikke var noen stor ulykke, ble en virkelig ulykke da denne erkjennelsen tok til å blekne (den var jo meget levende hos de aktive deltakere i de ovennevnte grupper), og da det dukket opp folk – tilmed sosialdemokratiske blad – som var beredt til å gjøre manglene til en dyd, og som bent fram forsøkte å begrunne sitt *kryperi og knefall for spontaniteten teoretisk*. Det er nå på tide å gjøre opp regnskapet for denne retningen, som er meget unøyaktig karakterisert med begrepet «økonomisme», et altfor snevert uttrykk for dens vesen.

b) Knefall for spontaniteten. «Rabotsjaja Mysl»

Før vi går over til litterære utslag av denne retningen, skal vi anføre følgende karakteristiske kjensgjerning (som er meddelt oss av ovennevnte kilde), som kaster et visst lys over hvorledes uenigheten mellom de to framtidige retninger i det russiske sosialdemokrati oppsto og utviklet seg blant kameratene i St. Petersburg. I begynnelsen av 1897 hadde A. A. Vanejev og noen av hans kamerater,ⁱ før de ble sendt i forvisning, høve til å delta i et privat møte, der «gamle» og «unge» medlemmer av «Kampforbundet for arbeiderklassens frigjøring» kom sammen.

Samtalen dreide seg hovedsakelig om organisasjonen' og i særdeleshet nettopp om det «statutt for arbeiderklassen» som i sin endelige utforming ble trykt i nr. 9–10 av «Listok Rabotnika» 24 (s. 46). Mellom de «gamle» («dekabristene») 25 som sosialdemokratene i Petersburg den gang spøkefullt kalte dem, og noen av de «unge» (som seinere samarbeidet intimt med «Rabotsjaja Mysl») viste det seg straks en skarp meningsfor-

skjell, og det utviklet seg en hissig polemikk. De «unge» forsvarte hovedprinsippene i statuttene i den form de var trykt. De «gamle» sa at det var ikke først og fremst dette vi hadde bruk for, men én konsolidering av «Kampfbundet» til en organisasjon av revolusjonære, som de forskjellige arbeiderkasser, sirkler for propaganda blant den studerende ungdom osv, måtte innordnes under. Det sier seg selv at diskusjonsdeltakerne var langt fra å se på denne uoverensstemmelsen som begynnelsen til en skilsmisse. Tvert imot betraktet de den som et enkelttilfelle, som noe tilfeldig. Men denne kjensgjerning viser at «økonomismen»s oppståen og utbredelse heller ikke i Russland på noen måte foregikk uten kamp med de «gamle» sosialdemokrater (dette glemmer de nåværende økonomister ofte). Og når denne kampen for det meste ikke har etterlatt seg noe «dokumentarisk» spor, da er årsaken ene og alene den at sammenslutningen av de sirkler som arbeidet, forandret seg utrolig ofte, det oppsto ingen som helst kontinuitet, og derfor ble uoverensstemmelsene heller ikke lagt ned i noe dokument.

«Rabotsjaja Mysl»s oppståen førte økonomismen fram i dagen, men heller ikke det med en gang. En må konkret forestille seg hvilke arbeidsvilkår og hvilken kort levetid storparten av de russiske sirkler hadde (og bare den som selv har levd med i det, kan danne seg en konkret forestilling om dette), for å forstå hvor mye det var som berodde på tilfeldigheter i den nye retnings hell eller uhell i de forskjellige byer, og hvor lenge verken tilhengere eller motstandere av dette «nye» kunne avgjøre, ja bokstavelig talt ikke hadde noen mulighet for å avgjøre om dette virkelig var en særskilt retning eller bare uttrykk for enkelte personers mangel på skolering. For eksempel fikk det store flertall av sosialdemokratene overhodet ikke kjennskap til de første hektograferte nummerne av «Rabotsjaja Mysl», og når vi i dag kan referere til lederartikkelen i dets første nummer, skyldes det utelukkende at den er trykt opp igjen i en artikkel av V. I.26) («Listok Rabotnika» nr. 9-10, s. 47 o. flg.), som selvsagt ikke har

forsømt meget ivrig mer ivrig enn klokt – å rose den nye avisen som skiller seg så skarpt fra de aviser og bladprosjekter som vi har nevnt ovenfor.ⁱ

Det er nok verd å se litt på denne lederen – så plastisk uttrykte den *hele ånden* i «Rabotsjaja Mysl» og økonomismen som helhet.

Etter å ha påpekt at det ikke vil lykkes armen i det blå oppslagⁱⁱ å stanse arbeiderbevegelsens utvikling, fortsetter lederartikkelen: «... En slik livskraft skylder arbeiderbevegelsen den omstendighet at arbeideren selv endelig tar sin skjebne i sine egne hender og river den ut av lederens hender», og denne hovedpåstanden utvikles inngående i det følgende. I virkeligheten ble lederne (dvs. sosialdemokratene, organisatorene av «Kampfbundet») så å si revet ut av arbeidernes henderⁱⁱⁱ av politiet, men saken framstilles som om arbeiderne skulle ha ført kamp mot disse lederne og fridd seg fra deres åk!

Istedenfor å kalle framover, til styrkelse av den revolusjonære organisasjon og utviding av den politiske virksomhet, ga de seg til å kalle til retrett, til den rent tradeunionistiske kamp. De forkynte at «bevegelsens økonomiske grunnlag formørkes av bestrebelsen for stadig ikke å glemme det politiske ideal», at arbeiderbevegelsens parole var – «kamp for den økonomiske stilling» (!), eller enda bedre, «arbeiderne for arbeiderne». Det ble hevdet at streikekassene var «mer verdifulle for bevegelsen enn hundre andre organisasjoner» (sammenlign denne påstanden, som skriver seg fra oktober 1897, med «dekabristenes» diskusjon med de «unge» i begynnelsen av 1897) osv. Slagord om at man ikke burde stille arbeidernes «elite», men den «gjennomsnittlige», den alminnelige arbeider i forgrunnen, at «politikken alltid lydlig følger økonomien» osv., osv., kom på moten og fikk en uimotståelig innflytelse på mange unge, som var strømmet til bevegelsen og i de fleste tilfelle bare kjente til brudd-

stykker av marxismen i den legale utformingⁱ. Det ble spontanitetens fullstendige undertrykking av den bevisste orientering – spontaniteten hos de «sosialdemokrater» som gjentok herr V. V. s «ideer», spontaniteten hos de arbeidere som lå under for det argument at en kopek på rubelen var mer kjærkommen og verdifull enn all sosialisme og all politikk, at de skulle føre «kamp i bevisstheten om at de ikke kjempet for en eller annen framtidig slekt, men – for seg selv og sine barn» (lederen i «Rabotsjaja Mysl» nr. 1). Slike fraser har alltid vært et yndet våpen for de vesteuropeiske bursjoaer, som av hat til sosialismen selv arbeidet (som f. eks. den tyske «sosialpolitiker» Hirsch) med å omplante den engelske trade-unionisme til den hjemlige jord, idet de fortalte arbeiderne at den rent fagforeningsmessige kampⁱⁱ nettopp er kampen for dem selv og deres barn og ikke for en eller annen framtidig slekt i en eller annen framtidig sosialisme, og nå har «V. V. ene i det russiske sosialdemokrati»²⁷ gitt seg til å gjenta disse borgerlige fraser.

Det er her viktig å minne om tre omstendigheter som vi vil ha stor nytte av i den videre analyse av uoverensstemmelsene i *nåtiden*.ⁱⁱⁱ

For det første har det vi har påvist, at den bevisste orientering ble skjøvet i bakgrunnen av spontaniteten, også foregått på *spontan* vis. Det kan ta seg ut som et ordspill, men det er

– dessverre! – den bitre sannhet. Det skjedde ikke gjennom åpen kamp mellom to fullstendig motsatte syn og det enes seier over det andre, men gjennom gendarmenes «bortrivning» av et større og større antall «gamle» revolusjonære, og ved at flere og flere «unge» «V.V. er i det russiske sosialdemokrati» trådte fram på scenen. Enhver som – jeg vil ikke si: har deltatt i *nåtidens* russiske bevegelse, men bare har åndet dens luft, vet utmerket at det nettopp henger slik sammen. Og når vi likevel legger særlig vekt på at leseren har dette

velkjente faktum klart for seg, når vi så å si til illustrasjonen legger fram materialer om «Rabotsjeje Djelo» i den første utforming og om meningsdivergensene mellom «de gamle» og «de unge» i begynnelsen av 1897, – så er det fordi folk som skryter av sin «demokratisme», spekulerer i at det brede publikum (eller den yngste ungdom) ikke har kjennskap til dette faktum. Vi skal komme tilbake til dette nedenfor.

For det annet kan vi allerede i det litterære utslag av økonomismen iaktta den ytterst eiendommelige foreteelse, som er særdeles karakteristisk til forståelse av alle uoverensstemmelser mellom nåtidens sosialdemokrater, nemlig at tilhengerne av den «rene arbeiderbevegelse», tilbederne av den mest intime og mest «organiske» («Rabotsjeje Djelo»s uttrykk) forbindelse med den proletariske kamp, motstanderne av enhver ikkearbeiderintelligens (selv om det er en sosialistisk intelligens) må ty til argumenter fra *borgerlige* «rene fagforeningsfolk» for å forsvare sitt standpunkt. Dette viser oss at «Rabotsjaja Mysl» fra første stund av – uten å være seg det bevisst – ga seg til å virkeliggjøre «Credo» s program. Dette viser (noe som «Rabotsjeje Djelo» slett ikke kan begripe) at *ethvert* knefall for spontaniteten i arbeiderbevegelsen, enhver svekkelse av «det bevisste elements», av sosialdemokratiets rolle *betyr en styrkelse av den borgerlige ideologis innflytelse på arbeideren e- helt uansett om den som svekker denne rollen ønsker det eller ikke.* Alle som snakker om «overvurdering av ideologien»),ⁱ om overdrivelse av det bevisste elements rolleⁱⁱ og lignende, forestiller seg at den rene arbeiderbevegelse av seg selv kan utforme en selvstendig ideologi, når bare arbeiderne «har revet sin skjebne ut av ledernes hender».

Men det er en stor villfarelse. For å supplere det som er sagt ovenfor, skal vi ytterligere anføre følgende overmåte riktige og betydningsfulle ord av K. Kautsky, som han har sagt om utkastet til et nytt program for det østerrikske

sosialdemokratiske parti:ⁱⁱⁱ

«Mange av våre revisjonistiske kritikere tror at Marx skal ha hevdet at den økonomiske utvikling og klassekampen ikke bare skaper forutsetningene for sosialistisk produksjon, men også direkte *erkjennelsen* (uthevet av K. K.) av dens nødvendighet. Og så innvender disse kritikerne straks at landet med den høyeste kapitalistiske utvikling, England, er det land som står mest fremmed for denne erkjennelse. Etter det nye utkastet kunne en forledes til å tro at også den østerrikske programkommisjonen deler dette angivelig ortodoks-marxistiske synspunkt som er motbevist på denne måten. I utkastet heter det nemlig: «Jo mer den kapitalistiske utvikling øker 'proletariatet, desto mer tvinges det og får det mulighet til å føre kamp mot kapitalismen. Proletariatet kommer til erkjennelse» av sosialismens mulighet og nødvendighet. I denne forbindelse framstilles den sosialistiske erkjennelse som et nødvendig direkte resultat av den proletariske klassekamp. Men det er slett ikke riktig. Selvsagt har sosialismen som lære i like høy grad som proletariatets klassekamp sine røtter i de moderne økonomiske forhold, utspringer i like høy grad som den av kampen mot nøden og elendigheten blant massene som kapitalismen skaper, men sosialismen og klassekampen oppstår side om side, ikke den ene av den andre, de oppstår under forskjellige forutsetninger. Den moderne sosialistiske bevissthet kan bare oppstå på grunnlag av dyp vitenskapelig innsikt. I virkeligheten er den moderne økonomiske vitenskap i like høy grad en forutsetning for sosialistisk produksjon som f. eks. moderne teknikk, men proletariatet kan bare ikke med beste vilje skape verken vitenskapen eller teknikken; begge oppstår av den moderne samfunnsprosess. Vitenskapens bærer er imidlertid ikke proletariatet, men den *borgerlige intelligens* (uthevet av K. K.); det er jo også hos enkelte medlemmer av dette lag at den moderne sosialisme er oppstått, og først gjennom dem er den blitt overført til de i åndelig henseende mest utviklede proletarer, som så har ført den inn i proletariatets klassekamp, der forholdene har gjort det mulig. Den

sosialistiske erkjennelse er altså noe som er brakt inn utenfra (von aussen Hineingetragen) i proletariatets klassekamp og ikke noe som spontant (urwüchsig) er vokset opp innenfor den. I samsvar med dette sa også det gamle Hainfeld-programmet fullstendig riktig at det hører til sosialdemokratiets oppgaver å fylle proletariatet med *bevisstheten* om sin stilling og sin oppgave. Dette ville ikke vært nødvendig hvis denne bevisstheten av seg selv sprang ut av klassekampen. Det nye utkastet derimot har klistret denne setningen ut av det gamle programmet og klistret den på den ovenfor anførte setningen. Men dermed er hele tankegangen blitt brutt... »

Når det ikke kan være tale om en selvstendig ideologiⁱ som arbeidermassene selv utarbeider under selve forløpet av sin bevegelse, så står spørsmålet *bare slik*: borgerlig eller sosialistisk ideologi.

Her finnes ingen mellomting (ettersom menneskeheten ikke har utarbeidet noen «tredje» ideologi, ja i samfunn som er sundrevet av klassemotsetninger, kan det overhodet aldri forekomme noen ideologi utenfor klassene eller over klassene). Derfor betyr *enhver* svekkelse av den sosialistiske ideologi, *ethvert frafall* fra den også en styrkelse av den borgerlige ideologi. Det tales om spontanitet. Men den *spontane* utvikling av arbeiderbevegelsen fører nettopp til at den underordnes den borgerlige ideologi og *følger nettopp* «Credo»s program, for den spontane arbeiderbevegelse er tradeunionisme, er Nur-Gewerkschaftleri, og tradeunionisme betyr nettopp arbeidernes idémessige trelldom under borgerskapet. Derfor består vår oppgave, sosialdemokratiets oppgave i *kamp mot spontaniteten*, den består i å *dra* arbeiderbevegelsen *bort fra* denne tradeunionismens spontane trang til å komme inn under borgerskapets vinger og dra den inn under det revolusjonære sosialdemokratis vinger. Den frasen som forfatterne av det «økonomiske» brev til «Iskra» nr. 12 bruker, at ingen aldri så begeistrede ideologers anstrengelser vil kunne dra arbeider-

bevegelsen bort fra den vei som er bestemt av vekselvirkningen mellom de materielle elementer og det materielle miljø, er derfor absolutt ensbetydende med å ta avstand fra sosialismen. Og hvis disse forfatterne hadde vært i stand til å tenke gjennom det de sier, til bunns, konsekvent og uredd, slik enhver som opptrer på den litterære og samfunnsmessige virksomhets arena bør tenke gjennom sine tanker, så behøvde de absolutt ikke gjøre annet enn å «legge sine overflødige armer over kors på sitt tomme bryst» og... overlate slagmarken til de herrer Struve og Prokopovitsj, som drar arbeiderbevegelsen over «på den minste motstands linje», dvs, den borgerlige tradeunionismens linje, eller til herrer som Subatov, som drar den over på preste- og gendarm-«ideologiens» linje.

Husk Tysklands eksempel. Hva var Lassalles historiske fortjeneste av den tyske arbeiderbevegelse? At han dro denne bevegelsen bort fra «framskrittspartiets» tradeunionisme og kooperasjon, som bevegelsen spontant var kommet inn på (under velvillig medvirken av folk som Schultze-Delitzsch og konsorter).²⁹ Til å løse denne oppgaven trengtes det noe helt annet enn snakk om undervurdering av det spontane element om taktikken som prosess, om vekselvirkning mellom elementer og miljø osv. Til dette trengtes en *forbitret kamp mot spontaniteten*, og bare som resultat av en slik kamp, som ble ført gjennom mange, mange år, har en for eksempel kunnet oppnå at Berlins arbeiderbefolkning fra å være framskrittspartiets faste støtte er blitt en av sosialdemokratiets beste festninger. Og denne kampen er langt fra avsluttet ennå (som det eventuelt kan forekomme folk som studerer den tyske bevegelses historie etter Prokopovitsj og dens filosofi etter Struve). Også i dag er den tyske arbeiderklassen, hvis en kan uttrykke det slik, splittet mellom flere ideologier: en del av arbeiderne er samlet i katolske og monarkistiske arbeiderforbund, en annen i Hirsch-Dunckerske, ³⁰ som er grunnlagt av borgerlige beundrere av den engelske trade-unionisme, en tredje i sosialdemokratiske forbund. Den siste delen er langt større enn alle de andre, men dette førerskapet kunne den

sosialdemokratiske ideologi bare oppnå og dette førerskapet kunne den bare bevare ved ubøyelig kamp mot alle de andre ideologier.

Men hvorfor – spør leseren – fører da denne spontane bevegelse, bevegelsen på den minste motstands vei, nettopp til herredømme for den borgerlige ideologi? Av den enkle grunn at den borgerlige ideologi er langt eldre enn den sosialistiske, at den er mer allsidig utformet, at den rår over uten sammenligning større utbredelsesmidler.ⁱ

Og jo yngre den sosialistiske bevegelse er i et eller annet land, jo mer energisk må derfor kampen føres mot alle forsøk på å grunnfeste en ikke-sosialistisk ideologi, jo mer besluttsomt må en advare arbeiderne mot de dårlige rådgivere som skriker opp mot «overvurdering av det bevisste element» og lignende. Forfatterne av det økonomiske brev bråker i kor med «Rabotsjeje Djelo» mot intoleransen som er typisk for bevegelsens barndom. Til dette svarer vi: Ja, vår bevegelse befinner seg faktisk i sin barndom, og for å vokse fort må den nettopp gripes av intoleranse overfor folk sønn hemmer dens vekst med sitt knefall for spontaniteten. Det fins ikke noe mer latterlig og mer skadelig enn å gi seg ut for gamlinger som for lenge siden har lagt kampens avgjørende episoder etter seg!

For det tredje viser første nummer av «Rabotsjaja Mysl» oss at betegnelsen «økonomisme» (som vi naturligvis ikke akter å oppgi, da dette navnet jo alt er blitt alminnelig godtatt) ikke tilstrekkelig nøyaktig dekker den nye retnings vesen. «Rabotsjaja Mysl» forneker ikke den politiske kamp helt og holdent: i dens statutt for kassene sønn er trykt i «Rabotsjaja Mysl» nr. 1, er det tale om kamp mot regjeringen. «Rabotsjaja Mysl» mener bare at «politikken alltid lydigg følger' økonomien» (og «Rabotsjeje Djelo» varierer denne påstanden og forsikrer i sitt program at i Russland mer enn i noe annet land er den økonomiske kamp *uadskillelig* fra den

politiske»). Disse påstandene i «Rabotsjaja Mysl» og «Rabotsjeje Djelo» er fullstendig uriktige *hvis en med politikk mener en sosialdemokratisk politikk*. Svært ofte er arbeidernes økonomiske kamp forbundet (om enn ikke uadskillelig) med borgerlig og klerikal politikk og lignende, som vi alt har sett. «Rabotsjeje Djelo»s påstander er riktige hvis man med politikk mener trade-unionistisk politikk, dvs., alle arbeideres alminnelige strev for å få staten til å gjennomføre det ene eller det andre slags tiltak mot de ulykker som bunner i arbeidernes stilling, men som ennå ikke opphever denne stilling, dvs., ikke opphever kapitalens herredømme over arbeidet. Dette strev er virkelig felles for både de engelske trade-unionister, som står fiendtlig til sosialismen, og de katolske arbeiderne og «Subatov»-arbeiderne osv. Politikk og politikk er forskjellige ting. Vi ser således at også med hensyn til den politiske kamp går «Rabotsjaja Mysl»s holdning ikke så mye ut på å fornekte den som å bøye kne for dens spontanitet, for dens mangel på bevisst orientering.. Bladet anerkjenner fullt ut den politiske kamp (rettere: arbeidernes politiske ønsker og krav), som vokser spontant fram av selve arbeiderbevegelsen, men det avstår fullstendig fra en *selvstendig utarbeidelse* av en spesifikk *sosialdemokratisk politikk* som svarer til sosialismens alminnelige oppgaver og til de russiske forhold i våre dager. Nedenfor skal vi påvise at «Rabotsjeje Djelo» gjør samme feil.

ⁱ og «Rabotsjeje Djelo»

Vi har analysert den lite kjente og på det nåværende tidspunkt nesten glemte lederen i første nummer av «Rabotsjaja Mysl» så inngående fordi den før alle andre og mer anskuelig enn alle andre ga uttrykk for den allmenne strømning som så å si flommet fram i dagen som talløse småstrømmer. V. I. hadde fullstendig rett da han i sin ros til første nummer av «Rabotsjaja Mysl» og lederartikkelen sa at den var skrevet «skarpt og utfordrende» («Listok Rabotnika» nr. 9–10, s. 49). Hvert menneske som er overbevist om sin mening og tror at han

gir noe nytt, skriver «utfordrende» og skriver slik at han uttrykker sine synsmåter tydelig. Bare hos folk som er vant til å sitte mellom to stoler, er det intet «utfordrende», bare slike folk er i stand til å rose «Rabotsjaja Mysl»s utfordrende tone den ene dagen for den neste å overfalle dets motstandere for deres «polemisk utfordrende» tone.

Uten å hefte oss ved «Særtilllegg til 'Rabotsjaja Mysl'» (vi må seinere ved forskjellige anledninger vise til dette skriftet, som mest konsekvent uttrykker økonomistenes ideer), skal vi bare i korthet omtale «Opprop fra Arbeidernes selvbefrielse-gruppe» (mars 1899, opptrykt i «Nakanune»³¹ i London, nr. 7, juni 1899). Forfatterne av dette oppropet sier meget riktig at «Arbeider-Russland er *først i ferd med å våkne*, det har nettopp begynt å se seg om og *griper instinktivt etter de første de beste* kampmidler», men de trekker herav den samme 'uriktige konklusjon som «Rabotsjaja Mysl» og glemmer at instinkt nettopp er mangel på bevissthet (spontanitet), det som sosialistene må bøte på, at «de første de beste» kampmidler i det moderne samfunn alltid blir trade-unionistiske kampmidler, og «den første den beste» ideologi en borgerlig (trade-unionistisk) ideologi. Nøyaktig på samme måte «fornekter» disse forfatterne heller ikke politikk, men sier bare (bare!), som herr. V. V. gjorde før, at politikk er en overbygning og derfor «bør den politiske agitasjon være en overbygning over agitasjonen for den økonomiske kamp, bør vokse opp på grunnlag av denne kampen og følge etter den».

Hva «Rabotsjeje Djelo» angår, så begynte det direkte sin virksomhet med et «forsvar» for økonomistene. Etter at det i sitt første nummer (nr. 1, s. 141–42) hadde sagt den *direkte usannhet* at det «ikke vet hva det er for noen unge kamerater Akselrod snakket om» da han advarte økonomistene i sin kjente brosjyre,ⁱⁱ måtte «Rabotsjeje Djelo» i den polemikken som oppsto med Akselrod og Plekhanov på grunn av denne usannheten, innrømme at det «brakte forbauselse som form for å *forsvare* alle yngre sosialdemokrater i utlandet mot denne urettferdige

anklagen» (Akselrods beskyldning mot økonomistene for trangsyn).

I virkeligheten var denne beskyldningen fullt berettiget, og «Rabotsjeje Djelo» visste utmerket at den rammet også dets redaksjonsmedlem V. I. Jeg vil i denne sammenheng bemerke at Akselrod hadde fullstendig urett, i fortolkningen av min brosjyre «De russiske sosialdemokraters oppgaver». Denne brosjyren var skrevet i 1897, allerede før «Rabotsjaja Mysl» dukket opp, på en tid da jeg regnet med og hadde rett til å regne med at St. Petersburg kampforbunds *opprinnelige* retning, som jeg har karakterisert ovenfor, var den framherskende. Og i hvert fall til midten av 1898 var denne retningen faktisk den framherskende. Derfor hadde «Rabotsjeje Djelo» ikke den ringeste rettⁱ til sine forsøk på å motbevise økonomistenes eksistens og farlighet å støtte seg til denne brosjyren, som legger fram synsmåter som er blitt *fortrengt* i Petersburg i 1897–1898 av «økonomiske» synsmåter.

Men «Rabotsjeje Djelo» ikke bare forsvarte økonomistene, det falt til stadighet selv for deres grunnleggende villfarelser. Kilden til denne vinglingen lå i den tvetydige oppfatningen av følgende tese i «Rabotsjeje Djelo»s program: «Vi anser den i de siste år oppståtte *arbeidermassebevegelse* (uthevet av «Rabotsjeje Djelo») for en særdeles viktig foreteelse i det russiske samfunnsliv, en foreteelse som hovedsakelig *vil bestemme forbundets oppgaver* (uthevet av oss) og karakteren av dets litterære virksomhet». Det kan ikke være gjenstand for diskusjon at massebevegelsen er en foreteelse av største viktighet. Men hele spørsmålet her er hvorledes en skal forstå det at denne massebevegelsen «bestemmer oppgavene». Dette kan forstås på to måter: *enten* i form av knefall for denne bevegelses spontanitet, dvs. – en begrensningsrolle av sosialdemokratiets rolle til å være tjener for denne arbeiderbevegelsen som sådan (det mener «Rabotsjaja Mysl», «Selvbefrielse-gruppen» og andre økonomister), *eller* i den forstand at massebevegelsen stiller oss overfor *nye*

teoretiske, politiske, organisatoriske oppgaver, som er langt mer innviklet enn de som kunne løses i perioden før massebevegelsen oppsto. «Rabotsjeje Djelo» hullet og heller nettopp til den første oppfatning, ettersom bladet ikke har sagt noe bestemt om noen som helst nye oppgaver, men hele tiden har resonnert nettopp som om denne «massebevegelsen» *fritok* oss for nødvendigheten av klart å erkjenne og løse de oppgaver den reiste. Det er nok å peke på at «Rabotsjeje Djelo» har ansett det for umulig å gjøre det til den *første* oppgave for arbeidernes massebevegelse å styrte selvherskerdømmet og i stedet har redusert oppgaven (i massebevegelsens navn) til kamp for de nærmeste politiske krav («Svar», s. 25).

Idet vi forbigår en artikkel av «Rabotsjeje Djelo»s redaktør, B. Kritsjevski, i nr. 7 – «Den økonomiske og politiske kamp i den russiske bevegelse», en artikkel som gjentar de samme feil,ⁱⁱ vil vi gå direkte over til «Rabotsjeje Djelo» nr. 10.

Vi vil selvsagt ikke gi oss i kast med en analyse av de enkelte innvendinger som B. Kritsjevski og Martynov har gjort mot «Sarja» og «Iskra». Vi interesserer oss her bare for det prinsipielle standpunkt som «Rabotsjeje Djelo» har inntatt i nr. 10. Vi skal f. eks. ikke analysere den besynderlighet at «Rabotsjeje Djelo» ser en «diametral motsetning» mellom setningen:

«Sosialdemokratiet lar seg ikke binde på hendene, det lar ikke sin virksomhet innskrenkes av en eller annen på forhånd uttenkt plan eller metode i den politiske kamp – det anerkjenner alle kampmidler, bare de svarer til de krefter partiet rår over» osv. («Iskra»nr. 1)

og setningen:

«Hvis det ikke eksisterer en sterk organisasjon som er prøvet i politisk kamp under alle forhold og i alle perioder, kan det ikke være tale om en slik systematisk, av faste prinsipper

belyst arbeidsplan som urokkelig skal gjennomføres – det som alene fortjener navnet taktikk» («Iskra» nr. 4).

Å blande sammen den *prinsipielle* anerkjennelse av alle kampmidler, alle planer og metoder, bare de er formålstjenlige, med kravet om *i det gitte politiske øyeblikk* å la seg lede av en plan som urokkelig skal gjennomføres, hvis en ønsker å snakke om taktikk, det er nøyaktig det samme som å forveksle legevitenskapens anerkjennelse av alle helbredssystemer med kravet om å holde seg til ett bestemt system ved helbredelsen av en bestemt sykdom. Men saken er nettopp at «Rabotsjeje Djelo», som selv lider av en sykdom som vi har kalt knefall for spontaniteten, ikke ønsker å godta noen som helst «helbredelsessystemer» for *denne* sykdommen. Det har derfor gjort den vidunderlige oppdagelse at taktikken som plan står i strid med marxismens «fundamentale ånd» (nr. 10, s. 18), at taktikken er «*en prosess der partioppgavene vokser samtidig som partiet vokser*» (s. 11. Uthevet av «R. D.»). Denne siste utgytelse har alle sjanser til å bli en berømt uttalelse, et uforgjengelig minnesmerke over «Rabotsjeje Djelos»s «retning». På spørsmålet: «*hvilken vei skal vi gå?*» gir det ledende organ svaret: Bevegelsen er en prosess som forandrer avstanden mellom bevegelsens utgangspunkt og de etterfølgende punkter. Denne enestående dypsindighet er imidlertid ikke bare et kuriosum (i så fall hadde det ikke vært umaken verd å hefte seg særlig ved den), men også et *program for en hel retning*, nemlig: det samme program som «Rabotsjaja Mysl» (i «Særtilllegg til 'Rabotsjaja Mysl'») har uttrykt med ordene: ønskelig er den kamp som er mulig, og mulig er den kamp som pågår i det gitte øyeblikk. Dette er nettopp den grenseløse opportunismens retning, som passivt tilpasser seg spontaniteten.

«Taktikken som plan står i strid med marxismens fundamentale ånd!» Dette er jo å baktale marxismen, å forvandle den til nettopp den karikatur som narodnikene holdt opp mot oss i krigen mot oss. Det er nettopp en degradering av de bevisste

politikeres initiativ og energi, mens marxismen tvert imot gir sosialdemokratens initiativ og energi et veldig skubb framover og åpner de videste perspektiver for ham, gir ham (om en kan si det slik) rådighet over de veldig kreftene hos arbeiderklassens millioner som «spontant» reiser seg til kamp! Hele det internasjonale sosialdemokratis historie er full av planer, som ble lagt fram snart av en og snart av en annen politisk fører, og som vitnet om den enes vidsyn og riktigheten av hans politiske og organisatoriske synsmåter og avslørte den andres trangsyn og politiske feil. Da Tyskland opplevde en av sine største historiske omveltninger – rikets grunnlegging, åpningen av riksdagen, innrømmelsen av alminnelig valgrett, – hadde Liebknecht én plan for sosialdemokratisk politikk og arbeid i alminnelighet, Schweitzer hadde en annen. Da unntaksloven rammet de tyske sosialistene, hadde Most og Hasselmann, som simpelthen ville oppfordre til vold og terror, én plan, Höchberg, Schramm og (delvis) Bernstein en annen, idet de ga seg til å preke for sosialdemokratene at de selv hadde framkalt loven ved sin uvettige skarphet og revolusjonære framferd, og at de nå måtte gjøre seg fortjent til tilgivelse ved eksemplarisk oppførsel, en tredje plan hadde de som forberedte og virkeliggjorde utgivelsen av et illegalt organ. Når en ser tilbake mange år etter at kampen om valget av vei er avsluttet, og historien har felt sin endelige dom om hvorvidt den valgte veien var skikket, er det selvsagt ikke vanskelig å komme med dypsindige uttalelser om veksten av partiets oppgaver som vokser sammen med partiet. Men i forvirringens øyeblikk,ⁱ da de russiske «kritikere» og økonomister reduserer sosialdemokratiet til trade-unionisme, og terroristene iherdig forkynner vedtakelse av en «taktikk som plan» som gjentar de gamle feilene – i et slikt øyeblikk å innskrenke seg til slike dypsindigheter er å utstede seg selv en «fattigdomsattest».

I et øyeblikk da mange russiske sosialdemokrater nettopp lider av mangel på initiativ og energi, av mangel på «tilstrekkelig

omfattende politisk propaganda, agitasjon og organisasjon»ⁱⁱ og av mangel på «planer» for en bredere tilrettelegging av det revolusjonære arbeid, i et slikt øyeblikk å si: «En taktikk som plan står i strid med marxismens fundamentale ånd» betyr ikke bare å forflaute marxismen teoretisk, men også praktisk å *trekke partiet bakover*.

«Den revolusjonære sosialdemokrat har den oppgave» doserer «Rabotsjeje Djelo» videre for oss «ved sitt bevisste arbeid bare å framskynde den objektive utvikling, ikke å avskaffe den eller erstatte den med subjektive planer. «Iskra» vet alt dette i teorien. Men den veldige betydning som marxismen fullstendig riktig tillegger det bevisste revolusjonære arbeid, forleden det i praksis, som følge av dets doktrinære syn på taktikken, til å *undervurdere betydningen av det objektive eller spontane element i utviklingen*» (s. 18).

Atter det verste teoretiske rot, som er herr V. V. og hans stallbrødre verdig. Vi kunne hatt lyst til å spørre vår filosof: Hvordan kan «undervurderingen» av den objektive utvikling komme til uttrykk hos den som utarbeider subjektive planer? Øyensynlig ved at han setter ut av betraktning at denne objektive utvikling skaper eller styrker, ødelegger eller svekker de og de klasser, lag, grupper, de og de nasjoner, grupper av nasjoner osv, og dermed bestemmer den og den internasjonale politiske maktgruppering og revolusjonære partiers stilling og lignende. Men feilen hos en slik planlegger vil da ikke bestå i undervurdering av det spontane element, men tvert imot i undervurdering av det *bevisste* element, fordi han ikke har tilstrekkelig «bevissthet» til å forstå den objektive utvikling riktig. Derfor avslører allerede snakket ørn «vurdering av den *relative*» (uthevet av «Rabotsjeje Djelo») «betydning» av spontanitet og bevissthet en fullstendig mangel på «bevissthet». Hvis bestemte «spontane elementer i utviklingen» overhodet er, tilgjengelige for den menneskelige erkjennelse, så er en feilaktig vurdering av dem ensbetydende med «undervurdering av det bevisste element». Og

hvis de er utilgjengelige for erkjennelsen, så kjenner vi dem ikke og kan ikke tale om dem. Hva er det da B. Kritsjevski taler om? Hvis han mener at «Iskra»s «subjektive planer» er feilaktige (og han kaller dem nettopp feilaktige), så burde han påvise hvilke bestemte objektive fakta som forbigås ved disse planene, og for denne forsømmelsen burde han anklage «Iskra» *for mangel på bevisst orientering*, for «undervurdering av det bevisste element», for å bruke hans egen uttrykksmåte. Men hvis han, utilfreds med de subjektive planer, ikke har andre argumenter enn en henvisning til «undervurdering av det spontane element» (!!), da beviser han dermed bare at han

1) teoretisk forstår marxismen à la Karejev og Mikhailovski, som er blitt tilstrekkelig latterliggjort av Beltov,¹ og at han

2) praktisk er fullt tilfreds med de «spontane elementer i utviklingen», som har forledet våre legale marxister til bernsteinisme og våre sosialdemokrater til økonomisme, og at han er «mektig vred» på folk som har satt seg fore at de for enhver pris skal *rive* det russiske sosialdemokrati *bort* fra den «spontane» utviklings vei.

Men lenger nede blir det riktig morsomt. «På samme måte som menneskene trass i alle naturvitenskapens framskritt kommer til å formere seg på fedrenes vis, vil også et nytt samfunns-systems oppståen trass i alle samfunnsvitenskapens resultater også i framtiden være resultat av *fortrinnsvis* spontane utbrudd» (s. 19). Som forfedrenes visdomsord lød: Hvem har ikke vett nok til å få barn? – slik lyder de «nyeste sosialisters» visdom (à la Narcissus Typorylov):³² Alle har vett nok til å delta i det nye samfunnssystemets spontane oppståen. Vi tror også at alle har vett nok. Til en slik deltakelse er det nok å *lempe seg etter* økonomismen når økonomismen rår, og etter terrorismen den tid terrorismen oppsto. Således sto «Rabotsjeje Djelo» i våres, da det var så viktig å advare mot svermeriet for terrorismen, uforstående overfor dette spørsmålet, som var «nytt» for det. Og nå, et halvt års tid

etter, da spørsmålet ikke lenger er dagens sensasjon, disker bladet på en og samme tid opp med uttalelsen: «Vi tror at det ikke kan og ikke bør være sosialdemokratiets oppgave å motvirke oppsvinget i de terroristiske stemninger» («Rabotsjeje Djelo» nr. 10, s. 23) og kongressresolusjonen: «Kongressen mener at en systematisk, offensiv terror er ubetimelig» («To kongresser», s. 18). Hvor klart og sammenhengende! Vi vil ikke motvirke, men erklærer det for ubetimelig, og så erklærer vi til og med at den ikke-systematiske og defensive terror ikke omfattes av «resolusjonen». Det må innrømmes at en slik resolusjon er meget ufarlig og helt og fullt garantert mot mistak, – slik som et menneske som har snakket for ikke å si noe, er garantert mot å ta feil! Og det trengs bare én ting for å lage en slik resolusjon: evne til å holde seg fast i bevegelsens hale. Da «Iskra» drev gjøn med at «Rabotsjeje Djelo» erklærte spørsmålet om terroren for et nytt spørsmål, anklaget «Rabotsjeje Djelo» fornærmet «Iskra» for «den rent utrolige hensikt å ville binde partiorganisasjonen til den løsning av de taktiske spørsmål som ble gitt av en gruppe emigrantforfattere for over 15 år siden» (s. 2). Ja, hvilken anseelse og hvilken overvurdering av det bevisste element: først å løse spørsmålene teoretisk for så å overbevise både organisasjonen og partiet og massene om at denne beslutningen er riktig!ⁱⁱ

Da er det mye lettere bare å gjenta selvfølgeligheter og, uten å «binde» noen til noe som helst, å underkaste seg enhver «vending» både i retning av økonomismen og terrorismen. «Rabotsjeje Djelo» generaliserer til og med dette livsvisdommens store bud og beskylder «Iskra» og «Sarja» for å «ha stilt sitt program opp mot bevegelsen lik en ånd som svever fritt i luften over det formløse kaos» (s. 29). Hvori består da sosialdemokratiets rolle, om ikke i å være «ånden» som ikke bare svever over den spontane bevegelse, men også *hever denne opp til «sitt program»*? Det består vel ikke i å dilte avsted som et *haleheng* til bevegelsen: i beste fall er

det til ingen nytte for bevegelsen, i verste – svært, svært skadelig. Men «Rabotsjeje Djelo» følger ikke bare denne «taktikken som prosess», det opphøyer den til prinsipp, slik at det egentlig ville være riktigere å kalle denne retningen ikke for opportunisme, men *khvostisme*.ⁱⁱⁱ

Og en kan ikke annet enn innrømme at folk som er fast bestemt på alltid å følge baketter bevegelsen som dens hale, for alltid og absolutt er garantert mot «undervurdering av det spontane element i utviklingen».

På denne måten har vi overbevist oss om at hovedfeilen hos den «nye retning» i det russiske sosialdemokrati består i knefall for spontaniteten, i mangel på forståelse av at massenes spontanitet krever en høyt bevisst orientering av oss sosialdemokrater. Jo sterkere massens spontane reisning er, jo bredere bevegelsen blir, dess fortere, mye fortere vokser kravet om en høyt bevisst orientering hos sosialdemokratiet både i det teoretiske og i det politiske og organisatoriske arbeid.

Massenes spontane reisning i Russland foregikk (og foregår fremdeles) med en slik fart at den sosialdemokratiske ungdommen ikke viste seg forberedt nok til å løse de gigantiske oppgavene den hadde. Denne uforberedthet var vår felles ulykke, *alle* russiske sosialdemokraters ulykke. Massenes reisning foregikk og utvidet seg ustanselig og kontinuerlig. Ikke bare slik at den ikke stanset der hvor den var begynt, men den grep også om seg nye steder og nye lag av befolkningen (under innflytelse av arbeiderbevegelsen vokste gjæringen blant den studerende ungdom og intelligensen i alminnelighet, ja selv blant bøndene). De revolusjonære derimot *lå tilbake* for denne reisningen, både i sine «teorier» og i sin virksomhet, det lyktes dem ikke å skape en uopphørlig og kontinuerlig organisasjon som var i stand til å *lede* hele denne bevegelsen.

I første kapittel konstaterte vi at «Rabotsjeje Djelo» degraderer våre teoretiske oppgaver og spontant har gjentatt moteslagordet om «frihet til kritikk»: Etterplaprerne hadde

ikke tilstrekkelig «bevisst orientering» til å forstå den diametrale motsetningen mellom stillingen for de opportunistiske «kritikerne» og de revolusjonære i Tyskland og i Russland.

I de følgende kapitler skal vi også se på hvordan dette knefallet for spontaniteten er kommet til uttrykk på de politiske oppgavers område og i sosialdemokratiets organisatoriske arbeid.

III. TRADE-UNIONISTISK OG SOSIALDEMOKRATISK POLITIKK

La oss igjen begynne med en ros til «Rabotsjeje Djelo». «Avslørende litteratur og proletarisk kamp» – dette var overskriften Martynov satte på sin artikkel i nr. 10 av «Rabotsjeje Djelo» om uoverensstemmelsene med «Iskra». «Vi kan ikke innskrenke oss til bare å avsløre de tilstander som står i veien for dets (arbeiderpartiets) utvikling. Vi må også reagere på proletariatets nærmeste og aktuelle interesser» (s. 63), slik formulerte han disse uoverensstemmelsers vesen... «Iskra er faktisk organ for den revolusjonære opposisjon som avslører våre tilstander og framfor alt våre politiske tilstander. Vi derimot arbeider og vil fortsette å arbeide for arbeidernes sak i intim organisk tilknytning til den proletariske kamp» (samme sted). En må være Martynov takknemlig for denne formuleringen. Den får en overmåte stor allmenn interesse, fordi den faktisk omfatter ikke bare våre uoverensstemmelser med «Rabotsjeje Djelo», men alle uoverensstemmelser i det hele tatt mellom oss og «økonomistene» når det gjelder den politiske kamp. Vi har alt påvist at «økonomistene» ikke ubetinget tar avstand fra «politikk», men bare til stadighet skeier ut / fra det sosialdemokratiske og over til det trade-unionistiske syn på politikk. På samme måte skeier også Martynov ut, og vi er derfor villige til å ta nettopp ham som *eksempel* på de økonomiske mistakene i dette spørsmålet. Som vi skal prøve å

påvise, vil verken forfatterne av «Særtilllegg til 'Rabotsjaja Mysl'» eller forfatterne av oppropet fra «Selvbefrielsegruppen» eller forfatterne av det økonomistiske brevet i «Iskra» nr. 12 ha rett til å ta dette valget ille opp.

a) Den politiske agitasjon og økonomistenes innsnevring av den

Det er alminnelig kjent at den store utbredelse og styrkelse av de russiske arbeideres økonomiskeⁱ kamp gikk hånd i hånd med at det ble skapt en «litteratur» med avsløringer av økonomiske forhold (på fabrikkene og i de forskjellige fag).

Hovedinnholdet i «flygebladene» var avsløringer av forhold på fabrikkene, og blant arbeiderne oppsto det fort likefram en lidenskap for avsløringer. Ikke før hadde arbeiderne sett at de sosialdemokratiske sirklene ville og kunne skaffe dem et nytt slags flygeblad, som fortalte hele sannheten om deres fattige liv, deres harde slit og rettløse stilling, før de så å si begynte å skuffe korrespondanser inn fra fabrikk og bedrifter. Denne «avsløringslitteraturen» vakte veldig oppsikt ikke bare på den fabrikk hvis forhold vedkommende flygeblad refset, men på alle fabrikk der man fikk høre om de avslørte kjensgjerninger. Og ettersom arbeidernes nød og trengsler i de forskjellige bedrifter og yrker har mye felles, så ble alle begeistret over «sannheten om arbeidernes liv». Selv blant de mest tilbakeliggende arbeidere, utviklet det seg en sann lidenskap for å «komme på prent», en edel lidenskap i denne spireformen for krig mot hele den moderne samfunnsordning, som bygger på rov og undertrykking. Og «flygebladene» var i de aller fleste tilfelle virkelig krigserklæringer, fordi avsløringene hadde en voldsomt vekkende virkning og framkalte et alminnelig krav fra arbeidernes side om å få fjernet de mest skrikende misbruk, og vilje til å støtte disse kravene med streiker. Selv fabrikantene måtte til slutt i den grad anerkjenne disse flygeblads betydning som krigserklæringer at de i mange tilfelle slett ikke ønsket å vente på selve krigen.

Avsløringene virket alltid sterkt allerede i og med at de overhodet kom fram, de fikk betydning som et mektig moralsk påtrykk. Det hendte mer enn én gang at alene utsendingen av et flygeblad viste seg å være tilstrekkelig til å få satt igjennom alle eller en del av kravene. Kort sagt, de økonomiske avsløringene (på fabrikkene) var og er fremdeles en viktig løftestang for den økonomiske kamp. Og denne betydningen vil de beholde så lenge kapitalismen eksisterer og nødvendigvis framkaller arbeidernes selvforsvar. Selv i de mest fremskredne europeiske land kan en også nå iaktta hvordan avsløring av misforhold i en eller annen gudsforlatt «næringsgren» eller i en eller annen bortglemt gren av hjemmeindustrien tjener som utgangspunkt for vekking av klassebevissthet, igangsetting av en faglig kamp og utbredelse av sosialismen.ⁱ

Det overveldende flertall av de russiske sosialdemokrater har i den siste tid nesten utelukkende vært opptatt, av dette arbeidet med å organisere avsløringer fra fabrikkene. Det er nok å minne om «Rabotsjaja Mysl» for å se hvor opptatt man var av dette, hvorledes en herunder glemte at dette *i seg selv* ennå ikke er en sosialdemokratisk, men bare en tradeunionistisk virksomhet. Avsløringene omfattet i virkeligheten bare arbeidernes forhold til sine arbeidsgivere *i vedkommende fag* og resulterte bare i at selgerne av arbeidskraften lærte seg å selge denne «varen» mer fordelaktig og å kjempe med kjøperen på et rent kommersielt grunnlag. Disse avsløringene kunne (under forutsetning av at de revolusjonæres organisasjon utnyttet dem på en bestemt måte) gjøres til begynnelsen og en grunnleggende del av den sosialdemokratiske virksomhet, men kunne også (og for så vidt som de var ledsaget av knefall for spontaniteten, måtte de) føre til en «rent faglig» kamp og til en ikke-sosialdemokratisk arbeiderbevegelse. Sosialdemokratiet leder arbeiderklassens kamp ikke bare for å oppnå gunstige vilkår for salget av arbeidskraften, men også for å avskaffe det samfunnsystem som tvinger de eiendomsløse til å selge seg selv til de rike. Sosialdemokratiet representerer

arbeiderklassen ikke bare i dens forhold til den og den gruppe arbeidsgivere, men i dens forhold til alle klasser i det moderne samfunn, til staten som den organiserte politiske makt. Av dette følger at sosialdemokratene ikke bare ikke kan innskrenke seg til økonomisk kamp, men heller ikke kan tillate at organiseringen av økonomiske avsløringer kommer til å utgjøre deres overveiende arbeid. Vi må aktivt ta fatt på å oppdra arbeiderklassen politisk, med å utvikle dens politiske bevissthet. Nå er «alle enige» om dette etter det første stormløp mot økonomismen fra «Sarja»s og «Iskra»s side (selv om somme, som vi straks skal få se, bare er enige i ord).

Spørsmålet er nå: hva bør denne politiske oppdragelse bestå i? Kan en nøye seg med propaganda for ideen om arbeiderklassens fiendskap mot selvherskerdømmet? Selvsagt ikke. Det er ikke nok å *forklare* den politiske undertrykkingen av arbeiderne (likesom det heller ikke var tilstrekkelig å forklare dem motsetningsforholdet mellom deres interesser og arbeidsgivernes interesser). Det er nødvendig å agitere i anledning av ethvert konkret utslag av denne undertrykkingen (likesom vi har begynt å agitere i anledning av, konkrete utslag av den økonomiske undertrykkingen). Og ettersom denne undertrykkingen rammer de forskjellige klasser i samfunnet, ettersom den kommer til uttrykk på de forskjelligste områder i liv og virksomhet, både den faglige og den allmennborgerlige, den personlige og familiemessige, den religiøse og den vitenskapelige og så videre, er det da ikke klart at *vi ikke kan løse vår oppgave*: å utvikle arbeidernes politiske bevissthet, hvis vi ikke *påtar oss* å organisere en *allsidig politisk avsløring* av selvherskerdømmet? For å agitere i anledning av konkrete utslag av undertrykkingen er det vel nødvendig å avsløre disse utslagene (som det var nødvendig å avsløre misforholdene på fabrikkene for å drive økonomisk agitasjon)?

Dette burde vel være greitt. Men nettopp på dette punkt viser det seg at når det gjelder nødvendigheten av en *allsidig*

utvikling av den politiske bevissthet, er det bare i ord at «alle» er enige. Og nettopp her viser det seg at f. eks. «Rabotsjeje Djelo» ikke bare har forsømt oppgaven å organisere (eller legge grunnen til organiseringen) av allsidige politiske avsløringer, men har gitt seg til å *dra* også «Iskra», som var gått i gang med denne oppgaven, *bakover*. Hør bare: «Arbeiderklassens politiske kamp er bare» (nettopp ikke bare) «den mest utviklede, omfattende og virkelige form for den økonomiske kamp» («Rabotsjeje Djelo»s program, «Rabotsjeje Djelo» nr. 1, s. 3). «Sosialdemokratene står nå overfor oppgaven å finne ut hvordan en så vidt mulig kan gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter» (Martynov i nr. 10, s. 42). «Den økonomiske kamp er det videst anvendelige middel til å dra massene inn i aktiv politisk kamp» («Resolusjon fra Utenlandsforbundets kongress» og «Endringsforslag»: «To kongresser», s. 11 og 17). Alle disse erklæringer gjennomtrenger, som leseren ser, «Rabotsjeje Djelo» fra dets første nummer til de siste «instruksjoner fra redaksjonen», og de gir tydeligvis alle uttrykk for ett og samme syn på den politiske agitasjon og kamp. Se en gang på dette synspunktet ut fra den hos alle økonomister rådende mening at den politiske agitasjon må *følge etter* den økonomiske. Er det riktig at den økonomiske kamp i alminnelighetⁱ er det «videst anvendelige middel» til å dra massene inn i den politiske kamp?

Det er helt uriktig. Absolutt like «vidt anvendelige» midler til en slik «inndraging av massene» er *alle slags utslag* av politiundertrykkingen og selvherskerdømmets vilkårlighet, og absolutt ikke bare slike utslag som er forbundet med den økonomiske kamp. Semskiye Natsjalnikiⁱⁱ og prylestraffene mot bøndene, embetsmennenes bestikkelighet og politiets behandling av «allmuen» i byene, kampen mot de sultende og undertrykkingen av folkets strev etter lys og kunnskap, skatteplyndringen og forfølgelsen av de religiøse sektene, soldatdrillen og den militære behandling av studentene og den

liberale intelligens, – hvorfor utgjør alle disse og tusenvis andre lignende utslag av undertrykkningen, som ikke er direkte forbundet med den «økonomiske» kamp, *mindre* «vidt anvendelige» midler og anledninger til politisk agitasjon, til å dra massene inn i den politiske kamp?

Det stikk motsatte er tilfelle: I den samlede mengde av livsforhold hvor arbeideren (han selv eller hans nærmeste) lider under rettsløshet, vilkårlighet og vold, utgjør politiundertrykkningen nettopp i den faglige kamp utvilsomt bare de færreste tilfelle. Hvorfor skal en da på forhånd *innsnevre* rammene for den politiske agitasjon ved å erklære at bare *ett* av midlene er «det videst anvendelige», når det for en sosialdemokrat fins andre midler som ved siden av dette i det hele tatt er like «vidt anvendelige»?

I lengst forgangne tider (for et år siden! ...) skrev «Rabotsjeje Djelo»: «De nærmeste politiske krav blir forståelige for massene» (etter én eller i ytterste fall noen streiker), «så snart regjeringen bare har satt politiet og gendarmeriet inn» (nr. 7, s. 15, august 1900). Denne opportunistiske stadieteori er alt nå forkastet av Utenlandsforbundet, som gjør en innrømmelse til oss og erklærer: «Det er slett ikke nødvendig like fra begynnelsen av å drive agitasjon alene på økonomisk grunnlag» («To kongresser», s. 11). Det russiske sosialdemokratis framtidige historiker vil av denne emne kjensgjerning, at Utenlandsforbundet avsverger en del av sine gamle villfarelser, bedre enn av lange betraktninger kunne se i hvilken grad våre økonomister har fornedret sosialismen! Menn hvor naivt er det ikke av Utenlandsforbundet å tro at det ved å oppgi denne ene form for innsnevring av politikken vil kunne få oss til å gå med på enn annen form for innsnevring! Ville det ikke vært mer logisk om en også her hadde sagt at den økonomiske kamp må føres i så vidt omfang som mulig, at en alltid må utnytte den til politisk agitasjon, men at det «ikke er noen som helst nødvendighet» for å anse den økonomiske kamp for det *videst*

anvendelige middel til å dra massene inn i aktiv politisk kamp?

Utenlandsforbundet legger vekt på at det har endret uttrykket «videst anvendelige middel», som det står i den tilsvarende resolusjon fra Det jødiske arbeiderforbunds (Bunds) 4. kongress.³³ Vi har faktisk vanskelig for å si hvilken av disse resolusjoner som er best: etter vår mening er *begge* verst. Både Utenlandsforbundet og Bund forfaller her (kanskje delvis ubevisst, under innflytelse av tradisjonen) til den økonomiske, trade-unionistiske fortolkning av politikken. Forholdet endres i virkeligheten ikke om dette skjer i form av ordet «beste» eller i form av ordene «videst anvendelige». Hvis Utenlandsforbundet hadde sagt at «den politiske agitasjon på økonomisk grunnlag» er det videst anvendte (og ikke «anvendelige») middel, ville det hatt rett med hensyn til en bestemt periode i vår sosialdemokratiske bevegelses utvikling. Det ville hatt rett med hensyn til *økonomistene*, med hensyn til mange praktikere (om ikke flertallet av dem), i årene 1898-1901, idet disse økonomister og praktikere virkelig *anvendte* den politiske agitasjon *nesten utelukkende på økonomisk grunnlag* (for så vidt de overhodet anvendte den!). Som vi har sett, ble en *slik* politisk agitasjon godkjent og til og med anbefalt både av «Rabotsjaja Mysl» og av «Selvbefrielsesgruppen»! «Rabotsjeje Djelo» burde *energisk* ha *fordømt* at den nyttige økonomiske agitasjon ble ledsaget av en skadelig innsnevring av den politiske kamp, men i stedet erklærer bladet at det videst *anvendte* middel (anvendt av økonomistene) er det videst *anvendelige*! Det er ikke noe rart i disse folkene, når vi kaller dem for økonomister, ikke har noen annen utvei enn å skjelle oss ut etter nioter og kalle oss «mystifikatorer» og «desorganisatorer», «pavelige nuntier» og «baktalere»,ⁱ og å klage til gud og hvermann over at man har gjort dem blodig urett, og nesten med høytidelig eder å erklære: «Det fins absolutt ikke en eneste sosialdemokratisk organisasjon som nå er skyldig i økonomisme».ⁱⁱ

Akk!, disse baktalere, disse slemme politikere! Skal tro om de ikke med hensikt har tenkt ut hele økonomismen for bare av menneskehat å tilføye folk blodige fornærmelser?

Hvilken konkret, reell mening har det i Martynovs munn når han stiller opp den oppgave for sosialdemokratiet: «Å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter»? Den økonomiske kamp er arbeidernes kollektive kamp mot arbeidsgiverne for bedre vilkår for *salget av arbeidskraften*, for bedring av arbeidernes arbeidsforhold og levevilkår. Denne kampen må nødvendigvis være en faglig kamp, fordi arbeidsvilkårene er ytterst ulike i de forskjellige fag, og følgelig kan kampen for å bedre disse vilkårene bare føres innenfor fagene (gjennom fagforeningene i Vest-Europa, gjennom de midlertidige faglige sammenslutninger og flygebladene i Russland osv.). Å gi «selve den økonomiske kamp en politisk karakter» betyr følgelig å oppnå gjennomføring av de selvsamme faglige krav, den selvsamme faglige bedring av arbeidsvilkårene ved hjelp av «lovgivnings- og administrative tiltak» (som Martynov uttrykker seg på den følgende side, s. 43, i sin artikkel). Nettopp dette gjør alle faglige arbeiderforbund, og har de alltid gjort. Kast et blikk på de grundige' forskere (og «grundige» opportuniste), ekteparet Webbs verk 34) og De vil se at de engelske arbeiderforbund for lenge siden har erkjent og er i ferd med å «gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter», for lenge siden har begynt sin kamp for streikeretten, for å få fjernet enhver form for juridiske hindringer for den kooperative og faglige bevegelse, for lover til venn om kvinner og barn, for bedring av arbeidsvilkår ved hjelp av helse- og fabrikklovgivning og lignende.

Altså skjuler den svulstige frase: «å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter», som låter så «fryktelig» dypsindig og revolusjonær, i virkeligheten den tradisjonelle tendens til å *fornedre* den sosialdemokratiske politikk til en trade-unionistisk politikk! Under påskudd av å korrigere ensidigheten hos «Iskra», som – skjønner De – setter

«revolusjoneringen av dogmene høyere enn revolusjoneringen av livet,ⁱ og disker opp med *kamp for økonomiske reformer*, hvilket skal være noe nytt.

I virkeligheten inneholder frasen: «å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter» overhodet intet annet enn kamp for økonomiske reformer. Og Martynov kunne selv ha nådd fram til denne ikke synderlig innviklede slutning hvis han hadde tenkt godt overbetydningen av sine egne ord. «Vårt parti,» sier han og kjører fram med sitt tyngste artilleri mot «Iskra», «burde og kunne stille regjeringen konkrete krav om lovgivning og administrative tiltak mot den økonomiske utbyttingen, mot arbeidsløsheten, mot sulten osv.» (5. 42-43 i nr. 10 av «Rabotsjeje Djelo».) Konkrete krav om tiltak er det da ikke krav om sosiale reformer? Og vi spør enda en gang de uhildede lesere: baktaler vi «rabotsjejedjelentserne» unnskyld dette klossete, men vanlige ordet! – ved å kalle dem maskerte bernsteinianere når de stiller opp tesen om nødvendigheten av kamp for økonomiske reformer som sin *uoverensstemmelse* med «Iskra»?

Det revolusjonære sosialdemokrati har alltid tatt med og tar fremdeles med kampen for reformer i sitt program. Men det utnytter ikke bare den «økonomiske» agitasjon til å kreve av regjeringen at den skal gjennomføre alle slags tiltak, men samtidig (og først og fremst) til å kreve at den skal slutte med å være en eneveldig regjering. Dessuten holder partiet det for sin plikt å stille dette kravet til regjeringen *ikke bare* på den økonomiske kamps grunn, men på grunnlag av alle foreteelser i det offentlige og politiske liv i det hele tatt. Kort sagt, det innordner kampen for reformer, som en del av helheten, under den revolusjonære kamp for friheten og for sosialismen. Martynov derimot lar stadieteorien oppstå på nytt i en annen form og strever med å foreskrive den politiske kamp en utviklingsvei som skal være ubetinget økonomisk, så å si. Ved at han under det revolusjonære oppsving stiller den angivelig særlige «oppgave», – kamp for, reformer, drar han

partiet bakover og spiller både den «økonomiske» og den liberale opportunistes spill:

Videre. Ved skamfullt å gjemme kampen for reformer bak den høyttravende tese: «å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter,» stilte Martynov opp *utelukkende økonomiske reformer* (ja utelukkende fabrikkreformer) som noe helt spesielt. Hvorfor han gjorde det, vet vi ikke. Kanskje av vanvare? Men hvis han siktet på mer enn «fabrikk-reformer», så ville hele hans tese, som vi nettopp har anført, miste all mening. Kanskje fordi han anser «innrømmelser» fra regjeringens side for mulige og sannsynlige bare på det økonomiske område?¹

Hvis det er tilfelle, er det en merkelig villfarelse: innrømmelser er mulige og forekommer også på lovgivningens område når det gjelder prylestreffen, passtvangen, avløsningsbetalingen, de religiøse sektene, sensuren osv. De «økonomiske» innrømmelser (eller skinn-innrømmelser) er selvsagt mye billigere og mye fordelaktigere for regjeringen, fordi den håper på å vinne tillit hos arbeidermassene med dem. Men nettopp derfor *må* vi sosialdemokrater *heller ikke* på noen måte og absolutt aldri gi plass for den mening (eller misforståelse) at økonomiske reformer skulle være mer verdifulle for oss, at vi skulle betrakte nettopp dem som særlig viktige, og lignende. «Slike krav» – sier Martynov om de konkrete krav om lovgivning og administrative tiltak som han har stilt – opp – «ville ikke vært tomt snakk, for i og med at de stiller bestemte, håndgripelige resultater i utsikt, kan de få aktiv støtte fra arbeidermassene»... Vi er ikke økonomister, på ingen måte! Vi kryper bare like slavisk for «det håndgripelige» i konkrete resultater som de herrer Bernstein, Prokopovitsj, Struve, R. M. og konsorter! Vi lar det bare skinne gjennom (liksom Narcissus Tuporylovⁱⁱ) at alt som ikke «stiller håndgripelige resultater i utsikt», er «tomt snakk»!

Vi uttrykker oss bare som om arbeidermassene ikke evnet (og

som om de ikke alt hadde vist sin evne trass i dem som tillegger arbeiderne sin egen spissborgerlighet) aktivt å støtte *enhver* protest mot selvherskerdømmet, *selv om den absolutt ikke stiller dem noen som helst håndgripelige resultater i utsikt.*

Ta bare de «tiltakene» mot arbeidsløsheten og sulten som Martynov selv har nevnt. Mens «Rabotsjeje Djelo» å dømme etter dets løfter er opptatt med å utarbeide og gjennomarbeide «konkrete (i form av lovutkast) krav om lovgivning og administrative tiltak», «som uforanderlig setter revolusjoneringen av dogmene høyere enn revolusjoneringen av livet», prøvd å forklare arbeidsløshetens uatskillelige forbindelse med hele det kapitalistiske system, varskudd om at «nå kommer hungersnøden», avslørt politiets «kamp mot de sultende» og brennemerket de opprørende «midlertidige tukthusregler», og på samme tid har «Sarja» sendt ut et særtrykk som agitasjonsbrosjyre, den delen av den «innenrikspolitiske oversikt» som handler om hungersnøden. Men, herregud, de var jo så «ensidige», disse uforbederlig trangsynte ortodokse, disse dogmatikere som er døve for «selve livets» bud! Ikke i en eneste av deres artikler var det – hvor forferdelig! – *et eneste krav*, tenke seg til: ikke den minste antydning til et «konkret krav» «som stilte håndgripelige resultater i utsikt»! De arme dogmatikere! La dem gå i lære hos Kritsjevski og Martynov, så de kan bli overbevist om at taktikken er en vekstprosess, som vokser osv., og at en må gi SELVE den økonomiske kampen politisk karakter!

«Arbeidernes økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen» («*økonomisk* kamp mot regjeringen!!») «har foruten sin direkte revolusjonære betydning også den betydning at den ustanselig driver arbeiderne til å se spørsmålet om sin politiske rettsløshet» (Martynov, s. 44). Vi har ikke gjengitt dette sitatet fordi vi for hundrede eller tusende gang vil gjenta det som er sagt ovenfor, men for spesielt å takke Martynov for denne nye og fremragende formulering:

«Arbeidernes økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen». Hvor strålende! Med hvilket uforlignelig talent, med hvilken mesterlig eliminering av alle spesielle uoverensstemmelser og forskjeller mellom avskygningene blant økonomistene uttrykkes ikke her i en kort og klar setning hele *økonomismens vesen*, fra appellen til arbeiderne om å føre «politisk kamp, som de fører i alles interesse med det formål å bedre alle arbeidernes kår»,¹ via stadieteorien til kongressresolusjonen om den «videste anvendelighet» osv.

«Den økonomiske kamp mot regjeringen» er nettopp enn trade-unionistisk politikk, hvorfra det ennå er langt, meget langt til en sosialdemokratisk politikk.

b) Fortellingen om hvorledes Martynov utdypet Plekhanov

«Siden Plekhanov skrev den omtalte bok ('Om sosialistenes oppgaver i kampen mot sulten i Russland') er det rent mye vann i havet» – forteller Martynov. «Sosialdemokratene, som i ti år har ledet arbeiderklassens økonomiske kamp... har ennå ikke maktet å gi en bred teoretisk begrunnelse av partitaktikken. Nå er dette spørsmålet blitt modent, og hvis vi skulle ønske en slik teoretisk begrunnelse, måtte vi utvilsomt i betydelig grad utdype de taktiske prinsipper som Plekhanov engang utviklet... Vi måtte nå definere forskjellen mellom propaganda og agitasjon på en annen måte enn Plekhanov gjorde» (Martynov har nettopp anført Plekhanovs ord: «Propagandisten gir én enkelt person eller noen enkelte personer mange ideer, mens agitatorene bare gir én eller bare noen få ideer. Til gjengjeld gir han dem til en hel mengde personer»). «Ved propaganda ville vi forstå revolusjonær belysning av hele det moderne sannfunn eller enkelte av dets foreteelser, uansett om dette skjer i en form som er tilgjengelig for enkeltpersoner eller for de brede masser. Med agitasjon i dette ords egentlige betydning (sic!) ville vi mene å oppfordre massene til bestemte konkrete handlinger, å fremme proletariatets direkte

revolusjonære innblanding i det offentlige liv.»

Vi lykkeønsker det russiske – ja hele det internasjonale – sosialdemokrati med den nye, Martynovske terminologi, som er både strengere og dypere. Hittil har vi trodd (lik som Plekhanov, ja som alle ledere av den internasjonale arbeiderbevegelse) at den propagandist, når han f. eks. tar nettopp dette spørsmålet om arbeidsløsheten, må forklare krisenes kapitalistiske natur, påvise årsakene til at de er uunngåelige i det moderne samfunn, skissere nødvendigheten av å omdanne det til et sosialistisk samfunn osv. Kort sagt, han bør gi mange ideer, så mange at alle disse ideer i deres fulle helhet bare kan tilegnes straks av (forholdsvis) få personer. Agitatoren derimot vil, når han taler om det sanne spørsmål, ta et eksempel som er mest kjent for alle hans tilhørere og mest innlysende – la oss si en arbeidsløs familie som er død av sult, den voksende nøden og lignende – og gjøre alt for å utnytte dette faktum, som er kjent av alle og enhver, til å gi «massene» *én idé*: ideen om den meningsløse motsetning mellom den økende rikdom og den økende fattigdom, han søker å vekke misnøye og harme blant massene mot denne skrikende urettferdighet, men han overlater den fulle forklaring av denne motsetning til propagandisten. Propagandisten virker derfor hovedsakelig ved hjelp av det *trykte*, agitatorens ved hjelp av det *levende* ord. Av propagandisten kreves ikke de samme egenskaper som av agitatorens. Kautsky og Lafargue kaller vi således propagandister, Bebel og Guesde agitatorer. Å skille ut et tredje område eller en tredje funksjon for den praktiske virksomhet og til denne funksjonen å regne «appell til massene om bestemte konkrete aksjoner» er den største tåpelighet, fordi en «appell» som enkeltkjensgjerning enten naturlig og uunngåeligsupplerer både den teoretiske avhandling og den propagandistiske brosjyre og den agitatoriske tale, eller den utgjør en rent utøvende funksjon. Ta for eksempel de tyske sosialdemokraters nåværende kamp mot korntollen. Teoretikerne skriver avhandlinger om tollpolitikk og «appellerer» la oss si til å kjempe for handelstraktater og

for handelsfrihet; propagandisten gjør det samme i tidsskrifter, agitatorene i offentlige taler. Massenenes «konkrete aksjoner» består i det gitte øyeblikk i å skrive under på en henstilling til riksdagen om ikke å forhøye korntollen. Appellen til disse aksjoner utgår indirekte fra teoretikerne, propagandistene og agitatorene, direkte fra de arbeiderne som samler underskrifter på bedriftene og i privatboligene. Ifølge den «Martynovske terminologi» må Kautsky og Bebel begge være propagandister, og de som bærer ut underskriftslistene agitatorer – eller hvordan?

Eksemplet med tyskerne minte meg om det tyske ordet *Verballhornung* (ordrett oversatt: ballhornisering). Johann Ballhorn var en forlegger i Leipzig i det 16. århundre. Han ga ut en ABC, der han som skikk og bruk var, også gjenga en tegning som forestilte en hane. Istedenfor den vanlige måten å framstille hanen på – med sporer på bena – framstilte han banen uten sporer, men med et par egg ved siden av seg. Og på permen til abc-boka tilføyde han: «Forbedret utgave ved Johann Ballhorn». Siden sier tyskerne derfor *Verballhornung* om en slik «forbedring» som i virkeligheten er en forverring. Og en må uvilkårlig tenke på Ballhorn når en ser hvordan Martynov «utdyper» Plekhanov...

Hvorfor har Martynov «oppfunnet» dette rotet? For å illustrere at «Iskra» «bare retter sin oppmerksomhet mot den ene siden av saken, på samme måte som Plekhanov allerede for femten års tid siden» (s. 39). – «Hva 'Iskra' angår, skyver propagandaens oppgaver, iallfall på det nåværende tidspunkt, agitasjonsoppgavene i bakgrunnen» (52). Hvis en oversetter denne siste setningen fra Martynovs språk til et allmennmenneskelig språk (siden menneskeheten ennå ikke har rukket å overta den nyoppdagede terminologi), da kommer vi til følgende resultat: hva «Iskra» angår, skyver den politiske propaganda og den politiske agitasjons oppgaver i bakgrunnen i den oppgave å «stille regjeringen konkrete krav om lovgivning og administrative tiltak», «som lover bestemte, håndgripelige

resultater» (eller krav om sosiale reformer, hvis det må være tillatt enda en gang å bruke den gamle terminologi som brukes av den gamle menneskehet, som ennå ikke er vokst opp i høyde med Martynov). Vi foreslår leseren å sammenligne denne tesen med følgende tirade:

«Det som forbauser oss i disse programmene» (de revolusjonære sosialdemokraters programmer), « er også det at de setter fordelene ved arbeidernes virksomhet i parlamentet (som ikke eksisterer hos oss) fremst, mens de (takket være sin revolusjonære nihilisme) fullstendig ignorerer betydningen av at arbeiderne deltar i de hos oss eksisterende fabrikkforsamlinger til ordning av fabrikkanliggender... eller at arbeiderne i hvert fall deltar i bystyret...»

Forfatteren av denne tiraden uttrykker noe mer direkte, tydelig og åpenhjertig den samme tanken som Martynov er kommet fram til ved hjelp av sin egen forstand. Forfatteren er ingen annen enn – – – R. M. i «Særtilllegg til Rabotsjaja Mysl» (s. 15).

c) De politiske avsløringer og «oppdragelsen til revolusjonær aktivitet»

Ved å rykke ut mot «Iskra» med sin «teori» om «høyning av arbeidermassenes aktivitet» har Martynov i virkeligheten avslørt at han strever etter å *reduere* denne aktiviteten, ettersom det ypperste, særlig viktige, «videst anvendelige» middel til å vekke massene og skueplassen for denne aktiviteten etter hans utsagn er nettopp den økonomiske kamp, som også alle økonomister kryper på magen for. Nettopp fordi denne villfarelsen slett ikke er noe særpreget for Martynov alene, er den karakteristisk. I virkeligheten kan «høyningen av arbeidermassenes aktivitet» bare oppnås på betingelse av at *vi ikke begrenser oss* til «politisk agitasjon på økonomisk grunnlag». Og et av hovedvilkårene for den nødvendige utviding av den politiske agitasjon er organiseringen av *allsidige*

politiske avsløringer. På noen annen måte enn gjennom disse avsløringer *kan* massenes politiske bevissthet og revolusjonære aktivitet *ikke* oppdras. Derfor er virksomhet av dette slaget en av de viktigste funksjoner for hele det internasjonale sosialdemokrati, fordi heller ikke den politiske frihet på noen måte fjerner, men bare til en viss grad forrykker sfæren for retningen av disse avsløringene. For eksempel styrker det tyske parti særlig sinne posisjoner og utvider sin innflytelse nettopp gjennom den usvekkede energi i dets politiske avsløringskampanjer. Arbeiderklassens bevissthet kan ikke være en virkelig politisk bevissthet hvis arbeiderne ikke har lært å reagere på *alle mulige* tilfelle av vilkårlighet og undertrykking, vold og maktmisbruk, *uansett hvilke klasser* disse tilfellene rammer – og reagere nettopp ut fra et sosialdemokratisk og ikke ut fra noe som helst annet synspunkt. Arbeidermassenes bevissthet kan ikke være en virkelig klassebevissthet hvis ikke arbeiderne ved konkrete og samtidig ubetinget aktuelle politiske kjensgjerninger og hendinger lærer å studere *enhver* av de øvrige samfunnsklasser i *alle* utslag av disse klassers åndelige, moralske og politiske liv – ikke lærer i praksis å bruke den materialistiske analyse og materialistiske vurdering av *alle* sider av virksomheten og livet til *alle* klasser, lag og grupper av befolkningen. Den som utelukkende eller hovedsakelig retter arbeiderklassens oppmerksomhet, iakttakelsesevne og bevissthet bare mot klassen selv, er ingen sosialdemokrat, for arbeiderklassens kjennskap til seg selv er uløselig knyttet til fullstendig klarhet over ikke bare de teoretiske forestillinger... ja, det er rettere å si: ikke så mye de teoretiske forestillinger som de forestillinger om de gjensidige' forhold mellom *alle* klasser i det moderne samfunn som er skapt gjennom erfaringen fra det politiske liv, Nettopp derfor er våre økonomisters prek om at den økonomiske kamp er det videst anvendelige middel til å dra massene inn i den politiske bevegelse, så dypt skadelig og så dypt reaksjonær i sin praktiske betydning. For å bli sosialdemokrat må arbeideren ha en klar forestilling om godseierens og prestens, embetsmannens og bondens, studentens

og landstrykerens økonomiske natur og samfunnspolitiske ansikt, kjenne deres sterke og svake sider, forstå å finne ut av de gjengse fraser og de forskjellige sofismer hvormed hver klasse og hvert lag *dekker over* sine egoistiske tilbøyeligheter og sitt virkelige «indre», forstå å finne ut hvilke institusjoner og lover som gjenspeiler – og hvordan de faktisk gjenspeiler – de og de interesser. Men denne «klare forestilling» kan ikke hentes fra noen bok: den kan bare dannes av bilder fra livet selv og ved avsløringer ut fra de ferske spor av det som skjer omkring oss i det gitte øyeblikk, det alle snakker om, hver på sitt vis, eller bare hvisker om, det som kommer til uttrykk i de og de hendinger, de og de tall, de og de rettskjennelser osv., osv. Disse allsidige politiske avsløringer utgjør et nødvendig og *grunnleggende* vilkår for massenes oppdragelse til revolusjonær aktivitet.

Hvorfor viser den russiske arbeider ennå i så liten grad sin revolusjonære aktivitet i anledning av politiets brutale behandling av folket, i anledning av forfølgelsene mot sektererne, prylingen av bøndene, i anledning av sensurens utskeielser, soldatmishandlingene, forfølgelsene mot de uskyldigste kulturelle tiltak og lignende? Er det kanskje fordi den «økonomiske kamp» ikke «driver» ham til dette, fordi dette «stiller ham i utsikt» for å få «håndgripelige resultater», gir ham for lite «positivt»? Nei, en slik mening er, gjentar vi, ikke noe annet enn et forsøk på å velte feilen fra den skyldige over på den uskyldige, å tillegge arbeidermassene sin egen spissborgerlighet (alias bernsteinisme). Vi må legge skylden på oss selv, på at vi ikke kan følge med massebevegelsen, at vi ennå ikke har greidd å organisere tilstrekkelig omfattende, slående og hurtige avsløringer av alle disse skjensler. Hvis vi gjør det (og vi bør og kan gjøre det) – da vil selv den mest uopplyste arbeider forstå eller *føle* at den samme mørke makt som piner og plager ham slik ved hvert skritt av hans eget liv, også håner og mishandler studenten og den religiøse sekterer, bonden og forfatteren, og når han føler det, vil han ønske,

ønske uimotståelig selv å reagere på det. Han vil da i dag kunne lage en pipekonsert mot sensorene, i morgen demonstrere foran huset til den guvernøren som har slått ned et bondeopprør, i overmorgen vil han gi en lærepenge til de gendarmen i prestekjole som utfører den hellige inkvisisjons arbeid osv. Vi har hittil gjort meget lite, nesten ingen ting, for å *kaste* allsidige og friske avsløringer ut i arbeidermassene. Ja, mange av oss skjønner ennå ikke at dette er vår *plikt*, men dilter spontant etter den «grå daglige kamp» innenfor fabrikklivets trange rammer. Under en slik tilstand å si: «'Iskra' har en tendens til å undervurdere betydningen av den grå daglige kamps fremadskridende gang sammenlignet med propagandaen for strålende og avrundede idéer» (Martynov, s. 61) – betyr å – dra partiet bakover, å forsvare og skryte av vår ukyndighet, vår tilbakeliggenhet.

Når det gjelder appellen til massene om handling, så vil den komme av seg selv, når det først eksisterer en energisk politisk agitasjon, levende og slående avsløringer. Å gripe noen på fersk gjerning og brennemerke ham for alles øyne, overalt og øyeblikkelig – dette virker i seg selv bedre enn alle «appeller», dette virker ofte slik at en seinere ikke er i stand til å avgjøre hvem det egentlig var som «appellerte» til mengden, og hvem som egentlig klekket ut den ene eller andre plan om demonstrasjon osv. Appellere – ikke i alminnelig forstand, men i konkret betydning – kan en bare på aksjonsstedet, appellere kan bare den som selv og øyeblikkelig går med. Og vår sak, de sosialdemokratiske skribenters sak, er å utdype, utvide og forsterke de politiske avsløringene og den politiske agitasjon.

Apropos «appeller». *Det eneste organ som før hendingene i vår appellerte* til arbeiderne om å gripe aktivt inn i spørsmålet om tvangsutskrivningen av studentene til soldater, et spørsmål som absolutt ikke stilte arbeiderne noen som helst *håndgripelige resultater* i utsikt, var «Iskra». Like etter offentliggjøringen av forordningen av 11. januar om

«tvangsutskrivning av 183 studenter til soldater» hadde «Iskra» en artikkel om dette (nr. 2, februar), og før det ennå var det minste tegn til noen demonstrasjoner, kalte bladet direkte «arbeideren ut til hjelp for studenten», oppfordret «folket» til å gi regjeringen et åpent svar på dens frekke utfordring. Vi spør alle og enhver: Hvordan skal en forklare det særsyn at Martynov, som snakker så mye om «appeller» og tilmed skiller ut «appeller» som en særlig form for virksomhet, ikke har nevnt *denne* appellen med et eneste ord? Og er Martynovs erklæring om at «Iskra» er *ensidig* siden det ikke tilstrekkelig «appellerer» til kamp for krav som «stiller håndgripelige resultater i utsikt», så ikke spissborgerlighet?

Våre økonomister, deriblant også «Rabotsjeje Djelo», hadde framgang takket være den omstendighet at de tilpasset seg til de ikke-utviklede arbeidere. Men den sosialdemokratiske arbeider, den revolusjonære arbeider (og tallet på slike arbeidere stiger fra dag til dag) avviser med harme alle disse betraktninger om kamp for krav «som stiller håndgripelige resultater i utsikt», og lignende, fordi han forstår at dette bare er variasjoner av den gamle historien om én skilling mer. En slik arbeider vil si til sine rådgivere fra «Rabotsjaja Mysl» og «Rabotsjeje Djelo»: Dere kommer ingen vei, mine herrer, ved å blande dere altfor ivrig opp i en sak som vi nok skal greie selv, mens dere skulker unna deres virkelige plikter. Det er jo slett ikke kløkt av dere å si at det er sosialdemokratenes oppgave å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter. Dette er bare begynnelsen, og det er ikke i dette sosialdemokratiets hovedoppgave ligger, for i hele verden, også i Russland, *begynner politiet ofte selv* å gi den økonomiske kamp en politisk karakter, og arbeiderne lærer selv å forstå på hvem sin side regjeringen står,¹

«Arbeidernes økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen», som dere snakker om, akkurat som dere hadde oppdaget Amerika, blir jo ført i en mengde russiske avkroker av arbeiderne selv, som har hørt om streiker, men som praktisk

talt aldri har hørt det minste om sosialismen. Denne vår, arbeidernes, «aktivitet», som dere alle ønsker å støtte ved å reise konkrete krav som stiller håndgripelige resultater i utsikt, eksisterer jo alt hos oss, og vi stiller selv disse konkrete kravene i vårt daglige, jevne, faglige arbeid, ofte uten noen som helst hjelp fra de intellektuelle. Men *denne* aktiviteten er ikke nok for oss, vi er ikke barn som kan leve bare på den «økonomiske» politikken grøt; vi ønsker å vite alt det andre vet, vi ønsker å skaffe oss grundig kjennskap til *alle* sider av det politiske liv og delta *aktivt* i hver eneste politisk hending. En nødvendig forutsetning for dette er at de intellektuelle maser mindre om det vi selv har utmerket god greie på,ⁱⁱ og gir oss mer av det som vi ennå ikke kjenner til, og som vi heller ikke kan få greie på ut fra vår fabrikkfering og «økonomiske» erfaring, nemlig: den politiske kunnskap.

Denne kunnskapen kan dere intellektuelle tilegne dere, og dere *plikter* å gi oss den i hundre og tusen ganger større omfang enn hittil, og dere må gi oss den ikke bare i form av betraktninger, brosjyrer og artikler (som – unnskyld vår åpenhet! – ofte er litt kjedelige), men absolutt i form av levende *avsløringer* av det som vår regjering og våre herskende klasser gjør nettopp i dette øyeblikk på alle områder av livet. Dere burde oppfylle denne plikten mer nidkjært og *snakke mindre om å «høyne arbeidermassens aktivitet»*. Hos oss er det langt større aktivitet enn dere tror, og vi er i stand til med åpen gatekamp til og med å støtte krav som ikke stiller noen som helst «håndgripelige resultater» i utsikt! Og det er ikke deres oppgave å «høyne» vår aktivitet, *for det er nettopp hos dere selv at aktiviteten mangler*. Gjør litt mindre knefall for spontaniteten og tenk mer på å høyne *deres egen* aktivitet, mine herrer!

d) Hva har økonomismen og terrorismen

felles?

Ovenfor har vi i en fotnote sidestilt økonomismen og en ikke-sosialdemokrat, terroristen, som tilfeldigvis viser seg å være solidariske. Men i det hele tatt er det mellom disse to ikke en tilfeldighet, men en nødvendig indre sammenheng, som vi skal komme tilbake til nedenfor, og som det er nødvendig å komme inn på, nettopp når det er tale om oppdragelse til revolusjonær aktivitet. Økonomistene og de moderne terrorister har et felles opphav: dette er nettopp det *knefall for spontaniteten* som vi har omtalt i det foregående kapittel som et allment fenomen, og som vi nå skal se på med henblikk på dets innflytelse på den politiske virksomhets og den politiske kamps område. Ved første øyekast kan vår påstand synes paradoksal: så stor er tilsynelatende forskjellen mellom de folkene som understreker «den grå daglige kamp», og de folkene som oppfordrer til den mest selvoppofrende kamp fra enkelte personers side. Men dette er ikke noe paradoks. Økonomister og terrorister faller på kne for forskjellige poler av den spontane strømmingen: økonomistene for spontaniteten i den «rene» arbeiderbevegelse, terroristene for spontaniteten i den flammende harme hos intellektuelle som ikke evner eller ikke har mulighet for å knytte det revolusjonære arbeidet sammen med arbeiderbevegelsen til et samlet hele. Den som har mistet troen på eller aldri har trodd på denne muligheten, har faktisk vanskelig for å finne noe annet utløp for sin harmfulle følelse og sin revolusjonære energi enn terroren. På denne måten er knefallet for spontaniteten i begge de to retningene vi har nevnt, ikke noe annet enn *begynnelsen til gjennomføring* av «Credo» s berømte program: Arbeiderne fører sin «økonomiske» kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen (vi ber forfatteren av «Credo» unnskyldte at vi uttrykker hans tanker med Martynovs ord! Vi finner oss berettiget til å gjøre det, da det også i «Credo» tales om hvorledes arbeiderne i den politiske kamp «blir drevet fram mot det politiske regime»), – og de intellektuelle fører den politiske kamp med sine egne krefter – naturligvis ved hjelp av terror! Dette er en

fullkommen logisk og uunngåelig *konklusjon*, som en absolutt må forfekte, *selv om de* som begynner å realisere dette programmet, *ikke selv har innsett* at den er uunngåelig. Den politiske virksomhet har sin logikk, som ikke er avhengig av bevisstheten hos dem som i den aller beste mening oppfordrer enten til terror eller til å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter. Veien til helvete er brulagt med gode forsette, og i det gitte tilfelle er de gode forsette ikke nok til å redde dem fra spontant å bli dratt inn på «den minste motstands linje», på det *rent borgerlige* «Credo»-programmets linje. Det er da heller ikke bare et tilfelle at mange russiske liberale – både åpenlyse liberale og de som bærer en marxistisk maske – av hele sin sjel sympatiserer med terroren og søker å støtte et oppsving i de terroristiske stemninger på det nåværende tidspunkt.

Og nå, da den «revolusjonær-sosialistiske gruppe Svoboda» oppsto og satte seg nettopp den oppgave å hjelpe arbeiderbevegelsen på alle måter, men slik at terroren innbefattes *i programmet* og de selv så å si frigjøres fra sosialdemokratiet, da ga denne kjensgjerning enda en gang en bekreftelse på P. B. Akselrods vidunderlige klarsyn da han bokstavelig talt forutsa disse resultater av den sosialdemokratiske vakling allerede i slutten av 1897 («Om de nåværende oppgaver og taktikken») og skisserte sine berømte «to perspektiver». Alle etterfølgende diskusjoner og uoverensstemmelser mellom de russiske sosialdemokrater ligger gjemt som kimen i frøet i disse to perspektivene.ⁱ

Ut fra det nevnte synspunkt blir det også forståelig at «Rabotsjeje Djelo», som ikke holdt stand mot økonomismens spontanitet, heller ikke har holdt stand mot terrorismens spontanitet. Det er her meget interessant å notere den særlige argumentasjon til forsvar for terroren som «Svoboda» har lagt fram. Det «avviser fullstendig» terrorens skremmende rolle («Revolusjonismens -gjenfødelse», s. 64), men framhever til gjengjeld dens «eggende (vekkende) betydning». Dette er for

det første karakteristisk som et av forfalls- og oppløsningsstadiene i den tradisjonelle (før-sosialdemokratiske) idékrets som bevirket at man holdt fast ved terroren. Å anerkjenne at regjeringen nå ikke kan «skremmes» – og følgelig heller ikke desorganiseres – av terroren, betyr i virkeligheten fullstendig å fordømme terroren som kampsystem, som et virkefelt som er anerkjent av programmet. For det annet er dette enda mer karakteristisk som eksempel på den manglende forståelse av våre aktuelle oppgaver når det gjelder «å oppdra massene til revolusjonær aktivitet». «Svoboda» propaganderer for terroren som et middel til å «vekke» arbeiderbevegelsen, til å gi den et «kraftig støt framover». Det er vanskelig å forestille seg en argumentasjon som mer åpenlyst gjendriver seg selv! En må spørre om det da i det russiske liv fins så få skandaløse tilstander at det skulle være nødvendig å uttenke særlige «vekkende» midler? Og på den, annen side, er det ikke innlysende at den som ikke kan vekkes selv av den vilkårlighet som hersker i Russland, også trolig, «med hendene i lomma», vil se på tvekampen mellom regjeringen og den vesle gruppe terrorister? Saken er jo nettopp den at arbeidermassene vekkes til kamp meget sterkt av nederdrettigheten i det russiske samfunnsliv men vi greier ikke å samle, om en så kan si, og konsentrere alle folkeharmens dråper og stråler, som siver ut av det russiske liv i langt større utstrekning enn vi alle forestiller oss og tror, men som nettopp må forenes til en gigantisk strøm. At dette er en gjennomførlig oppgave, bevises ugjendrivelig av den veldige veksten i arbeiderbevegelsen og arbeidernes allerede ovenfor omtalte hunger etter politisk litteratur. Oppfordringer til terror derimot, liksom oppfordringer til å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter, er forskjellige former for å *skulke unna* de russiske revolusjonæres mest bydende plikt: å organisere en allsidig politisk agitasjon. «Svoboda» ønsker å *erstatte* agitasjonen med terror, idet det åpent innrømmer at «så snart en forsterket, energisk agitasjon begynner blant massene, er dens eggende (vekkende) rolle utspilt» (s. 68, «Revolusjonismens gjennfødelse»). Dette viser nettopp at både terroristene og

økonomistene *undervurderer* massenes revolusjonære aktivitet trass i det klare vitnesbyrd fra hendingene i vår,ⁱ idet den ene parten gir seg til å lete etter kunstige «vekkemidler», og den andre taler om «konkrete krav».

Begge parter legger for liten vekt på å utvikle *sin egen aktivitet* når det gjelder politisk agitasjon og organisering av politiske avsløringer. Men verken nå eller på noe annet tidspunkt er det mulig å erstatte dette med noe som helst annet.

e) Arbeiderklassen som forkjemper for demokratiet

Vi har sett at den videste politiske agitasjon og følgelig også organiseringen av allsidige politiske avsløringer er ubetinget nødvendig og *den mest livsviktige* oppgave for virksomheten, hvis denne virksomheten virkelig skal være sosialdemokratisk. Men vi har trukket denne slutningen ved *bare* å gå ut fra arbeiderklassens livsviktige behov for politisk kunnskap og politisk skolering. Imidlertid ville en slik problemstilling alene være altfor trang og ville ignorere de allmenndemokratiske oppgaver som ethvert sosialdemokrati i alminnelighet og det nåværende russiske sosialdemokrati i særdeleshet har. For så konkret som mulig å klarlegge denne påstanden skal vi prøve å undersøke saken ut fra dens praktiske side, som det som ligger «nærmest» for økonomisten. «Alle er enige om» at det er nødvendig å utvikle arbeiderklassens politiske bevissthet. Spørsmålet er nå *hvordan* dette skal gjøres, og hva som er nødvendig for å gjøre det. Den økonomiske kamp «driver» arbeiderne fram bare mot regjeringens forhold til arbeiderklassen, og derfor *kan vi aldri, hvor mye vi enn anstrenger oss* med den oppgaven å «gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter», utvikle arbeidernes politiske bevissthet (til den sosialdemokratiske politiske bevissthets nivå) innenfor rammen av denne oppgaven, fordi *selve denne rammen er trang*. Martynovs formulering er

verdifull for oss, slett ikke fordi den illustrerer Martynovs evne til å skape forvirring, men fordi den på en anskuelig måte uttrykker hovedfeilen hos alle økonomister, nemlig den overbevisning at en kan utvikle arbeidernes politiske klassebevissthet *innenfra*, så å si *ut av* deres økonomiske kamp, det vil si ved bare (eller i hvert fall hovedsaklig å gå ut fra denne kampen, ved bare (eller i hvert fall hovedsakelig) å bygge på denne kampen. Et slikt syn er bunnfalskt, og nettopp fordi økonomistene i sin harme over vår polemikk mot dem ikke gidder tenke grundig over kilden til uoverensstemmelsene, blir følgen den at vi bokstavelig talt ikke forstår hverandre, at vi taler forskjellige språk.

Den politiske klassebevissthet kan *bare* tilføres arbeideren *utenfra*, dvs., fra et område utenfor den økonomiske kamp, utenfor den sfære som består av arbeidernes forhold til arbeidsgiverne. Det området som denne kunnskapen alene kan hentes fra, er *alle* klassers og lags forhold til staten og regjeringen, det gjensidige forhold mellom *alle* klasser. På spørsmålet: Hva må gjøres for å gi arbeiderne politisk kunnskap, kan en derfor ikke nøye seg med å gi dette ene svaret, som i de fleste tilfelle tilfredsstiller praktikerne, for slett ikke å tale om de praktikere som heller til økonomismen, nemlig svaret: «Gå ut til arbeiderne.» For å gi *arbeiderne* politisk kunnskap må sosialdemokratene *gå ut i alle befolkningsklasser*, sende avdelinger av sin hær ut *til alle kanter*.

Vi velger med forsett en så kantet formulering, vi uttrykker oss med forsett forenklet skarpt— aldeles ikke ut fra ønsket om å lage paradokser, men for så godt som mulig å «drive» økonomistene til å se oppgavene som de forsømmer på en utilgivelig måte, til å se den forskjell på trade-unionistisk og sosialdemokratisk politikk som de ikke ønsker å forstå. Og derfor ber vi leseren ikke bli irritert, men høre oss oppmerksomt til ende.

Ta den typen på sosialdemokratisk sirkel som er blitt mest

utbredt i de seinere år, og se på dens arbeid. Den har «forbindelse med arbeiderne» og er fornøyd med det, den gir ut flygeblad, der misbruk på fabrikkene, regjeringens favorisering av kapitalistene og politiets voldshandlinger refses. På møter med arbeiderne kommer samtalen vanligvis ikke eller nesten aldri ut over grensene for de samme emner. Foredrag og samtaler om den revolusjonære bevegelses historie, om spørsmål vedrørende vår regjeringens innenriks- og utenrikspolitikk, om spørsmål angående den økonomiske utvikling i Russland og Europa og situasjonen for de og de klasser i det moderne samfunn osv., forekommer ytterst sjelden; ingen så mye som tenker på å oppnå og utvide forbindelser med andre samfunnsklasser. Faktisk fortøner idealet av en tillitsmann seg i de fleste tilfelle for medlemmene av en slik sirkel langt mer som noe i retning av en fagforeningssekretær enn en sosialistisk politisk fører. For sekretæren i en hvilken som helst, f.eks. engelsk, fagforening hjelper alltid arbeiderne med å føre økonomisk kamp, organiserer avsløringer av fabrikkforhold, forklarer urettferdigheten i lover og forordninger som innskrenker streikeretten, friheten til å sette ut streikevakter (for å varsku alle og enhver om at det er streik på vedkommende bedrift), forklare voldgiftsdommernes praktiske innstilling fordi de tilhører de borgerlige klasser, osv., osv. Kort sagt, enhver fagforeningssekretær fører og hjelper til med å føre «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og mot regjeringen». Og en kan ikke understreke nok at *dette ennå ikke* er sosialdemokratisk politikk, idealet for en sosialdemokrat ikke bør være en fagforeningssekretær, men en *folketribun*, som er i stand til å reagere på alle former for vilkårlighet og undertrykking, hvor de enn måtte forekomme, hvilket lag eller hvilken klasse de enn rammer, som er i stand til å samle alle disse foreteelser i et eneste bilde av politivold og kapitalistisk undertrykking, som er i stand til å utnytte enhver småting til å legge fram sin sosialistiske overbevisning og sinne demokratiske krav *for alle*, til å forklare *alle* og enhver den verdenshistoriske betydning av proletariatets frigjøringskamp. Sammenlign f. eks. slike

ledere som Robert Knight (kjent sekretær og leder for kjelesmedenes forbund, en av de mektigste engelske Trade Unions) og Wilhelm Liebknecht – og prøv å bruke de to synspunkter hvormed Martynov formulerer sine uoverensstemmelser med «Iskra», på dem. Det viser seg – jeg begynner å bla igjennom Martynovs artikkel – at R. Knight i langt høyere grad har «oppfordret massene til bestemte konkrete handlinger» (39), mens W. Liebknecht mer har syslet med «revolusjonær klarlegging av hele det moderne sannfunnssystem eller enkelte av dets fenomener» (38-39), at R. Knight har «formulert proletariatets nærmeste krav og pekt på midlene til å gjennomføre dem» (41), mens W. Liebknecht, som også gjorde dette, samtidig ikke unnslå seg for å «lede forskjellige opposisjonelle lags aktive virksomhet», «diktere dem et positivt handlingsprogram»ⁱ (41); at R. Knight nettopp prøvde «så vidt mulig å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter» (42) og utmerket godt klarte å «stille regjeringen konkrete krav som stilte bestemte, håndgripelige resultater i utsikt» (43), mens W. Liebknecht langt mer syslet med «ensidige» avsløringer (40); at R. Knight la større vekt på «den grå daglige kamps fremadskridende gang» (61), og W. Liebknecht på «propaganda for strålende og avrundede idéer» (61); at W. Liebknecht gjorde det bladet han ledet, nettopp til et «organ for den revolusjonære opposisjon som avslører våre tilstander, og i første rekke de politiske tilstander, for så vidt som de kolliderer med de forskjelligste befolkningslags interesser» (63), mens R. Knight «arbeidet for arbeidernes sak i intim organisk forbindelse med den proletariske kamp» (63) – (hvis en med «intim og organisk forbindelse» skal forstå det knefall for spontaniteten som vi har studert ovenfor i Kritsjevskis og Martynovs tilfelle), – og «innsnevret sitt påvirkningsfelt», idet han naturligvis likesom Martynov var overbevist om at han «nettopp derved kompliserte selve påvirkningen» (s. 63).

Kort sagt, man ser at Martynov de facto reduserer sosialdemokratiet til tradeunionisme, selv om han naturligvis

ikke gjør det fordi han ikke vil det beste for sosialdemokratiet, men simpelthen fordi han har hatt litt for travelt med å utdype Plekhanov istedenfor å umake seg med å forstå Plekhanov.

Men la oss komme tilbake til vårt emne. Vi sa at en sosialdemokrat må «gå ut i alle befolkningsklasser», hvis han ikke bare i ord går inn for nødvendigheten av en allsidig utvikling av proletariatets politiske bevissthet. Her oppstår visse problemer: Hvordan skal dette gjøres? Har vi krefter til det? Er det grunnlag for et slikt arbeid blant alle andre klasser? Vil det ikke bety å oppgi eller føre til oppgivelse av klassestandpunktet? La oss se på disse spørsmålene.

Vi må «gå ut i alle befolkningslag» både som teoretikere, som propagandister, som agitatorer og som organisatorer. At sosialdemokratenes politiske arbeid må ta sikte på å studere alle karakteristiske drag i de enkelte klassers sosiale og politiske stilling – det er det ingen som tviler på. Men det blir gjort meget lite i denne retning, uforholdsmessig lite i forhold til det arbeidet som tar sikte på å studere de karakteristiske drag i fabrikklivet. I komiteer og sirkler møter en folk som tilmed fordyper seg i et spesialstudium av en eller annen metallforarbeiding – men en finner nesten ingen eksempler på at organisasjonens medlemmer (som jo ofte av den ene eller annen grunn er nødt til å trekke seg tilbake fra praktisk arbeid) spesielt driver med å samle materiale om et eller annet aktuelt spørsmål i vårt sosiale og politiske liv som kunne gi anledning til sosialdemokratisk arbeid i andre befolkningslag. Når en taler om den dårlige skolering hos flertallet av arbeiderbevegelsens nåværende førere, kan en ikke la være å minne om ukyndigheten i denne henseende, fordi dette også henger sammen med den «økonomiske» oppfatning av en «intim organisk forbindelse med den proletariske kamp». Men hovedsaken er selvsagt *propaganda* og *agitasjon* i alle lag av folket. For den vesteuropeiske sosialdemokrat lettes denne oppgaven ved folkemøter og sammenkomster, der *alle* interesserte

kommer – den lettes av parlamentet, der han taler for deputerte fra *alle* klasser. Vi har verken parlament eller møtefrihet – men vi er likevel i stand til å organisere møter med arbeiderne som ønsker å høre en *sosialdemokrat*. Vi må like ens kunne greie å organisere møter med representanter for alle mulige befolkningsklasser som bare ønsker å høre en *demokrat*. For den som i sitt arbeid glemmer at «kommunistene overalt støtter enhver revolusjonær bevegelse», at vi derfor er forpliktet til *overfor hele folket* å legge fram og understreke de *allment demokratiske* oppgaver uten et øyeblikk å legge skjul på vår sosialistiske overbevisning, han er ikke sosialdemokrat. Den som i sitt arbeid glemmer sin plikt til å være *fremst av alle* når det gjelder å formulere, innskjerpe og løse *ethvert* allment demokratisk spørsmål, er ikke sosialdemokrat.

«Om dette er absolutt alle enige!» – avbryter den utålmodige leser oss – og den nye instruksjonen for redaksjonen av «Rabotsjeje Djelo», som ble vedtatt av Utenlandsforbundets siste kongress sier rett ut: «Som anledninger til politisk propaganda og agitasjon skal tjene alle foreteelser og hendinger i det sosiale og politiske liv som berører proletariatet enten direkte som særlig klasse eller som *fortropp for alle revolusjonære krefter i kampen for friheten*» («To kongresser», side 17, uthevet av oss). Ja, dette er meget sanne og meget gode ord, og vi ville være helt fornøyd hvis bare «Rabotsjeje Djelo» hadde forstått dem, hvis det ikke side om side med disse ordene sa ting som står stikk i strid med dette. Det er ikke nok å kalle seg «avantgarde» – fortropp -, en må også handle slik at *alle* andre tropper kan se og er nødt til å innrømme at vi går i spissen. Og vi spør leseren: Er representantene for de andre «troppene» så store tosker at de blir overbevist bare vi nevner ordet «avantgarde»? En kan jo prøve å forestille seg en slik situasjon konkret. I en «tropp» av dannede russiske radikale eller liberale konstitusjonalister kommer en sosialdemokrat og sier: Vi er avantgarden, «nå står vi overfor den oppgaven så vidt mulig å

gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter». En bare noenlunde gløgg radikal eller konstitusjonalist (og blant de russiske radikale og konstitusjonalister er det mange gløgge folk) bare smiler når han hører noe slikt, og sier (for seg selv naturligvis, for han er i de fleste tilfelle en dreven diplomat): «Den er ikke videre begavet, 'denne 'avantgarden!' Den skjønner ikke engang at det jo er vår oppgave, en oppgave for de ledende representanter for det borgerlige demokrati – å gi arbeidernes økonomiske kamp *som sådan* en politisk karakter. Også vi vil da, liksom alle vesteuropeiske borgerskap, dra arbeiderne inn i politikken, *men nettopp bare i trade-unionistisk og ikke i sosialdemokratisk politikk*. Arbeiderklassens trade-unionistiske politikk er nettopp arbeiderklassens *borgerlige politikk*. Men når 'avantgarden' formulerer dette som sin oppgave, er det nettopp å formulere trade-unionistisk politikk! La dem derfor bare kalle seg sosialdemokrater så mye de vil. En er da ikke noe barn som lar seg lure av navn! Bare de ikke ligger under for disse ondartede ortodokse dogmatikere, bare de gir 'frihet til kritikk' for dem som ubevisst sleper sosialdemokratiet inn i trade-unionistiske farvann!»

Og det stille smilet hos vår konstitusjonalist forvandler seg til homerisk latter når han får vite at de sosialdemokrater som taler om sosialdemokratiet som avantgarden, på det nåværende tidspunkt, da spontaniteten har nesten fullstendig herredømme i vår bevegelse, mer enn noe annet i verden er redd for å «undervurdere det spontane element», er redd for å «undervurdere betydningen av den grå daglige kamps fremadskridende gang sammenlignet med propagandaen for strålende og avrundede ideer» osv., osv.! En «fortropp» som er redd for at den bevisste orientering skulle komme forut for spontaniteten, er redd for å stille opp en dristig «plan», som ville framtinge en alminnelig anerkjennelse, selv hos annerledes tenkende! Mon tro man ikke forveksler ordet fortropp med ordet baktropp?

Tenk en gang over følgende resonnement hos Martynov. Han sier på side 40 at «Iskra»s avsløringstaktikk er ensidig, at «hvor mye vi enn sår mistillit og hat til regjeringen, vil vi ikke nå målet før det lykkes oss å utvikle en tilstrekkelig aktiv energi i samfunnet til å styrte den». Dette er – i parentes bemerket – en allerede velkjent omsorg for å høyne massenes aktivitet og en trang til å redusere sin egen aktivitet. Men nå er det ikke dette det gjelder. Martynov taler altså her om *revolusjonær* energi («for å styrte»). Og hvilken slutning kommer han så til? Da forskjellige samfunnslag i normale tider uunngåelig følger hver sin vei, så «er det i betraktning herav klart at vi sosialdemokrater ikke samtidig kan lede forskjellige opposisjonelle lags virksomhet, ikke kan diktere dem med hvilke midler de skal kjempe for sine interesser dag for dag... De liberale lag vil nok selv ta seg av den aktive kamp for sine nærmeste interesser, som stiller den ansikt til ansikt med vårt politiske regime» (41). Slik har Martynov, som begynte med å tale om revolusjonær energi, om aktiv kamp for å styrte selvherskerdømmet, nå forvillet seg ned til fagforeningsmessig energi, til aktiv kamp for de nærmeste interesser! Det sier seg selv at vi ikke kan lede studentenes, de liberales og andres kamp for sine «nærmeste interesser», men det var jo heller ikke det saken gjaldt, høystærede økonomist! Saken gjaldt forskjellige samfunnslags mulige og nødvendige deltakelse i omstyrtingen av selvherskerdømmet, og *denne* «aktive virksomhet av forskjellige opposisjonelle lag» ikke bare *kan* vi, men *må* vi absolutt lede hvis vi ønsker å være «avantgarde». At våre studenter, våre liberale osv, kommer til å «stå ansikt til ansikt med vårt politiske regime», det er de ikke alene om å utvirke, – det vil nok først og fremst politiet og selvherskerdømmets embetsmenn selv sørge for. Men «vi» *må*, hvis vi ønsker å være ledende demokrater, sørge for å *drive* folk som egentlig bare er misfornøyd med forhold på universitetene eller i semstvo'ene osv., til å se at hele det politiske system ikke duger. *Vi* *må* påta oss den oppgaven å organisere en slik allsidig politisk kamp under ledelse av *vårt* parti, at alle opposisjonelle lag i

samfunnet er i stand til å støtte denne kampen og dette partiet av all makt, og også virkelig gjør det. Vi må utvikle de sosialdemokratiske praktikerne til politiske førere som er i stand til å lede alle former for denne allsidige kamp, er i stand til på hvilket som helst tidspunkt å «diktere et positivt aksjonsprogram» både for de opprørske studenter og misfornøyde semstvofolk, de harmfulle sekterere og forfordelte skolelærere osv., osv. Derfor har Martynov *fullstendig urett* når han påstår at «vi overfor dem *bare* kan opptre i den negative rolle som avslørere av tilstandene... Vi kan *bare* få deres håp til de forskjellige regjeringsinstitusjonene til å briste» (uthevet av oss). Ved å si dette viser Martynov at han *ikke skjønner et kvekk* av den revolusjonære «avantgardes» virkelige rolle. Og hvis leseren holder seg dette for øye, så vil det gå opp for ham hva som *virkelig ligger* i Martynovs sluttord: «'Iskra' er et organ for den revolusjonære opposisjon, som avslører våre tilstander, og hovedsakelig de politiske tilstander, for så vidt som de kolliderer med interessene til de forskjellige befolkningslag. Vi derimot arbeider og vil fortsatt arbeide for arbeidernes sak i intim organisk forbindelse med den proletariske kamp. Ved å innsnevre vårt påvirkningsfelt kompliserer vi selve påvirkningen» (63). Den sanne betydning av denne slutningen er denne: «Iskra» ønsker å *høyne* arbeiderklassens trade-unionistiske politikk (en politikk som praktikerne hos oss så ofte innskrenker seg til, på grunn av misforståelser, ukyndighet eller av overbevisning) til en sosialdemokratisk politikk. Men «Rabotsjeje Djelo» ønsker å *dra* den sosialdemokratiske politikk *ned* til et trade-unionistisk nivå. Og samtidig forsikrer det fortsatt alle og enhver at dette er «fullt ut forenlige standpunkter i den felles sak» (63). O, sancta simplicitas!ⁱ

La oss gå videre. Har vi krefter til å bringe vår propaganda og agitasjon inn i *alle* befolkningsklasser? Ja, selvsagt. Våre økonomister, som ikke sjelden er tilbøyelige til å benekte dette, ser bort fra det gigantiske skritt framover som vår

bevegelse har gjort fra (omkring) 1894 til 1901. Som riktige «khvostister» lever de ofte i forestillinger fra en forlengst tilbakelagt periode i bevegelsens begynnelse. Den gang hadde vi virkelig forbløffende få krefter, den gang var det naturlig og rimelig å beslutte utelukkende å ofre seg for arbeidet blant arbeiderne og skarpt ta avstand fra ethvert avvik fra dette, den gang besto hele oppgaven i å få fotfeste i arbeiderklassen. Nå er en gigantisk mengde krefter dratt inn i bevegelsen, alle de beste representanter for den unge generasjon i de dannede klasser kommer til oss, overalt ute i landet sitter det nødtvungent folk som har deltatt eller gjerne vil delta i bevegelsen, folk som dras mot sosialdemokratiet (mens en i 1894 kunne telle de russiske sosialdemokratene på fingrene). En av de grunnleggende politiske og organisatoriske mangler i vår bevegelse er at vi *ikke makter* å sysselsette alle disse kreftene, å gi alle et høvelig arbeid (vi skal komme nærmere inn på dette i neste kapittel). Det overveldende flertall av disse kreftene har slett ingen mulighet for å «gå ut til arbeiderne», slik at det overhodet ikke kan være tale om å avlede krefter fra vår hovedoppgave. Men for å gi arbeiderne virkelig allsidig og levende politisk kunnskap er det nødvendig å ha «våre folk», sosialdemokrater, overalt og alle steder, i alle samfunnslag, i alle stillinger, som gjør det mulig å kjenne de indre drivfjærer i vår statsmekanisme. Og slike folk behøves ikke bare i propagandistisk og agitatorisk, men enda mer i organisatorisk henseende.

Er det grunnlag for virksomhet i alle klasser av befolkningen? Den som ikke ser det, hans bevissthet holder heller ikke tritt med den spontane reisningen blant massene. Arbeiderbevegelsen har framkalt og framkaller fremdeles misnøye hos noen, håp om støtte til opposisjon hos andre, og hos atter andre erkjennelse av selvherskerdømmets umulighet og dets uunngåelige sammenbrudd. Vi ville bare være «politikere» og sosialdemokrater i ord (som det svært, svært ofte forekommer i virkeligheten) hvis vi ikke innså at det er vår oppgave å

utnytte enhver form for misnøye, å samle og bearbeide alle spirer til en protest, hvor spinkle de enn er. For slett ikke å tale om at hele den store massen av alle millionene av arbeidende bønder, hjemmearbeidere, småhåndverkere osv. alltid vil høre med glupende interesse på en bare noenlunde dyktig sosialdemokrat. Men kan en påvise bare en eneste befolkningsklasse der det ikke fins folk, grupper og sirkler som er misfornøyd med rettsløsheten og vilkårligheten og derfor mottakelige for en sosialdemokrats agitasjon som talsmann for de mest brennende allment-demokratiske behov? Men den som vil danne seg en konkret forestilling om den politiske agitasjon som en sosialdemokrat må føre i *alle* klasser og lag av befolkningen, ham vil vi henwise til *politiske avsløringer* i dette ords videre betydning som det viktigste (men selvsagt ikke eneste) middel til denne agitasjonen.

«Vi må -,» skrev jeg i artikkelen «Hva skal vi begynne med?» («Iskra» nr, 4, mai 1901), som vi skal omtale utførlig nedenfor, «i alle noenlunde bevisste lag av folket vekke en lidenskap for *politiske avsløringer*. En må ikke la seg forvirre av at de røster som hever seg for politiske avsløringer, på det nåværende tidspunkt er så svake, sjeldne og fryktsomme. Årsaken til dette er slett ikke at det er alminnelig å finne seg i politivilkårligheten. Årsaken er at folk som evner og er villige til å foreta disse avsløringene, ikke har noen talerstol som de kunne tale fra, ikke noen tilhørerflokk som lidenskapelig hører på og bifaller talene, at de ingensteds i folket ser krefter som det er umaken verd å vende seg til med klagemål mot den 'allmektige' russiske regjering. Vi er nå i stand til og vi plikter å skape en talerstol for avsløringene av den tsaristiske regjering overfor hele folket; en slik talerstol må være en sosialdemokratisk avis».

Nettopp en slik ideell tilhørerflokk for politiske avsløringer er arbeiderklassen, som først og fremst trenger allsidig og levende politisk kunnskap, som best av alle er i stand til å

omsette denne kunnskapen i aktiv kamp, selv om den ikke skulle stille noen som helst «håndgripelige resultater» i utsikt. Og talerstolen for avsløringer overfor *hele folket* kan bare være et landsomfattende russisk blad. «I det moderne Europa er en bevegelse som fortjener betegnelsen politisk, utenkelig uten et politisk organ», og Russland er i så måte utvilsomt i samme stilling som det moderne Europa. Pressen er alt for lenge siden blitt en makt hos oss – ellers ville ikke regjeringen bruke titusener av rubler til å kjøpe den og til å støtte forskjellige personer som Katkov og Messjerski. Og det er ingen nyhet i selvherskerdømmets Russland at den illegale pressen har sprengt sensurens stengsler og *tvunget* de legale og konservative organene til å omtale seg offentlig. Slik var det i syttiårene og tilmed i femtiårene. Og hvor mange ganger bredere og dypere folkelag er det ikke som nå vil lese den illegale pressen og lære av den «hvorledes en skal leve og dø», som en arbeider uttrykte seg i et brev til «Iskra» (nr. 7).³⁵ Politiske avsløringer er nettopp en slik krigserklæring til *regjeringen*, på samme måte som de økonomiske avsløringene erklærer fabrikkherren krig. Og denne krigserklæringen er av desto større moralsk betydning jo bredere og sterkere avsløringskampanjen er, jo bredere og mer aktiv den samfunnsklassen er som *erklærer krig for å begynne krig*. De politiske avsløringene er derfor allerede i seg selv et av de mektigste midler til å skape *oppløsning* i det fiendtlige regime, et middel til å frata fienden hans tilfeldige eller midlertidige forbundsfeller, et middel til å skape fiendskap og mistillit mellom selvherskerdømmets faste partnere.

I vår tid kan bare det parti som virkelig *organiserer* avsløringer i *hele folkets navn*, bli avantgarde for de revolusjonære krefter. Men dette uttrykket «hele folket» har et meget stort innhold. Det overveldende flertall av avslørerne, som ikke kommer fra arbeiderklassen (og for å bli avantgarde må en nettopp dra de andre klasser med), er nøkterne politikere og kaldblodige praktiske menn. De vet utmerket at det ikke er helt ufarlig å «klage» på, selv den

laveste embetsmann, for da ikke å snakke om den «allmektige» russiske regjering. Og de vil bare komme *til oss* med sine klagemål når de ser at dette klagemålet virkelig er i stand til å gjøre virkning, når de ser at vi representerer en *politisk makt*. For å bli anerkjent som en slik av utenforstående, må vi arbeide mye og iherdig på å *høyne* vår bevisste orientering, vårt initiativ og vår energi. Til dette er det ikke tilstrekkelig å klistre etiketten «fortropp» på baktroppens teori og praksis.

Men hvis vi skal påta oss å organisere virkelige avsløringer av regjeringen på hele folkets vegne, hvori kommer da vår bevegelses klassekarakter til uttrykk? – vil den mer ivrige enn kloke tilhenger av «en intim organisk forbindelse med den proletariske kamp» spørre oss; og slik spørres det alt. Jo, nettopp ved at det er vi, sosialdemokratene, som organiserer disse avsløringene overfor hele folket, ved at belysningen av alle de spørsmål som reises i agitasjonen, som vil bli gitt i en ubøyelig sosialdemokratisk ånd uten noen som helst overbærenhet overfor bevisste eller ubevisste forvrengninger av marxismen; ved at denne allsidige politiske agitasjon blir drevet av et parti som forener både stormangrepet på regjeringen i hele folkets navn og den revolusjonære oppdragelsen av proletariatet til et samlet hele, samtidig med å verne om dets politiske selvstendighet og ledelsen av arbeiderklassens økonomiske kamp og utnytte dens spontane sammenstøt med sine utbyttere, sammenstøt som vekker stadig nye lag av proletariatet og drar dem over i vår leir!

Men ett av de mest karakteristiske drag ved økonomismen er nettopp at den ikke forstår denne sammenhengen mellom, ja dette sammenfall av proletariatets mest brennende behov (allsidig politisk oppdragelse ved politisk agitasjon og politiske avsløringer) og den allmenndemokratiske bevegelses behov. Den manglende forståelse kommer ikke bare til uttrykk i «Martynov»-frasene, men også i henvisninger til et påstått klassestandpunkt, hvilket innholdsmessig er det samme. Se f.

eks, hvordan forfatterne av det «økonomistiske» brevet i «Iskra»¹ nr. 12 uttrykker seg om dette: «Den samme hovedmangel ved «Iskra» (overvurderingen av ideologien) er årsak til dens inkonsekvens i spørsmålet om sosialdemokratiets forhold til forskjellige samfunnsklasser og retninger.

Etter at «Iskra» gjennom teoretiske utlegninger... » (og ikke gjennom «partioppgavenes vekst som vokser sammen med partiet...») «har løst spørsmålet slik: direkte overgang til kamp mot eneveldet, og formodentlig så føler hvor vanskelig denne oppgaven er for arbeiderne under de nåværende forhold... » (og ikke bare føler, men utmerket godt vet at denne oppgaven forekommer arbeiderne mindre vanskelig enn den forekommer de «økonomistiske» intellektuelle med deres barnslige bekymringer, fordi arbeiderne er rede til å slåss tilmed før krav som – for å tale med den uforglemmelige Martynov – ikke stiller noen som helst «håndgripelige resultater i utsikt) «... men ikke har tålmod til å avvente arbeidernes videre samling av krefter til denne kampen, begynner bladet å søke forbundsfeller i de liberales og intelligensens rekker... »

Ja, ja, vi har virkelig for lenge siden mistet ethvert «tålmod» til å «vente» på den salige tid som lenge, lenge er blitt lovt oss av alle slags «forsonere», da våre økonomister vil holde opp med å velte *sin egen* tilbakeliegenhet over på arbeiderne og å rettferdiggjøre sin egen mangel på energi med en påstått mangel på krefter hos arbeiderne. Vi spør våre økonomister: Hva skal «arbeidernes samling av krefter til denne kampen» bestå i? Er det ikke opplagt at det må være i form av politisk oppdragelse av arbeiderne, i form av avsløring av *alle* sider ved vårt nederdrektige selvherskerdømme overfor dem? Og er det ikke klart at *nettopp til dette arbeidet* trenger vi «forbundsfeller i de liberales og intelligensens rekker», som er villige til å gjøre oss delaktige i avsløringer av det politiske felttoget mot semstvo-folkene, lærerne, statistikerne, studentene osv.? Skulle det virkelig være så vanskelig å forstå denne

forbausende «innviklede mekanikk»? Har da ikke P. B. Akselrod like siden 1897 forsikret dere: «Den oppgave å vinne tilhengere og direkte eller indirekte forbundsfeller for de russiske sosialdemokrater blant de ikkeproletariske klasser avgjøres især og hovedsakelig av den karakter en gir propagandaarbeidet blant selve proletariatet»? Men Martynov og andre økonomister fortsetter tross alt å forestille seg saken slik at arbeiderne *til å begynne med* bør samle seg krefter (til trade-unionistisk politikk) «ved økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen», og først *etterpå* «gå over» – formodentlig fra trade-unionistisk «oppdragelse til aktivitet» til sosialdemokratisk aktivitet!

I sin søken,» fortsetter økonomistene, «går 'Iskra' ofte bort fra klassestandpunktet, utvisker klassemotsetningene og setter dem felles misnøye med regjeringen på første plass, enda årsakene til og graden av denne misnøyen er ytterst forskjellige hos 'forbundsfellene'. Slik er f. eks. 'Iskra's' stilling til semstvo'en...» «Iskra» skal ha «lovt adelen, som ikke er tilfredsstilt av regjeringens almisser, hjelp fra arbeiderklassen uten med et eneste ord å omtale klassemotsetningene mellom disse befolkningslag». Hvis leseren tar for seg artiklene «Selvherskerdømmet og semstvoen» («Iskra» nr. 2 og 4), som brevets forfattere *formodentlig* taler om, så vil han se at disse artiklene behandlet *regjeringens* stilling til de «standsbyråkratiske semstvoers spakferdige agitasjon», «den selvstendige virksomhet som selv de besittende klasser viser». I artikkelen heter det videre at arbeiderne 'ikke kan forholde seg likegyldig til regjeringens kamp mot semstvoene, og semstvo-folkene oppfordres til å legge de spakferdige vendingene til side og tale faste og skarpe ord når det revolusjonære sosialdemokrati reiser seg mot regjeringen i hele sin styrke. Hva er det så forfatterne av brevet her er uenige i? Det får vi ikke vite. Tror de kanskje at arbeiderne ikke forstår ordene: «besittende klasser» og «standsbyråkratiske semstvoer»? – at *oppfordringen* til semstvo-folkene om å gå over fra spakferdige til skarpe ord er

en «overvurdering av ideologien»? Innbiller de seg kanskje at arbeiderne kan «samle krefter» til kamp mot eneveldet hvis de ikke kjenner eneveldets forhold også til semstvoen? Alt dette får vi heller ikke vite noe om. Bare én ting er klar: at forfatterne har en meget tåket forestilling om sosialdemokratiets politiske oppgaver. Enda klarere framgår dette av deres frase: «Den samme stilling» (dvs., enn stilling som også «utvisker klassemotsetningene») «tar 'Iskra' også til studentbevegelsen.» Istedenfor å oppfordre arbeiderne til gjennom en offentlig demonstrasjon å erklære at den virkelige kilde til voldsstyret, utskielene og overgrepene ikke er studentene, men den russiske regjering («Iskra» nr. 2), skulle vi formodentlig ha offentliggjort en kommentar i «Rabotsjaja Mysl»s ånd! Og slike tanker kommer til uttrykk hos sosialdemokrater høsten 1901, etter hendingene i februar og mars, like før et nytt oppsving i studentbevegelsen, som avslører at også på dette området *kommer* den «spontane» protest mot selvherskerdømmet *foran* den bevisste ledelse av bevegelsen fra sosialdemokratiets side. Arbeidernes spontane streben etter å gå inn for studentene, som ble mishandlet av politiet og kosakkene, går foran de sosialdemokratiske organisasjoners bevisste virksomhet!

«Samtidig,» fortsetter forfatterne av brevet, «fordømmer 'Iskra' i andre artikler skarpt enhver form for kompromiss og opptrer f. eks. til forsvar for guesdistenes intolerante opp-treden». Vi anbefaler de folkene som så selvbevisst og så lett-sindig pleier å erklære at disse uoverensstemmelser blant nåtidens sosialdemokrater er uvesentlige og ikke berettiger til splittelse, å tenke grundig over disse ordene. Er et resultatrikt arbeid i en felles organisasjon mulig når det skal omfatte både folk som uttaler at vi ennå har gjort forbløffende lite for å klarlegge selvherskerdømmets fiendtlige forhold til de forskjelligste klasser, for å gjøre arbeiderne kjent med den opposisjon de forskjellige lag ytrer mot selvherskerdømmet, – og folk som i dette spørsmålet ser et «kompromiss», øyensynlig et kompromiss med teorien om «den

økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen»?

Vi har i anledning førtiårsdagen for bondefrigjøringen talt om nødvendigheten av å føre klassekampen ut på landsbygda (nr. 3) og i anledning Wittes hemmelige notis talt om den uforsonlige motsetning mellom det lokale selvstyre og selvherskerdømmet (nr. 4); vi har angrepet de føydale jordeiere og regjeringen, som tjener dem, i anledning den nye loven (nr. 8), og vi har hilst den illegale semstvo-kongressen og oppmuntret den til å gå over fra underdanige bønnskifter til kamp; vi har oppmuntret studentene, som begynner å forstå nødvendigheten av den politiske kamp og går over til å føre en slik kamp (nr. 3), og samtidig brennemerket den «grove mangel på forståelse» som tilhengerne av den «rene studentbevegelse» har avslørt ved å oppfordre studentene til ikke å delta i gatedemonstrasjoner (nr. 3) i anledning av oppropet fra Moskvastudentenes eksekutivkomité av 25. februar); vi har avslørt de «hensiktsløse drømmerier» og det «forløyede hykleri» hos de liberale luringene i bladet «Rossija» (nr. 5)³⁶ og samtidig stemplet regjeringens rasende terror, som «tok represalier mot fredelige litterater, mot gamle professorer og lærde, mot kjente liberale semstvo-folk» (nr. 5, «Politioverfallet på 'litteraturen»); vi har avslørt den virkelige betydning av programmet for «statstiltak for å bedre arbeidernes levevilkår» og har hilst velkommen den «verdifulle innrømmelse» at «det er bedre at en med omdannelser ovenfra kommer krav om sådanne nedenfra i forkjøpet, enn å vente på disse» (nr. 6); vi har oppmuntret de protesterende statistikerne (nr. 7) og klandret de statistikerne som opptrådte som streikebrytere (nr. 9). Den som i denne taktikken ser en utvisking av proletariatets klassebevissthet og et *kompromiss med liberalismen*, han avslører derved at han overhodet ikke skjønner den virkelige 'betydning av «Credo»-programmet og de facto gjennomfører *nettopp dette programmet*, hvor mye han enn tar avstand fra det! For derved drar han sosialdemokratiet over til den «økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen» og *kapitulerer for liberalismen*, idet han avstår fra å blande seg

aktivt inn i ethvert «liberalt» spørsmål og å fastslå sin, sosialdemokratiske, stilling til dette spørsmålet.

f «Bakvaskerne» enda en gang, «mystifikatorene» enda en gang

Disse elskverdige ordene stammer, som leserne vil huske, fra «Rabotsjeje Djelo», som på denne måten svarer på vår anklage mot det for «indirekte å forberede jordbunnen til å gjøre arbeiderbevegelsen om til et redskap for det borgerlige demokrati». I sin naivitet har «Rabotsjeje Djelo» funnet ut at denne beskyldningen ikke er noe annet enn et polemisk utfall: disse ondskapsfulle dogmatikerne har altså besluttet å si oss alle mulige ubehageligheter: og hva kan være mer ubehagelig enn å være et redskap for det borgerlige demokrati? Og så trykker man med fete typer et «dementi»; «en fullkommen usminket bakvaskelse» («To kongresser», s. 30), «en mystifikasjon» (31), «maskerade» (33). I likhet med Jupiter harmes «Rabotsjeje Djelo» (skjønt det har meget liten likhet med Jupiter) nettopp fordi det har urett, og viser med sine overilte skjellsord at det mangler evnen til å sette seg inn i sine motstanderes tankegang. Og likevel trengs ikke lange funderinger for å forstå hvorfor *ethvert* knefall før massebevegelsens spontanitet, *enhver* redusering av den sosialdemokratiske politikk til en trade-unionistisk politikk nettopp betyr å forberede jordbunnen for å forvandle arbeiderbevegelsen til et redskap for det borgerlige demokrati. Den spontane arbeiderbevegelsen formår av seg selv bare å skape (og skaper uunngåelig) trade-unionisme, men trade-unionistisk politikk fra arbeiderklassens side er nettopp borgerlig politikk fra arbeiderklassens side. Arbeiderklassens deltakelse i den politiske kamp og tilmed i den politiske revolusjon gjør ennå ikke på noen måte dens politikk til en sosialdemokratisk politikk. Har «Rabotsjeje Djelo» kanskje tenkt på å benekte dette? Tenker det kanskje endelig på åpent og uten omsvøp å legge fram sin oppfatning av de brennende spørsmål innenfor det internasjonale og russiske

sosialdemokrati? – Ånei, det vil aldri finne på noe slikt, for det holder absolutt fast på den metoden som en kunne kalle «ikke'enes metode». Jeg er ikke jeg, hesten er ikke min, jeg er ikke kusk. Vi er ikke økonomister, «Rabotsjaja Mysl» er ikke økonomisme, i Russland fins det slett ikke økonomisme. Det er en overmåte lur og «politisk» metode, som bare har det lille aber ved seg at de organer som praktiserer den, vanligvis blir kalt med økenavnet: ' «Hva kan vi stå til tjeneste med?»

«Rabotsjeje Djelo» synes at borgerlig demokrati i Russland overhodet er et «fantasifoster» («To kongresser», s. 32),ⁱ

Lykkelige mennesker! Liksom strutsen stikker de hodet i sanden og innbiller seg at dermed er alle omgivelser utslettet. En rekke liberale skribenter, som hver måned forsikrer alle om sin triumf øver marxismens forfall, ja utslettelse, en rekke liberale blad («St. Petersburgskije Vedomosti», 37) «Russkije Vedomosti»³⁸) og mange andre) med oppmuntring til de liberale, som vil bibringe arbeiderne Brentanos ³⁹) oppfatning av klassekampen og den trade-unionistiske oppfatning av politikk, et mylder av kritikere av marxismen, hvis virkelige tendenser er blitt avslørt så klart av «Credo», og hvis litterære varer er de eneste som omsettes toll- og avgiftsfritt i Russland, – oppblomstringen av revolusjonære ikke-sosialistiske retninger især etter hendingene i februar og mars; – alt dette skulle være et fantasifoster! Alt dette skulle ikke ha noen som helst forbindelse med det borgerlige demokrati!

«Rabotsjeje Djelo» burde, i likhet med forfatteren av det økonomistiske brevet i «Iskra» nr. 12, «spekulere litt på hvorfor disse hendingene i vår framkalte en slik oppblomstring av de revolusjonære ikke-sosialdemokratiske retninger istedenfor å føre til en styrking av sosialdemokratiets autoritet og prestisje». – Fordi vi ikke viste oss å være på høyde med vår oppgave, fordi arbeidermassenes aktivitet viste seg å være høyere enn vår aktivitet, fordi vi ikke rådde over

tilstrekkelig skolerte revolusjonære ledere og organisatorer, som hadde inngående kjennskap til stemningen i alle opposisjonelle lag og var i stand til å stå i spissen for bevegelsen, forvandle den spontane demonstrasjon til en politisk, utvide dens politiske karakter osv. Under disse forhold blir vår tilbakeliggighet uunngåelig utnyttet av mer bevegelige, mer energiske, ikke-sosialistiske revolusjonære, og hvor selvoppofrende og energisk arbeiderne enn kjempet mot politiet og troppene, hvor revolusjonært de enn opptrådte, så viste de bare kraft nok til å støtte disse revolusjonære, de ble bare det borgerlige demokratis baktropp og ikke den sosialistiske fortropp. Ta det tyske sosialdemokrati, fra hvilket våre økonomister bare ønsker å overta de svake sider. Hva kommer det av at det ikke forekommer en eneste politisk hending i Tyskland uten at den medfører en stadig voksende styrking av sosialdemokratiets prestisje og autoritet? Det kommer av at sosialdemokratiet alltid viser seg fremst av alle ved den mest revolusjonære vurdering av vedkommende hending, ved forsvaret av enhver protest mot vilkårligheten. Det lar seg ikke dysse i søvn av betraktninger om at den økonomiske kamp driver arbeiderne til å se spørsmålet om sin rettsløshet, og at de konkrete forhold skjebnebestemt fører arbeiderbevegelsen inn på den revolusjonære vei. Det griper inn i alle spørsmål i samfunnslivet og det politiske liv, både i det at Wilhelm ikke anerkjenner borgermestere som er borgerlige framskrittssvennlige (det har ennå ikke lyktes våre økonomister å overbevise tyskerne om at dette i virkeligheten er et kompromiss med liberalismen!), i lovgivningen mot «umoralske» bøker og bilder, og i spørsmålet om regjeringsinnflytelsen på valget av professorer og så videre. Overalt går de fremst av alle og vekker politisk misnøye i alle klasser, rykker de søvnige opp, driver etternølerne framover, leverer allsidig materiale til utvikling av proletariatets politiske bevissthet og politiske aktivitet. Og resultatet er at selv sosialismens bevisste fiender får aktelse for den politiske forkjemper, og det hender ikke sjelden at et viktig dokument ikke bare fra borgerlige, men tilmed fra byråkratiets og hoffets kretser ved

et eller annet mirakel havner i «Vorwärts» redaksjonskontorer.

Dette er forklaringen på den tilsynelatende «motsetningen» som i den grad går over «Rabotsjeje Djelo»s fatteevne at det bare vrir hendene i fortvilelse og roper «maskerade»! Ja, tenke seg til: vi, «Rabotsjeje Djelo», stiller arbeidernes *massebevegelse i første rekke* (og trykker det med fet skrift!), vi advarer alle og enhver mot å undervurdere det spontane elements betydning, vi ønsker å gi selve, selve, selve den økonomiske kamp en politisk karakter, vi ønsker å stå i intim og organisk forbindelse med den proletariske kamp! Og så forteller man oss at vi forbereder jordbunnen for å forvandle arbeiderbevegelsen til et redskap for det borgerlige demokrati. Og hvem er det som sier det? Folk som «kompromisser» med liberalismen, blander seg opp i ethvert liberalt spørsmål (for en mangel på forståelse av den «organiske forbindelse med den proletariske kamp»), og vier både studentene og tilmed (o redsel!) semstvoene så stor oppmerksomhet! Folk som i det hele tatt ønsker å bruke en (i sammenligning med økonomistene) meget stor prosentdel av sine krefter på virksomhet blant de ikke-proletariske klasser i befolkningen! Er dette da ikke en «maskerade»?

Stakkars «Rabotsjeje Djelo»! Mon det noensinne greier å løse denne innviklede mekanikks gåte?

IV. ØKONOMISTENES DILETTANTERI OG DE REVOLUSJONÆRES ORGANISASJON

De ovenfor behandlede påstander i «Rabotsjeje Djelo» om at den økonomiske kamp er det videst anvendelige middel til politisk agitasjon, at det nå er vår oppgave å gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter og så videre, er ikke bare uttrykk for en innskrenket oppfatning av våre politiske, men også av våre *organisatoriske* oppgaver. Til «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen» er en landsomfattende, sentralisert organisasjon fullstendig overflødig – og kan

derfor heller ikke bygges opp av en slik kamp, _ der en til felles framstøt samler ethvert utslag av politisk opposisjon, protest og harme, en organisasjon som består av yrkesrevolusjonære og er ledet av virkelige politiske førere for hele folket. Og dette er også forståelig. Organiseringens art er i enhver institusjon naturlig og uunngåelig bestemt av innholdet i denne institusjonens virksomhet. Derfor godkjenner og legaliserer «Rabotsjeje Djelo» med sine ovenfor behandlede påstander ikke bare sneverheten i den politiske virksomhet, men også sneverheten i det organisatoriske arbeid. Her som alltid ellers er bladet et organ hvis bevisste orientering kapitulerer for spontaniteten. Og samtidig er knefallet for de spontant oppståtte organisasjonsformene, den manglende erkjennelse av hvor snevert og primitivt vårt organisatoriske arbeid er, hvilke «dilettanter»ⁱ vi ennå er på dette viktige område, denne manglende erkjennelse er, hevder jeg, en virkelig sykdom i vår bevegelse.

Selvsagt er dette ikke en forfallssykdom, men en vekstsykdom. Menn nettopp nå, da den spontanne harmebølgen så å si oversvømmer oss som ledere og organisatorer av bevegelsen, er det særlig nødvendig å utvikle den mest uforsonlige kamp mot ethvert forsvar for tilbakeliggenheten, mot enhver legalisering av sneverhet på dette område, det er særlig nødvendig å gjøre enhver som deltar i det praktiske arbeid eller forbereder seg til å gå i gang med det, klar over det utilfredsstillende i det *dilettanteri* som rår hos oss, og vekke en urokkelig besluttsomhet til å fri seg fra det.

a) Hva er dilettanteri?

La oss prøve å svare på dette spørsmålet med et lite bilde av arbeidet til en typisk sosialdemokratisk sirkel i årene 1894-1901. Vi har alt pekt på hvorledes den studerende ungdom på den tid jevnt over ble grepet av begeistring for marxismen. Denne begeistringens skyldtes selvsagt ikke marxismen alene, ja den skyldtes ikke så mye marxismen som teori, men mer

marxismen som svar på spørsmålet – «Hva må gjøres?», som appell til å dra i feilen mot fienden. Og de nye krigerne dro i felten med forbausende primitiv utrustning og opplæring. I mange tilfelle hadde de tilmed nesten ingen utrustning og praktisk talt ingen opplæring. De gikk i krig som bønder fra plogen, væpnet med en klubbe. En sirkel av studenter, uten noen som helst forbindelse med de gamle lederne i bevegelsen, uten noen som helst forbindelse med sirklene på andre steder, eller tilmed i andre deler av byen (eller i andre læreanstalter), uten noen som helst organisering av det revolusjonære arbeids enkelte deler, uten noen som helst systematisk plan for virksomheten i en noenlunde betydelig periode, – får forbindelse med arbeiderne og går i gang. Sirkelen utvikler etter hvert en mer og mer omfattende propaganda og agitasjon, vekker alene ved sin aksjon sympati hos temmelig brede arbeiderlag, sympati hos en viss del av det dannede selskap, som skaffer penger og stiller stadig nye grupper av ungdom til «komiteens» rådighet. Komiteens (eller kampforbundets) tiltrekningskraft vokser, og samtidig vokser omfanget av dens virksomhet, og den utvider denne virksomheten fullstendig spontant: De samme mennesker som for et eller noen måneder siden opptrådte i studentkretsene og drøftet en løsning på spørsmålet: «Hvilken vei skal vi gå?», som knyttet og holdt ved like forbindelser med arbeiderne, framstilte, og sendte ut flygeblad, opptar nå forbindelser med andre grupper av revolusjonære, skaffer litteratur fra alle kanter, går i gang med å gi ut et lokalt blad, begynner å tale om å organisere demonstrasjoner og går endelig over til åpne krigshandlinger (åpne krigshandlinger kan etter omstendighetene være det første agitasjonsflygeblad, det første nummer av bladet eller den første demonstrasjon). Og vanligvis fører den første begynnelse til disse handlinger straks til en fullstendig opprulling. Straks og fullstendig, nettopp fordi disse krigshandlingene ikke var resultatet av en systematisk på forhånd gjennomtenkt og gradvis forberedt plan for en lang og hårdnakket kamp, men rett og slett en spontan utvikling av det tradisjonelt utførte sirkelarbeidet; fordi

politiet selvsagt nesten alltid kjente de viktigste lederne i den lokalebevegelsen – ledere som alt hadde «anbefalt seg» i universitetssalene – og bare ventet på det mest beleilige tidspunkt til å slå til, mens det bevisst ga sirkelen mulighet til å vokse og utvikle seg, slik at man hadde et håndgripelig corpus delicti, og med hensikt lot politiet alltid noen «kjenninger» bli igjen til «fortsatt oppdrett» (som det heter med et teknisk uttrykk, som jeg vet blir brukt både av oss og av gendarmene). En slik krig kan bare sammenlignes med et felttog av bondehoper, væpnet med klubber, mot moderne tropper. Og en kan bare undre seg over bevegelsens levedyktighet, for den bredte seg, vokste og vant seire trass i de kjempendes totale mangel på opplæring. Riktignok var rustningens primitivitet fra et historisk synspunkt ikke bare uunngåelig i førstningen, men *tilmed berettiget* som en av forutsetningene for en bredere verving av krigere. Men så snart de alvorlige krigshandlingene tok til (og de begynte faktisk allerede med streikene sommeren 1896), ble manglene ved vår krigsorganisasjon mer og mer følelige. Etter at regjeringen i første omgang var blitt skremt og hadde gjort en rekke feil (f. eks. henvendelsen til offentligheten med en skildring av sosialistenes skjenselsgjerninger eller forvisningen av arbeidere fra hovedstaden til industrisentrene i provinsen), tilpasset den seg fort til de nye kampvilkårene, den greidde å utruste sine avdelinger av provokatører, spioner og gendarmer med alle moderne hjelpemidler og å anbringe dem på de rette steder. Politirassiaene gjentok seg etterhvert så ofte, omfattet en slik masse personer og sopte så grundig rent i de lokale sirklene at arbeidermassen bokstavelig talt mistet alle ledere. Bevegelsen fikk en utrolig springende karakter, og det kunne ikke skapes noen som helst fast kontinuitet og sammenheng i arbeidet. Den forbausende letthet hvormed de lokale aktivister ble splittet, den tilfeldige sammensetningen av sirklene, ukyndigheten og den trange horisonten i teoretiske, politiske og organisatoriske spørsmål var det uunngåelige resultat av forholdene som er skildret her. Det gikk så vidt at arbeiderne på flere steder på grunn av vår

mangel på utholdenhet og konspirasjon ble grepet av mistillit til intelligensen og fjernet seg fra den: de intellektuelle, sa de, driver det med sin altfor store lettsindighet dit at sirklene bryter sammen!

Enhver som har bare det minste kjennskap til bevegelsen, vet at alle tenkende sosialdemokrater til slutt begynte å føle dette dilettanteri som en sykdom. Men for at den leseren som ikke kjenner til bevegelsen, ikke skal tro at vi på 'kunstig vis «konstruerer opp» et særskilt stadium eller en særskilt sykdom i bevegelsen, vil vi påkalle et vitne som alt er blitt ført en gang før. Vi ber om unnskyldning for det lange sitatet:

«Hvis den gradvise overgang til en mer omfattende praktisk virksomhet,» skriver «Rabotsjeje Djelo» nr. 6, «en overgang som er direkte avhengig av den alminnelige overgangstid som den russiske arbeiderbevegelse gjennomlever, er et karakteristisk trekk... så fins det også et annet, ikke mindre interessant trekk i den russiske arbeiderrevolusjons alminnelige mekanisme. Vi sikter til *den alminnelige mangel på handledyktige revolusjonære krefter*,ⁱ som gjør seg gjeldende ikke bare i Petersburg, men i hele Russland.

Med den alminnelige oppblomstring av arbeiderbevegelsen, med arbeidermassenes alminnelige utvikling, men de stadige oftere forekommende tilfelle av streiker og arbeidernes stadig mer åpne massekamp, som skjerper regjeringens forfølgelser, arrestasjoner, forvisninger og utvisninger, blir denne *mangelen på høyt kvalifiserte revolusjonære krefter stadig mer merkbar og er utvilsom ikke uten innflytelse på bevegelsens dybde og alminnelige karakter*. Mange streiker foregår uten kraftig og umiddelbar deltakelse fra de revolusjonære organisasjonenes side... det merkes en mangel på agitasjonsflygeblad og illegal litteratur... arbeidersirklene står uten agitatorer... Samtidig merkes en stadig mangel på pengemidler. Kort sagt: *Arbeiderbevegelsens vekst er sterkere*

enn veksten og utviklingen i de revolusjonære organisasjonene. Den disponible styrke av aktive revolusjonære er altfor ubetydelig til i sine hender å kunne konsentrere innflytelsen på hele den opprørte arbeidermassen, til å gi alle revoltene bare en skygge av samkjøring og organisasjon... De enkelte sirkler, de enkelte revolusjonære er ikke samlet, ikke forent, utgjør ikke en enhetlig, disiplinert og sterk organisasjon med planmessig utviklede avdelinger»... Og etter å ha slått fast at det øyeblikkelig oppstår nye sirkler istedenfor de som er slått i stykker, «bare er et bevis på bevegelsens levedyktighet... men slett ikke viser at det fins et stort nok antall fullt skikkede revolusjonære førere», slutter forfatteren: «Den manglende praktiske skolering hos de revolusjonære i Petersburg viser seg også i resultatene av deres arbeid. De siste prosessene, særlig mot gruppene 'Selvbefrielse' og 'Arbeidets kamp mot kapitalen', 40) har klart vist at den unge agitator, som ikke har inngående kjennskap til arbeidsforholdene og følgelig heller ikke til agitasjonsforholdene på en bestemt fabrikk, ikke kjenner konspirasjonens grunnregler, og som bare har tilegnet seg» (mon tro om han har tilegnet seg dem?) «sosialdemokratiets alminnelige synsmåter, vil kunne arbeide høyst en 4, 5, 6 måneder. Så blir han arrestert, og det fører ofte med seg at hele organisasjonen eller i hvert fall deler av den blir rasert. Det spørsmål reiser seg om det er mulig for en gruppe å utføre en resultatrik og fruktbringende virksomhet, hvis denne gruppes levetid er begrenset til måneder?... Det er innlysende at manglene ved de eksisterende organisasjoner ikke helt ut kan forklares med at vi har en overgangstid... det er klart at den kvantitative og framfor alt den kvalitative sammensetning av de aktive organisasjoner ligger spiller en ikke ubetydelig rolle, og at våre sosialdemokraters første oppgave.., *må være en reell forening av organisasjonene med et strengt utvalg av medlemmene*».

b) Dilettanteri og økonomisme

Vi må nå komme inn på et spørsmål som sikkert alt melder seg hos enhver leser. Kan en sette dette dilettanteriet, en vekstsykdom som er karakteristisk for *hele* bevegelsen i forbindelse med økonomismen som en av strømningene i det russiske sosialdemokrati? Vi tror at en kan. Den manglende praktiske kyndighet, den sviktende evne til organisatorisk arbeid er virkelig felles *for oss alle*, deriblant også for dem som fra første stund av sto urokkelig på den revolusjonære marxismes grunn. Og den manglende kyndighet som sådan kunne en selvsagt ikke klandre praktikerne for. Men foruten den manglende kyndighet er det også noe annet som hører med til begrepet «dilettanteri»: lite vingefang i det revolusjonære arbeid i alminnelighet, manglende forståelse av at det på grunnlag av dette snevre arbeidet ikke kan bygges opp en skikkelig organisasjon av revolusjonære, og endelig – og det er det viktigste – forsøkene på å rettferdiggjøre denne sneverheten og opphøye den til en særskilt «teori», dvs. knefall for spontaniteten også på dette området. Så snart disse forsøkene ble konstatert, var det allerede innlysende at dilettanteriet sto i forbindelse med økonomismen, og at vi ikke kan frigjøre oss fra sneverheten i vår organisatoriske virksomhet hvis vi ikke frigjør oss fra økonomismen i alminnelighet (dvs. den snevre oppfatning både av marxismens teori og sosialdemokratiets rolle og dets politiske oppgaver). Men disse forsøkene er kommet for dagen i to retninger. Noen begynte å si: Arbeidernes store masse man ennå ikke selv satt fram så vidtfavnende politiske kampoppgaver som de revolusjonære «tvinger inn på» dem, de må ennå kjempe for de *nærmeste* politiske krav, føre «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen»¹ (og til denne for massebevegelsen «tilgjengelige» kamp svarer selvsagt også en organisasjon som er «tilgjengelig» for selv den mest uskolerte ungdom).

Andre, som står fjernt fra enhver «gradvishet», begynte å si:

en kan og må «gjennomføre den politiske revolusjon», men til det behøver en absolutt ikke å skape en sterk organisasjon av revolusjonære, som oppdrar proletariatet gjennom en seig og utholdende kamp; til det er det nok at vi alle griper til den «tilgjengelige» og allerede velkjente klubba. For ikke å tale i bilder at vi organiserer en generalstreikⁱⁱ eller at vi påskynder arbeiderbevegelsens «trege» gang ved hjelp av den «eggende terror». ⁱⁱⁱ

Begge disse retningene, både opportunistene og «revolusjonistene», avfinner seg med det rådende diletterteri, tror ikke på muligheten av å bli det kvitt, forstår ikke vår første og alvorligste praktiske oppgave: å skape en *organisasjon av revolusjonære*, som makter å sikre seg energi, fasthet og kontinuitet i den politiske kamp.

Vi har anført B-v's ord: «Arbeiderbevegelsens vekst er sterkere enn veksten og utviklingen i de revolusjonære organisasjoner». Denne «verdifulle meddelelse fra en nær iakttaker» (merknad til B-v's artikkel av redaksjonen for «Rabotsjeje Djelo») har en dobbelt verdi for oss. Den viser at vi hadde rett da vi fant hovedårsaken til den nåværende krisen i det russiske sosialdemokrati i *ledernes* («ideologenes», de revolusjonæres, sosialdemokratenes) *tilbakeliggendhet* sammenlignet med *massenes spontane reisning*. Den viser at alle disse overveielser av forfatterne av det økonomiske brevet (i «Iskra» nr. 12), B. Kritsjevski og Martynov, om faren ved å undervurdere betydningen av det spontane element, den grå daglige kan, taktikken som prosess og lignende, nettopp var en forherligelse og et forsvar av diletterteriet. Disse folkene, som ikke kan uttale ordet «teoretiker» uten foraktelige grimaser, og som kaller sitt knefall for den alminnelige mangel på skolering og utvikling for «lydhørhet overfor livet», avslører i virkeligheten at de ikke forstår de mest brennende av våre *praktiske oppgaver*. Til folk som sakker akterut, roper man: Hold takten! Løp ikke for fort! Til folk som lider' av mangel på energi og tiltak i det organisatoriske

arbeid, mangel på «planer» for en vidtspennende og djerv tilrettelegging av arbeidet, til dem roper man om «taktikken som prosess»! Vår hovedsynd består i *redusering* av våre politiske og *organisatoriske* oppgaver til de nærmeste, «håndgripelige», «konkrete» interesser i den daglige økonomiske kamp, – men man fortsetter med å tute oss ørene fulle: En må gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter! Enda en gang: dette er bokstavelig talt samme «lydhørhet overfor livet» som helten i folkeeposet avslørte da han ropte: «Måtte dere oppleve mange slike dager!» ved synet av et likfølge.

Husk med hvilket uforlignelig hovmot, lik en selvgod «Narcissus», disse vismennene ville belære Plekhanov: «De politiske oppgaver i den virkelige, *praktiske* betydning av dette ordet, dvs., som den formålstjenlige og seierrike *praktiske kamp* for politiske krav, er overhodet ikke (sic!) tilgjengelige for arbeidssirkelene» (Svaret fra «Rabotsjeje Djelo»s redaksjon, s. 24). Det er forskjell på sirkler, mine herrer! For en sirkel av dilettanter er politiske oppgaver selvsagt utilgjengelige, for så vidt som disse dilettantene ikke har innsett sitt eget dilettanteri og ikke har frigjort seg fra det. Hvis disse dilettantene dessuten har forelsket seg i sitt dilettanteri, hvis de ustanselig kursiverer ordet «praktisk» og mener at praksis krever en senkning av deres oppgaver til det nivå som de mest tilbakeliggende lag av massene kan forstå – da er disse dilettantene selvsagt håpløse, og for dem er virkelige *politiske oppgaver i det hele tatt utilgjengelige*. Men for en sirkel av koryfeer som Aleksejev og Mysjkin, Khalturin og Sjeljabovⁱ er politiske oppgaver tilgjengelige i dette ords virkeligste og mest praktiske betydning, gjennomførlige nettopp fordi og i samme monn som deres flammende agitasjon finner gjenklang i den spontant våknende massen, i samme monn som deres brennende energi forenes med og støttes av energien hos den revolusjonære klassen.

Plekhanov hadde tusen ganger rett da han ikke bare pekte på

denne revolusjonære klassen, ikke bare beviste det uunngåelige og uavvendelige i dens spontane oppvåkning, men også stilte tilmed «arbeidersirklene» overfor en stor og edel politisk oppgave. Men dere søker tilflukt hos den massebevegelsen som er oppstått siden, for å *forringe* denne oppgaven, – for å *innsnevre* «arbeidersirklenes» energi og virkefelt. Er det noe annet enn dilettantenes forelskelse i sitt dilettanteri? Dere skryter av deres praktiske sans og ser ikke den kjensgjerning, som enhver russisk praktiker kjenner utmerket, at ikke bare den enkelte sirkel, men tilmed den enkelte persons energi er i stand til å utrette underverk i det revolusjonære arbeid. Eller tror dere kanskje at det i vår bevegelse ikke kan finnes slike koryfeer som det var i syttiårene? Hvorfor det? Fordi vi er dårlig skolert? Men vi skolerer oss, vil skolene oss og skal nok oppnå skolering! Det er riktig at det hos oss har dannet seg grønske på det stillestående vann hvor «den økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen» trives, at det har stått fram folk som ligger på kne for spontaniteten og tilber den, mens de, fylt av andektighet (som Plekhanov uttrykker seg) betrakter det russiske proletariats «akterspeil». Men vi skal nok greie å kvitte oss med denne grønsken. Nettopp nå kan den russiske revolusjonære, ledet av en virkelig revolusjonær og spontant våknende masse, endelig

– endelig! – reise seg opp i sin fulle høyde og utvikle alle sine kjempekrefter. Til dette trengs det bare at praktikernes masse og den enda større mengde folk som alt på skolebenken drømmer om praktisk arbeid, med hån og forakt møter ethvert forsøk på å redusere våre politiske oppgaver og vingefanget i vårt organisatoriske arbeid. Og vi skal oppnå det, vær trygg på det, mine herrer!

«I artikkelen 'Hva skal enn begynne med?' skrev jeg, vendt mot 'Rabotsjeje Djelo': På 24 timer kan en forandre sin taktikk for agitasjonen angående et eller annet spesielt spørsmål, sin taktikk angående gjennomføringen av en eller annen detalj i partiorganisasjonen, men på 24 timer, eller endatil på 24

måneder å endre sine synsmåter på om det overhodet, alltid og ubetinget trengs en kamporganisasjon og en politisk agitasjon blant massene, det kan bare folk uten noen som helst prinsipper'. 'Rabotsjeje Djelo' svarer: 'Dette er den eneste av 'Iskra's beskyldninger som har krav på å være av saklig karakter, og den mangler ethvert grunnlag. 'Rabotsjeje Djelo's lesere vet godt at vi fra første stund av ikke bare oppfordret til politisk agitasjon, uten å vente på at 'Iskra' skulle dukke opp»... (idet bladet her erklærte at det ikke bare for arbeidersirkelene, «men også for arbeidernes massebevegelse er umulig å stille omstyrtingen av eneveldet som første politiske oppgave», at de 'bare kan ta opp kampen for de nærmeste politiske krav, og at de «nærmeste politiske krav blir tilgjengelig før massen etter én eller i hvert fall noen streiker») ... «men også gjennom våre skrifter fra utlandet skaffet det *eneste* sosialdemokratiske politisk-agitatoriske materiale til kameratene i Russland». . . (idet dere i dette eneste materiale i meget stor utstrekning har brukt den politiske agitasjon utelukkende på den økonomiske kamps basis, men også til slutt har spekulert dere til det standpunkt at denne innsnevringen av agitasjonen er «den videst anvendelige». Og dere merker ikke, mine herrer, at deres argumentasjon nettopp beviser nødvendigheten av å gi ut «Iskra». – med den slags *eneste* materiale – og nødvendigheten av «Iskra's kamp mot «Rabotsjeje Djelo»?). «På den annen side forberedte vår forlagsvirksomhet faktisk partiets taktiske enhet» ... (enhet i overbevisningen om at taktikk er prosessen av partioppgavenes vekst, som vokser sammen med partiet? En verdifull enhet!) ... «og, dermed muligheten for en 'kamporganisasjon' som Utenlandsforbundet har gjort overhodet alt det en utenlandsorganisasjon evnet, for å skape ('Rabotsjeje Djelo', nr. 10, s. 15). Fåfengte forsøk på å vri seg unna! At dere har gjort alt som var mulig før dere, har jeg aldri så mye som tenkt på å benekte. Jeg slo fast og slår fast at *grensene* for deres "mulighet" innsnevres av sneverheten i deres syn. Det er latterlig å tale om en 'kamporganisasjon' til kamp for de 'nærmeste politiske krav'

eller for den 'økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen'».

Men hvis leseren ønsker å se perler av «økonomistisk» forelskelse i dilettanteriet, da må han snu ryggen til det eklektiske og vaklende «Rabotsjeje Djelo» og vende seg til det konsekvente og resolute «Rabotsjaja Mysl». «Nå et par ord om dem egentlige såkalte revolusjonære intelligens,» skrev R. M. i «Særtilllegg», s. 13, «den har riktignok ofte i handling vist at den er fullt ut beredt til å 'ta en avgjørende dyst for tsarismen'. Men hele ulykken er at vår revolusjonære intelligens, da den ble ubønnhørlig forfulgt av det politiske politi, oppfattet kampen mot dette som enn politisk kamp mot selvherskerdømmet. Derfor har den hele tiden ikke kunnet gi svar på det uoppklarte spørsmål: 'hvorfra skal en hente kreftemne til en kamp mot selvherskerdømmet?'».

Ikke sant – hvor makeløs er ikke denne storslåtte forakten for kampen mot politiet uttalt av en beundrer (i dette ords dårlige betydning) av den *spontane* bevegelse? Vår konspirative evneløshet er han villig til å *rettferdiggjøre* med at under den spontane massebevegelse er kampen mot det politiske politi i grunnen slett ikke viktig for oss! Det er bare meget, meget få som vil skrive under på denne uhyrlige konklusjon: i den grad er spørsmålet om manglene i våre revolusjonære organisasjoner blitt brennende for alle, Men hvis f. eks. Martynov ikke vil skrive under på den, så kommer det bare av at hann ikke er i stand til eller ikke har mot til å tenke sine påstander til ende. Hvis nemlig massen reiser konkrete krav, som stiller håndbripelige resultater i utsikt, krever da en slik «oppgave» særlig omsorg for å skape en fast, sentralisert kamporganisasjon av revolusjonære? Kan da denne «oppgaven» ikke løses av en masse som slett ikke «kjemper mot det politiske politi?» Ja, ville denne oppgaven overhodet kunne løses hvis ikke også de arbeiderne som (i sitt store flertall) i det hele tatt *ikke er i stand til* å «kjempe mot det politiske politi», tok fatt på dem, foruten de få lederne?

Slike arbeidere, gjennomsnittsmennesker fra massen, er i stand til å utvikle en uhyre energi og selvoppofrelse i en streik, i gatekamp mot politi og tropper, de kan (og bare de kan) *avgjøre* utfallet av hele vår bevegelse, – men nettopp kampen mot det *politiske* politi krever særlige egenskaper, krever revolusjonære *av yrke*. Og vi må ikke bare sørge for at massen «reiser» konkrete krav, men også sørge for at massen «reiser» et stadig større antall av slike yrkesrevolusjonære fra sine rekker. Vi er således kommet fram til spørsmålet om det gjensidige forhold mellom de yrkesrevolusjonæres organisasjon og den rene arbeiderbevegelse. Mens dette spørsmålet, bare i liten utstrekning har avspeilet seg i litteraturen, har det opptatt oss «politikere» mye i samtaler og diskusjoner med kamerater som mer eller mindre heller til økonomismen. Det er verd å komme særskilt inn på dette. Men la oss først slutte med enda ett sitat, som illustrerer vår påstand om sammenhengen mellom dilettanteriet og økonomismen.

«Gruppen 'Arbeidets frigjøring',» skriver herr N. N.41) i sitt «Svar», «krever direkte kamp mot regjeringen uten å overveie hvor det fins materiell styrke til denne kampen, uten å påvise *hvor veiene for denne kampen går.*» Og forfatteren understreker de siste ordene og gjør så følgende merknad til ordet «veiene»: «Denne omstendighet kan ikke forklares ved konspirative formål, ettersom det i programmet ikke tales om sammensvergelse, men om *massebevegelse*. Men massen kan ikke gå hemmelige veier. Er kanskje en hemmelig streik mulig? Er kanskje en hemmelig manifestasjon eller petisjon mulig?» («Vademecum», s. 59). Forfatteren er kommet ganske nær innpå denne «materielle styrken» (organisatorene av streiker og manifestasjoner) og «veiene» for kampen, men er likevel ikke kommet ut av sin forvilledede rådvillhet, fordi han «tilber» massebevegelsen, dvs. betrakter dem som noe som *fritar* oss fra vår revolusjonære aktivitet, og ikke som noe som bør oppmuntre og *anspore* vår revolusjonære aktivitet. En hemmelig streik er umulig – for deltakerne i den og for de personer som er i direkte berøring med den. Men for de russiske arbeidermassene

kan denne streiken forbli (og forblir også i de fleste tilfelle) «hemmelig», for regjeringen sørger for å gjøre enhver forbindelse med de streikende, sørger for å gjøre enhver spredning av nyheten om streiken umulig. Allerede her blir en særlig «kamp mot det politiske politi» nødvendig, en kamp som aldri kan føres aktivt av en likså omfattende masse som deltar i streikene. Denne kampen må organiseres «etter alle kunstens regler» av folk som profesjonelt driver revolusjonær virksomhet. Organiseringen av denne kampen er ikke blitt *mindre nødvendig* fordi om massen spontant dras inn i bevegelsen. Tvert imot følger herav at organisasjonen blir *mer nødvendig*, da vi sosialister ikke ville oppfylle vår direkte plikt overfor massene hvis vi ikke var i stand til å hindre politiet i å gjøre noen streik og manifestasjon hemmelig (og ikke stundom selv hemmelig forberedt dem). Og vi er *nettopp i stand til* å utføre dette fordi den spontant våknende masse *fra sine egne rekker også vil frambringe* fler og fler «yrkesrevolusjonære» (hvis vi ikke ved enhver gitt anledning finner på å oppfordre arbeiderne til å bli stående og stampe på samme flekken).

c) Arbeidernes organisasjon og de revolusjonæres organisasjon

Hvis begrepet politisk kamp for en sosialdemokrat dekkes av begrepet «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen», da er det naturlig å vente seg at begrepet «de revolusjonæres organisasjon» for ham mer eller mindre vil dekkes av begrepet «arbeidernes organisasjon». Og dette er virkelig tilfelle, slik at det viser seg at vi bokstavelig taler forskjellige språk når vi taler om organisasjon. Hvor tydelig husker jeg f. eks. ikke nå en samtale med en temmelig konsekvent økonomist, som jeg ikke kjente fra før. Samtalen kom inn på brosjyren «Hvem skal gjennomføre den politiske revolusjon?», og vi ble fort enige om at dens vesentlige mangel besto i at den overså spørsmålet om organisasjonen. Vi forestilte oss alt at vi var enige med hverandre – men... samtalen går videre, og det viser

seg at vi taler om helt forskjellige ting. Vedkommende anklager forfatteren for å overse streikekasser, gjensidige hjelpefond osv., mens jeg tenkte på de revolusjonæres organisasjon, som er nødvendig for å «gjennomføre» den politiske revolusjon. Og så snart denne uoverensstemmelsen kom for dagen, husker jeg ikke at jeg kunne bli enig med denne økonomisten i noe som helst prinsipielt spørsmål!

Hva var kilden til våre uoverensstemmelser? Jo, nettopp at økonomistene ustanselig glir over fra sosialdemokratisme til trade-unionisme både når det gjelder organisatoriske og politiske oppgaver. Sosialdemokratiets politiske kamp er langt mer omfattende og komplisert enn arbeidernes økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen. Nøyaktig på samme måte (og som følge av dette) må det revolusjonære sosialdemokratiske organisasjon uunngåelig være av et annet slag enn arbeidernes organisasjon for en slik kamp. Arbeidernes organisasjon må for det første være faglig for det annet må den være så omfattende som mulig for det tredje må den være så lite konspirativ som mulig (jeg taler her og nedenfor selvsagt bare om selvherskerdømmets Russland). De revolusjonæres organisasjon derimot må først og fremst bestå av folk hvis yrke er revolusjonær virksomhet (derfor taler jeg også om de revolusjonæres organisasjon med tanke på sosialdemokratiske revolusjonære). Overfor dette alminnelige kjennetegn på medlemmer av en slik organisasjon *må enhver forskjell mellom arbeidere og intellektuelle utviskes fullstendig*, for ikke å snakke om forskjeller mellom de enkelte fag innenfor den ene og andre gruppen. Denne organisasjonen må nødvendigvis være ikke meget omfattende og så konspirativt som mulig. La oss stanse ved denne trefoldige forskjellen.

I land med politisk frihet er forskjellene mellom den faglige og politiske organisasjon fullstendig klar, liksom også forskjellen mellom Trade Unions og sosialdemokratiet er klar. Forholdet mellom den første og den siste endrer selvsagt uunngåelig utseende i de forskjellige land, alt etter de

historiske, juridiske og andre vilkår, de kan være mer eller mindre intime, innviklet osv. (de bør etter vår mening være så intime som mulig og så lite innviklet som mulig), men i de frie land er det ikke tale om at fagforeningene faller sammen med det sosialdemokratiske partis organisasjon. I Russland derimot utvisker selvherskerdømmet ved første øyekast enhver forskjell mellom den sosialdemokratiske organisasjon og arbeiderforbundet, idet *alle* arbeiderforbund og *alle* sirkler er forbudt, idet den viktigste form for og det viktigste redskap i arbeidernes økonomiske kamp – streiken – overhodet gjelder som en kriminell (og stundom tilmed politisk!) forbrytelse. På denne måten «driver» våre forhold på den ene siden i høy grad de arbeiderne som fører økonomisk kamp, inn på politiske spørsmål, og på den annen side «driver» de sosialdemokratene inn på en sammenblanding av trade-unionisme og sosialdemokratisme (og våre utmerkede Kritsjevski, Martynov og Co., som med stor iver taler om denne «driften» av første slags, legger ikke merke til det andre slags «drift»). Forestill Dem nå folk som til 99 prosent er oppslukt av «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen». Noen av dem støter under *hele* sin virksomhetsperiode (4-6 måneder) ikke en eneste gang på spørsmålet om nødvendigheten av en mer komplisert organisasjon av revolusjonære; andre «støter» kanskje på den forholdsvis vidt utbredte bernsteinske litteratur, hvorfra de henter overbevisningen om den store viktighet av den «grå daglige kamps fremadskridende gang». Atter andre blir kanskje grepet av begeistring for den fristende idé å vise verden et nytt eksempel på den «intime og organiske forbindelse med den proletariske kamp», forbindelsen mellom den faglige og den sosialdemokratiske bevegelse. Jo seinere et land og følgelig også arbeiderbevegelsen stiger fram på kapitalismens arena – kan slike folk tenke – desto mer kan sosialistene delta i den faglige bevegelse og yte den støtte, desto mindre må og bør det finnes av ikke-sosialdemokratiske fagforeninger. Så langt er et slikt resonnement fullstendig riktig, men det gale er at en går enda lenger og fabler om en fullstendig sammensmelting av

sosialdemokratiet og trade-unionismen. Vi skal straks med statuttene fra St. Petersburgs kampforbund som eksempel se hvor skadelig disse drømmeriene virker inn på våre organisatoriske planer.

Arbeidernes organisasjoner for økonomisk kamp må være faglige organisasjoner. Enhver sosialdemokratisk arbeider må, så langt mulighetene rekker, yte støtte til og arbeide aktivt i disse organisasjoner. Det er klart. Men det er slett ikke i vår interesse å kreve at bare sosialdemokrater skal kunne være medlemmer av «fabrikk»-fagforeningene: dette ville innsnevre omfanget av vår innflytelse på massene. La enhver arbeider som forstår nødvendigheten av å slutte seg sammen til kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen, delta i fabrikkfagforeningene! Selve fagforeningens mål ville være uoppnåelig hvis de ikke samlet alle som kunne oppnå bare dette ene elementære forståelsestrinn, hvis ikke disse fagforeningene var meget *brede* organisasjoner. Og jo bredere disse organisasjonene er, desto bredere blir også vår innflytelse på dem, en innflytelse som gjør seg gjeldende ikke bare i den «spontane» utvikling av den økonomiske kamp, men også gjennom de sosialistiske foreningsmedlemmenes direkte, bevisste innvirkning på kameratene. Men når organisasjonen bygges opp med et bredt og stort medlemstall, er en streng konspirasjon ikke mulig (idet en sådan krever langt større skolering enn det er nødvendig for å delta i den økonomiske kamp). Hvordan kan en forlike denne motsetningen mellom nødvendigheten av- et stort, medlemstall og streng konspirasjon? Hvordan skal en oppnå at fabrikk-fagforeningene blir så lite konspirative som mulig? Her kan det alminnelig talt bare være tåle om to veier: enten at fagforeningene blir legalisert (hvilket i noen land går forut for legalisering av de sosialistiske og politiske foreningene), eller at organisasjonens hemmelige karakter blir bevart, men så «fri» som mulig, så lite utformet, *lose*, som tyskerne sier, at konspirasjonen for medlemsmassene reduseres omtrent til null.

Legaliseringen av de ikke-sosialistiske og ikke-politiske arbeiderforbund i Russland er alt begynt, og det kan ikke være noen som helst tvil om at ethvert skritt framover for vår raskt voksende sosialdemokratiske arbeiderbevegelse vil mangedoble og fremme forsøkene på denne legalisering forsøk som hovedsakelig utgår fra tilhengere av det bestående system, men også ofte fra arbeiderne selv og fra den liberale intelligens. Legaliseringens fane løftes alt av Vasiljev'er og Subatov'er, Oserov'er og Worms'er har alt lovt og gitt dem bistand, blant arbeiderne er det alt tilhengere av den nye retningen. Og fra nå av kan vi ikke la være å regne med denne strømmingen. Hvordan en skal regne med den, kan det neppe være to meninger om blant sosialdemokrater. Vi er forpliktet til utrettehig å avsløre enhver deltakelse av Subatov'er, Vasiljev'er, gendarmen og poper i denne retningen og forklare arbeiderne disse deltakeres virkelige hensikter. Vi må også avsløre alle forsonende «harmoniserings»-toner som måtte lyde i de liberale politikeres tale på de offentlige arbeidermøtene, – uansett om de anslår disse tonene ut fra sin brennende overbevisning om ønskeligheten av fredelig samarbeid mellom klassene, ut fra ønsket om å innynde seg hos de overordnede eller endelig rett og slett av klossethet. Vi må endelig advare arbeiderne mot den felle som ofte blir satt opp for dem av politiet, som på disse offentlige møter og i de av politiet tillatte organisasjoner snuser etter «folk med gnist» og ved hjelp av de legale organisasjonene også søker å bringe sine provokatører inn i de illegale.

Men å gjøre alt dette betyr slett ikke at vi glemmer at *til sjuende og sist* gagnar en legalisering av arbeiderbevegelsen nettopp oss og ikke Subatovfolkene. Tvert imot skiller vi nettopp ved vår avsløringskampanje klinten fra hveten. Klinten har vi alt påvist. Hveten, det er arbeidet med å henlede enda bredere arbeiderlags, også de mest tilbakeliggende arbeiderlags, oppmerksomhet på de sosiale og politiske spørsmål, det er å fri oss, de revolusjonære, fra slike funksjoner som etter sin karakter er legale (spredningen av legale bøker,

hjelpesfond osv.), og hvis utvikling uunngåelig vil gi oss større og større agitasjonsmateriale. I denne betydning kan og bør vi si til Subatov- og Oserov-folkene: heng i, mine herrer, – heng bare i! Så vidt dere setter opp en felle for arbeiderne (i betydningen direkte provokasjon eller i betydningen «ærlig» korrumpert av arbeiderne med «struvisme»), skal vi nok sørge for å avsløre dere. Så vidt dere tar et virkelig skritt framover, – selv om det blir i form av de mest «forsiktede siksak-bevegelser», men dog et skritt framover, så sier vi: vær så god! Et virkelig skritt framover kan bare være en virkelig, om enn kanskje beskjeden utvidelse av arbeidernes albuerom. Men enhver slik utvidelse er til gagn for oss og framskynder dannelsen av legale sammenslutninger, der det ikke blir provokatørene som fanger sosialister, men sosialistene som fanger tilhengere for seg. Kort sagt, det er nå vår oppgave å slåss mot ugraset. Det er ikke vår sak å dyrke hvete i blomsterpotter. Ved å rive opp ukruttet renses vi samtidig jordbunnen, slik at hvetekjernen får mulighet for å spire. Og mens familien Afanasi Ivanytsj og Pulkheria Ivanovnaⁱ sysler med å oppelske stueplanter, må vi utdanne høstonnefolk som både greier å utrydde ugraset i dag og å høste hveten i morgen.ⁱⁱ

Altså, ved hjelp av en legalisering løse spørsmålet om å skape en så lite konspirativ og så vidtomfattende fagorganisasjon som mulig, det kan vi ikke (men det ville glede oss meget hvis Subatov- og Oserov-folkene ville la oss få bane en delvis mulighet for en slik løsning, – med det formål må vi bekjempe dem så energisk som mulig!). Tilbake står de hemmelige fagorganisasjoners vei, og vi må på alle måter støtte arbeidere som alt (noe vi godt vet) har slått inn på denne veien. De faglige organisasjonene kan ikke bare gjøre uhyre stor nytte når det gjelder å utvikle og styrke den økonomiske kamp, men også bli en ytterst viktig hjelper i den politiske agitasjon og, den revolusjonære organisasjon. For å oppnå dette resultat, for å lede den begynnende faglige bevegelse inn i det for

sosialdemokratiet ønskelige farvann, er det nødvendig først og fremst å bli klar over meningsløsheten i den organisasjonsplan som økonomisten i Petersburg alt har slept omkring med i fem år. Denne planen er utviklet både i «Arbeiderklassens statutter» fra juli 1897 («Listok Rabotnika», nr. 9-10, s. 46 – fra «Rabotsjaja Mysl», nr. 1) og i «Statutter for Kampforbundets arbeiderorganisasjon» fra oktober 1900 (særlig flygeblad, trykt i Petersburg og sitert i «Iskra» nr. 1). Hovedmangelen ved begge statutter er den detaljerte utformingen av den brede arbeiderorganisasjon og sammenblandingen av denne med de revolusjonæres organisasjon. La oss se på den andre statutten, den som er mest forseggjort. Den består hovedsakelig av *femtito* paragrafer: 23 paragrafer redegjør for oppbygningen, forretningsgangen og grensene for virkeområdet for «arbeidersirkelene», som organiseres på hver fabrikk («ikke over 10 mann»), og som velger de «sentrale bedriftsgrupper». «Sentralgruppen», lyder paragraf 2, «følger med i alt som foregår på dens fabrikk eller bedrift, og fører dagbok over begivenhetene på den». «Sentralgruppen avlegger hver måned beretning overfor alle kontingentbetalere om kassens tilstand» (§ 17) osv. 10 paragrafer handler om «distriktsorganisasjonen» og 19 om den ytterst innviklede sammenblanding av «arbeiderorganisasjonens komité» og «St. Petersburgs kampforbunds komité» (valgt fra hvert distrikt og fra «eksekutivgruppene» – «propagandistgruppen, gruppene for samband med provinsen, for samband med utlandet, for forvaltning av lagrene, for forlaget, kassen»).

Sosialdemokratiet = «eksekutivgrupper» for arbeidernes økonomiske kamp. Det ville være vanskelig å vise på en mer anskuelig måte hvordan en økonomists tanker glir øver fra sosialdemokratismen til trade-unionismen, hvor fremmed han står overfor enhver forestilling om at en sosialdemokrat først og fremst må tenke på en organisasjon av revolusjonære, som er i stand til å lede *hele* proletariatets frigjøringskamp. Å tale om «arbeiderklassens politiske frigjøring», om kampen mot «den tsaristiske vilkårlighet», og samtidig skrive slike

organisasjonsstatutter betyr at man ikke har noen som helst forståelse av sosialdemokratiets virkelige politiske oppgaver. Ikke en eneste av det halve hundre paragrafer viser et fnugg av forståelse av at det er nødvendig å drive den bredeste politiske agitasjon blant massene, en agitasjon som belyser alle sider av det russiske enevelde, de forskjellige samfunnsklassers hele vesen i Russland. Ja, ikke bare de politiske, men tilmed de tradeunionistiske mål er ugjennomførlige under en slik statutt, idet de krever organisasjoner *etter fag*, noe som overhodet ikke omtales.

Men mest karakteristisk er vel den påfallende tungvintheten i hele dette «systemet», idet det prøver å forbinde hver enkelt fabrikk med «komiteen» gjennom en permanent tråd av ensartede og inntil det latterlige detaljerte regler og et treleddet valgsystem. Presset sammen innenfor økonomistenes trange synskrets fortaper tanken seg her i detaljer, som lukter formalisme og byråkratisme på lang lei. Selvsagt blir tre fjerdedeler av alle disse paragrafene aldri anvendt i praksis, men til gjengjeld gjør en slik sentral «konspirativ» organisasjon med en sentral gruppe på hver fabrikk det lettere for gendarmene å foreta overmåte omfattende massearrestasjoner. De polske kameratene har alt gjennomlevd en slik periode i bevegelsen, da alle med begeistring ga seg til å grunnlegge et utall av arbeiderkasser, men de ga fort opp denne tanken da de ble klar over at de bare ga gendarmene en overdådig høst. Hvis vi ønsker brede arbeiderorganisasjoner og ikke ønsker omfattende arrestasjoner, ikke ønsker å glede gendarmene, så må vi legge vinn på at disse organisasjonene bare blir løst oppbygd. – Vil de kunne fungere da? Men kast et blikk på disse funksjonene: «... følge med i alt som skjer på fabrikk, og føre dagbok over begivenhetene på den» (paragraf 2 i statutten). Skulle det virkelig være absolutt nødvendig å gi det en fast form? Skulle dette virkelig ikke kunne oppnås enda bedre ved korrespondanser til de illegale bladene uten noen som helst dannelse av særskilte grupper til dette? «... Lede arbeidernes kamp for å bedre sine vilkår på bedriften»

(paragraf 3 i statuttene). Også her er en fast form helt overflødig. Hvilke krav arbeiderne ønsker å stille, kan enhver noenlunde fornuftig agitator finne nøyaktig ut gjennom en ganske enkel samtale, og når det er gjort, kan han meddele det til den snevre, ikke brede organisasjon av revolusjonære, så de kan lage det påkrevde flygeblad. «... Organisere en kasse... med en kontingent på 2 kopek pr. rubel» (paragraf 9), – og deretter levere månedlige kassaoppgjør for alle (paragraf 17), ekskludere ikke-betalende medlemmer (paragraf 10) osv. Dette er jo det rene paradiset for politiet, fordi ingen ting er lettere enn å trenge inn i hele konspirasjonen i en «sentral fabrikkasse», konfiskere pengene og fjerne alle de beste folkene. Ville det ikke være enklere å utstede en-kopeks eller to-kopeks merker med stempel fra den omtalte (meget snevre og meget konspirative) organisasjon eller å foreta innsamlinger uten noen som helst merker, og avlegge regnskap for merkene under et helt bestemt og avtalt stikkord i det illegale bladet? En vil oppnå det samme, men for gendarmene blir det hundre ganger vanskeligere å få tak i trådene.

Jeg kunne fortsette min analyse av statuttene med eksempler, men jeg tror det rekkes med dette. En liten, tett sammen-sluttet kjerne av de mest pålitelige, de mest erfarne og stålsatte arbeidere, som har sine tillitsmenn i de viktigste distrikter og holder forbindelsen med de revolusjonæres organisasjon etter alle den strengeste konspirasjons regler, kan med den mest omfattende deltakelse fra massens side og uten noen som helst fast utforming utføre alle de funksjoner som påhviler fagorganisasjonen, og dessuten utføre dem nettopp slik som det er ønskelig for sosialdemokratiet. Og bare på denne måten kan det trass i alle gendarmene oppnås en *konsolidering* og en utvikling av den *sosialdemokratiske* fagbevegelse.

Det vil bli innvendt: en organisasjon som er løs i den grad at den overhodet ikke har noen form, at den ikke engang har noen kjente og registrerte medlemmer, kan ikke kalles for en

organisasjon. – Kanskje. Navnet er meg likegyldig. Men alt det som er nødvendig, vil denne «organisasjonen uten medlemmer gjøre», og den sikrer fra første stund et fast samband mellom våre vordende Trade Unions og sosialismen. Men den som ønsker en *bred* organisasjon av arbeidere, med valg, beretninger, alminnelige avstemninger osv, under eneveldet, – han er rett og slett en uforbederlig utopist.

Moralen i dette er enkel: hvis vi begynner med å sette opp en fast organisasjon av revolusjonære, kan vi sikre bevegelsens motstandskraft som helhet og gjennomføre både de sosialdemokratiske og de egentlige trade-unionistiske mål. Hvis vi derimot begynner med en bred arbeiderorganisasjon, som skal være den mest «tilgjengelige» for massen (men i virkeligheten er den mest tilgjengelige for gendarmene og gjør de revolusjonære mest tilgjengelige for politiet), da vil vi verken nå de første eller de siste mål, da overvinner vi ikke dilettanteriet, men vi vil med vår splittethet og den evige opprullingen av vår organisasjon bare gjøre fagforeninger av Subatovs og Oserovs type mest tilgjengelige for massen.

Hvilke funksjoner bør da denne organisasjon av revolusjonære ha? – Det skal vi nå komme nærmere inn på. Men la oss først analysere enda en høyst typisk uttalelse av vår terrorist, som på nytt (hvilken sørgelig skjebne han har!) befinner seg i nærmeste naboskap med økonomisten. I arbeidertidsskriftet «Svoboda» (nr. 1) står det en artikkel, «Organisasjonen», hvis forfatter ønsker å forsvare sine kjenninger, arbeiderøkonomistene i Ivano-Vosnesensk.

«Det er ille,» skriver han, «når mengden er uten mæle, uten bevisst mål, når en bevegelse ikke kommer fra de dype lag. Se nå for eksempel: Studentene fra universitetsbyen reiser hjem til høytidene eller på sommerferie – og arbeiderbevegelsen går i stå. Kan vel en slik arbeiderbevegelse, som stimulerer utenfra, være en virkelig makt? Ikke tale om... Den har ennå ikke lært å stå på egne ben, men ledes i bånd. Og slik er det med alt: Studentene er reist hver til sitt – stillstand; man

har arrestert de beste, skummet fløten – og mjølka er blitt sur; 'komiteen' er arrestert – på nytt stillhet inntil en ny blir bygd; ja, man vet ikke hvordan den blir – kanskje blir den helt forskjellig fra den foregående: den sa ett, men denne sier det motsatte. Sambandet mellom i går og i dag går tapt, fortidens erfaring blir ikke en lære for framtiden. Og alt dette fordi det ikke er noen røtter i dypet, i mengden, fordi det ikke er hundre dumrianer, men et halvt snes kloke som arbeider. Et halvt snes mennesker kan alltid gå i garnet, men så snart bevegelsen griper mengden, da utgår alt fra mengden – og ingens nidkjærhet vil være i stand til å ødelegge saken» (s. 63).

Kjensgjerningene er skildret riktig. Bildet av vårt diletterteri er ikke dårlig. Men konklusjonene er «Rabotsjaja Mysl» verdige både ved sin uforstand og ved sin politiske taktløshet. De er toppmålet av uforstand, fordi forfatteren blander sammen det filosofiske og samfunnshistoriske spørsmål om bevegelsens «røtter» i «dypet» og det teknisk-organisatoriske spørsmål om den beste kamp mot gendarmene. Det er toppmålet av politisk taktløshet, for istedenfor å ta avstand fra dårlige ledere og appellere til gode ledere, tar forfatteren avstand fra ledere i det hele tatt og appellerer til «mengden». Det er enda et forsøk på å dra oss bakover i organisatorisk henseende, likesom tanken om å erstatte politisk agitasjon med eggende terror drar oss bakover i politisk henseende. Jeg føler sant å si en virkelig «embarras de richesse»ⁱ og vet ikke hvor jeg skal begynne analysen av dette forvirrede snakk, som «Svoboda» disker opp for oss.

La meg for tydelighetens skyld prøve å begynne med et eksempel. Ta tyskerne. Forhåpentlig vil man ikke benekte at hos dem omfatter organisasjonen mengden, alt utgår fra mengden, arbeiderbevegelsen har lært å stå på egne ben? Men samtidig: hvordan høyakter ikke denne millionmengden sitt «halve snes» prøvede politiske førere, hvor fast slutter den ikke opp om dem! I parlamentet har det ofte forekommet at de

fiendtlige partiers deputerte har hånet sosialistene: «Dere er noen fine demokrater! Det er bare i munnen dere har en arbeiderklassebevegelse, – men i virkeligheten er det alltid det samme førerkompaniet som opptrer, år ut og år inn, tiår etter tiår. Alltid den samme Bebel, alltid den samme Liebknecht, år ut og år inn, tiår etter tiår. Ja, deres såkalte valgte arbeiderrepresentanter er vanskeligere å skifte ut enn de embetsmenn som keiseren har utnevnt!» Men tyskerne hadde bare et foraktelig smil til disse demagogiske forsøk på å sette «førerne opp mot mengden», på å spre slette og forfengelige instinkter blant mengden og berøve bevegelsen dens fasthet og kontinuitet ved å undergrave massenes tillit til det «halve snes kloke». Tyskernes politiske skjønn er allerede tilstrekkelig utviklet, de har samlet tilstrekkelig politisk erfaring til å forstå at uten det «halve snes» talentfulle (og talenter fødes ikke i hundrevis), prøvede, yrkesmessig velutdannede og i en lang skole opplærte førere, som er ypperlig sammenarbeidet, er det mulig for noen som helst klasse i det moderne samfunn å føre en seig kamp. Tyskerne har også i sine rekker sett demagoger, som smigret de «hundrer av dumrianer», roste dem i motsetning til det «halve snes kloke», smigret massenes «barkede neve», egget den (som Most og Hasselmann) til uoverlagte «revolusjonære» handlinger og sådde mistillit til de utholdende og stø førerne. Og bare takket være en urokkelig og ubønnehørlig kamp mot alle slags demagogiske elementer innenfor sosialismen vokste og styrket den tyske sosialdemokratisme seg så sterkt. Men i en periode da hele det russiske sosialdemokratis krise har sin forklaring i at de spontant vakte masser ikke rår over tilstrekkelig skolerte, utviklede og erfarne ledere, preker våre klokinger med en Dumme-peters dypsindighet: «Det er ille når bevegelsen ikke kommer fra de dype lag!»

«En komité av studenter duger ikke, den er ikke motstandsdyktig.» – Fullstendig riktig. Men derav følger at det kreves en komité av yrkesrevolusjonære, likegyldig om det er enn student eller en arbeider som evner å utdanne seg til

yrkesrevolusjonær. Men dere trekker den slutning at en ikke bør stimulere arbeiderbevegelsen utenfra! I deres politiske naivitet legger dere ikke merke til at dere dermed dreier den samme lirekassa som våre økonomister og vårt dilettanteri. På hvilken måte, må en spørre, er våre studenters «stimulering» av våre arbeidere kommet til uttrykk? *Ene og alene* ved at studenten har brakt arbeideren de bruddstykker av politisk viten som han hadde, de smuler av sosialistiske ideer han var kommet over (fordi den moderne students viktigste åndelige føde, den legale marxisme, ikke kunne gi ham annet enn abc-en, annet enn smuler). Av *den slags* «stimulering utenfra» har det ikke vært for mye i vår bevegelse, menn tvert imot altfor lite, ynkelig og skammelig lite, for vi har altfor mye stekt i vårt eget fett, vi har altfor slavisk tilbudt arbeidernes elementære «økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen». Og med *den slags* «stimulering» må og skal vi yrkesrevolusjonære beskjeftige oss hundre ganger mer. Men nettopp ved at dere velger et så elendig ord som «stimulering utenfra», som hos en arbeider (i hvert fall hos en arbeider som er like så uutviklet som dere) uvegerlig vil framkalle mistro til *enhver* som bringer ham politisk viten og revolusjonær erfaring utenfra, og framkaller et instinktivt ønske om å avvise alle slike folk, – nettopp derfor er dere *demagoger*, og demagoger er arbeiderklassens verste fiende.

Ja, ja! skynd dere nå ikke med å oppløfte et ramaskrik over de «ukameratslige metoder» jeg bruker i min polemikk! Jeg har ikke engang tenkt på å dra deres hensiktens renhet i tvil, jeg har alt sagt at en også kan bli demagog utelukkende av politisk naivitet. Men jeg har påvist at dere er sunket ned til demagogi. Og jeg vil aldri bli trett av å gjenta at demagoger er arbeiderklassens verste fiender. De verste nettopp fordi de vekker dårlige instinkter i mengden, fordi det er umulig for en uutviklet arbeider å gjennomskue disse fiendene, som opptrer, stundom oppriktig, som deres venner. De verste – fordi det i en periode av forvirring og vakling, i en periode da vår bevegelses ansikt først så vidt begynner å

utforme seg, ikke er noe som er lettere enn demagogisk å villede massen, som etterpå bare kan overbevises om sitt mistak gjennom de bitreste prøvelser. Derfor må øyeblikkets parole for nåtidens russiske sosialdemokrati være besluttsom kamp både mot «Svoboda», som synker ned til demagogi, og mot «Rabotsjeje Djelo», som synker ned til demagogi (som vi skal tale mer utførlig om nedenfor)ⁱ.

«Det er lettere å få et halvt snes kloke i garnet enn hundre dumrianer.» Denne storslåtte sannhet (for hvis framføring hundrevis av dumrianer alltid vil tiljuble dere) synes bare selvvinnlysende fordi dere under resonnementet har hoppet over fra ett spørsmål til et annet. Dere begynte med å tale om og fortsetter med å tale om opprullingen av en «komité», om opprullingen av en «organisasjon», men nå har dere hoppet over til spørsmålet om å opprulle bevegelsens «røtter» i «dypet». Selvsagt er det bare fordi vår bevegelse har hundrer og hundretusener røtter i dypet at den ikke lar seg fange, men det er jo slett ikke det saken gjelder. Hva angår «røtter i dypet» kan en heller ikke «fange» oss nå trass i alt vårt dilettanteri, og ikke desto mindre beklager vi oss alle og kan ikke la være å beklage oss over at en «organisasjon» rulles opp, slik at enhver kontinuitet i bevegelsen ødelegges. Men når dere stiller spørsmålet om opprullingen av en *organisasjon* og ikke vil avvike fra det, da vil jeg si dere at det er mye vanskeligere å fange et halvt snes kloke enn hundre dumrianer. Og jeg vil forsvare denne påstanden, hvor mye dere enn vil opphisse mengden mot meg før «antidemokratisme» osv. Med «kloke» i organisatoriskbetydning kan, som jeg allerede gjentatte ganger har påpekt, bare menes *yrkesrevolusjonære*, uansett om de er utgått fra studenter eller arbeidere. Og nå hevder jeg 1) at ingen revolusjonær bevegelse kan være av varighet uten en fast førerorganisasjon som verner om kontinuiteten, 2) at jo bredere den massen er som spontant dras inn i kampen, utgjør bevegelsens basis og deltar i den, desto mer bydende nødvendig er en slik organisasjon, og desto fastere må denne organisasjonen være (for desto lettere er det for alle

slags demagoger å villegde de uutviklede lag av massen), 3) at en slik organisasjon hovedsakelig må bestå av folk som yrkesmessig driver revolusjonær virksomhet, 4) at jo mer vi *begrenser* medlemskapet i en slik organisasjon til folk som driver revolusjonær virksomhet som yrke og som er yrkesmessig trenet i kunsten å kjempe med det politiske politi, desto vanskeligere vil det i et eneveldig land bli å «innfange» en slik organisasjon, og 5) desto *bredere* vil den krets av personer både fra arbeiderklassen og de andre samfunnsklasser bli som vil ha muligheten for å delta i bevegelsen og arbeide aktivt i den.

Jeg foreslår våre økonomister, terrorister og «økonomistiske terrorister»ⁱ å tilbakevise disse påstandene, av hvilke jeg nå vil komme inn på de to siste.

Spørsmålet om hvor lett det er å fange «et halvt snes kloke» og «hundre dumrianer», reduseres til det ovenfor analyserte spørsmål om hvorvidt en masseorganisasjon er mulig når den skal bevare den strengeste konspirasjon. Vi vil aldri kunne bringe en bred organisasjon opp på den konspirative høyde som skal til for å kunne tale om en seig kamp mot regjeringen med bevaring av kontinuiteten i denne kampen. Og konsentrasjonen av alle konspirative funksjoner i hendene på et så lite tall yrkesrevolusjonære som mulig betyr ingenlunde at disse yrkesrevolusjonære skal «tenke for alle», at mengden ikke skal delta i *bevegelsen*. – Tvert imot, disse yrkesrevolusjonære vil stige fram av mengden i stadig større tall, for mengden vil da vite at det ikke er nok at noen studenter og noen arbeidere, som fører økonomisk kamp, samles for å danne en «komité», men at det skal årelangt arbeid til for å utdanne seg til yrkesrevolusjonær, og mengden vil ikke «tenke» bare på diletterteri, men nettopp på en slik utdanning. Sentraliseringen av de konspirative funksjoner i *organisasjonen* betyr slett ikke sentralisering av alle *bevegelsens* funksjoner. De bredeste massers aktive deltakelse med den illegale litteratur minskes ikke, men *økes* tidobbelt

ved at et «halvt snes» yrkesrevolusjonære sentraliserer de konspirative funksjonene i denne oppgaven. Slik og bare slik kan vi oppnå at lesningen av den illegale litteraturen, medarbeiderskapet i den, ja til dels også spredningen av den, *nesten opphører å være en konspirativ sak*, idet politiet hurtig vil innse det tåpelige og umulige i å sette i gang et endeløst rettslig og administrativt maskineri i anledning hvert enkelt eksemplar av et skrift som spres i tusenvis av eksemplarer. Og dette gjelder ikke bare pressen, men alle bevegelsens funksjoner, til og med demonstrasjoner. Massens mest omfattende og aktive deltakelse i den lider ikke avbrekk, men vinner tvert imot mye ved at et «halvt snes» prøvede revolusjonære er yrkesmessig ikke mindre skolert enn politiet, sentraliserer alle konspirative sider ved arbeidet, trykning av flygeblad, utarbeiding av den omtrentlige plan, tilsetting av en stab av ledere for hver bydel, for hvert fabrikkstrøk, for hver læreanstalt osv. (jeg vet at man vil innvende mot meg at mine synsmåter er «udemokratiske», men jeg skal besvare denne aldeles uforstandige innvendingen nærmere nedenfor). Sentraliseringen av de mest konspirative funksjoner til de revolusjonæres organisasjon vil ikke svekke, men berike omfanget og innholdet av en hel mengde andre organisasjoners virksomhet, som er beregnet på den brede masse og derfor må være så lite utformet som mulig og så lite konspirativ som mulig: både arbeiderfagforeninger og arbeidersirkler til selvstudium, og lesesirkler til lesning av illegal litteratur, og de sosialistiske og demokratiske sirkler i *alle* andre befolkningslag osv., osv. Slike sirkler, foreninger og organisasjoner er nødvendige overalt i *størst mulig* tall, med de forskjelligste funksjoner, men det er tåpelig og skadelig å *forveksle* dem med de *revolusjonæres* organisasjon, å viske ut skillet mellom dem og slokke massenes på forhånd utrolig avblekte bevissthet om at en til å «betjene» massebevegelsen trenger folk som spesielt ofrer seg helt og fullt for sosialdemokratisk virksomhet, og at slike folk tålmodig og utholdende må *utdanne* seg til yrkesrevolusjonære.

Ja, denne erkjennelse er utrolig sterkt avbleket. Vår hovedsynd i organisatorisk henseende er at *vi med vårt dilettanteri har svekket den revolusjonæres prestisje i Russland*. Holdningsløs og vinglet i teoretiske spørsmål, med en trang horisont, henvisende til massenes spontanitet for å unnskyldte sin egen slapphet, mer lik en fagforeningssekretær enn en folketribun, uten evne til å legge fram en omfattende og djerv plan som kunne inngyte også motstanderne respekt, uerfaren og klosset i sin yrkeskunst – kampen mot det politiske politi – herregud!, dette er – ikke en revolusjonær, men en ynkelig dilettant.

Ingen praktiker bør bli fornærmet på meg for disse skarpe ord, for når det gjelder manglende skolering, adresserer jeg dem først og fremst til meg selv. Jeg arbeidet i en sirkelⁱ som satte seg meget vide, altomfattende oppgaver, og alle vi medlemmer av denne kretsen fant det hardt å måtte erkjenne at vi var dilettanter i et slikt historisk øyeblikk, da en med en omskrivning av et gammelt ordtak kunne si: gi oss en organisasjon av revolusjonære, – og vi skal rokke hele Russland!

Og jo oftere jeg siden har kommet til å tenke på den brennende skammen jeg følte den gang, desto mer bitterhet samlet det seg hos meg mot de kvasi-sosialdemokrater som med sitt prek «vanærer den revolusjonæres kall», og som ikke forstår at det er vår oppgave – ikke å forsvare degraderingen av den revolusjonære til dilettant – men å *heve dilettanten til revolusjonær*.

d) Det organisatoriske arbeids vingefang

Vi hørte ovenfor av B-v «om den mangel på aksjonsdugelige revolusjonære krefter som konstateres ikke bare i Petersburg, men i hele Russland». Og det er neppe noen som vil benekte denne kjensgjerning. Men spørsmålet er hvordan en skal forklare den? B-v skriver:

«Vi vil ikke gi oss til å forklare de historiske årsaker til dette fenomen; la oss bare si at et samfunn som er demoralisert av langvarig politisk reaksjon og splittet av de økonomiske forandringer som alt har funnet sted eller er i emning, av sin midte skiller ut *et ytterst lite tall personer som er skikket til revolusjonært arbeid*; at arbeiderklassen ved å skille ut arbeiderrevolusjonære, til dels utfyller den illegale organisasjons rekke, men at tallet på slike revolusjonære ikke svarer til tidens krav. Dette så mye mindre som arbeideren, som er sysselsatt 11 1/2 time på fabrikk, ifølge sin stilling hovedsakelig må fylle funksjonen som agitator. Propaganda og organisasjon derimot, spredning og framstilling av illegal litteratur, utsending av opprop osv., må uvilkårlig med sin hovedtyngde falle på ytterst fåtallige intellektuelle krefter» («Rabotsjeje Djelo», nr. 6 s. 38-39).

Vi er i mangt og mye uenig i denne oppfatningen til B-v og særlig uenig i de ordene vi har uthevet, som særlig tydelig viser at B-v, som (i likhet med enhver noenlunde tenkende praktiker) har vært plaget av vårt diletterteri, under trykket av sin økonomisme ikke greier å finne en utvei av den utholdelige situasjon. Nei, samfunnet skiller ut særdeles *mange* personer som er skikket til «saken», men vi makter ikke å unytte dem alle. Vår bevegelses kritiske overgangstilstand i den betraktede henseende kan formuleres med ordene: *det fins ikke folk – og det fins massevis av folk*. Det fins massevis av folk, fordi både arbeiderklassen og stadig mer og mer forskjelligartede samfunnslag hvert år skiller ut flere og flere misnøydte, som ønsker å protestere og er villig til etter evne å støtte kampen mot eneveldet, hvis utholdelighet, ennå ikke erkjennes av alle, men som føles stadig skarpere av en stadig større masse. Og samtidig fins det ikke folk, fordi det ingen ledere fins, ingen politiske førere, ingen organisatoriske talenter, som er i stand til å organisere et så omfattende og samtidig så enhetlig og samvirkende arbeid at det vil gjøre det mulig å utnytte enhver, selv den ubetydeligste kraft. «De revolusjonære organisasjoners vekst

og utvikling» ligger ikke bare tilbake for veksten i arbeiderbevegelsen, hvilket også B-v medgir, men også for veksten i den allment demokratiske bevegelse i alle lag av folket. (Forresten er det på det nåværende tidspunkt sannsynlig at B-v også ville godta denne tilføyelse til hans konklusjon.) Det revolusjonære arbeids vingefang er altfor smalt t i sammenligning med bevegelsens brede spontane grunnlag, altfor trykket av den jammerlige teori om den «økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen». Men på det nåværende tidspunkt må ikke bare de politiske agitatorer, men også de sosialdemokratiske organisasjonen «gå ut i alle befolkningsklasser»ⁱ

Og det er neppe *en eneste* praktiker som tviler på at sosialdemokratene vil kunne fordele tusenvis av små funksjoner i sitt organisatoriske arbeid mellom de enkelte representanter for de forskjelligste klasser. Mangelen på spesialisering er en av de aller største mangler i vår teknikk, noe som også B-v så bittert og så riktig klager over. Jo mindre de enkelte «operasjoner» i det felles arbeid blir, desto flere folk kan en finne som greier å fylle slike funksjoner (og som i de fleste tilfelle er helt uskikket til å bli yrkesrevolusjonære), og desto vanskeligere blir det for politiet å «fange» alle disse «detaljarbeiderne», desto vanskeligere blir det for politiet, når det kniper en person for en eller annen bagatell, å arrangere en «prosess» som kan dekke statskassens utgifter til «forsvar av samfunnet»ⁱⁱ.

Og når det gjelder tallet på folk som er villig til å støtte oss, så har vi allerede i det foregående kapittel pekt på den veldige omveltning som har funnet sted i så måte i de siste ca. fem år. Men på den annen side, både for å samle alle disse bruddstykkene til et hele, før ikke å splitte selve bevegelsen ved en oppdeling av bevegelsens funksjoner og for å gi den som ivaretar de små funksjoner, den tro på nødvendigheten og betydningen av hans arbeid som han aldri vil kunne arbeide

uten,ⁱⁱⁱ til alt dette er det nettopp nødvendig å ha en fast organisasjon av prøvede revolusjonære.

Med en slik organisasjon økes troen på partiets styrke desto mer og utbres desto videre jo mer konspirativ denne organisasjonen blir, – og i en krig er det jo som kjent det viktigste av alt å inngi ikke bare sin egen hær, men også fienden og alle *nøytrale* elementer tro på ens styrke; en vennligsinnet nøytralitet kan stundom avgjøre saken. Med en slik organisasjon, som står på et fast teoretisk grunnlag og rår over et sosialdemokratisk organ, behøver en ikke være redd for at bevegelsen skal bli drevet ut av kurs av de tallrike «utenforstående» elementer som dras til den (tvert imot ser vi nettopp nå med det herskende dilettanteri, hvordan mange sosialdemokrater vandrer i «Credo»s fotefar og bare innbiller seg å være sosialdemokrater). Kort sagt, spesialisering forutsetter nødvendigvis sentralisering og krever den ubetinget.

Men B-v, som så ypperlig har skildret hvor nødvendig en spesialisering er, vurderer den etter vår mening ikke tilstrekkelig i annen del av de siterte uttalelser. Tallet på revolusjonære fra arbeiderhold er utilstrekkelig, sier han. Dette er fullstendig riktig, og vi understreker enda en gang at den «verdifulle opplysning fra en nær iakttaker» fullt ut bekrefter vårt syn på årsakene til den nåværende krise i sosialdemokratiet og følgelig også på midlene til å helbrede den. Ikke bare står de revolusjonære i det hele tatt tilbake for massens spontane reisning, men selv de revolusjonære arbeiderne står tilbake for arbeidermassenes spontane reisning. Og selv ut fra et praktisk synspunkt understreker denne *kjensgjerning* på den mest anskuelige måte ikke bare det tåpelige, men også *det politisk reaksjonære* i den «pedagogikken» man så ofte disker opp for oss med under drøftingen av våre plikter overfor arbeiderne. Denne kjensgjerning beviser at den største og viktigste plikt for oss er å bidra til å utvikle arbeiderrevolusjonære som står på samme

nivå som de intellektuelle revolusjonære *når det gjelder partiarbeid* (Vi understreker ordene: når det gjelder partiarbeid, fordi det i andre henseender nok er nødvendig, men langt fra så lett og så påtrengende nødvendig for arbeiderne å nå det samme nivå). Derfor må en *især* ta sikte på å *høyne* arbeiderne til de revolusjonæres nivå, og aldeles ikke for enhver pris å *senke seg selv* til «arbeidermassens» nivå, som økonomistene ønsker, eller til «gjennomsnittsarbeidernes» nivå, som «Svoboda» ønsker (i så måte hever det seg til den økonomistiske «pedagogikk» annet trinn). Det ligger meg fjernt å benekte nødvendigheten av populær litteratur for arbeiderne og særlig populær (men selvsagt ikke vulgær) litteratur for særlig tilbakeliggende arbeidere. Men jeg harmes over denne stadige innblanding av pedagogikk i politiske og organisatoriske spørsmål. Dere, mine herrer, som har slik omsorg for «gjennomsnittsarbeideren», dere fornærmer jo i virkeligheten snarere arbeideren med deres ønske om absolutt å *ville bøye dere ned* før dere snakker om arbeiderpolitikk eller arbeiderorganisasjon. Snakk da om alvorlige saker i oppreist stilling og overlatt pedagogikken til pedagogene, ikke til politikerne og organisatorene! Er det kanskje ikke også blant de intellektuelle fremskredne, «gjennomsnittlige» og en «masse»? Anerkjenner kanskje ikke alle nødvendigheten av populær litteratur for intelligensen, og skrives ikke denne litteraturen for dem? Men tenk om forfatteren i en artikkel om studentenes eller gymnasiastenes organisasjoner gir seg til, som om det var en åpenbaring, å tygge drøv på at det først og fremst trengs en organisasjon for «gjennomsnittsstudenten». En slik forfatter ville uten tvil bli ledd ut, og det med rette. Ja, gi oss, ville man si til ham, organisatoriske ideer, hvis De har noen, men vi skal nok selv finne ut hvem av oss som er «gjennomsnittlig», hvem som er høyere og hvem lavere. Og hvis De ikke har *Deres egne* organisatoriske ideer, -da blir alt Deres snakk om «masse» og «gjennomsnittsstudenten» simpelthen kjedelig. De må da begripe at selve spørsmålene om «politikk», om «organisasjon» er så alvorlige at en bare kan tale om dem i fullt alvor: en kan og

bør *skolere* arbeiderne (og studentene og gymnasiastene), så *det blir mulig å tale sammen* om disse spørsmålene, men når dere så har brakt dem på bane, så gi skikkelige svar, søk ikke tilbake til «gjennomsnittlige» eller til «massen», og avspis dem ikke med vitser og fraser.¹

Den arbeiderrevolusjonære må, for å bli fullt skolert på sitt arbeidsfelt, også bli yrkesrevolusjonær. Derfor har B-v urett når han sier at siden arbeideren er sysselsatt på fabrikk 11 1/2 time, så må de andre revolusjonære funksjoner (utover agitasjonen) «*uvilkårlig* falle med sin hovedtyngde på de ytterst fåtallige intellektuelle krefter». Dette skjer absolutt ikke «*uvilkårlig*», men på grunn av vår tilbakeliggighet, fordi vi ikke erkjenner vår plikt til å hjelpe enhver evnerik arbeider til å utvikle seg til en *profesjonell* agitator, organisator, propagandist, kurér osv., osv. I så måte driver vi bent fram en skammelig rovdrift med våre krefter og greier ikke å ta vare på det som vi burde dyrke og framelske med særlig omhu. Se på tyskerne: de har hundre ganger flere krefter enn vi har, men de forstår utmerket godt at virkelig dyktige agitatorer og lignende slett ikke framstår særlig ofte av «gjennomsnittsarbeiderne». Derfor legger de straks vinn på å gi enhver evnerik arbeider slike vilkår at hans evner kan komme til full utvikling og tas fullt i bruk: de gjør ham til yrkesagitator, de oppmuntrer ham til å utvide sitt virkefelt og utstrekke det fra én fabrikk til hele industrien, fra ett sted til hele landet. Han vinner erfaring og dyktighet i sitt yrke, han utvidet sin horisont og sine kunnskaper, han ser på nærmeste hold de ledende politiske førere på. andre steder og i andre partier, han strever etter å løfte seg opp på det samme høye nivå og forene i seg kjennskapet til arbeidermiljøet og friskheten i den sosialistiske overbevisning med den yrkesmessige skolering, uten hvilken proletariatet *ikke kan føre* en hårdnakket kamp mot sine fienders ypperlig utdannede rekker. Slik og bare slik utvikler det seg fra arbeidermassen folk som Bebel og Auer. Men det som i et politisk fritt land i betydelig grad går av seg selv, det

må våre organisasjoner hos oss gjennomføre systematisk. En noenlunde talentfull og «lovende» agitator blant arbeiderne *må ikke* arbeide 11 timer på fabrikken. Vi må sørge for at han kan leve av partiets midler, at han går i illegalitet i tide, at han forandrer stedet for sin virksomhet, for på noen annen måte kan han ikke vinne erfaring, ikke utvide sin horisont, ikke holde ut i hvert fall flere år i kampen mot gendarmene. Jo brede og dypere arbeidermassens spontane reisning blir, i desto større omfang frambringer de ikke bare talentfulle agitatorer, men også talentfulle organisatorer og propagandister og «praktikere» i dette ords gode betydning (av dem er det så få blant våre intellektuelle, som for det meste på russisk vis er litt likeglade og usmidige). Når vi kommer til å rå over tropper av spesielt skolerte arbeiderrevolusjonære, som har gjennomgått en lang skole (og selvsagt revolusjonære av «alle våpenarter»), – da vil intet politisk politi i verden kunne knekke disse troppene, fordi disse troppene av mennesker som er revolusjonen ubetinget hengivne, vil ha en like så ubetinget tillit blant de brede arbeidermasser. Og det er vår direkte *forbrytelse* at vi altfor lite «stimulerer» arbeiderne til å følge den veien de har felles med de «intellektuelle», den yrkesrevolusjonære utdannelses vei, altfor ofte drar dem bakover med vårt dumme snakk om hva som er «tilgjengelig» for arbeidermassen, for «gjennomsnittsarbeiderne» og lignende. På denne måten og på andre måter står det organisatoriske arbeidets snevre vingefang i utvilksom og uløselig forbindelse med innsnevringen av vår teori og våre politiske oppgaver (selv om det store flertall av «økonomister» og begynnende praktikere ikke innser det). Knefallet for spontaniteten framkaller en slags engstelse for å gå bare et eneste skritt ut over det som er «tilgjengelig» for massen, en engstelse for å heve seg altfor høyt over den blotte betjening av massens nærmeste og mest umiddelbare behov. Vær ikke redd, mine herrer! Husk på at vi organisatorisk står så lavt at tilmed selve tanken om at vi *skulle kunne* heve oss for høyt, er tåpelig!

e) En organisasjon av «sammensvorne» og «demokratisme»

Men det fins blant oss svært mange mennesker som er så lydhøre overfor «livets røst» at de mest av alt frykter nettopp dette, og som anklager dem som hyller de her framstilte synsmåter, for å være «narodovoltsyⁱ» og for ikke å forstå «demokratismen» osv.

Det er nødvendig å komme inn på disse beskyldningene, som naturligvis også har funnet plass i «Rabotsjeje Djelo».

Den som skriver disse linjer, vet utmerket godt at økonomistene i Petersburg allerede beskyldte «Rabotsjaja Gaseta» for å være «narodovoltsy» (hvilket er forståelig når en sammenligner det med «Rabotsjaja Mysl»). Vi ble derfor slett ikke forbauset da en kamerat kort tid etter at «Iskra» var begynt å komme ut, fortalte oss at sosialdemokratene i byen X kaller «Iskra» for et «narodovoltsisk» organ. For oss var denne beskyldningen selvsagt bare smigrende, for hvilken hederlig sosialdemokrat har økonomistene ikke beskyldt for å være «narodovolets»?

Disse beskyldningene bunnene i misforståelser av en dobbelt karakter. For det første kjenner man hos oss så lite til den revolusjonære bevegelses historie at man kaller enhver idé om en sentralisert kamporganisasjon som erklærer tsarismen besluttosom krig, for «narodovoltsisk». Men den ypperlige organisasjonen de revolusjonære i syttiårene hadde, og som burde tjene som eksempel for oss alle, var overhodet ikke skapt av «Narodnaja Volja», men av «Semlja i Volja»⁴²,) som ble splittet opp i «Tsjorny Peredel»ⁱⁱ og «Narodnaja Volja».

Når en således i en revolusjonær kamporganisasjon ser noe spesifikt narodovoltsisk, så er dette både historisk og logisk meningsløst, for ingen revolusjonær retning som tenker på en alvorlig kamp, kan unnvære en slik organisasjon. Narod-

voltsernes feil var ikke at de søkte å dra *alle* misnøyde til sin organisasjon og lede denne organisasjonen inn i en besluttsom kamp mot selvherskerdømmet. Dette var nettopp deres store historiske fortjeneste. Deres feil besto derimot i at de støttet seg til en teori som i virkeligheten ikke var noen revolusjonær teori, og at de ikke greidde eller ikke hadde evnen til å knytte sin bevegelse uløselig til klassekampen innenfor det kapitalistiske samfunn som holdt på å utvikle seg. Og bare den groveste mangel på forståelse av marxismen (eller en «forståelse» av den i «struvismens» ånd) kunne framkalle den mening at dét at det oppstår en spontan massebevegelse blant arbeiderne, skulle *frita* oss for plikten til å skape en like så god, å skape en uten sammenligning bedre organisasjon av revolusjonære enn den «Semlja i Volja» hadde. Tvert imot *pålegger* denne bevegelsen oss denne plikten, fordi proletariatets spontane kamp ikke blir en virkelig «klassekamp» før denne kampen ledes av en sterk organisasjon av revolusjonære.

For det annet er det mange – deriblant øyensynlig også B. Kritsjevski («Rabotsjeje Djelo», nr. 10, s. 18) – som har en feilaktig oppfatning av den polemikk som sosialdemokratene alltid har ført mot «sammensvergelses»-synet på den politiske kamp. Vi har vendt oss mot og vil selvsagt alltid vende oss mot å *innsnevre* den politiske kamp til en sammensvergelse,ⁱ men dette betydde selvsagt slett ikke at vi avviser nødvendigheten av en sterk revolusjonær organisasjon.

I den brosjyren som er nevnt i fotnoten, skisseres f. eks. samtidig med polemikken mot å redusere den politiske kamp til en sammensvergelse et bilde (som et sosialdemokratisk ideal) av en organisasjon som er så sterk at den «for å rette, det avgjørende slag mot eneveldet» kan bruke både «oppstand» og enhver «annen angrepsmetode».ⁱⁱ

I sin *form* kan nok en slik fast revolusjonær organisasjon i et eneveldig land kalles en «sammensvergelsesorganisasjon», da

det franske ordet «conspiration» nettopp tilsvarer det russiske ordet for «sammensvergelse», og konspirativ arbeidsmåte er nettopp i høyeste grad påkrevd før en slik organisasjon. Konspirasjonen er et så nødvendig vilkår for en slik organisasjon at alle andre vilkår (medlemstall, utvalget av medlemmer, deres funksjoner og lignende) må bringes i samsvar med den. Det ville derfor være den største naivitet å være redd for å bli beskyldt for at vi sosialdemokrater ønsker å skape en sammensvergelsesorganisasjon. Disse beskyldningene bør være like smigrende for enhver fiende av økonomismen som beskyldningen for å være «narodovolets».

Det vil bli innvendt: en så mektig og strengt hemmelig organisasjon, som konsentrerer alle den konspirative virksomhets tråder i sine hender, en organisasjon som nødvendigvis må være sentralistisk, kan altfor lett kastes ut i et forhastet angrep, kan ubetenksomt skjerpe bevegelsen før veksten i den politiske misnøye, styrken av gjæringen og forbitrelsen i arbeiderklassen og så videre gjør det mulig og nødvendig. På dette svarer vi: abstrakt talt kan en naturligvis ikke nekte for at en kamporganisasjon *kan* føre ut i en ubetenksom kamp, som *kan* ende med et under andre forhold unødvendig nederlag. Men å innskrenke seg til abstrakte funderinger i et slikt spørsmål er utillatelig, for ethvert slag innebærer den abstrakte mulighet for et nederlag, og det fins ikke noe annet middel til å *minske* denne muligheten enn en organisert forberedelse av slaget. Men hvis vi stiller spørsmålet konkret på de moderne russiske forholds grunnlag, så må vi trekke den positive slutning at en sterk revolusjonær organisasjon er absolutt nødvendig nettopp for å gi bevegelsen stabilitet og for å *verne* den mot muligheten for overilte angrep. Nettopp nå, da en slik organisasjon ikke eksisterer og under den raske spontane vekst i den revolusjonære bevegelse, *kan en alt iaktta* to motsatte ytterligheter (som «faller sammen», slik de skal gjøre): snart en fullstendig uholdbar økonomisme og propaganda for måtehold, snart en like uholdbar «eggende terror», hvis mål er «i en bevegelse som utvikler seg og

vokser seg sterkere, men ennå er nærmere begynnelsen enn slutten, kunstig å framkalle symptomer på dens slutt» (V. Sasulitsj i «Sarja», nr, 2 – 3, s. 353). Og eksemplet «Rabotsjeje Djelo» viser at det *alt fins* sosialdemokrater som kapitulerer for begge ytterligheter. Bortsett fra alle de andre grunnene er en slik foreteelse heller ikke merkelig av den grunn at den «økonomiske kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen» *aldri* kommer til å tilfredsstillende en revolusjonær, og de motsatte ytterligheter vil alltid oppstå, snart her og snart der. Bare en sentralisert kamporganisasjon, som konsekvent gjennomfører den sosialdemokratiske politikk og så å si tilfredsstiller alle revolusjonære instinkter og bestrebelser, er i stand til å verne bevegelsen mot å foreta et overilt angrep og forberede et angrep som lover seier.

Det vil videre bli innvendt at det synet på organisasjonen som vi har lagt fram, står i strid med det «demokratiske prinsipp». I like høy grad som de foregående beskyldninger er av spesifikk russisk opprinnelse, bærer denne en *utenlandsorganisasjons* spesielle stempel. Og bare en utenlandsorganisasjon («De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund») kunne gi sin redaksjon følgende instruks, sammen med andre instruks:

«*Organisasjonsprinsipp*: Av hensyn til en heldig utvikling og forening av sosialdemokratiet må en understreke, utvikle og kjempe for dets partiorganisasjons brede demokratiske prinsipp, hvilket er særlig nødvendig i betraktning av at det i vårt partis rekke konstateres antidemokratiske tendenser» («To kongresser», s. 18).

Hvordan «Rabotsjeje Djelo» bekjemper «Iskra»s «antidemokratiske tendenser» i praksis, får vi se i neste kapittel. Men la oss se nærmere på dette «prinsippet», som økonomistene anbefaler. Enhver vil trolig være enig i at «det brede demokratiske prinsipp» inneholder følgende to nødvendige betingelser: for det første full offentlighet, og for det annet valgbarhet i alle funksjoner. Uten offentlighet ville

det være latterlig å tale om demokratisme, og det må dertil være en offentlighet som ikke begrenses til organisasjonens medlemmer. Vi kaller det tyske sosialistiske partiet en demokratisk organisasjon fordi alt der foregår åpent, selv partikongressens møter; men ingen vil kalle en organisasjon demokratisk når den er lukket for alle ikke-medlemmer med et slør av hemmelighet. En må da spørre hva meningen er med å stille opp det «*brede* demokratiske prinsipp», når hovedvilkåret for dette prinsippet er *uoppfyllelig* for en hemmelig organisasjon? Det «brede prinsippet» er således bare en klingende, men tom frase. Dessuten vitner denne frasen om en fullstendig mangel på forståelse av øyeblikkets brennende oppgaver i organisatorisk henseende. Alle vet hvor mye den «brede» masse av revolusjonære her i landet mangler når det gjelder konspirasjon. Vi har sett hvor bittert B-v har klaget over dette, og at han med full rett har krevd et «strengt utvalg av medlemmene» (Rabotsjeje Djelo», nr. 6, s. 42). Og nå kommer folk som skryter av sin «lydhørhet overfor livet» og som i denne situasjon *framhever*, ikke nødvendigheten av den strengeste konspirasjon og det strengeste (og følgelig snevrere) utvalg av medlemmer, men «det *brede* demokratiske prinsipp»! Dette må virkelig sies å være en fulltreffer!

Ikke bedre står det til med det andre kjennetegnet på demokratisme valgbarheten. I land med politisk frihet er dette vilkåret en selvfølge. «Som medlem av partiet regnes enhver som anerkjenner partiprogrammets prinsipper og etter evne støtter partiet» – slik lyder første paragraf i det tyske sosialdemokratiske partis statutter. Og da den politiske arena ligger åpen for alle, som en scene for tilskuerne på teatret, er det kjent for alle og enhver både fra avisene og fra offentlige møter om en person bekjenner seg til partiet eller ikke, om han støtter det eller motarbeider det. Alle vet at den og den politiker begynte slik og slik, har gjennomgått den og den utvikling, opptrådte slik og slik i et vanskelig øyeblikk i livet, i det hele tatt utmerker seg ved de og de egenskaper, – og derfor kan *alle* medlemmer av partiet helt

naturlig med full innsikt i saken velge en slik politiker til en bestemt partifunksjon eller vrake ham. Den alminnelige (i dette ords bokstavelige betydning) kontroll med hvert skritt en partiarbeider tar på sin politiske løpebane, skaper en automatisk virkende mekanisme, som gir det en i biologien kaller «de best tilpassedes overleven». Det «naturlige utvalg» ved full offentlighet, under valgbarhet og alminnelig kontroll, sikrer at hver tillitsmann til sjunde og sist kommer «på sin rette hylle», blir satt til det som passer til hans krefter og evner, på sin egen kropp merker følgene av sine små feil og for alles øyne viser sin evne til å erkjenne feil og unngå dem.

Prøv å innpasse dette bildet i vårt selvherskerdømmes rammer! Kan det hos oss tenkes at alle «som anerkjenner partiprogrammets prinsipper og etter evne støtter partiet», skulle kontrollere hvert av den konspirative revolusjonæres skritt? At alle skulle velge den eller den av de konspirative arbeidende revolusjonære, når den revolusjonære i arbeidets interesse er *forpliktet* til å skjule hvem han er, for ni tiendedeler av disse «alle»? Tenk bare lite grann over hva det virkelig ligger i disse høyttravende ord som «Rabotsjeje Djelo» bruker, og dere vil se at partiorganisasjonens «brede demokratisme» i selvherskerdømmets mørke, der det er gendarmene som foretar utvalget, bare er et *tomt og skadelig narrespill*. Det er et narrespill fordi ingen revolusjonær organisasjon i praksis noensinne har gjennomført en *bred demokratisme* og ikke kan gjennomføre den, om den ønsker det aldri så mye. Det er et skadelig narrespill fordi forsøk på å gjennomføre det «brede demokratiske prinsipp» i praksis bare gjør det lettere for politiet å foreta omfattende arrestasjoner og foreviger det rådende diletterteri, bortleder praktikernes tanker fra den alvorlige, brennende oppgave å utdanne seg til yrkesrevolusjonære og sysselsetter dem med å utarbeide omstendelige «papirstatutter» om valgsystemer. Bare i utlendigheten, der det ofte samles folk som ikke har mulighet for å finne seg en virkelig og levende oppgave, kunne

denne «lek med demokratisme» utvikle seg her og der og særlig i forskjellige smågrupper.

For å vise leseren hele meningsløsheten i «Rabotsjeje Djelo»s yndede metode med å sette opp et så nobelt «prinsipp» som demokratisme i det revolusjonære arbeid, skal vi enda en gang påkalle et vitne. Dette vitnet er J. Serebrjakov, redaktør av Londontidsskriftet «Nakanune», som har en stor svakhet for «Rabotsjeje Djelo» og et stort hat til Plekhanov og «Plekhanov-folkene». I artikler i anledning av splittelsen i «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund» har «Nakanune» avgjort tatt parti for «Rabotsjeje Djelo» og avfyrt en hel salve med ynkelige talemåter mot Plekhanov. Desto mer verdifullt er dette vitnet for oss i det foreliggende spørsmål. I «Nakanune» nr. 7 (juli 1899) påtalte J. Serebrjakov i artikkelen «Om appellen fra gruppen 'Arbeidets selvbefrielse'» det «uanstendige» i å reise spørsmålet «om selvbedrag, om førerstilling, om det såkalte Areopag i en alvorlig revolusjonær bevegelse», og

skrev bl. a.:

«Mysjkin, Rogatsjov, Sjeljabov, Mikhailov, Perovskaja, Finger osv, betraktet seg aldri som finere, og ingen valgte dem og utnevnte dem, enda de i virkeligheten var førere, da de både i propagandaens periode og i perioden med kamp mot regjeringen påtok seg hovedtyngden av arbeidet, befant seg på de farligste steder, og deres arbeid van mest produktivt. Og deres førerstilling var ikke et resultat av deres ønsker, men av de omgivende kameraters tillit til deres forstand, til deres energi og pålitelighet. Men å være redd for et slikt Areopag (og hvis en ikke er redd for det, hvorfor da skrive om det?), som kan lede bevegelsen med personlig autoritet, er dog for naivt. Hvem ville ellers høre på denne autoriteten?»

Vi spør leseren: hva er forskjellen mellom «Areopag» og «antidemokratiske tendenser»? Og er det ikke klart at «Rabotsjeje Djelo»s «noble» organisasjonsprinsipp er nøyaktig like

så

naivt som uanstendig, – naivt, fordi alle simpelthen holder opp å høre på et «Areopag» eller folk med «antidemokratiske tendenser» så snart de omgivende kamerater ikke lenger har «tillit til deres forstand, energi og pålitelighet». Uanstendig som et demagogisk utfall som spekulerer i noens forfengelighet, andres manglende kjennskap til vår bevegelses virkelige tilstand og atter andres manglende skolering og manglende kjennskap til den revolusjonære bevegelses historie. For deltakelse i vår bevegelse må det eneste alvorlige organisatoriske prinsipp være: den strengeste konspirasjon, det strengeste utvalg av medlemmer, utdanning av yrkesrevolusjonære. Når først disse egenskaper er til stede, vil noe langt større enn «demokratisme» være sikret: full kameratslig tillit mellom de revolusjonære. Og dette større er ubetinget mer nødvendig for oss, fordi det hos oss i Russland ikke kan være tale om å erstatte det med en alminnelig demokratisk kontroll. Og det ville være et stort mistak å tro at umuligheten av en virkelig «demokratisk» kontroll gjør medlemmene av den revolusjonære organisasjonen ukontrollerbare: de har ikke tid til å tenke på barnaktige former for demokratisme (demokratisme innenfor en liten kjerne av kamerater som har full tillit til hverandre), men de føler sitt ansvar meget levende, for de vet samtidig av erfaring at en organisasjon av virkelige revolusjonære ikke viker tilbake for noe middel for å kvitte seg med et uskikket medlem. Og endelig har vi hos oss en temmelig utviklet offentlig mening, som har en hel egen historie bak seg, innenfor de russiske (og internasjonale) revolusjonære kretser, som med skånselløs hårdhet straffer ethvert brudd på kameratskapets plikter (og «demokratismen», dens virkelige, ikke barnaktige demokratisme inngår, jo som enn del av et hele i dette kameratskaps begrep!). Ta alt dette i betraktning, og dere vil forstå for enn muggen lukt av utenlandsk leke general det står av disse talene og resolusjonene om «antidemokratiske tendenser»!

En må også være oppmerksom på at den andre kildens til slik tale, nemlig naiviteten, næres på samme måte av de tåkete forestillingene om hva demokrati er. I ekteparet Webbs bok om de engelske Trade Unions er det et interessant kapittel: «Det primitive demokrati». Forfatterne forteller der om hvordan de engelske arbeiderne i den første perioden av deres fagforeningers eksistens så det som et nødvendig kjennetegn på demokrati at alle gjorde alt når det gjaldt å styre fagforeningene: ikke bare ble alle spørsmål avgjort ved avstemning av alle medlemmene, men også tillitsvervene gikk på omgang mellom alle medlemmene. Det måtte en lang historisk erfaring til før arbeiderne forsto at en slik forestilling om demokrati er tåpelig, og at både representative institusjoner og faglige funksjonærer er en nødvendighet. Det trengtes flere tilfelle av sammenbrudd i fagforeningskassene før arbeiderne forsto at spørsmålet om et proporsjonelt forhold mellom de innbetalte kontingenter og de ubetalte stønadsbeløp ikke kan løses bare ved en demokratisk avstemning, men også krever en stemme fra en spesialist i forsikringsspørsmål. Ta videre Kautskys bok om parlamentarisme og folkelovgivning, og dere vil se at dem marxistiske teoretikers konklusjoner faller sammen med lærdommene av de «spontant» sammensluttede arbeideres mangeårige praksis. Kautsky vender seg skarpt mot Rittinghausens primitive oppfatning av demokrati, gjør narr av folk som i demokratiets navn ikke viker tilbake for å kreve at «folkets aviser direkte skal redigeres av folket», påviser at yrkesjournalister, yrkesparlamentarikere [osv. er](#) nødvendige for den sosialdemokratiske ledelse av proletariatets klassekamp, angriper «anarkistenes og litteratenes sosialisme», som i sitt «effektjageri» forherliger den direkte folkelovgivning og ikke forstår dens ytterst betingede brukbarhet i det moderne samfunn.

Den som har arbeidet praktisk i vår bevegelse, vet hvor vidt utbredt dette «primitive» syn på demokratiet er blant massen av den studerende ungdom og arbeiderne. Det er ikke å undres over at dette synet trenger inn både i statutter og litte-

ratur. økonomistene av den bernsteinske typen skrev i sine statutter: «§10. Alle saker som vedrører hele forbundsorganisasjonens interesser, avgjøres med stemmeflertall av alle dens medlemmer». Økonomistene av den terroristiske typen hermer dem: «Det er nødvendig at komitévedtakene går gjennom alle sirkler, først da blir de helt effektive vedtak» («Svoboda»nr. 1, s. 67). Legg merke til at dette kravet om utbredt bruk av referendum stilles opp *ovenpå* kravet om å bygge *hele* organisasjonen på valggrunnlag! Vi akter selvsagt langt fra av den grunn å fordømme en praktiker som har altfor små muligheter til å sette seg inn i virkelig demokratiske organisasjonens teori og praksis. Men når «Rabotsjeje Djelo», som gjør krav på en ledende rolle, under disse forhold innskrenker seg til en resolusjon om det brede demokratiske prinsipp, hva skal en da kalle det, om ikke «effektjageri» rett og slett?

f) Det lokale og det landsomfattende arbeid

Selv om innvendingene mot den her skisserte organisasjonsplan ut fra det synspunkt at den skulle være udemokratisk og ha karakter av en sammensvergelse, er fullstendig uholdbare, så gjenstår likevel enda et spørsmål som stilles svært ofte og som fortjener å behandles utførlig. Det er spørsmålet om det gjensidige forhold mellom det lokale og det landsomfattende arbeid. Det uttales frykt for at dannelsen av en sentralistisk organisasjon vil føre til forskyvning av tyngdepunktet fra det lokale til det landsomfattende arbeid, at dette kunne skade bevegelsen ved å svekke våre faste forbindelser med arbeidermassen og stabiliteten i den lokale agitasjon i det hele tatt. På dette vil vi svare at vår bevegelse i de siste år nettopp lider av at de lokale aktivister er altfor oppslukt av lokalt arbeid; at en viss forskyvning av tyngdepunktet over til landsomfattende arbeid derfor er ubetinget nødvendig: at en slik forskyvning ikke vil svekke, men styrke både fastheten i våre forbindelser og stabiliteten i vår lokale agitasjon. La oss ta spørsmålet om de sentrale og lokale aviser og be

leseren ikke glemme at avisarbeidet ikke er annet enn et *eksempel* som illustrerer en langt mer omfattende og mangesidig virksomhet i alminnelighet.

I massebevegelsens første periode (1896-1898) gjorde lokale aktivister forsøk på å bygge opp et landsomfattende organ – «Rabotsjaja Gaseta». I den følgende periode (1898-1900) gjør bevegelsen et veldig skritt framover, men ledernes oppmerksomhet oppslukes fullstendig av de lokale aviser. Hvis vi regner sammen alle disse lokale organer, så viser det segⁱ at det blir rundt regnet et avisnummer pr. måned.

Er ikke det en slående illustrasjon til vårt dilettanteri? Viser det ikke med all ønskelig tydelighet hvor langt vår revolusjonære organisasjon ligger tilbake i forhold til det spontane oppsving i bevegelsen? Hvis *det samme antall* avisnummer var blitt utgitt, ikke av spredte lokale grupper, men av en samlet organisasjon, ville vi ikke ha spart en mengde krefter, men også sikret en uten sammenligning større stabilitet og kontinuitet i vårt arbeid. Denne enkle betraktning blir altfor ofte oversett, både av praktikere som arbeider *aktivt*, men nesten utelukkende med lokale organer (dessverre er det slik også i dag i de aller fleste tilfelle), og av de skribenter som i dette spørsmål legger for dagen et forbausende donquijoteri. Praktikeren slår seg vanligvis til ro med at det er «vanskelig»ⁱⁱ for de lokale aktivister å ta fatt på å gi en landsomfattende avis, og at lokale aviser er bedre enn ingen aviser.

Det siste er selvsagt fullstendig riktig, og vi står ikke tilbake for noen praktiker når det gjelder å anerkjenne den veldige betydning og den veldige nytten, av lokale aviser i *alminnelighet*. Saken gjelder imidlertid ikke dette, men hvorvidt en ikke burde komme vekk fra den splittethet og det dilettanteri som kommer så tydelig til uttrykk i 30 nummer av lokalaviser i hele Russland på 2 1/2 år. En bør ikke begrense seg til den uomtvistelige, men altfor generelle påstander om

nytten av lokalaviser i alminnelighet, men en må også ha mot til åpent å erkjenne deres negative sider, som er avslørt av to og et halvt års erfaring. Denne erfaringen viser at lokalblad under våre forhold i de fleste tilfelle er vaklende i prinsipielle spørsmål, politisk betydningsløse, uforholdsmessig dyre – når det gjelder forbruk av revolusjonære krefter, teknisk fullstendig utilfredsstillende (jeg tenker her selvsagt ikke på trykketeknikken, men på hvor ofte og regelmessig de kommer ut). Og alle de nevnte mangler er ikke noen tilfeldighet, men et uunngåelig resultat av den splittethet som på den ene siden forklarer hvorfor lokalavisene var framherskende i den omtalte periode, og som på den annen side holdes ved like av lokalavisenes overvekt. Den enkelte lokale organisasjon har bent fram *ikke krefter nok* til å sikre sitt blad prinsipiell fasthet og bringe det opp på et politisk organs nivå, har *ikke krefter nok* til å samle og utnytte tilstrekkelig materiale til å belyse hele vårt politiske liv. Men det argument som en vanligvis bruker til å forsvare nødvendigheten av tallrike lokalaviser i frie land – at de trykkes billig ved hjelp av lokale arbeidere, og gir mer uttømmende og raskere informasjoner til den lokale befolkning – dette *argumentet* vender seg hos oss, som erfaringen viser, *mot* lokale blad. De viser seg å være uforholdsmessig dyre når det gjelder forbruk av revolusjonære krefter, og *især* kommer de sjelden ut, av den enkle grunn at hvor lite et *illegalt* blad enn er, så krever det et så veldig konspirativt apparat at det forutsetter fabrikkmessig stordrift, da det er umulig å lage et slikt apparat i et primitivt verksted. Men primitiviteten i det konspirative apparat (enhver praktiker kjenner en masse eksempler av denne art) fører stadig på nytt til at politiet nytter utgivelsen av distribueringen av ett eller to nummer til *massearrestasjoner* og soper alt så fullstendig rent at en må begynne forfra igjen. Et godt konspirativt apparat krever en god yrkesutdannelse av de revolusjonære og enn ytterst konsekvent gjennomført arbeidsdeling, men begge disse krav overstiger helt den enkelte lokalorganisasjons krefter, hvor sterk den enn måtte være i det gitte

øyeblikk. Helt bortsett fra hele vår bevegelses felles interesser (den prinsipielt-konsekvente sosialistiske og politiske oppdragelse av arbeiderne), så vil også de spesielt lokale interesser *være bedre tjent med ikke-lokale organer*: det er bare ved første øyekast dette synes å være et paradoks, i virkeligheten bevises det ugjendrivelig av den omtalte erfaring gjennom 2 1/2år. Enhver vil innrømme at hvis alle de lokale krefter som sender ut 30 avisnummer, hadde arbeidet på ett blad, da ville dette siste lett ha kunnet gi 60, om ikke 100 nummer og følgelig også på mer uttømmende måte ha kunnet gjenspeile alle særdrag ved bevegelsen av rent lokal karakter. Det er ikke tvil om at en slik organisering ikke er lett, men vi må erkjenne at den er nødvendig, hver lokal sirkel må tenke på og *aktivt arbeide* med den uten å avvente et skubb utenfra, uten å la seg blende av at lokalorganet er lettere tilgjengelig og nærmere, da dette – på grunnlag av vår revolusjonære erfaring – i betydelig grad viser seg å være en illusjon.

Og det er en dårlig tjeneste som ytes det praktiske arbeid av de skribenter som innbiller seg å stå praktikerne særlig nær, og som ikke ser denne illusjonen, men snakker seg fra det hele med en forbausende lettvint og forbausende tom påstand: lokalblad er nødvendige, distriktsblad er nødvendige, landsomfattende blad er nødvendige. Selvsagt er alt dette, alminnelig talt, nødvendig, men en må jo også tenke på stedets og tidspunktets betingelser når en tar fatt på konkrete organisatoriske spørsmål. Er det kanskje ikke donquijoteri når «Svoboda» (nr. 1, s. 68) spesielt «kommer inn på avisspørsmålet» og skriver: «Det forekommer oss at det i hvert noenlunde betydelig arbeidersentrum hør være en egen arbeideravis. Ikke tilsendt et eller annet steds fra, men nettopp en egen avis». Når denne skribenten ikke vil tenke over hva hans egne ord betyr, så gjør det De, leser: hvor mange dusin, for ikke å si hundrer av «noenlunde betydelige arbeidersentrer» er det ikke i Russland og hvilken forevigelse av vårt dilettanteri ville det ikke bli hvis enhver lokal

organisasjon virkelig gikk i gang med å gi ut sin egen avis! Hvor lett ville ikke denne splittethet gjøre det for våre gendarmen å knipe lokale aktivister – og det uten «noenlunde betydelig» strev – alt i den første begynnelse av deres virksomhet, uten å gi dem mulighet for å utvikle seg til virkelige revolusjonære! – I en landsomfattende avis fortsetter skribenten – ville skildringer av fabrikantenes transaksjoner og «småting fra fabrikklivet i forskjellige – fremmede – byer» ikke være interessante, men «for en mann i Orel er det slett ikke kjedelig å lese om saker fra hans egen by. Han vet hver gang hvem det er som «blir tatt ved vingebenet», hvem som «får gå igjennom», og hans hjerte hopper av glede» (s. 69). Ja, ja, hans hjerte hopper av glede, men også tankene til skribenten vår hopper vel mye. Er dette forsvaret for pusleriet taktisk klokt? – burde han spørre seg selv. Vi står ikke tilbake for noen når det gjelder å anerkjenne nødvendigheten og viktigheten av fabrikkavsløringer, men en må jo huske på at vi alt er kommet så langt at det er blitt kjedelig for Petersburg-arbeiderne å lese Petersburgkorrespondanser i Petersburgbladet «Rabotsjaja Mysl». Til lokale fabrikkavsløringer har vi alltid brukt og *bør alltid i framtiden bruke flygeblad*, – men avisens type bør vi høyne, og ikke degradere den til et fabrikkflygeblad. Til en «avis» har vi bruk for avsløringer, ikke så mye av «småting» som av store, typiske mangler i fabrikklivet, avsløringer som blir gjort ved hjelp av særlig krasse eksempler og som derfor kan interessere *alle* arbeidere og alle bevegelsens ledere, virkelig kan berike arbeidernes viten, utvide deres horisont, legge grunnen til en vekkelse av nye distrikter, nye faglige lag av arbeiderne.

«Dessuten kan en i lokalavisen straks gripe alle fabrikkledelsens eller andre myndigheters transaksjoner på fersk gjerning. Men før meldingen når fram til en felles, fjerntliggende avis – har en på stedet alt rukket å glemme det som hendte: 'Når var det – herregud, det har jeg glemt for lenge siden!'"» (Samme sted.) Det er akkurat saken: det har jeg

glemt! De 30 numrene som er kommet ut i løpet av 2 1/2 år, faller, som vi får vite av samme kilde, på 6 byer. Dette gir gjennomsnitthig på én by ett nummer av avisen pr. halvår! Selv om vår lettsindige skribent tredobler den antatte produktivitet av det lokale arbeid (hvilket ville være helt uriktig når det gjelder ens gjennomsnittsby, for innenfor dilettanteriets ramme er det umulig å øke produktiviteten noe vesentlig), – så får vi likevel bare ett nummer hver annen måned, dvs., noe ganske annet enn å «gripe på fersk gjerning». Og likevel ville det være nok om ti lokale organisasjoner samlet og oppnevnte sine delegerte til å utføre de aktive funksjoner ved innretningen av et felles blad, – og da ville det være mulig over hele Russland å «gripe», ikke småting, innen virkelig avgjørende og typiske misligheter en gang hver annen uke. Ingen som kjenner forholdene i våre organisasjoner, vil tvile på det. Men å gripe fienden på fersk gjerning, hvis en mener dette alvorlig, og ikke som en tom frase, det kan et illegalt blad overhodet ikke tenke på: det kan bare gjøres med et anonymt flygeblad, for den ytterste frist for enn slik pågripelse overstiger som regel ikke et par dager (ta f. eks. enn vanlig, kortvarig streik eller en voldshandling på fabrikken, eller en demonstrasjon osv.).

«Arbeideren lever ikke bare på fabrikken, men også i byen,» fortsetter vår forfatter, idet barn hever seg fra det spesielle til det allmenne, med en så streng konsekvens at den ville gjøre selveste Boris Kritsjevski ære. Og han viser til spørsmål som by-dumaene, byens sykehus og byens skoler, og krever at arbeideravisen ikke må forbigå byens allmenne saker i taushet.

– Kravet er i og før seg fortreffelig, men det illustrerer særlig klart den innholdsløse abstrakthet som en altfor ofte innskrenker seg til når en diskuterer lokalaviser. For det første. Hvis det virkelig i «ethvert noenlunde betydelig arbeidernesentrum» kom ut aviser med en så utførlig behandling av bysaker som «Svoboda» ønsker, så ville det under våre

russiske forhold uunngåelig utarte til enn ren oppflising i detaljer, føre til en svekkelse av bevisstheten om hvor viktig et landsomfattende revolusjonært stormløp mot det tsaristiske selvherskerdømmet er, det vil styrke de meget seiglivete, slett ikke utryddede, men snarere skjulte eller undertrykte spirer til den retningen som alt har gjort seg bemerket med den berømte uttalelse om revolusjonære som snakker altfor mye om det ikke-eksisterende parlament og altfor lite om de eksisterende bydumaer. Vi sier: uunngåelig, og understreker dermed at «Svoboda» åpenbart ikke ønsker dette, men ønsker det motsatte. Men gode hensikter alene er ikke nok, – For å sette belysningen av bysaker inn i det rette perspektiv for hele vårt arbeid, er det *først* nødvendig at dette perspektivet er fullt klart utarbeidet, fast utformet ikke bare ved overveielser, men også ved en mengde eksempler, at det alt har fått *tradisjonens* fasthet. Dette er ennå langt fra tilfelle hos oss, men dette er nettopp *først* nødvendig for det er tillatelig å tenke på å tale om en bred lokalpresse.

For det annet, For virkelig å skrive godt og interessant om bysaker må en kjenne disse sakene godt og ikke bare fra bøker, Mens sosialdemokrater som behersker denne viten, fint det nesten ikke *i hele Russland*. For å skrive i en avis (og ikke i en populær brosjyre) om by- og statssaker må en ha et friskt og allsidig materiale, som er samlet og bearbeidet av en kyndig mann. Men for å kunne samle og bearbeide et slikt materiale er det ikke nok med et «primitivt demokrati» i en primitiv sirkel, der alle gjør alt og moren seg med å leke referendum. Til dette er det nødvendig å Ina en stab av skribentspesialister, korrespondentspesialister, enn hær av sosialdemokratiske reportere, som knytter kontakter overalt, og som evner å trenge inn i alle mulige «statshemmeligheter» (som dem russiske embetsmann så gjerne brisker seg av og som han så lett plaprer ut med), liste seg inn bak alle «kulisser», en hær av mennesker som «yrkesmessig» er forpliktet til å være allestedsnærværende og allvitende. Og vi, partiet, som fører kamp mot *ethvert* økonomisk, politisk,

sosialt og nasjonalt åk, kan og må finne, samle, lære opp, mobilisere og sette i sving enn slik hær av allvitende mennesker, – men det må jo først gjøres! Hos oss ligger det slik an at det på de aller fleste steder ennå ikke er gjort de minste skritt i denne retning, og en har svært ofte ikke engang *innsett* at det er nødvendig å gjøre det. Prøv en gang å se etter i den sosialdemokratiske pressen, om det fins levende og interessante artikler, korrespondanser og avsløringer av våre diplomatiske, militære, kirkelige, kommunale og finansielle osv., osv, store og små forhold – det fins *nesten ingenting* eller svært lite¹.

Derfor «ergrer det meg alltid i høy grad når det kommer en mann og sier meget vakre og ypperlige ting» om nødvendigheten av i «alle noenlunde betydelige arbeidersentrer» å ha aviser som avslører både fabrikk-, by- og statsskandaler!

Lokalpressens overvekt øver den sentrale pressen er enten et tegn på fattigdom eller på stor rikdom. På fattigdom – når bevegelsen ennå ikke har utviklet krefter til stordrift, når den ennå vegeterer i dilettanteri og holder på å drukne i «fabrikklivets bagateller». På stor rikdom – når bevegelsen *allerede fullstendig makter* de allsidige avsløringers og den allsidige agitasjons oppgave, slik at det blir nødvendig å ha tallrike lokale organer, foruten det sentrale organ. Enhver må selv avgjøre hva de lokale organers overvekt hos oss nå før tiden vitner om. Imidlertid skal jeg nøye meg med en klar formulering av min konklusjon for ikke å gi anledning til misforståelser. Hittil har de fleste av våre lokale organisasjoner nesten utelukkende tenkt på lokalorganer og arbeidet aktivt nesten bare med dem, Dette er unormalt. Det burde være omvendt, slik at de fleste lokale organisasjoner hovedsakelig tenkte på det landsomfattende organ og hovedsakelig arbeidet med det. Så lenge det ikke er kommet så langt, makter vi ikke å få i stand *et eneste* blad som bare noenlunde virkelig makter å tjene bevegelsen med *allsidig* agitasjon i pressen. Menn når det kommer – da oppstår det

normale forhold mellom det nødvendige sentrale og de nødvendige lokale organer av seg selv.

Ved første øyeblikk kan det synes som om den konklusjon at tyngdepunktet må flyttes fra 'det lokale til det landsomfattende arbeid, ikke er brukbar på den spesielt økonomiske kamps område: arbeidernes umiddelbare fiende er her arbeidsgiverne, enkeltvis eller gruppevis, og de er ikke knyttet sammen av en organisasjon som har den fjerneste likhet med vår umiddelbare fiende i dens politiske kamp, dets russiske regjeringens rent militære, strengt sentralistiske organisasjon, som inntil de minste detaljer er ledet av én vilje.

Men dette er ikke tilfelle. Den økonomiske kamp er – som vi allerede mange ganger har påvist – en faglig kamp, og derfor krever den en sammenslutning etter arbeidernes fag, og ikke bare etter deres arbeidsplass. Og denne faglige sammenslutningen blir desto mer bydende nødvendig jo raskere sammenslutningen av våre arbeidsgivere i alle slags selskap og syndikater skrider fram. Vår splittethet og vårt diletterteri er enn direkte hindring for denne sammenslutningens, fordi det til dette kreves en landsomfattende enhetsorganisasjon av revolusjonære, som må være i stand til å påta seg ledelsen av arbeidernes landsomfattende fagforeninger. Vi har allerede ovenfor omtalt den ønskelige type organisasjon til dette formål og skal nå bare føye til noen ord i samband med dette spørsmålet om vår presse.

At det i enhver sosialdemokratisk avis må være en *rubrikk* for den faglige (økonomiske) kamp, er det vel neppe noen som tviler på. Men veksten i den faglige bevegelse bringer inn den tanken at vi også må ha en faglig presse. Imidlertid forekommer det oss at det på få unntak nær foreløpig ikke kan være tale om faglige aviser i Russland: det er luksus, og vi mangler ofte det tørre brød. Den form for faglig presse som er høvelig for det illegale arbeid og alt nå nødvendig, burde hos oss være *faglige brosjyrer*. I dem måtte en samle og syste-

matisk gruppere *legalt*ⁱ og illegalt materiale om arbeidsvilkårene i vedkommende ervervsgren, om forskjellen i så måte mellom de forskjellige steder i Russland, om arbeidernes hovedkrav i vedkommende fag, om manglene ved dets lovgivningen som vedrører det, om fremragende eksempel på arbeidernes økonomiske kamp i denne bransjen, om spirene til deres faglige organisasjon, dens nåværende tilstand og behov osv.

Slike brosjyrer ville for det første frita vår sosialdemokratiske presse for en mengde faglige enkeltheter som spesielt bare interesserer arbeiderne i den gitte bransje; for det annet ville de slå fast resultatene av vår erfaring i den faglige kamp, de ville bevare det innsamlede materiale, som nå bokstavelig talt går tapt i en mengde flygeblad og løsrevne korrespondanser, og de ville generalisere dette materialet; for det tredje kunne de tjene som en slags rettleiing for agitatorene, idet arbeidsvilkårene forandrer seg forholdsvis langsomt og arbeidernes hovedkrav i en bestemt bransje er overmåte stabile (sammenlign tekstilarbeidernes krav i Moskvadistriktet i 1885 og i Petersburg i 1896), og en slik samling av disse krav og behov kan i årevis tjene som et ypperlig hjelpemiddel for den økonomiske agitasjon i tilbakeliggende områder eller blant tilbakeliggende arbeiderlag. Eksempler på vellykte streiker i ett område, opplysninger om høyere levestandard, om bedre arbeidsvilkår i én by ville også oppmuntre arbeiderne på andre steder til stadig ny kamp. For det fjerde ville sosialdemokratiet ved å påta seg å generalisere den faglige kamp og dermed styrke sambandet mellom den russiske fagbevegelse og sosialismen, samtidig sørge for at vårt faglige arbeid ikke inntok en altfor liten og en ikke altfor stor del av vårt samlede sosialdemokratiske arbeid. For en lokal organisasjon, som er løsrevet fra organisasjonene i andre byer, kan det ellers være meget vanskelig, stundom tilmed nesten umulig å holde den rette balanse (og «Rabotsjaja Mysl»s eksempel viser hvilken uhyre overdrivelse i trade-unionistisk retning en her kan svinge seg opp til). Men en landsomfattende organisasjon av

revolusjonære, som står urokkelig på marxismens standpunkt, og som leder hele den politiske kamp og rår over en stab av yrkesagitatorer, vil aldri bli opprødd med å bestemme denne rette balanse.

V. «PLANEN» FOR EN POLITISK AVIS FOR HELE RUSSLAND

«'Iskra's største bommert i denne henseende er dets 'plan' for en samlet partiorganisasjon» (dvs., artikkelen «Hva skal en begynne med?»), skriver B. Kritsjevski («Rabotsjeje Djelo», nr. 10, s. 30), idet han beskylder oss for en tendens til å «forvandle teorien til en død doktrine ved å isolere den fra praksis». Og Martynov sekunderer hann ved å erklære at «'Iskra's tendens til å undervurdere betydningen av den grå daglige kamps fremadskridende gang sammenlignet med propagandaen for strålende og avrundede ideer... er blitt kronet med planen om en partiorganisasjon, som det foreslår i nr. 4 i artikkelen 'Hva skal en begynne med?'.» (Samme sted, s. 61.) Endelig har i den aller siste tid også L. Nadesjdin sluttet seg til de folkene som harmes øver denne «planen» (anførselstegnene skal antyde dens ironiske holdningen til den). Dette skjer i brosjyren «På revolusjonens terskel» (utgitt av vår gode kjenning, den «revolusjonær-sosialistiske gruppen» *Svoboda*), som vi nettopp har mottatt, og der det heter: «På det nåværende tidspunkt å tale om en organisasjon som lik tråder utgår fra et landsomfattende blad, det er å avle studérkammertanker og dyrke studérkammerarbeid» (s. 126), det er et utslag av «litterær oppblåsthet» osv.

At vår terrorist har stilt seg solidarisk med forsvarerne av «den grå daglige kamps fremadskridende gang», kan ikke overraske oss etter at vi har oppsporet røttene til denne nære forbindelse i kapitlene om politikken og organisasjonen. Men vi må likevel straks gjøre oppmerksom på at L. Nadesjdin, og han alene, samvittighetsfullt har forsøkt å sette seg inn i

tankegangen i den artikkelen hans ikke likte, og har forsøkt å gi et saklig svar på den, – mens «Rabotsjeje Djelo» i virkeligheten ikke har sagt noe som helst, men bare har forsøkt å forkludre spørsmålet ved hjelp av en hel bråte usømmelige demagogiske utfall. Og hvor ubehagelig det enn er, må vi først bruke litt tid på å rense augiasstallen.

i

Hele poenget i artikkelen «Hva skal en begynne med?» består i at den stiller *nettopp* dette spørsmålet og svarer bekreftende på det. Det eneste forsøk vi kjenner på å analysere dette spørsmålet saklig og å bevise at det må besvares med nei, blir gjort av L. Nadesjdin, hvis argumenter vi da også gjengir i deres fulle ordlyd:

« ... Vi synes særs godt om at 'Iskra' (nr. 4) reiser spørsmålet om nødvendigheten av en landsomfattende avis, men vi kan på ingen måte være enig i at dette hover med overskriften på artikkelen: 'Hva skal en begynne med?'. Det er en av de utvilsomt ytterst viktige saker, men en kan ikke med dette, ikke med en hel serie populære flygeblad, ikke med en haug av proklamasjoner legge grunnen til en kamporganisasjon, beregnet på en revolusjonær situasjon. Det er nødvendig å gå i gang med å danne sterke politiske organisasjoner lokalt. Hos oss fins ingen slike, hos oss har arbeidet hovedsakelig vært drevet blant de intelligente arbeidere, mens massene nesten utelukkende har ført økonomisk kamp. *Hvis det ikke blir oppdratt slike politiske lokalorganisasjoner, hva betyr da en landsomfattende avis, hvor ypperlig den enn er organisert?* En brennende busk, som selv står i flammer, men aldri brenner ut og heller ikke setter noen i fyr og flamme! Omkring avisen, i arbeidet for den samles og organiseres folket – tror 'Iskra'. *Men det er jo langt mer nærliggende for folket å samle og organisere seg omkring noe mer konkret!* Dette kan og bør være en omfattende organisering av lokale aviser, en øyeblikkelig forberedelse av arbeiderkreftene til demonstrasjoner og et uavbrutt arbeid, utført av lokale organisasjoner blant de

arbeidsløse (det må utrettehig spres løpesedler og flygeskrifter blant dem, de må samles til møter og protestaksjoner mot regjeringen osv.). Det må lokalt innledes et levende politisk arbeid, og når det på dette reelle grunnlag viser seg nødvendig å forene seg – blir foreningen ikke kunstig, ikke på papiret, – det er ikke ved hjelp av aviser en oppnår en slik forening av det lokale arbeid i en landsomfattende virksomhet!» («På revolusjonens terskel», s. 54.)

Vi har understreket de steder i denne klingende tirade som tydeligst viser både forfatterens feilaktige vurdering av vår plan og i det hele tatt uriktigheten i hans synspunkter, som her er satt i motsetning til «Iskra»s. Hvis det ikke oppdras sterke politiske lokalorganisasjoner, vil selv den ypperligste landsomfattende avis ikke bety noe. Fullstendig riktig. Men dette er nettopp sakens kjerne: *det fins ikke noe annet middel til å oppdra* sterke politiske organisasjoner enn en landsomfattende avis. Forfatteren har oversett «Iskra»s viktigste erklæring, som det satte fram *før det gikk over til å legge fram sin «plan»: det må «oppfordres til å bygge opp en revolusjonær organisasjon, som er i stand til å samle alle krefter og lede bevegelsen ikke bare i navnet, men også i gagnet, dvs., alltid å være budd til å støtte enhver protest og ethvert utbrudd, og utnytte dem til å mangedoble og styrke de stridskrefter som er skikket til den avgjørende kamp».* Om dette er alle nå etter hendingene i februar og mars prinsipielt enige, – fortsetter «Iskra», – men vi har ikke bruk for en prinsipiell, derimot for en *praktisk løsning av spørsmålet*, vi har bruk for øyeblikkelig å sette opp en slik bestemt plan for oppbyggingen, slik at alle straks og fra forskjellige sider kan gå i gang med denne oppbygging. Men man drar oss på nytt tilbake fra den praktiske løsningen – til en prinsipielt riktig, ubestridelig, stor, men fullstendig utilstrekkelig tese, som er fullstendig uforståelig for de brede arbeidende masser: «Det må oppdras sterke politiske organisasjoner»!, Men det er ikke lenger det saken gjelder,

høystærede forfatter, men *hvordan en konkret skal oppdra og skolere!*

Det er ikke riktig at «arbeidet hos oss hovedsakelig har vært drevet blant de intelligente arbeidere, mens massene nesten utelukkende har ført økonomisk kamp». Sagt på en slik måte fordreies denne påstanden til «Svoboda»s vanlige og bunnfalske motstilling av de intelligente arbeidere og «massen». Hos oss har også de intelligente arbeidere i de siste år «nesten utelukkende ført økonomisk kamp». Dette på den ene siden. Men på den andre siden lærer massene heller aldri å føre politisk kamp så lenge vi ikke hjelper til med å *utdanne* førere for denne kampen både blant de intelligente arbeidere og de intellektuelle; men vi kan *utelukkende* utdanne slike forene på grunnlag av en systematisk, daglig vurdering av *alle* sider av vårt politiske liv, *alle forsøk* på protest og kamp i de forskjellige klasser og av forskjellige grunner. Derfor er det simpelthen latterlig å tale om å «oppdra politiske organisasjoner» og på – samme tid sette «papirsaken», den politiske avis, *opp mot* «det levende politiske lokale arbeid»! Og «Iskra» legger da også fram sin avisplan sammen med «planen» om å utvikle et slikt «kampberedskap» at en kan støtte både bevegelsen blant de arbeidsløse og bonderevoltene og semstvo folkenes misnøye og «befolkningens harme mot tsarens tøylesløse køllesvingere» og så videre. Enhver som kjenner bevegelsen, vet jo inderlig godt at det overveldende flertall av de lokale organisasjoner *ikke så mye som tenker på dette*, at mange av de her nevnte perspektiver for det «levende politiske arbeid» *ikke en eneste gang* er satt ut i livet av enn eneste organisasjon, at f. eks. forsøk på å henlede oppmerksomheten på veksten i misnøyen og protestene blant semstvointelligensen framkaller en følelse av rådvillhet både hos Nadesjdin («Herregud, dette er da vel ikke et organ for semstvofolkene?», «På revolusjonens terskel», s. 129) og hos økonomistene (brevet i «Iskra», nr. 12) og hos mange praktikere. Under disse forhold kan en *bare* «begynne» med å få folk til å *tenke* på alt dette, få dem til å oppsummere og

generalisere selv de minste glimt av gjæring og aktiv kamp. Et «levende politisk arbeid» kan en i vår tid med dens degradering av de sosialdemokratiske oppgaver *begynne utelukkende* med levende politisk agitasjon, som er umulig uten en landsomfattende avis som kommer ut ofte og blir riktig utbredt.

Folk som betrakter «Iskra»s plan som et tegn på «litterær oppblåsthet», har overhodet ikke forstått det som er kjernen i planen, de ser et mål i det som settes fram som det høveligste middel i dette øyeblikk. Disse folkene har ikke gjort seg den umake å tenke over to sammenligninger som anskuelig illustrerte den foreslåtte plan. Organiseringen i av en landsomfattende politisk avis – het det i «Iskra» – bør være den *ledetråd* ved hjelp av hvilken vi urokkelig skulle kunne utvikle utdype og utvide denne organisasjonen (dvs., den revolusjonære organisasjon, som alltid er beredt til å støtte enhver protest og ethvert utbrudd). Hør nå her: når murerne murer stein på forskjellige steder i en veldig og helt enestående

bygning – er det da en «papiersak» når de trekker snorer som hjelper dem til å finne det rette stedet til å plassere mursteinen og dermed peker på det endelige mål for hele arbeidet og på denne måten gjør det mulig å bruke hver eneste stein, ja hvert eneste stykke av en stein, som, sluttet til de foregående og etterfølgende, fører til en avsluttet og altomfattende linje? Og opplever vi ikke nå nettopp en slik tid i vårt partiliv, da vi både har stein og murere, men nettopp mangler den snoren som alle kan se og holde seg til? La dem bare rope at vi ønsker å kommandere når vi trekker denne snoren: hvis vi ønsket å kommandere, mine herrer, hadde vi istedenfor «Iskra» nr. 1 skrevet «Rabotsjaja Gaset» nr. 3, som noen kamerater foreslo oss, og *som vi ville ha full rett* til å gjøre etter de begivenheter vi har fortalt om overfor (*i underkapitel a*). Red.). Men vi gjorde det ikke: vi ønsket å ha frie hender til uforsonlig kamp mot alle slags pseudo-

sosialdemokrater; vi ønsket at snoren vår, hvis den ble trukket riktig, skulle bli respektert for sin riktighet og ikke fordi den var trukket av et offisielt organ.

«Spørsmålet om en sammenslutning av den lokale virksomhet i sentrale organer beveger seg i en forhekset sirkel,» doserer L. Nadesjdin for oss. «Til en slik sammenslutning kreves at elementene er ensartet, men selv denne ensartethet kan være et produkt av sterke lokale organisasjoner, som for tiden slett ikke utmerker seg ved en ensartet karakter». Det er en sannhet som er like så aktverdig og ubestridelig som den at en må oppdra sterke politiske organisasjoner. Men denne sannheten er også like ufruktbar som den andre. *Ethvert* spørsmål «beveger seg i en forhekset sirkel», for hele det politiske liv er en uendelig kjede av en uendelig rekke ledd. Hele en politikers kunst består i å finne og holde fast i nettopp det lille leddet som vanskeligst kan bli slått ut av hendene på en, som er viktigst i det gitte øyeblikk, og som best garanterer sin herre at han rår over hele kjeden. ⁱ

Hvis vi hadde en flokk erfarne nettopp der det er nødvendig (dette er slett ikke umulig, abstrakt talt) – da kunne vi kanskje gripe fatt i et annet ledd. Men det sørgelige er jo nettopp at vi ennå ikke har erfarne og samspilte murere, at steinene legges så å si på lykke og fromme, ikke legges etter en felles snor, men så løst og spredt at fienden blåser dem bort som om de var sandkorn og ikke stein.

Den andre sammenligningen: «Avisen er ikke bare en kollektiv propagandist og en kollektiv agitator, men også en kollektiv organisator. I denne siste henseende *kan en sammenligne den med et stillas* som bygges opp omkring et hus under oppføring; det antyder bygningens konturer, letter sambandet mellom de enkelte bygningsarbeidere, hjelper dem til å fordele arbeidet og ha overblikk over de felles resultater som oppnås ved det organiserte arbeid». ⁱⁱ

Er det ikke riktig at dette ligner en skribents, et studérkammermenneskes overvurdering av sin rolle? Stillaset er slett ikke nødvendig for selve boligen, stillaset bygges av de dårligste materialer, stillaset oppføres for en kort tid og blir kastet i ovnen så snart bygningen er noenlunde ferdig. – Når det gjelder oppbyggingen av revolusjonære organisasjoner, viser erfaringen at det stundom lykkes å bygge dem også uten stillas – se bare på syttiårene. Men nå til dags kan en her i landet ikke forestille seg muligheten av å oppføre den bygningen vi har bruk for, uten stillas.

Nadesjdin er ikke enig i dette og sier: «Omkring avisen, i arbeidet for den, samles og organiseres folket – tror 'Iskra'. *Men det er jo langt mer nærliggende for folket å samle og organisere seg omkring noe mer konkret!*» Jaså: «langt mer nærliggende omkring noe *mer konkret*»... Et russisk ordtak sier: Spytt ikke i brønnen, kan hende du selv kommer til å drikke vannet. Men det fins folk som ikke har noe imot å drikke av en brønn som det er spyttet i. Hvilke gemenheter har ikke våre fremragende legale «kritikere av marxismen» og illegale tilbedere av «Rabotsjaja Mysl» svunget seg opp til med sitt snakk om dette mer konkrete! Hvor hemmet er ikke hele vår bevegelse av sneverhet, initiativløshet og reddvorenhet, som forsvarer med de tradisjonelle argumenter som «langt mer nærliggende omkring noe mer konkret»! Og Nadesjdin – som regner seg for å være særlig lydhør overfor livet – som særlig strengt fordømmer «studérkammerfolk», beskylder (i et fåfengt forsøk på å være åndrik) «Iskra» for en tendens til å se økonomisme overalt, og innbiller seg å være høyt hevet over denne inndelingen i ortodokse og kritikere, – oppdager ikke at han med sine argumenter tjener nettopp den sneverheten han harmes over, at han drikker av den brønnen det nettopp er spyttet kraftig i! Selv den oppriktigste harme over sneverheten, selv det varmeste ønske om å oppreise de folkene som gjør knefall for sneverheten, er ennå ikke nok, hvis den som harmes, driver om uten rør og seil og like så «spontant» som de revolusjonære i syttiårene tar sin tilflukt til

«eggende terror», «agrarterror», slår «alarm» osv. Se nærmere på dette «mer konkrete», som han tror det blir «langt mer nærliggende» å samles og organiseres om: 1) lokale aviser; 2) forberedelse til demonstrasjoner; 3) arbeid blant de arbeidsløse. Allerede det første øyekast viser at alle disse sakene er grepet fullstendig tilfeldig ut av luften bare for å si noe, for hvordan vi enn ser på dem, så er det helt meningsløst å betrakte dem som noe særlig egnet til å «samle og organisere». Den samme Nadesjdin sier da også et par sider lenger framme at: «det er på tide at vi simpelthen konstaterer kjensgjerninger: lokalt utføres det et ytterst elendig arbeid, komiteene gjør ikke en tiendedel av det som kunne gjøres..., de sammenbindende sentrer som vi har nå, er fiksjoner. Det er revolusjonær byråkratisme, det er utnevning av hverandre til generaler, og slik vil det vedbli å være inntil det er vokst opp sterke organisasjoner». Disse ordene rommer utvilsomt ved siden av overdrivelsene mye bitter sannhet, og ser ikke Nadesjdin sammenhengen mellom det elendige lokale arbeid og aktivistenes trange horisont, det ringe vingefanget i deres virksomhet, som er uunngåelig når aktivistene mangler skolering og stenger seg inne i de lokale organisasjoners rammer? Har han i likhet med forfatteren av artikkelen om organisasjonen i «Svoboda», glemt hvordan overgangen til en bred lokal presse (fra 1898) ble ledsaget av en særlig styrkelse av økonomismen og «dilettanteriet»? Ja, selv om det endatil skulle være mulig å organisere en noenlunde tilfredsstillende «bred lokal presse» (men vi har påvist nedenfor at dette er umulig, bortsett fra i ganske spesielle tilfelle), ville de lokale organene likevel ikke kunne «samle og organisere» alle de revolusjonære krefter til et felles stormangrep på selvherskerdømmet, til ledelse av en *enhetlig* kamp. Glem ikke at saken her *bare* gjelder avisens «samlende» og organiserende betydning, og vi kunne svare Nadesjdin, som forsvarer splittetheten, med det ironiske spørsmålet han selv har stilt: «Har vi da et eller annet sted fra arvet 200 000 revolusjonære organisatoriske krefter?» Videre kan en ikke stille «forberedelser til demonstrasjoner» opp som *motsetning*

til «Iskra»s plan, allerede av den grunn at denne planen nettopp ser de mest omfattende demonstrasjoner som *ett av målene*; men saken gjelder valget av det praktiske *middel*. Nadesjdin har her igjen gått seg vill, idet han overser at «forberedelse» til demonstrasjoner (som hittil i de aller fleste tilfelle har foregått helt spontant) bare kan gjøres av en allerede «samlet og organisert» hær, men *vi evner nettopp ikke* å samle og organisere. «Arbeid blant de arbeidsløse». Atter den samme forvirringen, for også dette utgjør en av de mobiliserte troppers militære operasjoner, men ikke en plan for å mobilisere en hær. I hvilken grad Nadesjdin også her undervurderer det skadelige i vår splittethet og mangelen på «200 000 krefter» hos oss, framgår av følgende: Mange (deriblant også Nadesjdin) har klandret «Iskra» for å bringe sparsomme meldinger om arbeidsløsheten og bare tilfeldige korrespondanser om de vanligste foreteelser i livet på landsbygda. Klandereren er berettiget, men det er ikke «Iskra» som er skyld i dette. Vi streber etter å «trekke snoren» også gjennom landsbygda, men der er det nesten ingen murere, og *vi er nødt til* å oppmuntre *enhver* som meddeler selv en dagligdags kjensgjerning, – i håp om at det øker tallet på medarbeidere på dette området og til slutt *lærer oss alle* å velge ut virkelig slående kjensgjerninger. Men materiale til studium er det så lite av at hvis det ikke blir generalisert for hele Russland, fins det absolutt ingenting å lære av. Det er ikke tvil om at en mann som rår over bare tilnærmelsesvis så fremragende agitatoriske evner og en slik viten om landsstrykerens liv som Nadesjdin legger for dagen, kunne yte bevegelsen uvurderlige tjenester ved agitasjon blant de arbeidsløse, – men en slik mann ville begrave sitt talent hvis han ikke sørget for å underrette *alle* russiske kamerater om hvert skritt i sitt arbeid, som en lære og et eksempel for folk som stort sett ennå ikke har forstått hvordan den nye saken skal gripes an.

Om viktigheten av å forenes, om nødvendigheten av å «samle og organisere» taler nå alle uten unntak, men i de fleste

tilfelle fins det ikke noen bestemt forestilling om hva en skal begynne med, og hvordan dette arbeidet for en sammenslutning skal foregå. Alle er sikkert enige om at hvis vi «forener» de enkelte – la oss si bydelsirkler i en by, da er det nødvendig å ha *felles institusjoner*, dvs., ikke bare en felles betegnelse «forbund», men et virkelig *felles* arbeid, utveksling av materialer, erfaring og krefter, fordeling av funksjonene ikke bare innenfor bydelene, men også etter spesialitet utenfor hele byvirksomheten. Alle vil, være enige om at et solid konspirativt apparat ikke kan betale seg (for å bruke et handelsuttrykk), hvis det er begrenset til en enkelt bydels «midler» (selvsagt både materielle og personlige), at specialistens talent ikke kan utfolde seg på dette trange virkefelt. Men det samme gjelder også for en sammenslutning av forskjellige byer, idet også et slikt virkefelt på samme måte som det enkelte sted *viser seg* og har i vår sosialdemokratiske bevegelses historie allerede vist seg å være uforholdsmessig trangt: vi har påvist dette inngående ovenfor ved hjelp av eksempler både fra den politiske agitasjon og det organisatoriske arbeid. Det er nødvendig, det er absolutt og først og fremst nødvendig å utvide dette virkefelt, å skape et *faktisk* samband mellom byene på grunnlag av et *regelmessig felles* arbeid, fordi splittetheten holder folk nede, de «sitter som i et hull» (som forfatteren av et brev til «Iskra» uttrykker det), og vet ikke hva som foregår ute i den store verden, hvem de kan lære av, hvordan de kan vinne erfaring, hvordan de skal tilfredsstillе trangen til bredt anlagt virksomhet. Jeg holder fremdeles fast på at en bare kan *begynne* å skape dette *faktiske* samband ved hjelp av en felles avis, det eneste regelmessige landsomfattende tiltak som oppsummerer resultatene av den mest forskjelligartede virksomhet og dermed gir folk *impulser* til å gå uttrettelig framover på *alle* de mange veier som fører til revolusjonen, liksom alle veier fører til Rom. Hvis vi ønsker en sammenslutning ikke bare i ord, da er det nødvendig at enhver lokal sirkel *straks vier*, la oss si en fjerdedel av sine krefter til, *aktivt* arbeid for den *felles* sak, og avisen vil straks

vise sirkelen de felles konturer, omfanget og karakteren av denne saken, vise hvilke bestemte huller som gjør seg sterkest gjeldende i den samlede fellesrussiske virksomhet, hvor det ikke blir drevet agitasjon, hvor forbindelsene er svake, hvilke hjul i den veldige felles mekanisme vedkommende sirkel kan utbedre eller skifte ut med bedre. En sirkel som ennå ikke har arbeidet, men bare søker å komme i arbeid, vil så kunne begynne, ikke lenger som håndverker i et lite verksted, uten å kjenne «industriens» utvikling hittil eller de gitte produksjonsmetoders alminnelige nivå, men som deltaker i en omfattende virksomhet, som *gjenspeiler* hele det felles-revolusjonære stormangrep på selvherskerdømmet. Og jo mer fullkommen utformingen av hvert lite hjul er, jo større tallet på detaljarbeidere i den felles sak er, desto tettere vil nettet vårt bli og desto mindre forvirring vil de uunngåelige massearrestasjonene bringe inn i de felles rekker.

Et faktisk samband ville begynne å bli skapt allerede bare gjennom spredningen av et blad (hvis dette fortjente navnet blad, dvs. utkom regelmessig, ikke en gang i måneden, som tilfellet er med tykke tidsskrifter, men fire ganger i måneden). Nå er forbindelser mellom byene i den revolusjonære saks tjeneste noe som forekommer ytterst sjelden, og i hvert fall et unntak; men da ville disse forbindelsene bli en regel og selvsagt ikke bare sikre utbredelse av avisen, men også (noe som er langt viktigere) utveksling av erfaringer, materialer, krefter og midler. Det organisatoriske arbeids spennvidde ville straks bli mange ganger bredere, et godt resultat på ett sted ville oppmuntre til å gjøre det bedre og bedre og stimulere trangen til å utnytte den allerede foreliggende erfaring som en aktiv kamerat på en annen kant av landet har samlet. Det lokale arbeid ville bli langt rikere og allsidigere enn nå: de politiske og økonomiske avsløringer som innsamles i hele Russland ville gi åndelig næring til arbeidere av alle yrker og *alle utviklingstrinn*, ville gi materiale og anledninger til samtaler og studier om de mest forskjelligartede spørsmål, som oppstår både ved antydninger i

den legale pressen, ved samtaler i den «elegante verden» og ved «tilslørte» regjeringsmeldinger. Enhver episode som blusser opp, enhver demonstrasjon ville bli vurdert og drøftet fra alle sider på alle kanter av Russland og vekke ønske om ikke å stå tilbake for andre, å gjøre det bedre enn andre – – (vi sosialister forneker slett ikke all kappestrid, all «konkurrans» i det hele tatt!) – – bevisst å forberede det som første gang kom nærmest spontant, utnytte de gunstige betingelser på vedkommende sted i det gitte øyeblikk til å forandre angrepsplanen osv. Samtidig ville denne aktiviseringen av det lokale arbeid ikke føre til den fortvilte, «siste» anspenning av alle krefter og til innsats av alle folk som hver demonstrasjon eller hvert nummer av et lokalt blad ofte er i dag: på den ene siden ville politiet få mye større vansker med å nå ned til «røttene» når det er ukjent hvilket sted de nå må lete etter dem på; på den andre siden ville et regelmessig felles arbeid lære, folk å tilpasse styrken i et *gitt* angrep etter kreftenes gitte tilstand i den ene eller andre tropp av den felles hær (i dag er det nesten ingen som noensinne så mye som tenker på en slik tilpassing, fordi angrepene for ni tiendedelers vedkommende skjer spontant), og det ville lette «transporten» ikke bare av litteratur, men også av revolusjonære krefter fra et sted til et annet.

Nå forblør disse kreftene i mange, mange tilfelle i et trangt lokalt arbeid, men da ville det være mulighet for og stadig anledninger til å flytte en noenlunde dugelig agitator eller organisator fra den ene kant av landet til den andre. Begynnende med en liten reise i partioppdrag på partiets bekostning, ville folk venne seg til å gå helt over til å være lønnet av partiet, ville bli yrkesrevolusjonære, ville utdanne seg til virkelige politiske førere.

Og hvis det virkelig lyktes oss å oppnå at alle eller et betydelig flertall av de lokale komiteer, lokale grupper og sirkler aktivt tok fatt på den felles sak, da ville vi i den

nærmeste framtid kunne grunnlegge et ukeblad, som ble distribuert regelmessig i titusener eksemplarer over hele Russland. Dette bladet ville bli en liten del av en veldig smiebelg som blåste hver liten gnist i klassekampen og folkeharmen opp til en alminnelig brann. Omkring denne i seg selv ennå meget uskyldige og ennå meget lille, men regelmessige og i ordets fulle betydning felles sak ville det systematisk samles og utdannes en stående hær av prøvede stridsmenn. Og mellom stillaser eller på trinnene til denne felles organisatoriske bygningen ville det snart oppstå revolusjonære fra våre rekker som kunne stige fram som sosialdemokratiske Sjeljabov-er, og arbeidere som kunne være russiske Bebel-er, som ville gå i spissen for den mobiliserte hær og reise hele folket til oppgjør med Russlands skjensel og forbannelse.

Det er det vi må drømme om!

«Må drømme om!» Jeg skrev disse ordene og ble redd. Jeg forestilte meg at jeg satt på «enhetskongressen, 45) midt imot meg satt redaktørene og medarbeiderne i «Rabotsjeje Djelo». Så står kamerat Martynov opp og snur seg truende mot meg: «Men må det være tillatt å spørre: har da en ennå selvstendig redaksjon rett til å drømme uten først å spørre partiets komiteer?» Og etter ham går kamerat Kritsjevski fram og (idet han utdyper kamerat Martynov filosofisk, som Martynov forlengst har utdypet kamerat Plekhanov) fortsetter enda mer truende: «Jeg går videre. Jeg spør: har en marxist overhodet rett til å drømme hvis han ikke glemmer at ifølge Marx setter menneskeheten seg alltid gjennomførlige oppgaver, og at taktikken er en prosess av oppgavenes vekst, som vokser sammen med partiet?»

Bare tanken på disse truende spørsmål får det til å gå kaldt nedover ryggen på meg, og jeg tenker bare på hvor jeg kan kripe i dekning. Jeg prøver å gjemme meg bak Pisarev.¹

«Kontrast og kontrast er to ting», skrev Pisarev i anledning kontrasten mellom drøm og virkelighet. – «Mine drømmer kan

løpe fra begivenhetenes naturlige gang, eller de kan gripe helt ved siden av, der begivenhetenes naturlige gang aldri kan nå hen. I første tilfelle gjør drømmen ikke noen som helst skade, den kan tilmed støtte og styrke det arbeidende menneskes energi... I slike drømmer er det intet som kan ødelegge eller lamme arbeidskraften. Ja, akkurat det motsatte er tilfelle. Hvis mennesket fullstendig manglet evnen til å drømme på denne måten, hvis han ikke nå og da kunne løpe forut og i sin fantasi i et samlet og avsluttet bilde forestille seg det verket som bare tar til å forme seg under hans hender, da kan jeg slett ikke forestille meg hvilken oppildnende grunn som skulle få mennesket til å gå i gang med og fullføre omfattende og trettende arbeider på kunstens, vitenskapens og det praktiske livs områder... Kontrasten mellom drøm og virkelighet gjør absolutt ingen skade, bare den, drømmende tror alvorlig på sin drøm, ser oppmerksomt på livet og sammenligner sine iakttakelser med sine luftslott og i det hele tatt arbeider samvittighetsfullt med å gjøre sin fantasi til virkelighet. Bare det er berøring mellom drøm og liv, er alt godt.»

Men nettopp drømmer av dette slaget er det uheldigvis altfor lite av i vår bevegelse. Og de som er skyld i det, er først og fremst representantene for den legale kritikk og den illegale «khvostisme», som gjør seg til av sitt «sunne folkevett» og sin «nærhet» til det «konkrete».

c) Hvilken organisasjonstype trenger vi?

Av det foregående vil leseren ha sett at vår «taktikk som plan» går ut på å avvise en øyeblikkelig *oppfordring* til storm, på kravet om å sette i gang en «regulær beleiring av fiendens festning», eller, for å si det på en annen måte, kravet om å sette alle krefter inn på å samle, organisere og *mobilisere* en stående hær. Da vi gjorde narr av «Rabotsjeje Djelo» fordi det i ett sprang forlot økonomismen og ga seg til å rope på stormangrep (som ropet lød i 1901 i «Listok

Rabotsjego Dela» nr. 6), kastet det seg selvsagt over oss med beskyldninger om at vi var «doktrinære», ikke forsto vår revolusjonære plikt, oppfordret til forsiktighet osv. Vi ble naturligvis på ingen måte forbauset over å høre disse beskyldninger fra folk som ikke har noen som helst faste prinsipper og greier seg med en dypsindig «taktikk som prosess», likesom vi heller ikke undret oss over at, slike beskyldninger gjentas av Nadesjdin, som i det hele tatt nærer den mest opphøyde forakt for faste prinsipper i program og taktikk.

Det blir sagt at historien ikke gjentar seg. Men Nadesjdin strever av alle krefter med å gjenta den og kopierer iherdig Tkatsjev,ⁱ raser mot det «revolusjonære kulturmakeri», roper om å «ringe folket sammen», om å anlegge et særskilt «synspunkt på terskelen til revolusjonen» osv.

Han glemmer tydeligvis den kjente setning at mens originalen til en historisk hending er en tragedie, så er en kopi av den bare en farse.⁴⁶⁾ Forsøket på å ta makten, forberedt ved Tkatsjevs propaganda og gjennomført ved hjelp av «skremmende terror», som virkelig skremte, var storslått,ⁱⁱ men når en Tkatsjev i miniatyr preker «eggende» terror, er det rett og slett latterlig, og særlig latterlig når den kompletteres med ideen om en organisasjon av gjennomsnittsmennesker.

«Hvis 'Iskra';» skriver Nadesjdin, «kunne komme ut av sin litterære oppblåsthets sfære, ville det se at dette (slike foreteeiser som arbeidernes brev til 'Iskra' nr. 7 og lignende) er symptomer på at 'stormen' vil begynne meget, meget snart, og på det nåværende tidspunkt (sic!) å tale om en organisasjon som lik tråder utgår fra en landsomfattende avis, det er å avle studérkammertanker og dyrke studérkammerarbeid». Kan De da ikke se hvilket rot dette er: på den ene siden eggende terror og «en organisasjon av gjennomsnittsmennesker», side om side med den mening at det «ligger langt nærmere» å samles omkring noe «mer konkret» i form av lokale aviser, og

på den andre siden, «på det nåværende tidspunkt» å tale om en landsomfattende organisasjon betyr å avle studérkammertanker, dvs., sagt mer likefram og enkelt, «på det nåværende tidspunkt» er,, det allerede for seint! Men å foreta en «omfattende organisering av lokale aviser» er vel ikke for seint, høystærede L. Nadesjdin? Og sammenlign med dette «Iskra»s synspunkt og taktikk: eggende terror er tøv, å tale om en organisasjon nettopp av gjennomsnittsmennesker og en *omfattende* organisering av lokale blad betyr å åpne døren på vidt gap for økonomismen. En må tale om en samlet, landsomfattende organisasjon av revolusjonære, og det er ikke for seint å tale om den like til den virkelige stormen, og ikke papirstormen begynner.

«Ja, når det gjelder organisasjonen, da står det langt fra strålende til hos oss,» – fortsetter Nadesjdin, – «ja, 'Iskra' har fullstendig rett når det sier at hovedtyngden av våre stridskrefter er frivillige og opprørere... Det er godt at dere har et nøkternt syn på våre krefters tilstand, men hvorfor samtidig glemme at *mengden slett ikke er vår*, og at *den derfor ikke spør oss* når en skal innlede krigshandlingene, men vil begynne å «rebellere»... Når mengden selv går til aksjon med sin spontane ødeleggende kraft, da *kan* den jo spre og fortrenge den «stående hær», hvor man vel har prøvd, men *ikke rukket* å innføre en ytterst systematisk organisasjon». (Uthevninger av oss.)

En besynderlig logikk! *Nettopp fordi* «mengden ikke er vår», er det uklokt og uanstendig å rope om «storm» med det samme, for storm er den regulære hærs angrep og ikke mengdens spontane utbrudd. Nettopp fordi mengden *kan* spre og fortrenge de regulære troppene, er det tvingende nødvendig for oss å «holde tritt med» den spontane stigningen i vårt arbeid med å «innføre en ytterst systematisk organisasjon» i den regulære hæren, for jo mer vi «rekker» å innføre en slik organisert form, dess sannsynligere er det at den regulære hæren ikke blir spredt av mengden, men stiller seg i de forreste rekker

og fremst i spissen for mengden. Nadesjdin går seg vill fordi han forestiller seg at denne systematisk organiserte hæren skal være opptatt med noe som løsriver den fra mengden, mens den i virkeligheten utelukkende skal være opptatt med en allsidig og omfattende politisk agitasjon, dvs., nettopp med et arbeid som nærmer mengdens spontant-ødeleggende kraft og den bevisst-ødeleggende kraft i de revolusjonæres organisasjon til hverandre og *slutter dem sammen i en enhet*. Dere, mine herrer, velter jo deres skyld over på andre, for nettopp gruppen «Svoboda», som innfører *terror i programmet*, oppfordrer dermed til å danne en organisasjon av terrorister, men en slik organisasjon ville virkelig lede vår hær på avveier og hindre den i å nærme seg mengden, som dessverre ennå ikke spør oss når og hvordan den skal innlede krigshandlingene sine.

«Vi kommer til å forsømme selve revolusjonen,» – fortsetter Nadesjdin med å skremme «Iskra», – «på samme måte som vi har forsømt de nåværende begivenheter, som bokstavelig talt kom over oss som lyn fra klar himmel». Denne setningen satt sammen med de ovenfor anførte, viser oss tåpeligheten i det særskilte «synspunkt på terskelen til revolusjonen» som «Svoboda» har diktet i hop. Det særskilte «synspunktet» fører bent fram sagt til at det «på det nåværende tidspunkt» allerede er for seint å diskutere og gjøre forberedelser. Hvis det er tilfelle, høystærede fiende av «litterær oppblåsthet», hvorfor skulle det da være nødvendig å skrive 132 trykksider «om spørsmål angående teori og taktikk»?¹

Synes De ikke at det for «synspunktet på terskelen til revolusjonen» ville passe seg bedre å gi ut 132 000 flygeblad men den konkrete appellen: «Slå dem!»

Å forsømme revolusjonen risikerer minst av alle nettopp den som gjør politisk agitasjon i hele folket til en hjørnestein i hele sitt program, i *sin taktikk* og *sitt organisatoriske arbeid*, slik «Iskra» gjør det. Folk som over hele Russland er opptatt med å knytte organisasjonens tråder som utgår fra et

landsomfattende blad, var så langt fra å forsømme hendingene i våres at de tvert imot gjorde det mulig for oss å forutsi dem. De forsømte heller ikke de demonstrasjoner som er skildret i nr. 13 og 14 av «Iskra», tvert imot, de deltok i dem, de så klart sin plikt til å komme mengdens spontane reisning til hjelp og samtidig gjennom avisen å hjelpe alle russiske kamerater til å få kjennskap til disse demonstrasjonene og utnytte erfaringene fra dem. De vil heller ikke, hvis de lever til den tid, forsømme revolusjonen, som av oss først og fremst krever erfaring i agitasjon, evne til å støtte (på sosialdemokratisk vis) enhver protest, evne til å lede den spontane bevegelsen og verne den både mot vennenes mistak og mot fiendens feller!

Vi er på denne måten kommet fram til den siste betraktning som får oss til i særlig grad å insistere på planen om en organisasjon omkring et landsomfattende blad, ved hjelp av et enig arbeid for en slik felles avis. Bare en slik organisasjon sikrer den *smidighet* en sosialdemokratisk kamporganisasjon må ha, dovs., evnen til øyeblikkelig å tilpasse seg etter de mest forskjelligartede og hurtig skiftende kampvilkår, evnen til «på den ene siden å unngå slag i åpen mark mot en i styrke overlegen fiende, når 'han har samlet alle krefter på ett punkt, og på den andre siden å utnytte denne fiendes mangel på bevegelse og angripe ham på det sted eller til den tid da han minst av alt venter angrepet».¹

Det ville være en meget stor feil å bygge opp partiorganisasjonen med tanke bare på en eksplosjon eller en gatekamp eller alene på «den grå daglige kamps fremadskridende gang». Vi må *alltid* utføre vårt daglige arbeid og alltid være budd på alt, for svært ofte er det nesten umulig å forutse på forhånd når eksplosjonsperioder skifter med stillstandsperioder, og i de tilfelle hvor det er mulig, ville en ikke kunne utnytte denne framsyntheten til å bygge om organisasjonen, fordi dette omskiftet fra stille til storm stundom henger sammen med et eneste nattlig overfall fra de

tsaristiske rakkerknektenes side. Og selve revolusjonen må en slett ikke forestille seg som en enkelt handling (som det tydeligvis foresvever Nadesjdin), men i form av flere omskiftninger som følger raskt etter hverandre, mellom mer eller mindre kraftige eksplosjoner og mer eller mindre utpreget stillstand. Dermed må hovedinnholdet i våre partiorganisasjoners virksomhet, brennpunktet i denne virksomheten, være et slikt arbeid som er mulig og nødvendig både i perioden med de kraftigste revolusjonære eksplosjoner og i perioden med fullstendig stillstand, nemlig: politisk agitasjonsarbeid, som er enhetlig organisert over hele Russland, belyser alle sider ved livet og tar sikte på de bredeste masser. Men dette arbeidet er *utenkelig* i våre dagers Russland uten et landsomfattende blad som kommer ut meget ofte. Den organisasjonen, som utformes av seg selv omkring dette bladet, dets *medarbeideres* organisasjon (i den videste betydning av ordet, dvs. en organisasjon av alle som arbeider med bladet), vil nettopp være beredt til alt like fra å redde partiets ære, prestisje og kontinuitet under den største revolusjonære «depresjon» og til å forberede, fastsette og gjennomføre *en væpnet oppstand som omfatter hele folket*.

Forestill Dem engang det tilfelle som inntreffer svært ofte hos oss, nemlig at det skjer en fullstendig opprulling av en eller flere lokale organisasjoner. Når *alle* lokalorganisasjoner ikke er bundet sammen ved *en* felles virksomhet, som skal utføres regelmessig, er slike opprullinger ofte ledsaget av månedlange avbrekk i arbeidet. Hvis, derimot en slik felles virksomhet er til stede hos alle, ville det være tilstrekkelig, selv ved den voldsomste opprulling, at to-tre energiske folk arbeidet i noen uker og knyttet det felles sentrum sammen med nye ungdomssirkler, der som kjent oppstår meget fort selv på det nåværende tidspunkt; – og når denne felles virksomhet, som lider skade ved opprullingene, er kjent av alle, da kan nye sirkler oppstå og sette seg i forbindelse med sentret enda hurtigere.

Forestill Dem på den andre siden en folkeoppstand. På det nåværende tidspunkt er sannsynligvis alle enige om at vi må tenke på den og forberede oss på den. Men *hvorledes* skal vi forberede oss på den? Sentralkomiteen kan jo ikke utnevne agenter alle steder til å forberede oppstanden! Selv om vi hadde en sentralkomité, ville den under de nåværende russiske forhold praktisk talt ingenting oppnå ved slike utnevnelser. Derimot m tte et nett av agenter,ⁱ som danner seg under arbeidet med å framstille og spre et felles blad, ikke «sitte og vente» på parolen til oppstand, men ville nettopp utføre et slikt regelmessig arbeid, som ville garantere dem den største sannsynlighet for et godt utfall i tilfelle av oppstand.

Nettopp en slik virksomhet ville absolutt styrke sambandet både med de bredeste arbeidermasser og med alle lag som er misfornøyde med selvherskerdømmet, hvilket er viktig for oppstanden. Nettopp med en slik virksomhet ville det opparbeides en evne til å velge det rette tidspunkt for oppstanden. Nettopp en slik virksomhet ville lære alle lokale organisasjoner å reagere samtidig på de samme politiske spørsmål, tilfelle og hendinger s nn hele Russland er opptatt av, svare så energisk, så enhetlig og formålstjenlig som mulig på disse «hendingene» – og oppstanden er jo nettopp i virkeligheten hele folkets mest energiske, mest enhetlige og mest formålstjenlige «svar» til regjeringen. Endelig ville nettopp en slik virksomhet lære alle revolusjonære organisasjoner på alle kanter av Russland å knytte de fasteste og samtidig de mest konspirative bånd, som skaper den *faktiske* enhet i partiet, – og uten slike bånd er det umulig å drøfte planen for en oppstand på kollektiv vis og på terskelen til oppstanden gjøre de nødvendige forberedende tiltak som må bevarer i dypeste hemmelighet.

Kort sagt, «planen for et landsomfattende politisk blad» er langt fra noen frukt av et studérkammerarbeid, den skriver seg ikke fra folk som er smittet av doktrinarisme og litterær oppblåsthet (som det kunne forekomme folk som har satt seg

dårlig inn i saken), den er tvert imot den mest praktiske plan for alle sider og straks å begynne på å forberede seg på en oppstand uten likevel et eneste minutt å glemme hverdagens nødvendige vanlige arbeid.

Det russiske sosialdemokratis historie faller tydelig i tre perioder.

Den første perioden, omfatter om lag ti år, omtrent fra 1884 til 1894. Den var den perioden da sosialdemokratiets teori og program oppsto og festnet seg. Tallet på tilhengere av den nye retningen i Russland kunne måles i enere. Sosialdemokratiet eksisterte uten arbeiderbevegelse, og dets utvikling som politisk parti foregikk ennå på fosterstadiet.

Den andre perioden omfatter tre-fire år, 1894–1898. Sosialdemokratiet steg fram i lyset som en samfunnsbevegelse, som en reisning av folkemassene, som et politisk parti. Det var barndoms- og ungdomstiden. Med en epidemisk fart spredte det seg blant de intellektuelle en alminnelig begeistring for å bekjempe narodnismen og komme i kontakt med arbeiderne, og blant arbeiderne en alminnelig begeistring for streiker. Bevegelsen hadde kolossal framgang. De fleste av førerne var ganske unge mennesker, som på langt nær hadde nådd den «trettifem års alder» som herr Mikhailovski syntes var en slags naturlig grense. På grunn av sin ungdom viste de seg uforberedt til det praktiske arbeid og forsvant forbløffende fort fra skueplassen. Men vingefanget av deres arbeid var for det meste meget bredt. Mange av dem hadde begynt å tenke revolusjonært som narodnikere. Nesten alle sammen hadde i sin tidligste ungdom begeistret tilbudt terrorens helter. Å komme seg løs fra denne heroiske tradisjons fortryllelse kostet kamp og var ledsaget av brudd med folk som for enhver pris ønsket å vedbli å være trofaste mot Narodnaja Volja, og som de unge sosialdemokratene hadde stor respekt for. Kampen egget til å studere, til å lese illegale verker av alle retninger, å ta energisk fatt på den legale narodnismens problemer. De sosialdemokratene som var oppdratt i denne kampen, gikk ut i

arbeiderbevegelsen «uten et eneste minutt å glemme» verken marxismens teori, som tente sitt klare lys i dem, eller den oppgave å styrte selvherskerdømmet. Grunnleggingen av partiet våren 1898ⁱ var den mest uttrykksfulle og samtidig den siste bedrift som dette kull av sosialdemokrater utførte.

Den tredje perioden ble, som vi har sett, forberedt i 1897 og avløste endelig den andre perioden i 1898 (1898–?). Det er en periode med forvirring, oppløsning og vakling. I ungdomstiden hender det at mennesket får stemmebrudd. Og også det russiske sosialdemokrati i denne perioden begynte å få stemmebrudd, stemmen tok til å lyde falskt, – på den ene siden i verker av herrene Struve og Prokopovitsj, Bulgakov og Berdjajev, og på den andre siden hos V. I-n og R. M., hos B. Kritsjevski og Martynov. Men det var bare førerne som fulgte hver sin vei og gikk tilbake: selve bevegelsen fortsatte å vokse og gjøre veldige framskritt. Den proletariske kamp grep stadig nye lag av arbeiderne og spredte seg til hele Russland og hadde samtidig også indirekte innflytelse på veknelsen av den demokratiske ånd både blant studentene og i andre lag av befolkningen. Førernes bevisste orientering kapitulerte derimot overfor bredden og styrken i den spontane reisning; blant sosialdemokratene var det alt et annet kull som hadde overvekten – et kull av aktivister som nesten utelukkende var oppdratt av «legal» marxistisk litteratur, og den var desto mer utilstrekkelig jo mer massenes spontanitet krevde bevisst orientering av lederne. Lederne lå ikke bare tilbake teoretisk (« frihet til kritikk») og praktisk (« dilettanteriet»), men prøvde også å forsvare sin tilbakeliggenhet med alle slags høytflygende argumenter. Sosialdemokratismen ble både av den legale litteraturs Brentanotilhengere og av den illegale litteraturs khvostister redusert til trade-unionisme. «Credo» s program begynte å bli satt ut i livet, især da sosialdemokratenes «dilettanteri» framkalte en oppblussing av de revolusjonære ikke-sosialdemokratiske revolusjonære retninger.

Og hvis nå leseren bebreider meg at jeg har beskjeftiget meg altfor inngående med et blad som «Rabotsjeje Djelo», så svarer jeg på det: «Rabotsjeje Djelo» har vunnet en «historisk» betydning fordi det mest anskuelig har gjenspeilt «ånden»ⁱ i denne tredje perioden.

Ikke den konsekvente «Rabotsjaja Mysl», men nettopp værhaner som Kritsjevski og Martynov kunne gi riktig uttrykk for virvaret og vaklingen, villigheten til å gi etter både for «kritikken», for «økonomismen og terrorismen». Ikke den opphøyde forakten for praksis, som er karakteristisk for en og annen tilhenger av det «absolutte», men nettopp en forening av den småskårne praktisisme og den fullkomne teoretiske likegyldighet er karakteristisk for denne perioden. Denne periodes helter drev ikke så mye med å fornekte de «store ord» direkte som med å forlate dem: den vitenskapelige sosialisme opphørte å være en revolusjonær helhetsteori og ble forvandlet til en lapsus, som man «fritt» tynnet ut med stoff fra enhver ny tysk lærebok; klassekampparolen stimulerte ikke til en stadig bredere, stadig mer energisk virksomhet, men tjente som middel til å berolige, ettersom den «økonomiske kamp jo er uatskillelig forbundet med den politiske»; partiideen tjente ikke som appell til å skape en kamporganisasjon av revolusjonære, men til å rettferdiggjøre en slags «revolusjonær byråkratisisme» og en barnshig lek med «demokratiske» former.

Vi vet ikke når den tredje perioden slutter og den fjerde tar til (i hvert fall er det alt nå mange tegn som innvarsler den). Fra historiens område går vi nå over til nåtidens og til dels framtidens område. Men vi er fast overbevist om at den fjerde perioden vil føre til styrkelse av den kjempende marxisme, at det russiske sosialdemokrati vil gå styrket og modnet ut av krisen, at en virkelig fortropp av selve den revolusjonære klasse vil stige fram som «avløsning» for opportunismens baktropp.

Som appell til denne «avløsningen» og som et sammendrag av alt det som er framholdt ovenfor, kan vi på spørsmålet: Hva må gjøres? gi det korte svar:

Den tredje perioden må likvideres.

Bilag 47

FORSØKET PÅ Å FORENE «ISKRA» OG «RABOTSJEJE DJELO»

Det står bare igjen å skissere opp den taktikken «Iskra» vedtok og konsekvent fulgte når det gjaldt det organisatoriske forholdet til «Rabotsjeje Djelo». Denne taktikken ble lagt fram i sin helhet allerede i nr. 1 av «Iskra» i artikkelen «Splittelsen i de russiske sosialdemokraters utenlandsforbund». Vi kom straks fram til det syn at det *virkelige* «Utenlandsforbundet», som på vårt partis første kongress ble anerkjent som partiets representant i utlandet, er *splittet* i to organisasjoner; at spørsmålet om partiets representasjon står åpent, at det midlertidig og betinget er løst ved at det på den internasjonale kongressen i Paris ble valgt to medlemmer fra Russland til det internasjonale sosialistiske byrå, ett fra hver av de to delene av det splittede «Utenlandsforbundet». Vi erklærte at i det vesentlige har «Rabotsjeje Djelo» *urett*, vi stilte oss i prinsippet på gruppa «Arbeidets frigjøring»s side, men unnlot samtidig å gå i detaljer når det gjaldt splittelsen og berømmet «Utenlandsforbundet» for dets rent praktiske arbeid.ⁱⁱ

Vår holdning var altså til en viss grad avventende: vi gjorde en innrømmelse til den oppfatning som er herskende blant flertallet av de russiske sosialdemokratene, at de mest konsekvente motstandere av økonomismen kan arbeide hånd i hånd med «Utenlandsforbundet», ettersom «Utenlandsforbundet» gang på gang har erklært at det prinsipielt er enig med gruppa «Arbeidets frigjøring», angivelig uten å gjøre krav på en

selvstendig fysionomi i de teoretiske og taktiske grunnspørsmålene. Riktigheten i vår holdning er blitt bekreftet indirekte ved at tre medlemmer av «Utenlandsforbundet» skilte seg ut nesten samtidig med at første nummer av «Iskra» kom ut (desember 1900) og dannet den såkalte «initiativtakergruppa» og vendte seg 1) til utenlandsavdelingen av «Iskra»s organisasjon, 2) til den revolusjonære organisasjonen «Sosialdemokraten» og 3) til «Utenlandsforbundet» og tilbød seg å megle for å få i stand forhandlinger om forsoning. De to første organisasjonene svarte straks ja, mens den tredje sa nei. Riktignok erklærte et medlem av «Utenlandsforbundet»s administrasjon, da en taler la fram disse kjensgjerningene på «Enhetskongressen» i fjor, at avslaget *utelukkende* skyldtes at «Utenlandsforbundet» var utilfreds med initiativtakergruppas sammensetning. Selv om jeg føler meg forpliktet til å nevne denne forklaringen, mener jeg at den er utilfredsstillende. Når «Utenlandsforbundet» visste at de to organisasjonene hadde sagt seg enige i forhandlinger, kunne det ha henvendt seg til dem enten direkte eller gjennom en annen mellommann.

Våren 1901 kom både «Sarja» (nr. 1, april) og «Iskra» (nr. 4, mai) med en direkte polemikk mot «Rabotsjeje Djelo». Sistnevnte angrep særlig den «historiske vending» i «Rabotsjeje Djelo», som siden sin aprilutgave, allerede etter vårens begivenheter, viste seg vaklende overfor den økende terroren og de «blodige» appellene. På tross av denne polemikken svarte «Utenlandsforbundet» at det var enig i å ta opp igjen forhandlingene om forsoning med en annen gruppe «forsoningsmenn» som meglere. I juli fant det sted en forberedende konferanse av de tre ovennevnte organisasjonene, og det ble utarbeidet et avtaleutkast på grunnlag av en detaljert «prinsippavtale» som «Utenlandsforbundet» trykte i brosjyren «To kongresser» og Ligaen i brosjyren «Dokumenter fra 'Enhetskongressen'».

Innholdet i denne prinsippavtalen (eller resolusjonene fra

junikonferansen, som den ofte kalles) viste med full klarhet at vi setter konsekvent avvisning av alle utslag av opportunisme i sin alminnelighet og den russiske opportunismen i særdeleshet som en absolutt betingelse for en samling. «Vi avviser,» heter det i punkt 1, «alle forsøk på å føre opportunismen inn i proletariatets klassekamp, forsøk som har gitt seg uttrykk i den såkalte økonomismen, bernsteinismen, millerandismen o.l. .» «Sosialdemokratiets virkefelt omfatter en ideologisk kamp mot alle fiender av den revolusjonære marxismen» (4c); «Ikke på noe felt av sitt organisatoriske og agitatoriske arbeid må sosialdemokratiet selv for et sekund glemme det

russiske proletariatets nærmeste oppgave – styrte selvherskerdømmet» (5a); «agitasjon ikke bare på grunnlag av den daglige kampen mellom lønnsarbeid og kapital (5b) ... «uten å anerkjenne... stadiet med ren økonomisk kamp og kamp for politiske delkrav (5c) «regner vi kritikken av de retninger som opphøyer... elementarisme... og tranghet i bevegelsens lavere former, til prinsipp som viktig for bevegelsen» (5d). Selv en utenforstående person som har lest disse resolusjonene oppmerksomt, vil av selve deres formulering se at de er rettet mot folk som var opportuniste og «økonomister», som i hvert fall for en stund hadde glemt at oppgaven var å styrte selvherskerdømmet, som godtok stadieteorien, som opphøyd sneverhet til prinsipp osv. Og den som kjenner det minste til polemikken mot «Rabotsjeje Djelo» fra gruppa «Arbeidets frigjøring», «Sarja» og «Iskra», vil ikke for et øyeblikk være i tvil om at disse resolusjonene punkt for punkt gjendriver nettopp den villfarelse som «Rabotsjeje Djelo» er havnet i. Da et av medlemmene av «Utenlandsforbundet» erklærte på «Enhetskongressen» at artiklene i «Rabotsjeje Djelo» nr. 10 ikke skyldtes noen ny «historisk vending» i «Utenlandsforbundet», men var forårsaket av resolusjonens overordentlige «abstrakthet»,ⁱ kunne en taler med full rett latterliggjøre dette. Han svarte at resolusjonene var så langt fra abstrakte, men tvert om utrolig konkrete: ett eneste blick på dem var nok

til å se at her «var det noen en var ute for å fange».

Dette siste uttrykket ga anledning til en typisk episode på kongressen. På den ene siden grep B. Kritsjevskij fatt i ordet «fange» og mente det måtte være en forsnakkelse som røpet onde hensikter fra vår side (at vi hadde satt opp en felle) og utbrøt patetisk: «Hvem er det egentlig en vil fange her?» «Ja, hvem kan det vel være?» spurte Plekhanov ironisk. «Jeg skal hjelpe kamerat Plekhanov som er så langsam i oppfattelsen,» svarte B. Kritsjevski. «Jeg skal forklare ham at her er det redaksjonen i «Rabotsjeje Djelo» en har vært ute etter. (Allmenn latter). Men vi har ikke latt oss fange inn. (Bemerkning: Så meget verre for dere!). På den annen side var det et medlem av gruppa «Borba» («Kampen»), (en gruppe forsoningsfolk) som i sitt innlegg, hvor han gikk imot «Utenlandsforbundet»s endringer til resolusjonene og ville forsvare vår taler, erklærte at uttrykket øyensynlig var falt i polemikkens hete. Selv mener jeg' at den taleren som brukte uttrykket, ikke trengte noe slikt «forsvar». Jeg tror at ordene «fange» er «sagt i spøk og ment i alvor»: vi har alltid anklaget «Rabotsjeje Djelo» for dens ustabilitet og vaklende holdning, og vi *burde* derfor selvfølgelig forsøke å holde et fast tak i den for å hindre ytterligere vakling i framtida. Onde hensikter kan det ikke være tale om i det hele tatt, fordi det her var snakk om prinsipiell ustabilitet. Og vi klarte å «fange inn» «Utenlandsforbundet» så kameratsligⁱⁱ at selv B. Kritsjevski og enda ett medlem av «Utenlandsforbundet»s administrasjon undertegnet juniresolusjonen.

Artiklene i nr. 10 av «Rabotsjeje Djelo» (våre kamerater så dette nummeret først da de kom til kongressen, noen dager før møtene begynte) viste klart at det hadde skjedd en ny vending i «Utenlandsforbundet» fra sommeren til høsten: økonomistene hadde igjen fått overtaket, og redaksjonen som lydig fulgte enhver «strømning», begynte igjen å forsvare «de mest innbitte bernsteinianerne» og «frihet til kritikk», å forsvare «spontaniteten» og gjennom Martynov propagandere «teorien om

innsnevring» av vår politiske handlingsføre (angivelig fordi selve handlingen er litt mer komplisert).

Nok en gang har en fått bekreftet Pavrus' treffende bemerkning om at det er vanskelig å fange inn opportunisten uansett hvilken formulering en bruker. Han undertegner med letthet enhver formulering og går like lett bort fra den. Opportunismen består jo nettopp i mangel på ethvert fast og klart prinsipp. I dag vil opportunisten avvise *alle* forsøk på å innføre opportunisten, avvise *enhver* sneverhet og høytidelig love «ikke for et sekund å glemme at oppgaven er å styrte tsaren», drive «agitasjon ikke bare på grunnlag av den daglige kampen mellom lønnsarbeid og kapital» osv., osv. Men i morgen vil de skifte uttrykksmåte og gli inn i det gamle spor under påskudd av å forsvare spontaniteten og den trinnvise utviklingen av den grå, daglige kampen, ved å lovprise de krav som gir utsikt til håndgripelige resultater o. l. Når «Utenlandsforbundet» fortsatt hevder at det ikke har sett og heller ikke nå ser at det i artiklene i nr. 10 («To kongresser») er noen alvorlige avvik fra de felles prinsippene i utkastet til konferansen, avdekker det dermed bare at det er helt ute av stand til eller slett ikke ønsker å forstå kjernen i uoverensstemmelsene.

Etter nr. 10 av «Rabotsjeje Djelo» var det bare én eneste ting igjen å forsøke: å starte en felles diskusjon for å finne ut om hele «Utenlandsforbundet» stilte seg solidarisk med artiklene og redaksjonen. «Utenlandsforbundet» er særlig misnøyd med oss for dette og beskylder oss for å så splid i «Utenlandsforbundet» og for å blande oss inn i ting som vi ikke har noe med osv.

Beskyldingen er fullstendig grunnløs, for med den valgte redaksjon som stadig «snur» med vinden, avhenger alt nettopp av vindens retning, og vi har fastlagt denne retningen på lukkede møter, der ingen har vært til stede utenom medlemmene av de organisasjonene som her møttes for å komme fram til en samling. De endringene til juniresolusjonene som er kommet fra

«Utenlandsforbundet», fjernet den siste skygge av håp hos oss om en overenskomst. Endringene vitnet dokumentarisk om en ny vending til økonomismen og om at flertallet av «Utenlandsforbundet» stilte seg solidarisk med nr. 10 av «Rabotsjeje Djelo».

I oversikten over utslag av opportunisme er «den såkalte økonomismen» sløyfet (angivelig fordi disse tre ordene har «et ubestemt innhold» – selv om en slik motivering bare leder til den slutning at det er nødvendig å definere kjernen i denne meget utbredte villfarelse mer nøyaktig), sløyfet er også «millerandismen» (selv om B. Kritsjevski har forsvart den både i «Rabotsjeje Djelo» nr. 2–3, s. 83–84 og enda mer direkte i «Vorwärts».)ⁱ

Til tross for at juniresolusjonene klart stilte det som en oppgave for sosialdemokratiet «å lede alle uttrykk for proletariatets kamp mot alle former for politisk, økonomisk og sosial undertrykkelse» og dermed krevde innføring av planmessighet og enhet i alle disse uttrykkene for kampen, har «Utenlandsforbundet» tilføyd de helt overflødige ordene at «den økonomiske kampen er en mektig stimulans for massebevegelsen» (disse ordene er i seg selv ubestridelige, men når det finnes en trang «økonomisme», måtte de nødvendigvis gi anledning til uriktige tolkninger). Dessuten har en i juniresolusjonene innført en direkte *innskrenkning* av «politikken» som et middel til å fjerne ordene «ikke for et sekund» (å glemme at målet er å styrte tsaren), og ved å tilføye at «den økonomiske kampen er *det mest anvendelige* middel til å trekke massene med i den aktive politiske kampen». Det er klart at etter disse endringene begynte alle talerne fra vår side en etter en å avstå fra å tale, ettersom de fant det fullstendig nytteløst å forhandle videre med folk som igjen vendte seg til økonomismen og sikret seg frihet til vakling.

«Nettopp det som 'Utenlandsforbundet' regnet som en absolutt nødvendig betingelse for at en framtidig overenskomst skulle

bli varig, nemlig at 'Rabotsjeje Djelo' skulle bevare sin selvstendige stilling og sin autonomi, nettopp dette så 'Iskra' som en anstøtstein for en avtale» («To kongresser», s. 25). Dette er meget unøyaktig. Vi har aldri gått til angrep på «Rabotsjeje Djelo»s autonomi.¹

Men det vi virkelig har gått *absolutt imot* er at den skal ha en selvstendig stilling, hvis en med dette forstår «selvstendig stilling» i prinsipielle teoretiske og taktiske spørsmål: juniresolusjonene inneholder nettopp en absolutt forkastelse av *en slik* selvstendig stilling fordi denne «selvstendige stilling» i praksis alltid har betydd all slags vakling og gjennom denne vaklingen støtte til den uorden som hersker hos oss og som ikke kan tåles i partiforhold. Artiklene i nr 10 og «endringene» fra «Rabotsjeje Djelo» har klart vist at de ønsker å bevare nettopp denne selvstendigheten, og dette ønsket måtte selvfølgelig og uunngåelig føre til splittelse og en krigserklæring. Men vi har alltid vært rede til å anerkjenne «Rabotsjeje Djelo»s «selvstendige stilling» i den betydning at den kunne konsentrere seg om bestemte litterære funksjoner. En riktig fordeling av disse funksjonene gir seg selv: 1) vitenskapelig journal, 2) politisk avis og 3) populære hefter og populære brosjyrer. Bare hvis «Rabotsjeje Djelo» hadde sagt seg enig i en slik fordeling, ville den ha vist sitt *oppriktige* ønske om en gang for alle å gjøre slutt på de villfarelsene som juniresolusjonene var rettet mot; bare en slik fordeling ville gjøre slutt på alle muligheter for friksjon og virkelig sikre en varig avtale som samtidig ville kunne tjene som et grunnlag for et nytt oppsving i vår bevegelse og ny framgang for den.

Ikke én eneste sosialdemokrat vil nå lenger være i tvil om at den endelige splittelsen mellom den revolusjonære retningen og den opportunistiske ikke skyldes noen slags «organisasjonsmessige» omstendigheter, men nettopp opportunistenes ønske om å underbygge opportunismens selvstendige stilling og fortsette å utbre Kritsjevskis og Martynovs

villfarelser.

RETTELSE TIL «HVA MÅ GJØRES?»

«Initiativtakergruppa» som jeg fortalte om i brosjyren «Hva må gjøres?» s. 141 har bedt meg komme med følgende rettelse til framstillingen av dens deltakelse i forsøket på å forsone de utenlandske sosialdemokratiske organisasjonene: «Av de tre medlemmene av gruppa var det bare ett som gikk ut av «Utenlandsforbundet» i slutten av 1900, de andre først i 1901, etter at de var blitt overbevist om at det ikke var mulig å få «Utenlandsforbundet» til å gå med på en konferanse med utenlandsorganisasjonene til «Iskra» og «Den revolusjonære organisasjonen Sosialdemokraten». Dette forslaget ble først avvist av administrasjonen for «Utenlandsforbundet», som motiverte sin avvisning av konferansen med at de personer som inngikk direkte i «initiativtakergruppa» «ikke var kompetente», samtidig som den uttrykte sitt ønske om å tre i direkte forbindelse med, «Iskra»s utenlandsorganisasjon. Men snart etter meddelte administrasjonen for «Utenlandsforbundet» at den, etter at første nummer av «Iskra» var kommet ut med meldingen om splittelsen i «Utenlandsforbundet», hadde endret sin beslutning og ikke ønsket å komme i forbindelse med «Iskra». Hvordan skal en etter dette kunne forklare uttalelsen fra et medlem av administrasjonen for «Utenlandsforbundet» om at «Utenlandsforbundet»s nei til konferansen *utelukkende* skyldtes misnøye med sammensetningen av «initiativtakergruppa»? Sant nok er det heller ikke forståelig hvordan administrasjonen av «Utenlandsforbundet» på konferansen i juni i fjor kunne samtykke: for meldingen i første nummer av «Iskra» sto fremdeles ved kraft og «Iskra»s «negative» holdning til «Utenlandsforbundet» kom enda klarere til uttrykk i første hefte av «Sarja» og i nr. 4 av «Iskra», som kom ut før junikonferansen».

N. Lenin

«Iskra» nr. 19, 1. april 1902.

NOTER

1. Boka «*Hva må gjøres?* Brennende spørsmål i vår bevegelse» er skrevet av Lenin i slutten av 1901 begynnelsen av 1902. I artikkelen «Hva skal en begynne med?» som ble offentliggjort i «iskra» nr. 4 (mai 1901), skrev Lenin at artikkelen er «en skisse til en plan vi vil videreutvikle mer detaljert i en brosjyre vi nå gjør klar til trykking».

Lenin gikk for alvor i gang med arbeidet med boka høsten 1901. I «Forord til brosjyren. Dokumenter fra 'enhets'kongressen», skrevet i november 1901, fortalte Lenin at arbeidet «er under forberedelse og vil komme ut i nær framtid». I «Iskra»s desembernummer samme år (nr. 12) offentliggjorde Lenin artikkelen «Samtale med økonomismens forsvarere», som han siden kalte en disposisjon til «Hva må gjøres?». I februar 1902 skrev Lenin forordet til boka. I begynnelsen av mars kom boka ut i Stuttgart på forlaget Dietz, og dette ble opplyst i «Iskra» nr. 18, av 10. mars 1902.

2. «*Iskra*» (Gnisten) var den første landsomfattende illegale marxistiske avisen. Den ble grunnlagt av Lenin i 1900 og var det viktigste ledd i den kjeden med oppgaver partiet da sto overfor.

Ettersom det på grunn av politiforfølgelsene ikke var mulig å gi ut en revolusjonær avis i Russland, utarbeidet Lenin allerede mens han var forvist til Sibir alle enkeltheter i planen for å utgi den i utlandet. Da forvisningen tok slutt i januar 1900, gikk Lenin straks i gang med å sette planen ut i livet.

Det første nummeret av «Iskra» kom ut 11. (24. etter ny tidsregning) desember 1900 i Leipzig, de neste numrene kom ut i München, fra april 1902 i London og fra våren 1903 i Genève.

Med i «Iskra»s redaksjon var Lenin, Plekhanov, Martov, Akselrod, Potresov og Zaslitsj. Fra våren 1901 var Krupskaja redaksjonssekretær. Lenin var den faktiske sjefredaktør og leder for «Iskra». Her skrev han artikler om alle grunnleggende spørsmål som angikk oppbyggingen av partiet og det russiske proletariatets klassekamp og kommenterte de viktigste begivenhetene i det internasjonale liv.

I en rekke byer i Russland (Petersburg, Moskva og andre) ble det dannet grupper og komiteer innenfor Russlands Sosialdemokratiske Arbeiderparti som støttet Lenins og «Iskra»s linje.

«Iskra»-organisasjonen ble stiftet og sto i sin virksomhet under direkte ledelse av de yrkesrevolusjonære som Lenin hadde utvalgt (Bauman, Babusjkin, Gusjev, Kalinin og andre).

Etter initiativ fra Lenin og under hans direkte medvirkning utarbeidet «Iskra»s redaksjon et utkast til partiprogram (offentliggjort i «Iskra» nr. 21) og forberedte RSDAP's 2. kongress som fant sted i juli-august 1903.

Da kongressen ble innkalt, hadde de fleste lokale sosialdemokratiske organisasjonene i Russland sluttet seg til «Iskra», godtatt dens taktikk, program og organisasjonsplan og anerkjent avisen som sitt hovedorgan. I et særskilt vedtak fra kongressen framholdes «Iskra»s særlige rolle i kampen for partiet, og den ble offisielt utropt til hovedorgan for RSDAP.

På den annen kongress ble det nedsatt en redaksjonskomité som besto av Lenin, Plekhanov og Martov. På tross av vedtaket på partikongressen nektet Martov å gå inn i redaksjonen og numrene 46-51 kom ut under Lenins og Plekhanovs redaksjon. Senere gikk Plekhanov over til mensjevikenes standpunkt og krevde at alle de gamle mensjevikiske redaktørene som var avvist av kongressen, skulle tas opp i redaksjonen. Lenin kunne ikke godta dette, og 19. oktober (1. november i ny tidsregning) gikk han ut av redaksjonen for å styrke sin stilling i partiets sentralkomité og derfra beseire

mensjevikerne og opportunistene. Nr. 52 kom ut under Plekhanovs eneredaksjon. 13. (26.) november 1903 koopterte Plekhanov på egen hånd, i strid med vedtakene fra partikongressen, de tidligere mensjevikiske redaktørene i «Iskra»s redaksjon. Fra nr. 52 var «Iskra» blitt mensjevikerne organ.

Det ble nå vanlig å snakke om det gamle «Iskra» som hadde vært Lenins og bolsjevikerne avis, og det nye «Iskra», som var mensjevikerne og opportunistenes organ.

3. «*Rabotsjeje Djelo*» – «økonomistenes» tidsskrift, ble utgitt av «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund» og kom meget uregelmessig. Tidsskrift utkom i Genève fra april 1899 til februar 1902 under ledelse av Kritsjevski, Martynov og Ivansjin. Det kom i alt ut 12 nummer.

4. *Lassalleanerne og eisenacherne* – to partier i den tyske arbeiderbevegelsen i 1860-1870 årene.

Lassalleanerne var tilhengere av Ferdinand Lassalle. Lassalleanerens kjerne var «Det allmenne tyske arbeiderforbund» som ble grunnlagt av Lassalle i 1863. Lassalleanerne trodde på mulighetene for en fredelig omdannelse av kapitalismen til sosialisme ved hjelp av arbeiderassosiasjonene, som var støttet av statskapitalismen, og gikk inn for at arbeiderklassens revolusjonære kamp skulle avløses av en kamp for allmenn stemmerett og fredelig parlamentarisk virksomhet.

Marx kritiserte skarpt lassalleanerne og sa at de «gjennom en årrekke hadde vært en hindring for organiseringen av proletariatet og endte med simpelthen å bli et redskap i politiets hender». Marx ga en vurdering av lassalleanerens teoretiske synspunkter og taktikk i verker som «Kritikk av Gotha-programmet», «Midlertidige splittelser i Internasjonalen» og i korrespondansen med Engels.

Eisenacherne var tilhengere av marxismen og sto under ideologisk innflytelse av Marx og Engels. Under ledelse av Wilhelm Liebknecht og August Bebel stiftet de på kongressen i

Eisenach i 1869 Tysklands sosialdemokratiske arbeiderparti.

Mellom disse partiene pågikk det en hard kamp.

Under innflytelse av arbeiderbevegelsens framvekst og de forsterkede mottiltakene fra regjeringen, gikk begge partiene på kongressen i Gotha i 1875 sammen i et enhetlig Tysklands sosialistiske arbeiderparti, der lassalleanerne representerte den opportunistiske fløyen.

Lenin har gitt en karakteristikkk av lassalleanerne og eisenacherne i sin artikkel «August Bebel», skrevet i august 1913.

5. *Guesdistene og possibilistene* – to retninger som oppsto i den franske sosialistiske bevegelsen i 1882 etter splittelsen av det franske arbeiderpartiet.

Guesdistene var tilhengere av Jules Guesde og representerte den marxistiske venstreretningen som forsvarte proletariatets selvstendige revolusjonære politikk. I 1901 dannet guesdistene Frankrikes Sosialistiske Parti.

Possibilistene var en småborgerlig, reformistisk retning som avledet proletariatet fra revolusjonære kampmetoder. Possibilistene mente at arbeiderklassen skulle begrense sin virksomhet til det som var «mulig» (possible = mulig) innenfor kapitalismen. I 1902 dannet possibilistene sammen med andre reformistiske grupperinger Det franske sosialistiske parti.

I 1905 ble Frankrikes Sosialistiske Parti og Det franske sosialistiske parti slått sammen til ett parti. Under den første verdenskrig gikk Jules Guesde og hele ledelsen for det franske sosialistiske parti over til sosialsjåvinistiske standpunkter.

6. Fabianerne – medlemmene av det reformistiske, opportunistiske «fabianske selskap» («Fabian Society») som var stiftet av en gruppe borgerlige intellektuelle i England i 1884. Selskapet var oppkalt etter den romerske hærfører Fabius

Cunctator som var kjent for sin avventningstaktikk og for å unngå avgjørende slag. Fabianerne avledet arbeiderklassen fra klassekampen og propagerte en fredelig overgang fra kapitalismen til sosialismen gjennom små reformer.

7. «*De russiske sosialdemokratenes utenlandsforbund*» ble stiftet i Genève i 1894 etter initiativ fra gruppa «Arbeidets frigjøring», som til å begynne med ledet forbundet og redigerte dens publikasjoner. Siden fikk utenlandsforbundet en overvekt av opportunistiske elementer («unge» – «økonomister»). På forbundets 1. kongress i november 1898 nektet gruppa «Arbeidets frigjøring» å redigere dens publikasjoner. Det endelige bruddet med utenlandsforbundet foretok «Arbeidets frigjøring» på forbundets 2. kongress i april 1900, da gruppa og dens meningsfeller forlot kongressen og skapte en selvstendig organisasjon «Sosialdemokraten»

8. «*Sarja*» (Morgenrøden) – marxistisk teoretisk tidsskrift som kom ut i Stuttgart i årene 1901–1902 under «Iskra»s redaksjon. Det kom i alt fire numre av tidsskriftet, som brakte flere artikler av Lenin.

9. *Bessaglavtsy* – utgivere og medarbeidere av tidsskriftet «*Bes Saglavia*» (Uten overskrift) som kom ut i Petersburg i 1906

Prokopovitsj, Kuskove, Bogutsjarskij o. a. *Bessaglavtsy* erklærte seg åpent som revisjonismens tilhengere, de støttet mensjevikene og de liberale og gikk imot at proletariatet skulle føre en selvstendig politikk. Lenin sa at «*bessaglavtsy*» var kadetter som sympatiserte med mensjevikene eller mensjeviker som sympatiserte med kadettene. (Kadettene – medlemmene av det borgerlige konstitusjonelt-demokratiske partiet – K.D.)

10. «*Vorwärts*» (Framover) – hovedorganet for det tyske sosialdemokratiet. Avisen begynte å komme ut i 1876 under ledelse av Wilhelm Liebknecht og andre. Engels førte her med

sine artikler kamp mot forskjellige utslag av opportunisme. Fra annen halvdel av 1890-årene, etter Engels' død, begynte «Vorwärts» systematisk å trykke artikler av opportunistene som hersket i det tyske sosialdemokratiet og i den 2. internasjonale. Under den første verdenskrig stilte «Vorwärts» seg på sosialsjåvinismens side. Etter den sosialistiske oktoberrevolusjonen førte «Vorwärts» en skarp antisovjetisk kurs og kom ut i Berlin fram til 1933.

I april 1946 begynte «Vorwärts» å komme ut igjen i Berlin, nå som organ for Tysklands Sosialistiske Enhetsparti.

11. *Katetersosialisme* – en av retningene i den borgerlige politiske økonomi som oppsto i Tyskland i 1870-1880-årene. Representantene for denne retningen prekte borgerlig-liberal reformisme fra universitetenes katetre og ga det ut for å være sosialisme. Katetersosialistene hevdet at den borgerlige staten står over klassene, kan forsone fiendtlige klasser og gradvis føre til «sosialisme» uten å berøre kapitalistenes interesser og ta hensyn til det arbeidende folks krav i den utstrekning det er mulig. I Russland hevdet de «legale marxistene» katetersosialistenes standpunkter.

12. *Nosdrev* – person i Gogols «Døde sjeler», typen på en godseier, kranglefant og bedrager. Forfatteren sier om ham at han er en «historisk» personlighet, for overalt hvor han dukker opp, lager han «historier» og skandaler.

13. *Hannover-revolusjonen* – en resolusjon med tittelen «Angrepene på partiets grunnsyn og taktikk», som ble vedtatt på det tyske sosialdemokratiets kongress i Hannover 9-14. oktober 1899. Diskusjonen om dette spørsmålet på kongressen og vedtakelsen av en spesiell resolusjon skyldtes at opportunistene under Bernsteins ledelse gikk inn for en revisjon av sosialdemokratiets revolusjonære politikk og taktikk. Resolusjonen som ble vedtatt, avviser revisjonistenes krav, men den hadde ingen kritikk og avsløring av Bernsteins linje. Også Bernsteins tilhengere stemte for denne

resolusjonen.

14. *Lübeck-resolusjonen*. Det tyske sosialdemokratiet holdt sin kongress i Lübeck 22.-28. september 1901. Et sentralt spørsmål på kongressen var kampen mot revisjonismen som på denne tid hadde utkrystallisert en høyrefløy i partiet med eget program og et eget organ, «Sozialistische Monatshefte». Revisjonistenes leder, Bernstein, hadde lenge før kongressen gått inn for en revisjon av den vitenskapelige sosialismen og han krevde i sin tale på kongressen «frihet til kritikk» av marxismen. Kongressen forkastet det resolusjonsforslaget som Bernsteins tilhengere la fram. Den resolusjonen som ble vedtatt, inneholder en direkte advarsel til Bernstein, men den tok ingen prinsipiell stilling til spørsmålet om bernsteinianerne kunne fortsette i arbeiderpartiets rekker.

15. *Stuttgart-kongressen* i det tyske sosialdemokratiet fant sted i dagene 3.-8. oktober 1898. Her ble for første gang revisjonismen i det tyske sosialdemokratiet diskutert. Det ble her lest opp en erklæring fra Bernstein som selv ikke var til stede, der han utviklet og forsvarte sine synsmåter, som han tidligere hadde lagt fram i en rekke artikler. Bernsteins motstandere opptrådte ikke enhetlig på kongressen. Noen, som Bebel, Kautsky og andre,, gikk inn for en ideologisk kamp mot og kritikk av Bernsteins feil, men var imot organisatoriske tiltak mot dem. Mindretallet, ledet av Rosa Luxemburg, gikk kraftigere til felts mot bernsteinismen.

16. *Starover* – pseudonym for -A. N. Potresov, et medlem av «Iskra»s redaksjon, senere mensjevnik.

17. «*En forfatter som fikk fluer i hodet*» – tittelen på en av Maxim Gorkijs tidligere noveller.

18. *Subatov* – (1863-1917) – sjefen for tsarens hemmelige politi (okhranaen) i Moskva, opphavsmannen til den såkalte politisosialismen. Subatov fikk i stand «arbeiderorganisasjoner» med gendarmer og politi som

overvåkere og «ledere». Hensikten med disse organisasjonene var å holde arbeiderne borte fra den revolusjonære bevegelsen.

19. *Credo* (jeg tror) – manifest som inneholdt økonomistenes standpunkter. Forfatteren var Kuskova.

19a. «*Protest fra de russiske sosialdemokratene*» skrev Lenin i forvisning i 1899. Den er rettet mot «*Credo*», som Lenin mottok gjennom sin søster Anna Jelisarova. Protesten ble diskutert og enstemmig vedtatt på et møte av 17 forviste marxister som Lenin sammenkalte i landsbyen Jermakovskoje. De forviste i to andre landsbyer sluttet seg også til protesten. Lenin sendte «*Protesten*» utenlands til gruppa «*Arbeidets frigjøring*» og den ble trykt i «*Vademecum*».

20. «*Byloje*» («*Fortida*») – et historisk månedstidsskrift som kom ut i Petersburg i 1906 og 1907. I 1918 skiftet den navn til «*Minuvsjije Gody*» («*Svunne år*») og ble forbudt av tsarregjeringa. 1 juli 1917 ble utgivelsen tatt opp igjen, og tidsskriftet fortsatte å komme ut til 1926.

21. «*Rabotsjaja Mysl*» – var «økonomistenes» avis. Den kom ut fra oktober 1897 til desember 1902. Det kom i alt ut 16 numre, numrene 3-11 og 16 ble trykt i Berlin, de øvrige i Petersburg. Avisa ble redigert av Takhtarjov og andre.

Lenin har blant annet i flere artikler i «*Iskra*» og i boka «*Hva må gjøres?*» karakterisert synspunktene i «*Rabotsjaja Mysl*» som en russisk variant av den internasjonale opportunisten.

22. *Unntakslovene mot sosialistene* ble innført i Tyskland i 1878. Denne loven forbød alle det sosialdemokratiske partiets organisasjoner, arbeidernes masseorganisasjoner og arbeiderpressen, den tillot konfiskering av sosialistisk litteratur og betydde innledningen til forvisning av sosialdemokratene. Etter press fra arbeidernes massebevegelse ble loven opphevet i 1890.

23. «*Rabotsjaja Gaseta*» – et illegalt organ for sosialdemokratenes gruppe i Kiev. Det kom i alt ut to numre: i august 1897 og i desember samme år. RSDAP anerkjente på sin 1. kongress «*Rabotsjaja Gaseta*» som partiets offisielle organ. Men etter kongressen ble trykkeriet ødelagt av politiet, sentralkomiteens medlemmer ble arrestert og avisa kom ikke ut mer.

24. «*Listok Rabotnika*» – ble utgitt i Genève av «De russiske sosialdemokratenes utenlandsforbund» fra 1896 til 1899. Det kom ut 10 numre, hvorav de åtte første under redaksjon av gruppa «Arbeidets frigjøring». Etter at flertallet av forbundets medlemmer gikk over til «økonomistene», nektet «Arbeidets frigjøring» å redigere den mer. Nr. 9 og 10 kom ut under en ny redaksjon som var satt ned av forbundet.

25. *Dekabristene* – det siktes her til Lenin og hans kampheller i «Kampforbundet» i Petersburg. Lenin og de andre ble arrestert av tsarpolitiet i desember (russ: dekabr) 1895.

26. *En artikkel av V. I.* – en artikkel skrevet av V. P. Ivansjin.

27. *V. V. ene i det russiske sosialdemokrati* – det siktes til økonomistene. Herr V. V. – V. P. Vorontsov; en av den liberale narodnismens ideologer i nittiårene.

28. «*Die Neue Zeit*» («Ny tid») – tysk sosialdemokratisk tidsskrift som kom ut i Stuttgart fra 1883 til 1923. I årene 1885-1895 trykte «*Neue Zeit*» en del artikler av Engels. Han kom ofte med forslag til redaksjonen og kritiserte den skarpt for dens avvik fra marxismen. Fra annen halvdel av 1890-årene, etter Engels' død, ble tidsskriftet et talerør for Kautskys ideer. Under den første verdenskrig inntok tidsskriftet en sentristisk holdning og støttet faktisk sosialsjøvinistene.

29. *Schultze-Delitzsch, Frantz* (1808-1883) – det tyske småborgerskapets ideolog, propagerte for kooperative sammenlutninger, som han mente kunne sikre håndverkernes,

småprodusentenes og arbeidernes økonomiske uavhengighet.

30. *Hirsch-Dunckerske* fagforeninger – stiftet i Tyskland 1868 av de liberale borgerlige Hirsch og Duncker. I disse fagforeningene ble arbeiderne innpodet «forsoning» med borgerskapet og harmoni mellom klasseinteressene.

31. «*Nakanune*» – et tidsskrift som var påvirket av narodnikerne – «folkevennene». Det ble utgitt på russisk i London fra januar 1899 til februar 1902. Det kom i alt ut 37 numre. Tidsskriftet grupperte rundt seg forskjellige småborgerlige partier.

32. Dette spiller hen på den satiriske «Hymne for den nyeste russiske sosialist» som ble offentliggjort i «Sarja» nr. 1, 1901 undertegnet Narcissus Typorylov. Her latterliggjøres «økonomistene» og deres knefall for spontaniteten. Diktet var skrevet av Martov.

33. Bund – «Det allmenne jødiske arbeiderforbund i Litauen, Polen og Russland» – ble stiftet i 1897. Det samlet vesentlig jødiske håndverkere i de vestlige områdene av Russland. På RSDAP's 1. kongress i mars 1898 gikk Bund inn i partiet. På den 2. kongress krevde Bund å bli anerkjent som den eneste representanten for de jødiske arbeiderne i Russland. Kongressen betegnet dette som et utslag av organisatorisk nasjonalisme, og Bund forlot igjen partiet. I 1906, etter den 4. kongressen («Enhetskongressen») gikk Bund på nytt inn i RSDAP. De viste seg som faste støtter for mensjevikene og bekjempet bolsjevikene energisk. Selv om Bund formelt var gått inn i RSDAP, var det en organisasjon av borgerlig-nasjonalistisk karakter. Opp mot bolsjevikenes programkrav om nasjonens rett til selvbestemmelse satte Bund krav om kulturell og nasjonal autonomi. Under den første verdenskrig stilte Bund seg på sosialsjåvinistenes side. I 1917 støttet organisasjonen den borgerlige provisoriske regjeringen og kjempet sammen med motstanderne av den sosialistiske oktoberrevolusjonen. Under borgerkrigen gikk mange av Bund-

lederne sammen med de kontrarevolusjonære, mens de menige medlemmene i stadig større grad innledet et samarbeid med sovjetmakten. I mars 1921 oppløste Bund seg selv, og en god del av medlemmene gikk inn i Russlands Kommunistiske Parti (bolsjevikene) på vanlige betingelser.

34. *Ekteparet Webb*. – Det siktes her til Sidney og Beatrice Webbs bok «Industrial Democracy» (Industrielt demokrati, Den engelske fagforeningsbevegelsens teori og praksis) som Lenin hadde oversatt til russisk.

35. I «*Iskra*» nr. 7 (august 1901) under rubrikken «Kronikk over arbeiderbevegelsen og brev fra bedriftene» ble det offentliggjort et brev fra en veveriarbeider som viser hvor stor innflytelse Lenins «*Iskra*» hadde på de avanserte arbeiderne.

«... Jeg har vist 'Iskra' til mange av mine arbeidskamerater, hele nummeret er fullstendig utslitt, og avisa er dyr,» heter det i brevet. «Der står det om vår egen sak, om hele Russlands sak, som ikke kan vurderes i kopeker og ikke avgjøres i timer. Når du leser den, forstår du hvorfor gendarmene og politiet er redd oss arbeidere og de intellektuelle som vi følger. De er farlige både for tsaren og arbeidsgiverne... Det arbeidende folk kan nå lett tenne, det ulmer alt nedenfra, det skal bare en gnist til for at det skal slå ut i full flamme! ... Før var hver streik en begivenhet, men nå forstår alle at en streik ikke er nok, nå er det friheten som må vinnes, som må erobres med vår egen kropp. Nå ville alle, både gamle og unge, ha lest, men det vanskelige er at det ikke finnes noen bøker. Forrige søndag samlet jeg elleve mann og leste «Hva skal en begynne med?» for dem, og vi gikk ikke fra hverandre før langt på natt. Alt er så riktig sagt, så begripelig... Vi bestemte oss for å skrive et brev til 'Iskra' og be om at denne avisa deres ikke bare må lære oss å begynne, men også lære oss hvorledes en skal leve og dø.»

36. «*Rossija*» – en moderat-liberal avis som kom ut i Petersburg i årene 1899 til 1902.

37. «*St. Petersburgskije Vedomosti*» («St. Petersburg Tidende») – en avis som kom ut i Petersburg fra 1728 som en fortsettelse av den første russiske avisa «*Vedomosti*» som ble grunnlagt i 1703. Fra 1728 til 1874 var det Vitenskapsakademiet som sto for utgivelsen og fra 1875 Ministeriet for folkeopplysning. Avisa kom ut helt til slutten av 1917.

38. «*Russkije Vedomosti*» («Russiske Tidende») – ble utgitt i Moskva fra 1863 av de liberale professorene ved Moskva-universitetet og en del kommunepolitikere. Den representerte de liberale godseiernes og borgerskapets interesser. Fra 1905 var den et organ for høyrekadettene og ble stengt etter oktoberrevolusjonen i 1917.

39. *Brentano Lujo* – tysk borgerlig sosialøkonom, preket harmoni mellom klassene og en «forsoning» mellom kapitalistenes og arbeidernes interesser.

40. Det siktes til «Arbeidernes gruppe for kamp mot kapitalen», en liten gruppe som i syn lå nært opp til «økonomistene». Den ble stiftet våren 1899 i Petersburg. Gruppa utga mimeografert et flyblad med tittelen «Vårt program», som de ikke klarte å få spredt, fordi gruppa falt fra hverandre.

41. *N. N.* – *S. N. Prokopovitsj*, en av de aktive «økonomistene», han ble siden kadett.

42. *Tilhengerne av «Semlja i Volja»* – medlemmer av den småborgerlige revolusjonære organisasjonen «*Semlja i Volja*» som oppsto 1876. De gikk ut fra det feilaktige grunnlaget at den ledende revolusjonære kraften på landsbygda ikke var arbeiderklassen, men bøndene, at sosialismen ville komme gjennom bondefellesskapet, at, tsarens og godseiernes herredømme bare kunne styrtes ved bondeoppstander. De gikk ut til bøndene, «i folket» og preket dette, men ble ikke forstått av bøndene, og de fikk ikke støtte av folket. Deretter gikk de over

til individuell terror som politisk kampmiddel – de ville myrde enkelte representanter for selvherskerdømmet. Kampen mellom tilhengerne av nye kampmetoder og de som holdt fast ved den gamle «narodnismen», 'førte i 1879 til en splittelse i partiet: i tilhengerne av «Narodnaja Volja» og tilhengerne av «Tsjorny Peredel».

43. Det siktes til brosjyra «Beretningsforedrag om den russiske sosialdemokratiske bevegelsen til Den internasjonale sosialistkongress i Paris 1900». Talen ble presentert av «Rabotsjeje Djelo»s redaksjon etter oppdrag av «De russiske sosialdemokratenes utenlandsforbund» og utgitt som egen brosjyre av «Utenlandsforbundet» i Genève i 1901. Brosjyren inneholdt også beretningen fra Bund («Den jødiske arbeiderbevegelsens historie i Russland og Polen»).

44. «Jusjny Rabotsji» («Arbeideren i sør») – en sosialdemokratisk avis som ble utgitt illegalt av en gruppe med samme betegnelse. Det kom ut 12 numre i årene 1900 til april 1903. Avisen ble for det meste spredd blant de sosialdemokratiske organisasjonene i det sørlige Russland.

45. «Enhetskongressen» – kongress av de sosialdemokratiske organisasjonene i utlandet («De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund», utenlandskomiteene for Bund, «Sosialdemokraten», «Iskra», «Sarja» og «Borba»), fant sted 1901 i Zürich (21. og 22. september). Det endte med et fullstendig brudd mellom «Iskra» og opportunistene.

46. Lenin sikter her til et sted i Karl Marx' bok «Louis Bonapartes 18. brumaire» der det heter:

«Hegel bemerker et eller annet sted at alle store verdensbegivenheter og personer så å si forekommer to ganger. Men han glemte å tilføye: første gang som en tragedie, annen gang som en farse.»

47. Dette bilaget ble sløffet av Lenin i nyutgaven av «Hva må gjøres?» i samlebindet «12 år» i 1907.

«Hva må gjøres?». Lenins spørsmål i denne boktittelen og Lenins svar i boken har alltid vært et helt politisk «panel» man har kunnet rådspørre, men er vel nå blitt mer aktuell enn noen gang siden den ble skrevet.

Hvilke spørsmål og svar – og hvorfor igjen aktuell? «Hva må gjøres?» er en av de ypperste instruksjonsverker som er skrevet om den marxistiske politiske organisasjon, om dens grunnlag og rolle, agitasjon og propaganda, strategi og taktikk, organisasjon og ideologi, praktiske og teoretiske kamp.

Det er ikke tvil om at spørsmålet om hvordan den marxistiske politiske organisasjon bør være og virke for å kunne fylle sin oppgave helt, står i forgrunnen i verden nå.

i Kiev-sosialdemokratenes blad, som RSDAPs 1. kongress gjorde til sentralorgan for partiet. Lenin skrev en rekke artikler til dette bladet, men det lyktes ikke å få i gang utgivelsen av bladet på nytt. Red.

ii Trade-unionisme her betyr det en fagbevegelse som arbeider på trangt faglig grunnlag, tar avstand fra et politisk parti for arbeiderklassen og bestrider at arbeiderklassen må vinne makten. Red.

i Apropos. I den moderne sosialismes historie er det vel en enestående og på sitt vis overmåte trøsterik foreteelse at striden mellom forskjellige retninger innenfor sosialismen for første gang er forvandlet fra et nasjonalt til et internasjonalt spørsmål. I tidligere tider forble diskusjonene mellom lassallerne og eisenachere mellom guesdistene og possibilistene⁵ mellom fabianerne⁶ og sosialdemokratene, mellom «Narodnaja Volja» og sosialdemokratene rent nasjonale diskusjoner, gjenspeilte rent nasjonale særegenheter, foregikk så å si på forskjellige plan. På det nåværende tidspunkt (det er helt tydelig alt nå) er de engelske fabianerne, de franske ministerialistene, de tyske bernsteinianerne, de russiske

kritikerne alle sammen en eneste familie, de roser hverandre alle sammen, de lærer av hverandre, og de drar i fellesskap til felts mot den «dogmatiske» marxisme. Kanskje vil det internasjonale revolusjonære sosialdemokrati i denne første virkelig internasjonale kamp mot den sosialistiske opportunisme bli styrket tilstrekkelig til å gjøre slutt på den politiske reaksjon som alt lenge har hersket i Europa.

i Sammenligningen mellom de to retninger i det revolusjonære proletariat (den revolusjonære og den opportunistiske) og de to retninger i det revolusjonære borgerskap i det 18. århundre (den jakobinske, «Berget», og girondinerne) ble gjort i lederartikkelen i «Iskra» nr. 2 (februar 1901). Forfatteren av denne artikkel var Plekhanov. Både kadettene, «bessaglavtsy»⁹ og mensjevikene ynder den dag i dag å tale om «jakobinere» i det russiske sosialdemokrati. Men nå foretrekker de å fortie eller... glemme den omstendighet at Plekhanov første gang brukte dette begrepet mot høyrefløyen i sosialdemokratiet. (Lenins merknad til utgaven av 1907. Red.)

i Ilovaiski var forfatter av de offisielle lærebøker som oppdro skoleelevene i det tsaristiske Russland til «troskap mot tronen». Uvederheftigheten og den uhistoriske framstillingsmåten i disse lærebøkene ble legendarisk. Red.

ii Unntakslov mot sosialistene i Tyskland, gjennomført av rikskansler Bismarck i 1878 for å knuse det tyske sosialdemokrati. Loven ble opphevet i 1890. Red.

iii Da Engels dro til felts mot Dühring, var det ikke få representanter for det tyske sosialdemokrati som hellet til Dührings oppfatning, og tilmed på partikongressen ble Engels offentlig irettesatt for hissighet, intoleranse, ukameratslig polemikk osv.

i Most og hans kamerater stilte (på kongressen i 1877) forslag om å fjerne Engels' artikler fra Vorwärts 10 «idet de er helt uten interesse for det overveldende flertall av leserne», og

Vahlteich erklærte at det var til stor skade for partiet at en tok inn disse artiklene, at Dühring også har gjort sosialdemokratiet tjenester: «Vi bør bruke alle i partiets interesse, og hvis professorene kjekler, så er 'Vorwärts' slett ikke stedet for slike stridigheter» (Vorwärts 1877, nr. 65 for 6. juni). Som De ser, er dette også et eksempel på forsvar av «frihet til kritikk», og det ville ikke skade om våre legale kritikere og illegale opportunister, som ynder slik å vise til tyskerne, tenkte over dette eksemplet!

ii Det er bemerkelsesverdig at «Rabotsjeje Djelo» i spørsmålet om bernsteinismen i det tyske partiet alltid har begrenset seg til ren gjenfortelling av fakta og fullstendig har «avholdt» seg fra selv å foreta noen vurdering av dem. Se for eksempel nr. 2–3, s. 66, om Stuttgart-kongressen¹⁵ der alle uoverensstemmelser tilskrives «taktikken» og det bare konstateres at det overveldende flertall holder fast ved den tidligere revolusjonære taktikken. Eller nr. 4–5, fra side 25 og utover – som bare er en gjenfortelling av talene på Hannoverkongressen og Bebels resolusjon; beskrivelsen og kritikken av Bernstein er igjen utsatt (som i nr. 2–3) til «en egen artikkel». Det er pussig at vi på s. 33 i nr. 4-5 leser: ... «det syn Bebel la fram, har det store flertall av kongressen bak seg» og litt lengre nede: ... «David forsvarte Bernsteins syn...» Tidligere hadde han bare forsøkt å vise at Bernstein og hans venner tross alt (se det!) står på klassekampens grunn». Dette er skrevet i desember 1899, og i september 1901 viser det seg at «Rabotsjeje Djelo» har mistet troen på at Bebel har rett og gjentar Davids syn som sitt eget!

i Dette sikter til K. Tulins artikkel mot Struve, utarbeidet etter et foredrag med tittelen «Marxismens gjenspeiling i den borgerlige litteratur». (Merknad av Lenin til utgaven av 1907. Red.)

ii «Kritikere i Russland» – «de legale marxister» – kritikere av Marx: Struve, Bulgakov, Berdjajev og andre. Red.

iii I dette verket ble det offentliggjort artikler av Lenin («Tulin»), Plekhanov, Potresov, Struve og andre. Red.

i Dette sikter De syttens protest mot «Credo». Den som skriver disse linjer, deltok i utarbeidelsen av denne protesten (i slutten av 1899)^{19a} Protesten ble sammen med «Credo» trykt i utlandet våren 1900. Nå er det allerede kjent fra en artikkel av fru Kuskova (visstnok i «Byloje»²⁰) at det var hun som forfattet «Credo», og at herr Prokopovitsj spilte en meget framtrædende rolle blant «økonomistene» i utlandet på den tid. (Lenins merknad til utgaven av 1907. Red.)

i «Vademecum» – (ordrett: «gå med meg», veiviser) – for redaksjonen av «Rabotsjeje Djelo» var en samling dokumenter om «økonomismen», sammenstilt av Plekhanov. Red.

ii Dokumentet under navnet «Profession de foi» (trosbekjennelse), redigert av Kievkomiteen, var en av økonomistenes programerklæringer. Lenin rettet en skarp kritikk mot dette dokumentet i artikkelen «Omkring 'Profession de foi'». Red.

iii Dette brevet fra «økonomistene» er anført hos Lenin i artikkelen «Samtale med økonomismens forsvarere». Red.

i Allerede denne mangel på åpen partibinding og partitradisjon utgjør i seg selv en så avgjørende forskjell mellom Russland og Tyskland at den burde advare enhver forstandig sosialist mot blind etterligning. Her er et eksempel på hvor vidt «friheten til kritikk» går i Russland. Den russiske kritikeren herr Bulgakov gir den østerrikske kritikeren Hertz følgende oppstrammer: «Tross all uavhengighet i sine konklusjoner på dette punkt (om kooperasjonen) er Hertz åpenbart likevel altfor bundet i sitt partis meninger og kan tross avvik i detaljene ikke beslutte seg til å bryte med det alminnelige prinsipp» («Kapitalisme og landbruk», bd. 2, s. 287). En undersått i en politisk slavebundet stat, der 999 innbyggere av 1000 er demoralisert like til margen av politisk trellsinn og komplett mangel på forståelse av parti-ære og partiånd,

irettesetter overlegent en borger i en konstitusjonell stat for hans overdrevne «tilknytning til partiets meninger»! Våre illegale organisasjoner har altså ikke annet å gjøre enn å sette seg ned og utarbeide resolusjoner om kritikkens frihet...

i *Dritter Abdruck. Leipzig 1875. Verlag der Genossenschaftsbuchdruckerei.*

i *Rabotsjeje Djelo», nr. 10, sept. 1901, s. 17 og 18. Uthevet av «R. D.».*

i *Trade-unionismen utelukker absolutt ikke enhver «politikk», som man stundom tror. Fagforeningene har alltid ført en viss (men ikke sosialdemokratisk) politisk agitasjon og kamp. I det følgende kapittel skal vi komme inn på forskjellen mellom tradeunionistisk og sosialdemokratiskpolitikk.*

i *A. A. Vanejev døde i 1899 i det østlige Sibir av tuberkulose som han pådro seg i enecellen i varetektsfengselet. Derfor har vi funnet det mulig å offentliggjøre de i teksten anførte vitnesbyrd, hvis riktighet vi innestår for, da de skriver seg fra personer som kjente A. A. Vanejev personlig og sto ham nær.*

ii *«Russkaja Starina», et monarkisk historisk tidsskrift. Red.*

iii *«St. Petersburg Rabotsji Listok» – et blad som ble utgitt av «Kampfobundet» i Petersburg i 1897. I alt kom det ut to nummer. Red.*

iv *«Når den stiller seg avvisende til sosialdemokratenes virksomhet i slutten av nittiårene, ser «Iskra» bort fra at det på den tid ikke var forutsetninger for annet arbeid enn kampen for*

små krav» – erklærer økonomistene i sitt «Brev til de russiske sosialdemokratiske organer» («Iskra» nr. 12). De i teksten anførte kjensgjerninger viser at denne påstanden om «manglende forutsetninger» står i diametral motsetning til sannheten.

Ikke bare i slutten, men også i midten av nittiårene var alle forutsetninger fullt ut til stede for annet arbeid enn kampen for små krav, alle forutsetninger med unntak av tilstrekkelig kyndighet hos lederne. Men istedenfor åpent å innrømme denne mangel på kyndighet hos oss, ideologene og lederne, ønsker «økonomistene» å velte alt over på manglende forutsetninger», på det materielle miljøets innflytelse som bestemmer den vei ingen ideolog må lede bevegelsen bort fra. Hva er det for noe, om ikke knefall for spontaniteten, om ikke «ideologenes» forelskelse i sine egne mangler?

i «Noen av A. A. Vanejevs kamerater» – dette sikter til Lenin, Krsjisjanovski og andre medlemmer av «Kampforbundet» i Petersburg som ble løslatt fra fengselet den 26. februar 1897 og først sendt til Sibir noe seinere. De nyttet denne tiden til et møte med de «unge» deltakerne i forbundet som ikke var arrestert og som hellet til «økonomismen». Red.

i For øvrig stammet den ros til «Rabotsjaja Mysl» i november 1898, da økonomismen var fullt utformet – særlig i utlandet – fra den samme V. I., som snart ble en av redaktørene for «Rabotsjeje Djelo». Og «Rabotsjeje Djelo» bestridde til og med eksistensen av to retninger i det russiske sosialdemokrati, som det gjør den dag i dag!

ii De tsaristiske gendarmene hadde blå uniformer. Red.

iii At denne sammenligningen er riktig, framgår av følgende karakteristiske kjensgjerning: Da det etter arrestasjonen av «dekabristene» ble spredt en melding blant arbeiderne i Schlüsselburgdistriktet om at provokatøren N. N. Mikhailov (tannlege) – som hadde stått en gruppe nær som hadde forbindelse med dekabristene – hadde bidratt til opprullingene, ble disse arbeiderne så forbitret at de besluttet å drepe Mikhailov.

i Fra den samme lederartikkelen i første nummer av «Rabotsjaja Mysl». Dette kan gi et begrep om hvordan det sto til med den

teoretiske skolering hos disse «V. V. er i det russiske sosialdemokrati», som gjentok den grove vulgarisering av den «økonomiske materialisme», samtidig som marxistene i litteraturen førte krig mot den virkelige herr V. V., som for lenge siden er blitt kalt «mester i reaksjonære regjeringer» for samme oppfatning av forholdet mellom økonomi og politikk!

ii Tyskerne har til og med et særlig ord «Nur-Gewerkschaftler» som betyr tilhengere av den «rent faglige» kamp.

iii Vi understreker nåtiden av hensyn til dem som fariseisk vil trekke på skuldrene og si: nå er det jo en lett sak å sable ned «Rabotsjaja Mysl», men de ter jo foreldet! Mutato nomine de te fabula narratur (under et annet navn fortelles historien om deg. Red.) – svarer vi disse moderne fariseere, hvis fullstendig trelldom under «Rabotsjaja Mysl»s ideer vil bli påvist nedenfor.

i «Økonomistenes» brev i «Iskra» nr. 12.

ii «Rabotsjeje Djelo» nr. 10.

iii «Neue Zeit», 1901–1902, I, nr. 3, s. 79.28) Det kommissjonsutkastet som K. Kautsky taler om, ble vedtatt av kongressen i Wien (i slutten av forrige år) i en noe endret form.

i Dette betyr naturligvis ikke at arbeiderne ikke deltar i denne utarbeidingen. Men de deltar ikke i sin egenskap av arbeidere, de gjør det i sin egenskap av sosialismens teoretikere, som Proudhoner og Weitling'er de deltar med andre ord bare, når og for så vidt som det lykkes dem i større eller mindre utstrekning å beherske sin tids viten og føre denne viten framover. Og for at dette skal lykkes oftere for arbeiderne, er det nødvendig å sørge så godt som mulig for å høyne arbeidernes bevissthetsnivå i alminnelighet, for dette er det nødvendig at arbeiderne ikke stenger seg inne i kunstig opptrukne rammer i form av «litteratur for arbeidere», men lærer å beherske den alminnelige litteratur i større og større

omfang. Det vil tilmed være rettere å skrive «stenges inne» istedenfor «stenger seg inne», for arbeiderne selv leser og ønsker å lese alt det som skrives også for intelligensen, og bare visse (dårlige) intellektuelle tror at «for arbeiderne» greier det seg med å fortelle om fabrikkforhold og tygge opp igjen gammelkjente ting.

i Det blir ofte sagt: arbeiderklassen dras spontant til sosialismen. Dette er fullstendig riktig i den forstand at den sosialistiske teori dypere enn alle andre og sannere enn alle andre fastslår årsakene til arbeiderklassens nød, og derfor tilegner arbeiderne seg den også så lett, hvis bare denne teorien ikke selv kapitulerer for spontaniteten, hvis den bare tar herredømmet over spontaniteten. I alminnelighet underforstås dette som en selvfølge, men «Rabotsjeje Djelo» glemmer og forvrenger nettopp dette underforståtte. Arbeiderklassen dras spontant til sosialismen, men den borgerlige ideologi som er mest utbredt (og stadig gjenoppstår i de mest forskjelligartede former), er likevel den som spontant først og fremst påtvinger seg arbeiderne.

i «Arbeiderklassens selvbefrielses-gruppe» var en liten, lite innflytelsesrik organisasjon innenfor den «økonomistiske» retning. Den oppsto i Petersburg i slutten av 1898. Red.

ii «Om de russiske sosialdemokraters nåværende oppgaver og taktikk», Genève 1898. Ti brev i «Rabotsjaja Gaset», skrevet i 1897.

i Sin første usannhet («Vi vet ikke hva det er for noen unge kamerater P. B. Akselrod snakket om») kompletterte «Rabotsjeje Djelo» under sitt forsvar med en ny, da det i sitt «svar» skrev: «Siden anmeldelsen av 'Oppgavene' ble skrevet, er det hos visse russiske sosialdemokrater oppstått mer eller mindre klart formulerte tendenser til økonomistisk ensidighet, som er et skritt tilbake sammenlignet med vår bevegelses tilstand som den er kommet til uttrykk i 'Oppgavene'» (s. 9). Så het det i «Svar», som kom ut i 1900. Men første nummer av «Rabotsjeje

Djelo» (med anmeldelsen) kom ut i april 1899. Skulle økonomismen virkelig først være oppstått i 1899? Nei, i 1899 lød den første protest fra russiske sosialdemokrater mot økonomismen (protesten mot «Credo»). Økonomismen oppsto i 1897, som «Rabotsjeje Djelo» utmerket godt vet, ettersom V-I. allerede i november 1898 (Listok Rabotnika», nr. 9–10) lovpriste «Rabotsjaja Mysl».

ii «Stadie-teorien» eller teorien om «den forsakte sikksakk kurs» i den politiske kamp uttrykkes f. eks. slik i denne artikkelen: «De politiske krav, som etter sin karakter er felles for hele Russland, bør imidlertid i første omgang» (dette er skrevet i august 1900!) «svare til den erfaring som vedkommende lag(sic!) av arbeiderne har vunnet i den økonomiske kamp. Bare (sic!) på grunnlag av denne erfaringen kan og bør en gå i gang med politisk agitasjon» osv. (S. 11.) På side 4 utbryter forfatteren patetisk, idet han vender seg mot de etter hans mening fullstendig grunnløse anklager om økonomistisk kjetteri: «Hvilken sosialdemokrat vet da ikke at ifølge Marx' og Engels' lære spiller de enkelte klassers økonomiske interesser den avgjørende rolle i historien, og at særlig proletariatets kamp for sine økonomiske interesser følgelig må ha førsterangs betydning for dets klassemessige utvikling og frigjøringskamp?» (Utthevet av oss.) Dette «følgelig» er fullstendig malplassert. Av den kjensgjerning at de økonomiske interesser spiller en avgjørende rolle, følger slett ikke noen konklusjon om den økonomiske (= fagforeningsmessige) kamps førsterangs betydning, da klassens vesentligste, «avgjørende» interesser i alminnelighet bare kan tilfredsstilles ved radikale politiske omdannelser. I særdeleshet kan proletariatets grunnleggende økonomiske interesser bare tilfredsstilles ved hjelp av en politisk revolusjon, som erstatter borgerskapets diktatur med proletariatets diktatur. B. Kritsevski gjentar de argumenter som er framsatt av «V. V.'ene i det russiske sosialdemokrati» (politikken følger økonomien og lignende) og det tyske sosialdemokratis bernsteinianere (f. eks. ville Woltmann

nettopp med slike argumenter vise at arbeiderne først burde oppnå «økonomisk styrke» før de tenkte på politisk revolusjon).

i «Ein Jahr der Verwirrung» (Forvirringens år) var den overskrift Mehring satte over det kapittel i sin «1)et tyske sosialdemokratis historie» der han skildrer den vakling og ubesluttsomhet som i førstningen preget sosialdemokratene ved valget av «taktikk som plan» i samsvar med de nye forhold.

ii Fra lederartikkelen i nr. 1 av «Iskra».

i Pseudonym for Plekhanov. Red.

ii En må heller ikke glemme at ved å løse terrorspørsmålet «teoretisk» generaliserte gruppen «Arbeidets frigjøring» den tidligere revolusjonære bevegelses erfaringer.

iii Khvost – det russiske ordet for «hale». Red.

i For å forebygge misforståelser skal vi gjøre oppmerksom på at vi i den videre utgreiing overalt med økonomisk kamp (i samsvar med den språkbruk som har fått hevd hos oss) mener den «praktisk-økonomiske kamp», som Engels i det ovenfor anførte sitat kalte «motstand mot kapitalistene», og som i de frie land kalles faglig, syndikal eller trade-unionistisk kamp.

i I dette kapittel taler vi bare om den politiske kamp, om den videre eller trangere oppfatning av den. Derfor skal vi bare i forbigående, som en kuriositet, notere «Rabotsjeje Djelo»s beskyldning mot «Iskra» for «unødvendig tilbakeholdenhet» når det gjelder den økonomiske kamp («To kongresser», s. 27, gjentatt av Martynov i hans brosjyre «Sosialdemokratiet og arbeiderklassen»). Hvis de herrer anklagere vil måle i vekt eller i trykkark (som de elsker å gjøre) hvor mye stoffet om den økonomiske kamp utgjør i en årgang av «Iskra», og sammenligne det med det tilsvarende stoff i «Rabotsjeje Djelo» og «Rabotsjaja Mysl» sammenlagt, da ville det lett kunne overbevise seg om at de ligger tilbake på dette område. Det er

klart at erkjennelsen av denne enkle sannhet tvinger dem til å trekke slutninger som umiskjennelig viser hvilken knipe de er i. «Iskra» – skriver de – må (!) med eller mot sin vilje (!) regne med livets viktigste krav og i det minste (!!)) bringe korrespondanser om arbeiderbevegelsen» («To kongresser», s. 27). Ja, det er jo et argument som slår oss ut fullstendig!

i Vi sier «i alminnelighet» fordi det i «Rabotsjeje Djelo» nettopp dreier seg om de alminnelige prinsipper og de alminnelige oppgaver for partiet. Det er ikke tvil om at det i praksis forekommer tilfelle da politikken virkelig må følge økonomien, men å tale om det i en resolusjon som er bestemt for hele Russland, det kan bare økonomistene. Men det forekommer også slike tilfelle hvor en «fra første stund av» kan føre en politisk agitasjon «bare på et økonomisk grunnlag», og likevel har «Rabotsjeje Djelo» til sjuende og sist grunnet ut at «det ikke er noen som helst nødvendighet» for dette («To kongresser», s. 11). I neste kapittel skal vi påvise at «politikernes» og de revolusjonæres taktikk så langt fra å ignorere sosialdemokratiets trade-unionistiske oppgaver, tvert imot er den eneste som sikrer en konsekvent gjennomføring av dem.

ii Adelsmenn med politi- og domsmyndighet. Red.

i Ordrette uttrykk fra brosjyren «To kongressen», s. 31, 32, 28 og 30.

ii «To kongresser», s. 32.

i «Rabotsjeje Djelo» nr. 10, s. 60. Dette er den Martynovske variant av bruken av setningen «hvert skritt virkelig bevegelse er viktigere enn et dusin programmer» på vår bevegelses nåværende kaotiske tilstand, som vi alt har karakterisert ovenfor. i virkeligheten er dette bare en oversettelse til russisk av Bernsteins beryktede setning: «Bevegelsen er alt – det endelige mål intet.»

i S. 43: «Når vi tilrår arbeiderne å stille økonomiske krav

til regjeringen, så gjør vi det naturligvis fordi selvherskerregjeringen, tvunget av nødvendigheten, er villig til å gjøre visse innrømmelser på det økonomiske område.»

ii Martovs pseudonym under en satirisk vise mot økonomistene. Red.

i «Rabotsjaja Mysl», «Særtilllegg», s. 14.

i Kravet om å «gi selve den økonomiske kamp en politisk karakter» gir anskuelig uttrykk for et knefall for spontaniteten når det gjelder politisk virksomhet. Den økonomiske kamp antar svært ofte spontant en politisk karakter, det vil si uten innblanding av «den revolusjonære basillintelligensen», uten de bevisste sosialdemokraters innblanding. Slik fikk f. eks. også arbeidernes økonomiske kamp i England en politisk karakter uten noen som helst deltakelse fra sosialistenes side. Sosialdemokraternes oppgave er derimot ikke uttømt med politisk agitasjon på økonomisk grunnlag, deres oppgave er å forvandle denne trade-unionistiske politikken til en sosialdemokratisk politisk kamp, å utnytte de spirer av politisk bevissthet som ved den økonomiske kamp oppstår i arbeiderne, til å løfte arbeiderne opp til sosialdemokratisk politisk bevissthet. Men istedenfor å høyne og drive den spontant vakte politiske bevissthet framover faller Martynovene på kne for spontaniteten og påstår og gjentar inntil trivialitet at den økonomiske kamp «driver» arbeiderne til å se spørsmålet om deres politiske rettsløshet. Det er synd, mine herrer, at denne spontane vekking av den trade-unionistiske politiske bevissthet ikke «driver» dere også til å se spørsmålet om deres sosialdemokratiske oppgaver!

ii For å vise at denne arbeidertalen til økonomistene ikke er grepet helt ut av luften, skal vi påberope oss to vitner, som utvilsomt har direkte kjennskap til arbeiderbevegelsen, og som minst av alt er tilbøyelig til å nære forkjærlighet for oss «dogmatikere», siden det ene vitnet er økonomist (og tilmed anser «Rabotsjeje Djelo» for å være et politisk organ!), den

andre terrorist. Det første vitnet er forfatter av en artikkel som utmerker seg ved sin sannhet og livlighet: «Arbeiderbevegelsen i Petersburg og sosialdemokratenes praktiske oppgaver» i nr. 6 av «Rabotsjeje Djelo». Han inndeler arbeiderne i 1) bevisste revolusjonære 2) et mellomlag og 3) den øvrige masse. Og nettopp mellomlaget «interessere seg ofte mer for det politiske livs spørsmål enn for sine egne nærmeste økonomiske interesser, hvis sammenheng med de alminnelige sosiale forhold for lenge siden er forstått» ... Han «kritiserer skarpt» «Rabotsjaja Mysl»: «Det er det samme om og om igjen, det vi har visst lenge, det vi har lest for lenge siden», «i den politiske oversikten står det ingenting denne gangen heller» (i. 30–31). Men selv det tredje laget: «Den mer mottakelige yngre arbeidermassen som er mindre demoralisert av vertshus og kirke, som nesten aldri har mulighet for å få tak i en bok med politisk innhold, diskuterer fenomenene i det politiske liv på måfå, spekulerer over de ufullstendige beretningene om studenturoligheter» osv. Og terroristen skriver: « ... en eller to ganger leser de om småtingene i fabrikklivet i forskjellige byer, ikke deres egne, og så holder de opp... Det er kjedelig... Ikke å tale om regjeringen i et arbeiderblad... er å betrakte arbeideren som et spedbarn... Arbeideren er ikke noe spedbarn» («Svoboda», den revolusjonærsosialistiske gruppes forlag, s. 69–70).

i Martynov «forestiller seg et annet, mer reelt (?) dilemma» («Sosialdemokratiet og arbeiderklassen», 19): «Enten påtar sosialdemokratiet seg den direkte ledelse av proletariatets økonomiske kamp og forvandler den derigjennom (!) til en revolusjonær klassekamp» ... «Derigjennom», det vil øyensynlig si gjennom den direkte ledelse av den økonomiske kamp. La Martynov vise oss hvor i verden man har sett at det bare ved å lede den faglige kamp har lyktes å forvandle den trade-unionistiske bevegelse til en revolusjonær klassebevegelse? Kan han da ikke begripe at for å få i stand denne «forvandlingen» må vi aktivt gå, i gang med en «direkte ledelse» av den allsidige politiske agitasjon? ... «Eller et

annet perspektiv: sosialdemokratiet fjerner seg fra ledelsen av arbeidernes økonomiske kamp og stekker dermed... sine egne vinger». Ifølge det ovenfor anførte syn i «Rabotsjeje Djelo» «fjerner» «Iskra» seg. Men vi har sett at det gjør langt mer enn «Rabotsjeje Djelo» for å lede den økonomiske kamp, samtidig som det ikke innskrenker seg til dette og ikke innsnevrer sine politiske oppgaver av hensyn til dette.

i Dette sikter til hendingene våren 1901, da det kom til store gatedemonstrasjoner. (Lenins fotnote til utgaven av 1907. Red.)

i For eksempel dikterte Liebknecht under den franskprøyssiske krig et aksjonsprogram for hele demokratiet – og Marx og Engels gjorde dette i enda høyere grad i 1848.

i Å, hellige enfold! Red.

i Plassmangel i «Iskra» har ikke tillatt oss å svare utførlig på dette brevet, som er ytterst karakteristisk for økonomistene. Vi var meget glad for at det kom fram, da snakket om «Iskra»s inkonsekvente klassestandpunkt for lenge siden er kommet oss for øre fra de mest forskjellige kanter, og vi har bare søkt en passende anledning eller et utformet uttrykk for denne gjengse anklagen for å svare på den. Vi er vant til å svare på angrep, ikke med forsvar, men med motangrep.

i Her henvises også til de «konkrete russiske forhold, som skjebnebestemt driver arbeiderbevegelsen inn på revolusjonær vei». Disse folkene ønsker ikke å forstå at arbeiderbevegelsens revolusjonære vei ikke absolutt behøver å være en sosialdemokratisk vei! Under eneveldet «drev» jo hele det vesteuropeiske borgerskap arbeiderne inn på den revolusjonære vei, og gjorde det bevisst. Men vi sosialdemokrater kan ikke slå oss tilfreds med det. Og hvis vi på noen måte reduserer den sosialdemokratiske politikk til en spontan, trade-unionistisk politikk, så spiller vi nettopp

dermed det borgerlige demokratis spill.

i Lenin bruker her det russiske ordet *kustar*, dvs., en bondehandverker som bruker primitive arbeidsmetoder. Det avledede ordet *kustarnitsjestvo* er i det følgende oversatt med *dilettanteri* (i andre Lenin-oversettelser på norsk oversatt med «håndverkeri», «håndverksmessighet»). Red.

i Understrekningen er overalt vår egen.

i «*Rabotsjaja Mysl*» og «*Rabotsjeje Djelo*», særlig svar til *Plekhanov*.

ii Brosjyren «Hvem vil gjennomføre den politiske revolusjon?» i den i Russland utgitte samling «Den proletariske kamp». Den ble også opptrykt på nytt av Kiev-komiteen.

iii «Revolusjonismens gjenfødelse» og «*Svoboda*».

i Berømte revolusjonære fra 1870-årene. Red.

i Patriarkalsk landadelsfamilie i en novelle av *Gogol*. Red.

ii «*Iskra*»s kamp mot ugraset har framkalt følgende harmfulle utfall fra «*Rabotsjeje Djelo*»: «For 'Iskra' er det ikke så mye disse store hendinger (i vår) som er tidens tegn, som det er *Subatovagentenes* ynkelige forsøk på å 'legalisere' arbeiderbevegelsen. Bladet ser ikke at disse kjensgjerninger nettopp også taler mot det. De vitner også om at arbeiderbevegelsen har antatt meget truende dimensjoner i regjeringens øyne» («To kongresser», s. 27). Skyld i det hele er «dogmatismen» hos disse ortodokse, som er «døve for livets bydende krav». De nekter trassig å se den alenhøye hveten og kjemper mot det tomme høye ugraset! Er da ikke dette en «forvrengt følelse for perspektivene i forhold til den russiske arbeiderbevegelse» (samme sted, s. 27)?

i Forlegenhet midt i overfloden. Red.

i Her skal vi bare bemerke at alt det vi har sagt med hensyn

til «stimulering utenfra» og alle de andre betraktninger i «Svoboda» om organisasjon, fullt ut gjelder alle økonomister, deriblant «Rabotsjeje Djelo»-folkene, for de har dels aktivt hevdet og forsvart de samme synsmåter i organisasjonsspørsmål, dels hellet til dem.

i Denne benevnelse er kanskje riktigere på «Svoboda» enn den foregående, da terrorismen forsvares i «Revolusjonismens gjenfødelse», og økonomismen i den artikkelen det her er tale om. Ånden er villig, men kjødet er skrøpelig! – kan en i det hele tatt si om «Svoboda». De beste forsetter og de beste hensikter – men resultatet er forvirring, forvirring hovedsakelig fordi «Svoboda», som vil forsvare organisasjonens kontinuitet, ikke vil vite av kontinuitet i den revolusjonære tanke og den sosialdemokratiske teori. Å søke å vekke den yrkesrevolusjonære til live igjen (Revolusjonismens gjenfødelse») og i den hensikt å foreslå for det første eggende terror og for det annet en «organisasjon av de jevne arbeidere» («Svoboda», nr. 1, 66 ff), så lite «stimulert utenfra» som mulig – det er sannelig det samme som å skaffe brensel ved å hogge huset sitt til pinneved.

i Lenin sikter til sitt arbeid i Petersburg i 1893–95. Red.

i Blant de militære f. eks. kan det i det siste konstateres en åpenbar oppblomstring av den demokratiske ånd, til dels som følge av de stadig hyppigere tilfelle av gatekamper mot «fiender» som arbeiderne og studentene. Og så snart de disponible krefter tillater det, må vi absolutt på det alvorligste ta fatt på propaganda og agitasjon blant soldatene og offiserene, på å skape «militære organisasjoner» som står tilsluttet vårt parti.

ii Ordet «okhrana», betegnelsen på tsarregjeringens hemmelige politi, betyr forsvar, vern. Red.

iii Jeg husker at en kamerat fortalte meg hvor bittert en fabrikkinspektør, som var villig til å hjelpe og virkelig

hjalp sosialdemokratiet, klaget over at han ikke visste om hans «informasjoner» nådde fram til det virkelige revolusjonære sentrum, i hvilken utstrekning hans hjelp var nødvendig, og hvor store muligheter det var for å utnytte hans små og beskjedne tjenester. Enhver praktiker kjenner selvsagt mer enn ett tilsvarende eksempel på at vårt dilettanteri har berøvet oss forbundsfeller. Men, slike hver især «små», men sammenlagt uvurderlige tjenester kunne og ville også funksjonærer og embetsmenn ikke bare på fabrikkene, men også i postverket, ved jernbanene, i tolletaten, adelsinstitusjonene, kirken og enhver annen etat, selv innenfor politiet og hoffkretsene, yte oss. Hvis vi bare rådde over et virkelig parti, en virkelig kamporganisasjon og revolusjonære ville vi ikke skyve alle disse «hjelpere» fram i forgrunnen, ikke skynde oss med til enhver tid og ubetinget å dra dem inn i den trangeste «illegale indre krets», men vi ville tvert imot beskytte dem ganske særlig, og tilmed spesielt utdanne folk til slike funksjoner, i bevisstheten om at mange studenter kunne gjøre partiet større nytte som «hjelpere» i embetsmannsstillinger enn som «kortvarige» revolusjonære. Men – jeg gjentar det enda en gang – rett til å anvende denne taktikken har bare en allerede fullstendig fast organisasjon, som ikke lider under mangel på aktive krefter.

i «Svoboda» nr. 1, artikkelen «Organisasjon», s. 66: «Med sine tunge skritt vil arbeidermassen støtte alle krav som reises idet russiske arbeids navn», – arbeid absolutt trykt med sperrede typer! Og samme forfatter utbryter: «Jeg stiller meg slett ikke fiendtlig til intelligensen, men... » (det er det samme «men» som Sjtsjedrin oversatte med: trærne vokser ikke inn i himmelen!) «. . . men jeg blir alltid forarget når det kommer en mann og sier meget vakre og ypperlige ting og krever at de skal godkjennes for sin (eller hans skjønnhets og andre dyders skyld» (62). Ja, også jeg «blir alltid forferdelig opphisset over dette»

i Tilhengere av «Narodnaja Volja», en hemmelig narod-

nikorganisasjon med individuell terror som kampmiddel. Red.

ii «Tsjorny Peredel» – den «svarte nyoppdeling» en bevegelse som gikk ut på å konfiskere storgodsene og stykke ut jorda likt mellom bøndene. Red.

i Smlgn. «De russiske sosialdemokraters oppgaver», s. 21, polemikk mot P. L. Lavrov (se denne utgaven, bd 1, s. 134 – 136 Red.)

ii «De russiske sosialdemokraters oppgaver», s. 23 (se Verker i utv., Ny Dag, bd. 1, s. 137. Red.) Her er forresten enda en 'illustrasjon til at «Rabotsjeje Djelo» enten ikke forstår hva det selv sier, eller skifter standpunkt «etter som vinden blåser». I nr. 1 av «Rabotsjeje Djelo» står det med sperrede typer: «De i brosjyren framstilte hovedsynspunkter er helt og fullt i samsvar med «Rabotsjeje Djelo»s redaksjonelle program» (s. 142). Virkelig? Er den oppfatningen at en ikke må sette som første oppgave for massebevegelsen å styrte selvherskerdømmet, i samsvar med «De russiske sosialdemokraters oppgaver»? Gjelder det også teorien om «økonomisk kamp mot arbeidsgiverne og regjeringen»? Og stadieteorien? Vi overlater til leserne å bedømme om det kan være tale om noen prinsippfasthet hos et organ som har et så originalt syn på «samsvar»?

i Se «Beretning til Den internasjonale sosialistkongress i Paris», s. 14:43) «Fra dette tidspunkt (1897) inntil våren 1900 utkom det på forskjellige steder 30 nummer av forskjellige aviser... I gjennomsnitt kom det ut mer enn ett nummer i måneden».

ii Denne vansken er bare tilsynelatende. I virkeligheten fins det ikke noen lokal sirkel som ikke har mulighet til å gå aktivt i gang med den ene eller andre funksjon i den landsomfattende virksomhet. «Si ikke: jeg kan ikke, men si: jeg vil ikke.»

i Derfor er det at selv ualminnelig gode lokalorganer fullt ut

bekrefter vårt syn. «Jusjny Rabotsji» 44 f. eks. er et utmerket blad, som på ingen måte gjør seg skyldig i prinsippløshet. Men det som det ønsket å gi den lokale bevegelsen, er ikke oppnådd på grunn av at bladet sendes ut så sjelden og de omfattende arrestasjoner. Det som først og fremst er påkrevd for partiet i dette øyeblikk – en prinsipiell behandling av bevegelsens grunnspørsmål og en allsidig politisk agitasjon – viste seg å ligge over lokalorganets krefter. Og det bladet ytet av særlig godt, f. eks. artikler om gruveeiernes kongress, om arbeidsløsheten osv., utgjorde ikke noe strengt lokalt materiale, men var påkrevd for hele Russland, og ikke bare for Syden. Slike artikler har det ellers ikke forekommet i hele vår sosialdemokratiske presse.

i Det legale materiale er særlig viktig i denne sammenheng, og vi ligger fremdeles etter når det gjelder evnen til å samle og utnytte det systematisk. Det er ingen overdrivelse å si at med legalt materiale alene kan det til nød skrives en faglig brosjyre, men med illegalt materiale alene lar det seg ikke gjøre. Hvis vi samler illegalt materiale fra arbeiderne om spørsmål som dem «Rabotsjaja Mysl» har behandlet, spiller vi en mengde av den revolusjonæres krefter (han kunne her godt erstattes av en som arbeider legalt), og likevel vil vi aldri få noe godt materiale, fordi arbeiderne, som jamt over bare kjenner en avdeling av en stor, fabrikk og nesten alltid kjenner bare de økonomiske resultater, men ikke de allmenne vilkår og normer for sitt arbeid, ikke har mulighet for å skaffe seg en slik viten som fins hos fabrikkfunksjonærene, inspektørene, legene osv, og som er spredt i massevis i små aviskorrespondanser og i spesielle industri-, helse-, semstvo- og andre skrifter.

Jeg husker levende mitt første «forsøk», som jeg aldri vil gjøre opp igjen. I mange uker hadde jeg det travelt med å «pumpe» en arbeider som vanket hos meg, om alle tenkelige forhold på den store bedriften der han arbeidet. Riktignok

fikk jeg, om enn ved veldig strev, satt sammen en slags beskrivelse (av denne ene bedriften!), men til gjengjeld kunne det hende at arbeideren ved slutten av samtalen tørket svetten av pannen og sa med et smil: «Det er lettere for meg å arbeide overtid enn å svare Dem på det De spør om!»

Jo mer energisk vi fører den revolusjonære kamp, desto mer tvinges regjeringen til å legalisere en del av det «faglige» arbeid og dermed fri oss fra en del av vår byrde.

i Underkapitlet a) Hvem ble fornærmet over artikkelen «Hva skal en begynne med?» er utelatt i denne utgaven, for den inneholder bare en polemikk mot «Rabotsjeje Djelo» og «Bund» i spørsmålet hvorvidt «Iskra» forsøkte «å kommandere» osv. I dette underkapitlet ble det bl.a. påvist at «Bund» selv (1898/99) hadde oppfordret medlemmene av «Iskra»-gruppen til å fornye sentralorganet og organisere et «litterært laboratorium». (Lenins fotnote til utgaven av 1907. Red.)

i Kamerat Kritsjevski og kamerat Martynov! Jeg henleder Deres oppmerksomhet på dette opprørende eksempel på «selvherskerdømme», «ukontrollert autoritet», «regulering ovenfra» osv. Tenk bare: han ønsker å beherske hele kjeden! ! – Skriv hurtigst mulig en klage. Der har dere et ferdig emne til to ledere i «Rabotsjeje Djelo» nr. 12!

ii Martynov, som i «Rabotsjeje Djelo» anfører den første setningen av dette sitatet (nr. 10, s. 62), har nettopp utelatt den andre setningen, som om han dermed ville understreke sin uvilje mot å komme inn på spørsmålets kjerne eller sin manglende evne til å forstå hva denne kjernen er.

i Berømt russisk kritiker fra 1860-årene som hadde stor innflytelse på den radikale russiske intelligens. Red.

i Russisk revolusjonær forfatter fra 1870–1880-årene. Han ga ut bladet «Nabat» (Stormklokken) i Genève. Red.

ii Lenin sikter til narodovoltsernes forsøk på å ta makten. Se

artikkelen «De russiske sosialdemokraters oppgaver», i «Verker i utvalg», bd. 1, Ny Dag, Oslo 1954.

i Forøvrig har L. Nadesjdin i sin «Oversikt over teoriens spørsmål» nesten ikke gitt noe bidrag til teorien, bortsett fra følgende passus, som er ytterst interessant ut fra «synspunktet på terskelen til revolusjonen»: «Bernsteinismen i sin helhet mister for tiden sin aktuelle karakter, nøyaktig likesom det er likegyldig om herr Adamovitsj (V. V. Vorovski. Red.) beviser at herr Struve alt har gjort seg fortjent til en orden, eller om herr Struve tvert imot motbeviser herr Adamovitsj og nekter å gå av – alt dette er likegyldig, for nå nærmer revolusjonens time

seg» (s. 110). Det ville være vanskelig å gjengi L. Nadesjdins grenseløse ubekymrethet med hensyn til teorien på en mer plastisk måte. Vi har proklamert «revolusjonens terskel» – derfor er det «fullstendig likegyldig» om det lykkes de ortodokse å fordrive kritikerne fra deres stillinger for godt!! Og vår vismann merker ikke at nettopp under revolusjonen får vi bruk for resultatene av den teoretiske kamp mot kritikerne for å kunne føre en avgjørende kamp mot deres praktiske stillinger!

i «Iskra» nr. 4: «Hva skal en begynne med?» – «De revolusjonære kulturmakerne, som ikke står på det standpunkt at vi er på terskelen til revolusjonen lar seg ikke anfekte av at arbeidet er langvarig,» skriver Nadesjdin (s. 62). Til dette skal vi bemerke: Hvis vi ikke makter å utarbeide en slik politisk taktikk, en slik organisasjonsplan som absolutt er beregnet på et overmåte langvarig arbeid og samtidig kan sikre at vårt parti er beredt til under selve dette arbeids prosess å stå på sin post og gjøre sin plikt under enhver uventet situasjon, under enhver framskynding av begivenhetenes gang – da er vi bare ynkelige politiske eventyrere. Bare Nadesjdin, som først nylig har begynt å kalle seg ~sosialdemokrat, kan glemme at sosialdemokratiets mål er en fullstendig omforming av hele menneskehetens livsvilkår, og at det derfor er

utillatelig for en sosialdemokrat å la seg «anfekte» av spørsmål om arbeidets langvarighet.

i Akk og ve! På nytt er dette ulykksalige ordet «agent» unnskluppet meg, enda det skurrer så fælt i Martynovs demokratiske øre! Det forekommer meg merkelig hvorfor dette ordet ikke såret syttiårenes forkjempere, men sårer nittiårenes dilettanter. Jeg liker dette ordet, fordi det klart og skarpt peker på den felles sak, som alle agentene underordner sine tanker og handlinger, og hvis det er nødvendig å bytte dette ordet ut med et annet, da ville jeg vel bare kunne stanse ved ordet «medarbeider», om det bare ikke hadde minnet om noe visst litterært, noe visst utflytende. Men vi trenger en militær organisasjon av agenter. For øvrig kunne de (særlig i utlandet) tallrike Martynov'er, som gjerne «utnevner hverandre til generaler», istedenfor å tale om «agent i passavdelingen», si -«øverstkommanderende for spesialavdelingen til forsyning av de revolusjonære med pass» og lignende.

i Den første kongress i Det russiske sosialdemokratiske arbeiderparti ble holdt i mars 1898. Red.

i Jeg kunne like så godt ha svart med det tyske ordtaket: Den Sack schlägt man, den Esel meint man – eller på russisk: Katten får juling, svigerdatteren får bare kjeft. Ikke bare «Rabotsjeje Djelo», men også den store masse av praktikere og teoretikere svermet for «kritikk», som var på moten; de gikk i surr i spørsmålet om spontaniteten og sank ned fra en sosialdemokratiske til den trade-unionistiske oppfatning av våre politiske og organisatoriske oppgaver.

ii Vurderingen av splittelsen bygde ikke bare på vårt kjennskap til litteraturen, men også på opplysninger som er samlet i utlandet av enkelte medlemmer av vår organisasjon som har vært der.

i Dette gjentas i «To kongresser», s. 25.

ii Nettopp. Vi sa i innledningen til juniresolusjonene at det

russiske sosialdemokratiet i sin helhet alltid har stått på det prinsipielle grunnlaget til gruppa «Arbeidets frigjøring» og at «Utenlandsforbundet»s fortjeneste' særlig har bestått i dets utgiver- og organisasjonsvirksomhet. Vi uttrykte med andre ord at vi var villige til å glemme alt som hadde vært og anerkjenne at det arbeid våre kamerater fra «Utenlandsforbundet» har utført, har vært nyttig (for saken), på betingelse av at det ble fullstendig slutt på den vaklingen som vi «forsøkte å fange». Enhver nøktern person som har lest juniresolusjonene, vil forstå dem nettopp slik. Men hvis «Utenlandsforbundet» nå etter at det har framkalt en splittelse med sin nye vending til økonomismen (med artiklene i nr. 10 og «endringene»), beskylder oss for å fare med usannhet («To kongresser»), med disse ordene om dets fortjenester, så kan en slik beskyldning selvsagt bare vekke smil.

i I «Vorwärts» er det begynt en polemikk om dette spørsmålet mellom dets nåværende redaksjon, Kautsky og «Sarja». Vi vil ikke unnlate å gjøre de russiske leserne kjent med denne polemikken.

i Hvis, en ikke regner innsnevringen av autonomien til de redaksjonsmøtene i forbindelse med innkalling av det felles høyeste råd for de forente organisasjonene som også «Rabotsjeje Djelo» sa seg enig i i juni.

1 Boka «Hva må gjøres? Brennende spørsmål i vår bevegelse» er skrevet av Lenin i slutten av 1901 begynnelsen av 1902. I artikkelen «Hva skal en begynne med?» som ble offentliggjort i «iskra» nr. 4 (mai 1901), skrev Lenin at artikkelen er «en skisse til en plan vi vil videreutvikle mer detaljert i en brosjyre vi nå gjør klar til trykking».

Lenin gikk for alvor i gang med arbeidet med boka høsten 1901. I «Forord til brosjyren. Dokumenter fra 'enhets'kongressen», skrevet i november 1901, fortalte Lenin at arbeidet «er under forberedelse og vil komme ut i nær framtid». I «Iskra»s

desembernummer samme år (nr. 12) offentliggjorde Lenin artikkelen «Samtale med økonomismens forsvarere», som han siden kalte en disposisjon til «Hva må gjøres?». I februar 1902 skrev Lenin forordet til boka. I begynnelsen av mars kom boka ut i Stuttgart på forlaget Dietz, og dette ble opplyst i «Iskra» nr. 18, av 10. mars 1902.

«Iskra» (Gnisten) var den første landsomfattende illegale marxistiske avisen. Den ble grunnlagt av Lenin i 1900 og var det viktigste ledd i den kjeden med oppgaver partiet da sto overfor.

Ettersom det på grunn av politiforfølgelsene ikke var mulig å gi ut en revolusjonær avis i Russland, utarbeidet Lenin allerede mens han var forvist til Sibir alle enkeltheter i planen for å utgi den i utlandet. Da forvisningen tok slutt i januar 1900, gikk Lenin straks i gang med å sette planen ut i livet.

Det første nummeret av «Iskra» kom ut 11. (24. etter ny tidsregning) desember 1900 i Leipzig, de neste numrene kom ut i München, fra april 1902 i London og fra våren 1903 i Genève.

Med i «Iskra»s redaksjon var Lenin, Plekhanov, Martov, Akselrod, Potresov og Zaslitsj. Fra våren 1901 var Krupskaja redaksjonssekretær. Lenin var den faktiske sjefredaktør og leder for «Iskra». Her skrev han artikler om alle grunnleggende spørsmål som angikk oppbyggingen av partiet og det russiske proletariatets klassekamp og kommenterte de viktigste begivenhetene i det internasjonale liv.

I en rekke byer i Russland (Petersburg, Moskva og andre) ble det dannet grupper og komiteer innenfor Russlands Sosialdemokratiske Arbeiderparti som støttet Lenins og «Iskra»s linje.

«Iskra»-organisasjonen ble stiftet og sto i sin virksomhet under direkte ledelse av de yrkesrevolusjonære som Lenin hadde utvalgt (Bauman, Babusjkin, Gusjev, Kalinin og andre).

Etter initiativ fra Lenin og under hans direkte medvirkning utarbeidet «Iskra»s redaksjon et utkast til partiprogram (offentliggjort i «Iskra» nr. 21) og forberedte RSDAP's 2. kongress som fant sted i juli-august 1903.

Da kongressen ble innkalt, hadde de fleste lokale sosialdemokratiske organisasjonene i Russland sluttet seg til «Iskra», godtatt dens taktikk, program og organisasjonsplan og anerkjent avisen som sitt hovedorgan. I et særskilt vedtak fra kongressen framholdes «Iskra»s særlige rolle i kampen for partiet, og den ble offisielt utropt til hovedorgan for RSDAP.

På den annen kongress ble det nedsatt en redaksjonskomité som besto av Lenin, Plekhanov og Martov. På tross av vedtaket på partikongressen nektet Martov å gå inn i redaksjonen og numrene 46-51 kom ut under Lenins og Plekhanovs redaksjon. Senere gikk Plekhanov over til mensjevikenes standpunkt og krevde at alle de gamle mensjevikiske redaktørene som var avvist av kongressen, skulle tas opp i redaksjonen. Lenin kunne ikke godta dette, og 19. oktober (1. november i ny tidsregning) gikk han ut av redaksjonen for å styrke sin stilling i partiets sentralkomité og derfra beseire mensjevikene og opportunistene. Nr. 52 kom ut under Plekhanovs eneredaksjon. 13. (26.) november 1903 koopterte Plekhanov på egen hånd, i strid med vedtakene fra partikongressen, de tidligere mensjevikiske redaktørene i «Iskra»s redaksjon. Fra nr. 52 var «Iskra» blitt mensjevikenes organ.

Det ble nå vanlig å snakke om det gamle «Iskra» som hadde vært Lenins og bolsjevikenes avis, og det nye «Iskra», som var mensjevikenes og opportunistenes organ.

«*Rabotsjeje Djelo*» – «økonomistenes» tidsskrift, ble utgitt av «De russiske sosialdemokraters utenlandsforbund» og kom meget uregelmessig. Tidsskrift utkom i Genève fra april 1899 til februar 1902 under ledelse av Kritsjevski, Martynov og Ivansjin. Det kom i alt ut 12 nummer.